

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ΑΠΟ

ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΑΥΤΗΣ ΤΟ 1837

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1879 ΤΕΛΕΥΤΩΝΤΟΣ

ΥΠΟ

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΚΑΣΤΟΡΧΗ.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΡΜΟΥ.

Παρά τὴν ὁδὸν Μουσῶν ἀριθ. 2.

—
1879.

B.A.E. No. 6

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΝΗΜΗΣ

ΙΑΚΩΒΑΚΗ ΡΙΖΟΥ ΝΕΡΟΥΛΟΥ,

ΙΔΡΥΤΟΥ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ΚΑΙ

ΚΥΡΙΑΚΟΥ Σ. ΠΙΤΤΑΚΗ,

ΤΟΥ ΙΣΟΒΙΩΣ ΜΟΧΘΗΣΑΝΤΟΣ ΚΑΡΤΕΡΙΚΩΤΑΤΑ ΥΠΕΡ ΤΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Διανύουσα ἤδη ἡ ἀρχαιολογικὴ εἰταιρία τὸ 42^{ον} τοῦ βίου αὐτῆς ἔτος, καὶ πολλὰ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πράξασα ὑπὲρ τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας, ἔχει καὶ αὐτὴ ἱστορίαν. Ταύτης συνοπτικὴν ἔκθεσιν προσκλήθεις νὰ συντάξω μετὰ εἰκοσιδιετῇ συμμετοχῇ μου εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς, νομίζω ὅτι ἐκπληρῶ πόθον τῶν ἐταίρων καὶ ἄλλων, ὅσοι, θέλοντες νὰ μάθωσι πόσα αὐτῇ διεπράξατο διὰ τῶν εἰς αὐτὴν χορηγηθέντων μέχρι τοῦδε χρημάτων ὑπὸ τε τῶν ἐταίρων καὶ ἄλλων φιλαρχαίων, καὶ ἂν ἀναλόγως τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς μέσων ὠφέλησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐπιστήμην, δὲν δύναται ἄλλως νὰ θεραπεύσῃ τὸν πόθον τοῦτον, διότι οὔτε νὰ εὗρωσι τὰ κατ' ἐνιαυτὸν ἐκδιδόμενα πρακτικὰ αὐτῆς, οὔτε νὰ διέλθωσιν ἐν βραχεῖ χρόνῳ εὐκολοὶ εἶναι. Πιστεύω ὅτι ὁ πόθος ἐκατέρων θέλει ικανοποιηθῆ ἐν μέρει τοῦλάχιστον διὰ τῆς ἐκθέσεως ταύτης, στηριζομένης εἰς τὰ πρακτικὰ αὐτὰ τῆς εἰταιρίας, καὶ σκοπούσης ἢ ἀποδώσῃ ἐνὶ ἐκάστῳ τὸ ἀνήκον αὐτῷ. Ἐπειδὴ δὲ ἐνδεχόμενον νὰ παρελείφθησαν καὶ τινα, καὶ ἄλλα ἐν ἀγνοίᾳ νὰ ἐξετέθησαν ἑλλιπῶς ἔνεκα τοῦ βραχέος χρόνου τῆς τε συντάξεως καὶ δημοσιεύσεως τῆς ἱστορίας ταύτης, τὸ τυχὸν παραλειφθὲν ἢ ἑλλιπῶς ἐκτεθὲν

θέλω προθύμως επαγορεύσει, ευκαιρίας δοθείσης, ἄν μοι γρω¹ στοποιηθῆ ἔγκαιρος παρ' εὐμενῶν ἀναγνωστῶν.

Ἐκ τῆς ἐξιστορήσεως ταύτης γίνεται δῆλον, νομίζω, ὅτι καὶ ἔργα οὐκ ὀλίγα ἐξετέλεσεν ἡ ἑταιρεία καὶ συλλογὰς πλουσίας ἐν πᾶσι τοῖς εἶδεσι τῆς ἀρχαίας τέχνης συνήγαγε, καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ συντηρήσεως πολλῶν μνημείων ἐμερμηγήσεν, ὅπου ἦτο αὐτῇ ἐφικτόν, καὶ εἰς τὴν καθόλου ἀρχαιολογικὴν ἐπιστήμην συνεβάλετο ἀναλόγως τῶν παρ' ἡμῶν ἀρχαιολογικῶν γρῶσεων. Οἱ ἐπιεικῶς τὰ ἡμέτερα κρινοῦντες θέλουσιν ἐπιδοκιμάσει, νομίζομεν, ὅσα κατὰ δύναμιν ἐπραξε, μὴ ἀπαιτοῦντες τὰ αὐτῇ ἀδύνατα. Ἡ τῆς ἐπιστήμης γρῶσις καὶ διάδοσις καὶ ἐκτίμησις δὲν κατορθοῦται ἐν παντὶ λαῷ μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς ἡ ὀλιγοπρία, ἀποσόβησις καὶ παρτελής λήθη καὶ ἀγνοία αὐτῆς. Εἰς τὸ φιλομαθὲς ὄμως καὶ φιλότιμον τοῦ ἡμετέρου ἔθρους ἀφορῶντες, προοιωνιζόμεθα ταχέως παρ' ἡμῶν τὴν ἀνάκτησιν καὶ ἄσκησιν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης, ἧς τὰ πρωτόλεια γενόμεθα ἤδη ἐπ' ἐλπίδι κρείττονος μέλλοντος.

Ἐγγραφον κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ 1879.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

«Εἰς αὐτοὺς τοὺς λίθους, τοὺς ὁποίους κατέστησαν ἀσυγκρίτως πολυτιμοτέρους παρὰ τὸν ἀχάτην καὶ τὸν ἀδάμαντα οἱ Πραξιτέλεις καὶ οἱ Φειδαίαι καὶ οἱ Ἰκτίγοι καὶ οἱ Ἀγοράκριτοι καὶ οἱ Μύρωνες, εἰς αὐτοὺς τοὺς λίθους χρεωστοῦμεν κατὰ μέγα μέρος τὴν πολιτικὴν ἡμῶν ἀναγέννησιν.»

(I. Ρίζος ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, τῷ ἐκφανθέντι ἐν τῇ β' γενικῇ συνεδριάσει τῶν ἐταίρων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν).

Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς αὐτονομίας καὶ ἐλευθερίας ἐνόμισε πρῶτιστον αὐτοῦ καθῆκον νὰ μεριμνήσῃ ὑπὲρ τῆς τῶν γραμμάτων καλλιέργειας καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν μνημείων τῆς ἀρχαιότητος. Ὅθεν πρὸς καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων συνέστησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς σχολεῖα καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας γυμνάσια καὶ τὸ ἀνώτατον τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως καθίδρυμα, τὸ Πανεπιστήμιον· πρὸς συναγωγὴν δὲ καὶ σωτηρίαν τῶν σωζομένων μνημείων τῆς ἐλληνικῆς καλλιτεχνίας ἵδρυσε συγχρόνως τῷ Πανεπιστημίῳ τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐν Ἀθήναις ἐταιρίαν.

Ἄλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἰδρύσεως ταύτης ἐμερίμνησεν ὁ ἀοίδιμος Κυβερνήτης Γ. Α. Καποδίστριας διὰ τοῦ Ἀνδρέου Μουστοξύδου καὶ ἄλλων ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων, ὅσον οἱ τότε καιροὶ συνεχώρουν· διότι καὶ μουσεῖον ἀρχαιοτήτων συνέστη ἐν Αἰγίνῃ ἐπιμελεία τοῦ αὐτοῦ Μουστοξύδου, ὅπερ ἐν τέλει τοῦ 1831 οὐκ ὀλίγα ἀρχαῖα περιεῖχε ¹⁾, καὶ ἀρχαιολογικὰς διατριβὰς, καὶ

1) Ἐν σελ. 42 τῆς Αἰγιναίας ταῦτα γνωστοποιεῖ ὁ μουσοτραφῆς Μουστοξύδης· « Ἄλλ' ἂν ἡ κυβέρνησις τὰ πάντα κινή πρὸς τὴν μέλλουσαν τῆς πατρίδος εὐδαιμονίαν (προηγεῖται μακρὰ ἔκθεσις αὐτοῦ ὡς προέδρου τῆς τοῦ ὀρφανοτροφείου ἐπιτροπῆς καὶ ἐφόρου τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου κλ.), μορφώνουσα τὴν νέαν καὶ αὐξανομένην γενεάν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν, δὲν ἐλησμόνησεν ὅτι πρὸς τὴν κτῆσιν τῶν δύο τούτων τελευταίων ἀγαθῶν ἰσχυρότατα ἐλατήρια εἶναι αἱ λαμπραὶ ἀναμνήσεις τῆς φιλοκαλίας καὶ τῆς εὐφυΐας καὶ τοῦ πολιτικοῦ μεγαλείου τῶν προγόνων μας. Ταῦτα στοχαζομένη διέταξε τὴν σύστασιν ἑνὸς ἐθνικοῦ μουσείου, διὰ νὰ συλλεχθῶσιν εἰς αὐτὸ ὅσα λείψανα ἐκινδύνευσαν νὰ διαφθαῶσιν ἢ νὰ γένωσιν ἔρμαιον τῶν ξένων, ἀναβάλλουσα εἰς εὐτυχέστερον καιρὸν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν γῆν, ὅσα αὐτὴ οἰκτείρουσα καλύπτει εἰς τοὺς κόλπους της. Ἔως τώρα τὸ μουσεῖον περιέχει·

Ἄγγεῖα ζωγραφισμένα διαφόρων σχημάτων μεγέθους καὶ ἰδιοτήτων 1090.

λύχνους 108.

ἀγαλμάτια 24.

ἀλάβαστρα 34.

ἄλλα κεράμια 16.

ἀγγεῖα ὑέλινα 19.

ἐρμηνείας τῶν νεωστὶ ἀνευρισκομένων ἐπιγραφῶν ἐδημοσίευσεν ὁ αὐτὸς Μουστοξύδης ἐν τῇ Αἰγιναίᾳ ἐφημερίδι, ἐκδιδομένη ἀπὸ τοῦ μαρτίου τοῦ 1831. Μετὰ δὲ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Κυβερνήσεως ἐν τῇ πόλει τῆς Ἀθηνᾶς ἐπεχείρησε τὸ τότε ὑπουργεῖον τῆς παιδείας πολλὰς καὶ διαφόρους ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας καὶ ἀνασκαφὰς ἐν τε τῇ Ἀκροπόλει Ἀθηνῶν καὶ ἐν Πειραιεῖ¹⁾, ἐξ ὧν ἤλθον εἰς φῶς μνημεῖα, ἃ ἡ βαρβαρότης καὶ ἡ ἀμάθεια τῶν τῆς δουλείας χρόνων εἶχε ποικιλοτρόπως ἐξαφανίσει ἀπὸ τῆς ὄψεως τῶν ἀνθρώπων. Τότε πρῶτον διὰ τῆς ἀρξαμένης ἀνακαθάρσεως τῆς

σπονδεῖα, ὄπλα καὶ διάφορα ἄλλα σκευὴ χάλκινα 137.

ἐπιγραφὰς 71.

ἀγάλματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀκέραια 24.

ἀνάγλυφα 14.

τεμάχια γλυπτικῆς 53.

νομίσματα 359.

Ἐν Αἰγίνῃ, τῇ 31 Δεκεμβρίου 1831.

A. ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΗΣ.»

Ταῦτα οὗτος. Ἀλλ' ἡ ἐν τέλει Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους γενομένη δολοφονία τοῦ αἰοδίου Κυβερνήτου καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἐπελθοῦσα ἀναρχία, Κύριος οἶδε ποῦ καὶ πῶς διεσκόρπισαν τὰ τοῦ μουσείου τούτου, καὶ πόσα τῶν ἐξ αὐτοῦ σωθέντων μετεκομίσθησαν ὕστερον εἰς Ἀθήνας εἰς τὸ ἐνταῦθα κατὰ πρῶτον ἰδρυθὲν ἐθνικὸν μουσεῖον.

1) Περὶ τούτων καὶ ἄλλων γίνεται λόγος ἐν ἀρχῇ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος ὑπὸ Ῥαγκαβῆ καὶ Πιπτάκη.

Ἀκροπόλεως ἐξῆλθεν εἰς φῶς, ἐπιμελεία τοῦ διευθύνοντος τὸ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας ἀρχαιολογικὸν τμήμα Λουδοβίκου Ῥοσσίου (Ross), ὁ περικαλλῆς τῆς Νίκης ναός· τότε ἀπὸ τῶν Προπυλαίων ἀφηρέθησαν οἰκοδομαὶ καὶ ὀχυρώματα βαρβάρων χρόνων· τότε ἀνευρέθησαν διὰ τῶν ἐργασιῶν τούτων μέγα πλῆθος ἐπιγραφῶν ἐν Ἀκροπόλει καὶ Πειραιεῖ, ἀφ' ὧν φωτισθεῖς περιέγραψε τὰ ναυτικὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ διελεύκανε πολλὰ τῶν οἰκονομικῶν αὐτῶν ζητήματα ὁ ὀξυνοῦστατος τῶν τότε Γερμανῶν ἀρχαιολόγων Αὐγουστος Βοϊκχιος· τότε συνετάχθη καὶ ἐδημοσιεύθη ὁ μέχρι τοῦδε διέπων τὰ ἡμέτερα ἀρχαιολογικὰ περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων νόμος.

Ἐν ἀρχῇ λοιπὸν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἡμῶν βίου μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἐκτάκτου ταύτης ἐργασίας τῶν παρ' ἡμῖν καὶ ἀλλαχοῦ σοφῶν ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων τῆς πατρίδος ἡμῶν μνημείων προεκλήθη ἐξέμφυτου, οὕτως εἰπεῖν, τῷ Ἑλληνι ὄρμητις πρὸς τὴν μελέτην καὶ ἔρευναν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, ὡς ἐπικούρου τῆς κυβερνήσεως εἰς τὰς ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων μνημείων ἐργασίας αὐτῆς, καθ' ἃ λέγει ὁ γραμματεὺς τῆς ἐταιρίας ταύτης ἐν τῇ τοῦ 1845 λογοδοσίᾳ αὐτῆς·

«Εὐγενῆς ἀνυπομονησία τοῦ ν' ἀποδώσωμεν ὅσον
 »τάχιον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅσα περιεσώθησαν τῶν ἀρ-
 »χαίων τῆς κοσμημάτων καὶ ἐν ὀνόματι αὐτῆς εἰς
 »τὴν ἐπιστήμην νέας πηγὰς ἐρευνῶν καὶ ἀνακαλύ-
 »ψεων, ἐνέπνευσε κατ' ἀρχὰς τῆς συστάσεως αὐτῆς τὴν

»ιδέαν, σκοπὸν προτιθεμένης νὰ συνεργήσῃ δι' ἰδιωτι-
 »κῶν συνδρομῶν εἰς τὴν ἐπίσπευσιν τῶν ἀρχαιολογικῶν
 »ἀνασκαφῶν καὶ ἐπισκευῶν, αἵτινες ἐνηργοῦντο ὑπὸ τῆς
 »Κυβερνήσεως. Τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξετίμησαν καὶ
 »ἔσπευσαν νὰ συντελέσωσιν εἰς αὐτὸν ὅσοι φρονοῦσιν
 »ἑλληνικῶς, (προσθέτει μετὰ τοῦτο ἐλευθεροφρόνως
 »καὶ τοὺς ἐξῆς ἀξιομνημονεύτους λόγους ὁ κ. Α. Ρ.
 »Ραγκαβῆς.) ἐννοοῦντες ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ σεμνυνώ-
 »μεθα ὡς κληρονόμοι τῶν μεγάλων αἰώνων καὶ ὡς
 »ἀπόγονοι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ἀλλὰ πρέπει καὶ
 »ἄξια ἐκείνων νὰ πράττωμεν· διότι ἄλλως ἢ πρὸς αὐ-
 »τοὺς σχέσις μας ἤθελεν ἀποβῆ εἰς αἴσχος καὶ ὄχι εἰς
 »δόξαν μας. Ἄν δὲν ἀναζητῶμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τὰς
 »ἀρετάς των διὰ νὰ τὰς μιμῶμεθα, καὶ εἰς τὰ σπλάγ-
 »χνα τῆς γῆς τὰ μνημεῖά των διὰ νὰ τὰ σπουδάζωμεν,
 »τί τὸ ὄφελος ὅτι ἐκείνους πάντοτε διὰ στόματος ἔχο-
 »μεν; ἢ τίς ἢ εὐκλεία, ὅτι ταύτης τὸ χῶμα πατοῦμεν;
 »Θησαυρῶν ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐμπιστευθέντες πα-
 »ρακαταθήκην, πῶς θέλομεν κριθῆ ὑπὸ τῶν πεφωτισμέ-
 »θων λαῶν ἂν παραγνωρίζωμεν τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ὡς
 »οἱ ἀγροῖκοι ἡμῶν δορυκτῆτορες, καὶ ἂν τεθαμμένους
 »καὶ ἀγνώστους τοὺς παρορῶμεν; 1)

Τὸ κῦρος τῶν λόγων τούτων ἀνεγνώρισαν πάντες οἱ
 συμπράξαντες ὅπωςδῆποτε εἰς τὴν ἐγκατάστασιν καὶ
 συντήρησιν τοῦ ἰδρύματος τούτου, οὗ ἡ ἐπίδοσις καὶ ἡ

1) Βλέπε πρακτικὰ ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας τοῦ 1845 ἐν ἀρχῇ.

σημερινή εὐάρεστος κατάστασις ἀποδοτέα ἐν μέρει εἰς τὸν θερμὸν ζῆλον καὶ τὴν λελογισμένην καὶ διαρκῆ ἐπιμονὴν τῶν μέχρι τοῦδε διευθυνόντων αὐτὸ, καὶ εἰς τὴν γενναίαν αὐτῶν ἀντίδρασιν κατὰ παντὸς προσκόμματος, ὃ παρενέβαλλεν αὐτοῖς ἢ τῶν πολλῶν ἀπειροκαλία καὶ ἡ ἰδιοτέλεια ἐστινότε φαύλων ἀρχόντων καὶ ἰδιωτῶν ἀμαθῶν.

ΙΔΡΥΣΙΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

Τ Η Σ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

Κατὰ τὸ ἀπὸ 18 Ἰανουαρίου 1837 ἔγγραφον¹⁾ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας Ἰ. Ρίζου ἐγκρίνεται ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἡ τῆς ἀρχαιολ. ἐταιρίας σύστασις καὶ χορηγοῦνται αὐτῇ συγχρόνως δικαιώματά τινα, ἀφ' ὧν ἠλπίζετο ἡ ἐπίδοσις καὶ προκοπὴ αὐτῆς· χορηγοῦνται δηλ. δωρεὰν 100 ἀντίτυπα τῆς τότε ἀρξαμένης ἐκδίδεσθαι δαπάναις τῆς κυβερνήσεως ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος, ἄδεια τοῦ ἐκτυπῶναι ἀνεξόδως ἐν τῷ ἐθνικῷ τυπογραφείῳ τὰ πρακτικὰ, καὶ ἡ κατ' αἴτησιν τῆς ἐταιρίας σύμπραξις τοῦ ἐφόρου τοῦ κεντρικοῦ μουσείου, τοῦ καὶ διευθυντοῦ τότε τοῦ ἀρχαιολογ. τμήματος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς παιδείας, εἰς ἀπάσας τὰς ἐργασίας αὐτῆς.

Κατὰ δὲ τὸν ἐγκριθέντα ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ὀργανισμὸν²⁾ σκοπὸς αὐτῆς εἶναι *να συνδράμη εἰς τὴν ἀνεύρεσιν, ἀνέγερσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιοτήτων, ἐπιμελεία ὀκταμελοῦς ἐπιτροπείας, ἐφορείας καλουμένης καὶ συνισταμένης ἐκ*

1) Βλέπε τοῦτο ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ ἄ ἔτους τῆς ἐταιρίας σελ. 16.

2) Βλ. τοῦτον αὐτόθι σελ. 10.

προέδρου, αντιπροέδρου, γραμματέως καὶ ταμίου καὶ ἄλλων τεσσάρων μελῶν, καὶ συνδρομῇ ἐνιαυσία ἐκάστου ἐταίρου ἐκ δραχμῶν 15. Πάντα δὲ τὰ ὑπὸ τῆς ἐταιρίας ὡπωςδήποτε ἀποκτώμενα ἀρχαῖά εἰσι κτῆμα τοῦ δημοσίου, κατατίθενται εἰς τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον, σημειούμενου ἐν τοῖς καταλόγοις αὐτοῦ ὅτι ἀνευρέθησαν δαπάναις τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας.

Τὰ συγκροτήσαντα τὸ πρῶτον τὴν ἐταιρίαν μέλη ἦσαν 24, διότι τοσαῦτα συνῆλθον¹⁾ ἐν τῇ ἀ γενικῇ συνελεύσει αὐτῆς, γενομένη ἐν τῇ Ἀκροπόλει ὑπὸ τὸν Παρθενῶνα τῇ 28 Ἀπριλίου 1837, ἐν ᾗ ὁ αὐτὸς ὑπουργὸς τῆς παιδείας Ἰ. Ρίζος, προεδρεύων τῆς συνεδριάσεως, ἀναγγέλλει τὴν ἴδρυσιν τῆς ἐταιρίας διὰ τῆς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως κυρώσεως τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῆς καὶ προσκαλεῖ τοὺς συνελθόντας ἐταίρους νὰ ἐκλέξωσι τὸ προεδρεῖον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ἐφορείας. Ἐκλέγουσι δὲ οὗτοι:

πρόεδρον μὲν αὐτὸν τὸν ὑπουργὸν τῆς παιδείας **Ι. ΡΙΖΟΝ**.

ἀντιπρόεδρον τὸν **Ι. ΚΟΚΚΩΝΗΝ**, ἐν τῷ αὐτῷ ὑπουργείῳ διευθυντὴν τῶν δημοτικῶν σχολείων.

γραμματέα τὸν **Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΝ**, ἐν τῷ αὐτῷ ὑπουργείῳ τμηματάρχην τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας παιδείας.

ταμίαν τὸν **Α. ΚΟΜΠΑΤΗΝ**, τραπεζίτην.

μέλη δὲ τῆς ἐφορείας τὸν **Κ. ΠΙΤΤΑΚΗΝ**, διευθυντὴν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος ἐν τῷ αὐτῷ ὑπουργείῳ, **ΓΡΩΠΗΘΝ**, πρόξενον τῆς Αὐστρίας, **ΗΠΙΣΤΗΝ**, ἰατρὸν, καὶ τὸν **Δ. ΦΩΤΗΛΑΝ**²⁾.

1) Βλ. πρακτ. σ. 28.

2) Τούτων ὁ μὲν πρόεδρος μένει τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1846, ὅτε διαδέχεται αὐτὸν ὁ Ἰ. Κωλέττης, πρωθυπουργός· τοῦτον ἀποθανόντα τὸ 1848, ὁ Γ. Γλαράκης, ὑπουργός, ὅστις μένει τοιοῦτος μέχρι τῆς τελευταίας του τὸ 1855. Τὸν ἀντιπρόεδρον Κοκκῶνην διαδέχεται τὸ 1839 ὁ Γ.

Οὕτω κατασταθεῖσα ἡ ἔταιρία τὸ 1837, διετέλεσεν ἐνεργοῦσα μέχρι τοῦ 1855· ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔτους μέχρι τοῦ 1858, ἐπὶ τρία μόνον ἔτη, διέκοψε τὰς ἐργασίας αὐτῆς ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ τότε προέδρου αὐτῆς Γ. Γλαράκη καὶ ἄλλων καιρικῶν καὶ προσωπικῶν λόγων, ὧν ἡ αἰτία ἔγκειται ἐν τῷ χαρακτῆρι τοῦ Ἑλληνοσ. Ἀλλὰ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1858 ἀνακαλεῖται πάλιν εἰς τὴν ζωὴν προνοία τοῦ τότε δραστηρίως διέποντος τὸ τῆς παιδείας ὑπουργεῖον μακαρίτου Χ. Χριστοπούλου, καὶ προτροπῇ τινῶν ἐκ τῶν τότε ἐπιζώντων ἑταίρων, διατελοῦσα μέχρι σήμερον ἐνεργὸς ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἐπιστήμης καὶ τιμῇ τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ τρία ἔτη ζωῆς καὶ ἐνεργείας τῆς ἑταιρίας διαιρεῖται ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων εἰς δύο ἰσοχρόνους σχεδὸν περιόδους, τὴν τῆς νεότητος, ἔχουσαν τὰς ἀρετὰς καὶ ἑλλείψεις τῆς ἡλικίας ταύτης, τὴν τῆς ὠρίμου ἡλικίας, ἣτοι τῆς διὰ συντόνου πρακτικῆς δραστηριότητος ἐνεργούσης. Τούτων ἡ μὲν πρώτη ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἑταιρίας μέχρι τοῦ 1855, ὅτε πρὸς καιρὸν παύει ἐνεργοῦσα, ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ τοῦ 1858 μέχρι τέλους τοῦ 1879. Ἀμφοτέρων

Γεννάδιος, γυμνασιάρχης· τοῦτον ὁ Δρ. Μανσόλας τὸ 1842, καὶ τοῦτον ὁ ἔφορος τῆς δημοσίας βιβλιοθήκης Γ. Τυπάλδος τὸ 1845, διαμείνας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1855· τὸν γραμματέα, παραιτηθέντα τὸ 1851, διαδέχεται ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος· τοῦτον ὁ Π. Εὐστρατιάδης μετ' οὐ πολὺ, καὶ τοῦτον ὁ Πιττάκης τὸ 1852, διαμείνας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1855. Τὸν ταμίαν Κομπατῆν διαδέχεται ὁ Φωτῆλας τὸ 1839· τοῦτον ὁ Μεσθενεὺς τὸ 1842· τοῦτον, ἀποβιώσαντα τὸ 1848, ὁ Γ. Καραμάνος, ὅστις μένει ταμίαις μέχρι τοῦ 1855. Μέλη δὲ τῆς ἐφορείας ἐγένοντο ἀλληλοδιαδόχως μέχρι τοῦ 1855 ὁ Πιττάκης, Γρόππιος, Ἡπίτης, Φωτῆλας, Κ. Σχινᾶς, Δομνάνδος, Στρώγκ, Γεννάδιος, Καραμάνος, Κοκκῶνης, Σ. Σκοῦφος, Σωμᾶκης, Α. Μάμουκας.

τούτων τῶν περιόδων τὴν ἱστορίαν ἐκθέτομεν ἐφεξῆς, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς πρώτης ¹⁾).

Α΄ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

Τὴν περίοδον ταύτην, ἧς τὴν φύσιν γνωρίζομεν ἐκ τῶν πρακτικῶν ²⁾ τῆς ἐταιρίας, ἐντύπων καὶ χειρογράφων, κοσμοῦσι δύο οὐσιώδη προσόντα, πρῶτον οἱ ἠδυεπεῖς λόγοι τοῦ εὐφυστάτου ἐν τοῖς τότε ποιηταῖς καὶ εὐφραδοῦς ῥήτορος, Ἰακωβάκη Ῥίζου Νερούλου, τοῦ εἰς τὴν ζῶην καλέσαντος τὴν ἐταιρίαν ταύτην καὶ διὰ τῆς ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη προεδρείας του προαγαγόντος αὐτὴν ὅσον οἱ τότε καιροὶ συνεχώρουν· διὸ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ ἡσθάνθη εὐθὺς ἡ ἐταιρία, χαλαρώτερον ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ διευθυνομένη· καὶ δεύτερον αἱ ἀρχαιολογικαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἐκθέσεις τοῦ ἐξ Ἰσου εὐφυοῦς καὶ ἠδυεποῦς γραμματέως κ. Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ, εἰς οὗ τὴν δραστηριότητα καὶ τὸν ἀόκνον ζῆλον ὀφείλεται μέγα μέρος τῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην γενομένων ὑπὸ τῆς ἐταιρίας.

Ἐξαιρόντες τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν τὰς ὑπὲρ τῆς ἐταιρίας ὑπηρεσίας, ὀφείλομεν νὰ μὴ ἀποσιωπήσωμεν τὴν δραστηριότητα καὶ τὸν ἀπαράμιλλον ζῆλον τοῦ μακαρίτου Πιπτάκη, ὅστις, Ἀθηναῖος ὢν, ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐμερίμνησεν ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς πατρίδος καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἐπαναστάσεως αὐτῆς, καὶ ὕστερον ἔτι διὰ παντὸς τοῦ βίου εἰργάζετο ἀόκνως ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Ἄν ἡ παι-

1) Τὰ ὀνόματα τῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διευθυνάντων τὰ τῆς ἐταιρίας βλέπε ἀνωτέρω σελ. 8. Τὰ δὲ τῶν κατὰ τὴν ἐπομένην περίοδον βλέπε κατωτέρω.

2) Ταῦτα ἐτυπώθησαν τὸ 6' ὁμοῦ ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ τὸ 1847, εἶτα ἐν ἰδίῳ τεύχεσι τὰ τοῦ 1848 καὶ 1849. Τὰ μετὰ ταῦτα οὐδέποτε ἐτυπώθησαν, ἀλλ' ἐδρίσκονται ἐν χειρογράφοις λίαν συνοπτικῶς ἐκτεθειμένα μέχρι τοῦ 1855.

δεία τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἐξισοῦτο μὲ τὸν ζῆλον καὶ τὴν δραστηριότητα αὐτοῦ, καὶ ἂν ἦτο ἐν ταῖς ἐνεργείαις του μᾶλλον περιεσκεμμένος καὶ ἦττον φιλόποπτος πρὸς τοὺς δι' ἀρχαιολογικούς λόγους σχέσιν ἔχοντας πρὸς αὐτὸν, αἱ ὑπὲρ τῆς ἐταιρίας ὑπηρεσίαι του θὰ ἦσαν πολλοῦ λόγου ἄξια, καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ μόνου τελευταῖον ἐκδιδομένη ἐπὶ 18 ἔτη ἀρχαιολογικὴ ἐφημερίς θὰ κατεῖχεν ἐπίζηλον θέσιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ παντὸς ἀρχαιολόγου. Καὶ ὅμως εἰς τὴν τιμιότητα καὶ δραστηριότητα τοῦ φιλαρχαίου τούτου Ἀθηναίου, πεποιθήσιν ἄκραν ἔχουσα πάντοτε ἡ τῆς ἐταιρίας ἐφορεία, ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιτήρησιν καὶ ἐκτέλεσιν παντὸς σχεδὸν ἔργου, ὃ ἐξετελέσθη ὑπὸ τῆς ἐταιρίας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην¹).

Εἰς τοὺς τρεῖς τούτους ἀνδρας πρὸ πάντων ἀποδοτέον ὅτι καλὸν προῆλθε κατὰ τὴν πρώτην δωδεκαετίαν ἀπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας. Ὁ αἰδίδιμος Ῥίζος, προκαλέσας εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν, ἐθεώρει ὡς *ακατόρθωμα τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος*²), ὡς σύμμαχον αὐτῆς καὶ τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης, ἦτις, συναγωνισθεῖσα καὶ συμπράξασα ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, ἀπολαύει ἠδιὰ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐταιρίας ταύτης τῶν καρπῶν τῶν πόνων καὶ συμπαθειῶν τῆς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος· διότι ἡ ἐταιρία αὐτὴ σκοπὸν ἔχει τὴν ἀναζήτησιν, σωτηρίαν καὶ ἀνόρθωσιν τῶν μνημείων τῆς

1) Τὰς ἀρετὰς τοῦ Πιττάκη ἐξύμνησε δεδόντως ὁ πρόεδρος τῆς ἐταιρίας κ. Φίλιππος Ἰωάννου ἐν τῇ προσλαλιᾷ αὐτοῦ πρὸς τοὺς παρασταθέντας ἐταίρους καὶ λοιποὺς φίλους τοῦ μακαρίτου ἐν τῇ ὑπὲρ αὐτοῦ τελεσθέντι μνημοσύνῃ τὸ 1863.

Ὁ δὲ γραμματεὺς ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους, σελ. 2, μετὰ πόνου ψυχῆς ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς ἐταίρους τὸν θάνατον τούτου, ὀνομάζων ἀνδρα οὐχὶ τῶν σπανίων παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ἀληθῶς μοναδικόν, δι' ἣν ἀγάπην καὶ ἐπιμέλειαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν λατρείαν, ἔδειξε διὰ παντὸς τοῦ δραστηριωτάτου βίου του πρὸς τὰ μνημεῖα τῶν προγόνων ἡμῶν.)

2) Βλ. πρακτ. σελ. 113.

»ἀθανάτου μεγαλοφύας τῶν Ἑλλήνων, ἀφ' ὧν τρέφεται καὶ ἐν οἷς
»ἐντρύφᾳ ἡ σοφὴ Εὐρώπη.»

Αὐτὸς ἀπεπειράθη διὰ τῆς μελιβρύτου γλώσσης του καὶ διὰ τῆς
ἐν τῷ ὑπουργείῳ ἐνεργείας του νὰ παγιώσῃ τὴν ἐταιρίαν, νὰ γνω-
στοποιήσῃ παρ' ἡμῖν τὴν μεγάλην ἱστορικὴν σημασίαν τῶν μνη-
μείων τῆς τέχνης εἰς γνῶσιν καὶ ἐξακρίβωσιν ἀγνώστων ἢ ἀμφιβό-
λων μερῶν τῆς ἱστορίας, καὶ εἰς δῆλωσιν τῆς προόδου, ἀκμῆς καὶ
παρακμῆς καὶ πτώσεως τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ οὕτως
ἀγάπην καὶ σεβασμὸν ἐν ἡμῖν πρὸς τὰ μνημεῖα ταῦτα. Ἐν παντὶ
λόγῳ αὐτοῦ δὲν ἔπαυε τοὺς μὲν ἡμετέρους προτρέπων εἰς ἐνίσχυσιν
τῆς ἐταιρίας διὰ χρημάτων, τοὺς δὲ ἄλλοθενεῖς λογίους καὶ φιλέλ-
ληνας προκαλῶν εἰς ἀρωγὴν οἰανδήποτε, ἢ τοῦλάχιστον εἰς δι-
καίαν ἐκτίμησιν τῶν ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων ἐνεργειῶν τῆς ἐταιρίας
καὶ τοῦ ἔθνους.

Εἰς δὲ τὸν ὄξυν καὶ ταχὺν κάλαμον τοῦ γραμματέως τῆς ἐται-
ρίας, τοῦ κ. Ραγκαβῆ, ἀνήκουσιν αἱ πρῶται ἀρχαιολογικαὶ καὶ
ἱστορικαὶ ἐκθέσεις ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι, καὶ αἱ πολλαὶ ἐν
τοῖς ἐκδοθεῖσι πρακτικοῖς περιγραφαὶ τῶν ὑπὸ τῆς ἐταιρίας ἐπὶ τῆς
γραμματείας του ἀνακαλυφθέντων μνημείων τῆς τέχνης¹⁾. Εἰς δὲ
τὴν ἄμεσον ἐπιτήρησιν τοῦ ἀκαμάτου Πιττάκη ἢ ἐκτέλεισι τῶν ἐν
Ἀθῆναις ὑπὸ τῆς ἐταιρίας ἐνεργηθεισῶν ἀνασκαφῶν, ἢ ἀνεύρεσις καὶ
περιυναγωγὴ καὶ σωτηρία τῶν ἐν ταῖς συλλογαῖς τῶν Ἀθηνῶν
ἀρχαιοτήτων καὶ ἡ συντήρησις τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μνημείων.

ὑπὸ τοιούτων ἀνδρῶν διευθυνομένη ἡ ἐταιρία ἐξετέλεσε κατὰ
τὴν πρώτην αὐτῆς δωδεκαετίαν ἔργα ἀνάλογα ἢ μᾶλλον ἀνώτερα
τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς χρηματικῶν μέσων.

1) Περιγραφή Μυκηνῶν καὶ τῶν αὐτόθι θησαυρῶν ἐν πρακτ. σελ. 124.
ἱστορία Παρθενῶνος ἐν σελ. 148· περιγραφή τῶν γλυπτικῶν αὐτοῦ ἔρ-
γων ἐν σελ. 296· ἱστορία καὶ περιγραφή τοῦ ἐν Φιγαλείᾳ ναοῦ τοῦ Ἀ-
πόλλωνος ἐν σελ. 12 τῶν πρακτικῶν τοῦ 1847—1848.

Πρόσοδοι τῆς εταιρίας κατὰ τὴν ἄ περιόδον.

Ἡ εταιρία, ἔχουσα ἐν ἀρχῇ ὀλίγους μόνον ἐταίρους, ἀφ' ὧν εἰσέπραττε 15 δραχμὰς κατ' ἐνιαυτὸν συνδρομὴν παρ' ἐκάστου, ἠὔξησε μὲν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐφεξῆς μέχρι τοῦ 402¹⁾, ἀλλὰ πάλιν τὸ ἀπ' αὐτῶν εἰσπραττόμενον ποσὸν δὲν ἦτο μέγα, διότι οὐχὶ πάντες, οὐδὲ κατ' ἔτος τακτικῶς κατέβαλλον τὴν συνδρομὴν. Ἐντεῦθεν ἐδέησε διὰ τῶν προσωπικῶν σχέσεων τοῦ προέδρου καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ προεδρείου καὶ τῶν φίλων τῆς εταιρίας νὰ προσκαλῶνται ἐκάστοτε ἕκτακτοι συνδρομαὶ πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἐργασιῶν τῆς εταιρίας. Αἱ ἕκτακτοι αὗται συνδρομαὶ ἦσαν ἐνίοτε μείζονες τῶν τακτικῶν καὶ ἄξιαι λόγου. Ἀλλ' αὗται ὡς τοιαῦται δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρέχῃσι πολλὰς ἐλπίδας εἰς τὸ μέλλον πρὸς συντήρησιν τῆς εταιρίας καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων αὐτῆς. Διὸ ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ ἀφελῆ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ποσόν τι εἰς κεφάλαιον τῆς εταιρίας, οὗ αὕτη μόνον τὸν τόκον νὰ δαπανᾷ εἰς τὰς ἐργασίας της²⁾). Εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην προέβη ἡ εταιρία τὸ 1848, ὅτε εἶδεν ὅτι ἡ τῶν ἐταίρων προθυμία ἤρχισε νὰ μετριάζηται καὶ αἱ ἕκτακτοι συνδρομαὶ νὰ ἐλαττώνται. Τὰ αἷτια τούτου ἦσαν τοσοῦτον ἰσχυρὰ καὶ τοσοῦτον ἀκατάβλητα, ὥστε καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄλλως τολμηροῦ γραμματέως κατέβαλον τὸ θάρρος, καὶ ἠνάγκασαν νὰ ζητήσῃ τὴν συντήρησιν τῆς ἀπὸ τοῦ 1848 ἀρξαμένης νοσεῖν εταιρίας δι' ἰδρύσεως ἐκ τῶν τῆς εταιρίας μελῶν

-
- 1) Βλ. πρακτικῶν σελίδα 30 τὸ α' ἔτος ἦσαν 189.
 » 94 τὸ γ' » » 338.
 » 141 τὸ δ' » » 386.
 » 192 τὸ 1845 » 402.

2) Βλ. πρακτικ. σελ. 212.

ἐτέρου σωματείου, ὃ οἱ τότε ἠθέλησαν ἐπιστημονικὸν ἢ ἀκαδημαϊκὸν σύλλογον νὰ ἀναδείξωσιν, νομίζοντες ὅτι εἰς τὰς ὀλίγας τούτου δαπάνας ἠδύνατο ἢ ἐκ τῶν κεφαλαίων πρόσοδος νὰ ἐπαρκεσῇ. Ἀλλ' ἀφοῦ καὶ ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἀπέτυχεν ἐντελῶς καὶ ἡ ἐταιρία ὅλως ἔπαυσεν ἐργαζομένη ἀπὸ τοῦ 1855, ὁ κ. Ῥαγκαβῆς τοσοῦτον ἀπηλπίσθη περὶ τῆς περαιτέρω ζωῆς αὐτῆς, ὥστε ἐν ἄκρᾳ πεπειθῆσει προέλεγε τῷ γράφοντι ταῦτα τὸ 1858, ὅτε ἐγένετο σκέψις περὶ ἀνακλήσεως εἰς ἐνεργὸν ζῶν τῆς ἐταιρίας, ὅτι ματαίως κοπιῶσιν. Ἐκ τῶν ὑστέρων ὅμως ἀπεδείχθησαν μάταιοι οἱ φόβοι καὶ ἡ ἀπελπισία αὐτοῦ, διότι οὐχὶ ἐν τῇ ἑλλείψει χρημάτων, ἀλλ' ἀλλαχοῦ ἔκειτο ἡ αἰτία τῆς καχεξίας, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ τῆς ἐταιρίας τριετὴς ἀδράνεια.

Μετὰ τὴν τοιαύτην γενικὴν ἀφήγησιν περὶ τῶν κατὰ τὴν α' περιόδον χρηματικῶν μέσων τῆς ἐταιρίας σημειοῦμεν ἐν τῷ ἐπομένῳ πίνακι 1) τὸ κατ' ἐνιαυτὸν κεφάλαιον τῶν εἰσπράξεων, ὡς

1)	Εἰσπράξεις		δαπάναι	σελὶς πρακτικῶν
	τακτικαὶ	ἑκτακτοὶ		
Δὲ τοῦ α' ἔτους	709.48		450.05	34
» β' »	2026.—	765.—	2662.—	60
» γ' »	4986.61	731.20	2543.60	94
» δ' »	3776.03	432.94	3721.52	142
» ε' »	1774.—	1090.—	1763.—	166
» ς' »	1225.—	2604.—	2110.—	184
» ζ' »	2970.81		1456.11	206
» η' »	2684.92	2268.90	5137.77	242
» θ' »	1005.—	4280.—	4836.06	320
» ι' »	4955.80	3395.80	7581.59	26
» ια' »	2230.40	1860.—	3940.25	(τοῦ 1848) 32
	<u>25344.05</u>	<u>17427.84</u>	<u>36171.95</u>	(τοῦ 1849)

Τῶν ἐφεξῆς ἐξ ἐτῶν, 1850—1855, ὅτε ἐφαίνετο ἔτι ἐνεργοῦσα ἡ ἐταιρία, δὲν γινώσκομεν τὰς εἰσπράξεις καὶ δαπάνας δι' ἑλλείψιν ἐκδόσεως πρακτικῶν.

καὶ τὸ τῶν δαπανῶν. Τὸ ποσὸν τῶν μὲν τακτικῶν εἰσπράξεων ἐν συνόλῳ λαμβανομένων ἦτο

κατὰ τὰ πρῶτα κα' ἔτη . . . . . δρ. 25,344.05

τῶν δὲ ἐκτάκτων . . . . . » 17,427.84

Ἐν συνόλῳ . . . . δρ. 42,771.89

τὸ δὲ τῶν δαπανῶν . . . . . » 36,171.95

Εἰς τὸ ποσὸν τῶν δαπανῶν περιέχονται καὶ δραχ. 12,504.60, αἵτινες κατετέθησαν εἰς τὴν ἐθνικὴν τράπεζαν ἐπὶ τόκῳ. Ἐκ τούτων δὲ καὶ ἄλλων νέων δωρεῶν τῶν ἐπομένων ἐτῶν ἐκτήσατο ἡ ἐταιρία κατὰ ἀπρίλιον τοῦ 1851 δεκαπέντε μετοχὰς ¹⁾ τῆς ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Τούτων ἐκποιήσασά τινας ὕστερον καὶ ἐξ ἄλλων χρημάτων ἠδυνήθη ν' ἀγοράσῃ μίαν ἐν Ἀθήναις οἰκίαν, ἔνθα ἐξετέλεσεν ἀνασκαφὰς, καὶ νὰ συντηρῇ κεφάλαιόν τι, ὅπερ εὑρέθη εἰς χεῖρας τοῦ ταμίου Γ. Καραμάνου ἐν ἀρχῇ τῆς 6' περιόδου, ὡς ὕστερον θέλομεν μάθει.

Ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐχὶ ἔλλειψις χρημάτων προεκάλεσε τὴν κατάπαυσιν τῶν ἔργων τῆς ἐταιρίας, ἀλλ' ἡ ἀσυμφωνία τῶν ὕστερον συγκροτούντων τὴν ἐφορείαν καὶ ἡ πρόωρος σύστασις ἐπιστημονικοῦ ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου, παρ' οὗ ἐζητεῖτο ὅ,τι αὐτὸς ἢ δὲν ἤθελεν ἢ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ, ὡς προῖων ὁ λόγος δεῖξει.

Ἔργα τῆς ἐταιρίας κατὰ τὴν ἄ περιόδον.

Μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ περὶ ἀρχαιοτήτων νόμου τὸ 1834 καὶ τὴν μετάρθεσιν τῆς πρωτευούσης τοῦ Κράτους εἰς Ἀθήνας κατέστη ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς παιδείας γενικὸς ἐφορος τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος, ἐργαζόμενος ἐν αὐτῷ τῷ Ὑπουργείῳ. Πρῶτος ἐφορος κατέστη ὁ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐλθὼν, καὶ ἐν αὐτῇ διατρίψας μέχρι τοῦ 1843 χάριν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν,

1) Βλ. χειρόγραφα πρακτικὰ τοῦ ἔτους τούτου.

Λουδοβίκος Ῥόσσιος (L. Ross) ἐκ Γερμανίας. Οὗτος διευθύνας ἐπί
 τινα καιρὸν τὴν ἐφορείαν ταύτην, συνειργάσθη μετὰ τοῦ Γερμανοῦ
 ἀρχιτέκτονος Schaubert εἰς τὴν ἐκ τῶν ἐρειπίων ἀνεύρεσιν καὶ
 ἀνόρθωσιν τοῦ ναοῦ τῆς ἀπτέρου Νίκης· αὐτὸς ἀνεῦρε περιερχόμενος
 τὴν Ἑλλάδα μέγα πλῆθος ἐπιγραφῶν, ἃς ἐξέδωκεν ἐν τρισὶ τεύ-
 χεσι, καὶ τὰς τῶν νεωρίων τῶν Ἀθηναίων. Αὐτὸς εὐθὺς μετὰ τὴν
 ἰδρύσιν τοῦ Πανεπιστημίου τὸ 1837, διορισθεὶς ἐν αὐτῷ καθηγη-
 τῆς τῆς ἱστορίας τῆς καλλιτεχνίας, ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1843 μετὰ
 ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ἐπιστήμην συνήθους τοῖς Γερμανοῖς
 ἰδίως οὐ μόνον τὸ μάθημα τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἑλληνικὰ καὶ λατινι-
 κά, καὶ τὸν Πausanίαν ἐν φροντιστηρίῳ ἡρμήνευε. Πρῶτος ἐγνωστο-
 ποίησεν εἰς τοὺς Ἑλληνας νέους τὴν μεγάλην σημασίαν τῶν μνη-
 μείων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, καθοδηγῶν αὐτοὺς οὐ μόνον διὰ τῆς
 ἀπὸ καθέδρας διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ ἐν οἴκῳ καὶ ἐν περιοδείαις
 παραλαμβάνων αὐτοὺς διηύθυνε τὰ πρῶτα βήματα τῶν εἰς τὴν ἀρ-
 χαιολογίαν προερχομένων, καθωδήγει αὐτοὺς εἰς τὰς μελέτας
 των μετὰ πατρικῆς ὄντως στοργῆς, ἧς μάρτυρες μετὰ τοῦ γράφον-
 τος ταῦτα εἰσὶ πάντες οἱ ὀμιληταὶ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1837—1843,
 δημοσιεύσας ὁ αὐτὸς τὸ 1841 πρὸς μείζονα τῶν ὀμιλητῶν του καὶ
 τῶν Ἑλλήνων ὠφέλειαν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ *ἐγχειρίδιον ἀρ-
 χαιολογίας τῶν τεχνῶν*, ὅπερ μέχρι τῆς σήμερον εἶναι ἀριστον
 βοήθημα τοῖς περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν ἀσχολουμένοις. Αὐτὸς κατ'
 ἐντολὴν τῆς ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου ἐπροσιμιάσατο ἐν τῇ ἐνάρξει
 τῶν μαθημάτων τοῦ Πανεπιστημίου διὰ σπουδαίας ἀρχαιολογικῆς
 διατριβῆς περὶ τοῦ ἐν Σικίνῳ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τὰ σω-
 ζόμενα αὐτοῦ ἐρείπια. Τὰ ὀλίγα ταῦτα ἔκρινε ἀναγκαῖον καὶ δί-
 καιον ἅμα νὰ προτάξῃ ἐνταῦθα περὶ τοῦ κατ' ἐξοχὴν φιλέλληνος
 Ῥοσσίου, οὗ ἢ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγάπη οὐχὶ διὰ τῶν εἰρημένων
 μόνον μαρτυρεῖται, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραφεῶν,
 ἃς μέχρι τῆς τελευταίας του ἐξηκολούθει συγγραφεῶν καὶ ἐκδίδων.

Ἐς συγχωρηθῆ δὲ ἡ παρέκβασις αὕτη, διότι λόγον ἔχει οὐχὶ αἰσθημα ἀπλῆς εὐγνωμοσύνης εὐεργετηθέντος μαθητοῦ πρὸς ἀγαθὸν διδάσκαλον, ἀλλὰ μᾶλλον διότι ὁ Ῥόσσιος εἶναι μετὰ τὸν ἡμέτερον Μουστοξύδην, ὁ διὰ συγγραφῆς καὶ διδασκαλίας καθοδηγήσας ἡμᾶς εἰς τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ ὁ ἐμμέσως διὰ τοῦτο συντελέσας οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, εἰ καὶ δὲν φαίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῆς ὡς ἐνεργὸν μέλος.— Οἱ σύγχρονοι γνωρίζουσι τοὺς λόγους τῆς ἀποχῆς ταύτης.

Τὸν Ῥόσσιον διαδεχθεὶς ἐν τῇ ἐφορείᾳ τῶν ἀρχαιοτήτων ὁ Κυριακὸς Πιπτάκης, ἐξέτέλεσε δαπάναις τῆς Κυβερνήσεως τὴν ἀνακάθαρσιν τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος ἐν μέρει καὶ ἱκανοῦ χώρου τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς φῶς προαγαγὼν πολύτιμα κειμήλια τῆς γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς καὶ πλήθος μέγα ἐπιγραφῶν, ἃς ἐγνωστοποιεῖ διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μόνου τελευταίου ἐκδιδομένης ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος.

Ταχέως ὅμως ἐγνώσθη ὅτι αἱ ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως γενόμεναι αὗται ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων ἐργασίαι δὲν ἦσαν ἱκαναὶ νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν διεγερθέντας πόθους τοῦ ἐλληνικοῦ κοινοῦ. Ἐδέησε λοιπὸν νὰ ἔλθῃ ἐπίκουρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρία, καθ' ἃ ἀνωτέρω¹⁾ εἶπομεν. Αὕτη ἅμα καταστᾶσα ἔστρεψε τὴν προσοχὴν εἰς τὸ Διονυσιακὸν θέατρον, οὗ τὸν χώρον διέσχιζε τότε τὸ τοῦ γεωργοῦ ἄροτρον ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐπισωρευθέντων χωμάτων, ἀναθέσασα εἰς τὸν γενικὸν ἔφορον Πιπτάκην τὴν τούτου ἀνακάθαρσιν²⁾.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀνέσκαψε τὸν ἐπὶ τῆς πλατείας Αἰόλου ὀκτάγωνον πύργον τῶν ἀνέμων³⁾, ἐγερθέντα περὶ τὰ μέσα τοῦ β' π. Χ.

1) Σελ. 4.

2) Πρακτ. σελ. 34.

3) Πρακτ. σελ. 194 κ. ἔ.

αιῶνος¹⁾ ὑπὸ Ἀνδρονίκου τοῦ Κυρρῆστου ὀνομαζομένου ἀπὸ τῆς πόλεως Κύρρου, κειμένης ἐν τῇ Κυρρῆστικῇ χώρᾳ τῆς Συρίας, κει-
χωσμένον δὲ τότε ὄντα ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τοῦ ὕψους αὐτοῦ· ὥστε
ἐδέησε νὰ περισκάψῃ αὐτὸν εἰς μῆκος 30 ποδῶν καὶ εἰς βάθος 13,
καὶ νὰ ἐγείρῃ περὶ αὐτὸν ὀκτάπλευρον τοῖχον κατὰ τὰς ὀκτῶ
πλευρὰς τοῦ πύργου, ὅπως μὴ πάλιν καταπίπτωσι τὰ τῆς πλα-
τείας χῶματα ἐντὸς τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου. Ἴνα δὲ ὁ πύργος
ᾗναι καταφανὴς τοῖς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου, ἐταπεινώσε δι' ἀποκο-
μίσεως ἀλλαχοῦ τοῦ ἀμέσως πρὸ τοῦ πύργου μέρους τῆς ὁδοῦ ταύ-
της χῶματος.

Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἀνεφάνη πᾶς ὁ πύργος μέχρι τοῦ
ἀρχικοῦ δαπέδου αὐτοῦ²⁾ καὶ παρὰ τὴν ΒΑ πλευρὰν αὐτοῦ κοιμη-
τήριον πλήρες ἀνθρωπίνων ὀστέων, ἐξ οὗ συμπεραίνεται ὅτι καὶ ὁ
πύργος οὗτος μετεποιήθη εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἐν τοῖς πρώ-
τοις τοῦ χριστιανισμοῦ χρόνοις, ὅπως καὶ ναοὶ καὶ ἄλλα πολλὰ
μνημεῖα ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπέστησαν τὴν
αὐτὴν τύχην³⁾.

Μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην ἐκαθάρισε τὸ εὐθύς ὑπὸ τὴν ἀκρό-
πολιν παρὰ τὸ σπήλαιον ἄνω τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου μνημεῖον

1) Varro R. R. 3, 5. Plin. hist. nat. 5,81 καὶ 7,215. Ἡ τέχνη
ἀνήκει εἰς τὸν 6' π. Χ. αἰῶνα, ὅτε ὁ Κτησίβιος ἐφεῦρε τοιαῦτα ὑδραγω-
γεῖα, ἃ εἰσῆχθησαν εἰς Ῥώμην. Ὁ Vitruv. 1, 6, 4 περιγράφει διὰ πολ-
λῶν τὸν πύργον τοῦτον. Πρβ. καὶ Leake ἐν τοπογ. Ἀθηνῶν σελ. 216 τοῦ
πρωτ. ἢ 160 τῆς γερ. 6' μεταφρ.

2) Πρακτ. σ. 56 καὶ 86.

3) Μετὰ πολλὰ ὕστερον ἔτη ἡ Κυβέρνησις ἐξετέλεσε τὸ 1872 πληρε-
στέραν τοῦ χώρου τούτου ἀνασκαφὴν καὶ ἐκχωμάτωσιν, ἰσοπέδωσεν ἐπὶ
πλέον τὴν περὶ τὸν πύργον πλατεῖαν, περιετείχισε τὸ ἀνασκαφὴν μέρος ἐκ
νέου καὶ μὲ σιδηροῦν κιγκλίδωμα περιέκλεισε, καθωρατίσασα ὡς ἔδει τὸ
μέρος τοῦτο τῆς πόλεως πρὸς κρεῖττονα τοῦ μνημείου ἐπίδειξιν.

του Θρασύλλου¹⁾), ίχνογράφησε τὰ τότε σωζόμενα μέρη αὐτοῦ καὶ τάφρον ἀνέσκαψε βαθεῖαν ἄνω καὶ κατὰ μῆκος τοῦ θεάτρου, ἐξ ἧς ἐγνώσθη ὅτι τὰ ἐπὶ τοῦ βράχου κάτω τῆς Ἀκροπόλεως λελαξευμένα ἐδώλια τούτου κατεστράφησαν ἐν μέρει ἐκ τοῦ χρόνου.

Ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ γ' ἔτους (1839—1840) πρωτεύει ἡ ἀνακαθάρσις τοῦ Παρθενῶνος ἀπὸ τῶν πολλῶν ἐπ' αὐτοῦ χωμάτων καὶ ἡ ἀπ' αὐτῶν ἀπελευθέρωσις τοῦ περικαλλοῦς ναοῦ. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐρειπίων καὶ ὑπὸ τὰ χώματα εὐρέθησαν ἕνδεκα τμήματα τῆς ζωοφόρου αὐτοῦ, πέντε μετόπαι καὶ ἐν τῶν ἀετωμάτων, ἐπιγραφαὶ ἐν αἷς ἀναγράφονται ἀναθήματα εἰς τὸ ἐκατόμπεδον, τὸν Παρθενῶνα καὶ τὰς ἄλλας ὑποδιαίρέσεις τοῦ ναοῦ τούτου²⁾), καὶ 120 ἄλλαι ἐπιγραφαὶ, ἐν αἷς ἀναγράφονται αἱ φόρου ὑποτελεῖς τοῖς Ἀθηναίοις συμμαχίδες πόλεις.

Διὰ γενικωτέρας δὲ ἀνακαθάρσεως τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀκροπόλεως ἀνευρέθησαν καὶ πολλῶν ἄλλων³⁾ ἐν αὐτῇ ἀναθημάτων καὶ ἱερῶν καὶ ἄλλων μνημείων τῆς ἱστορίας καὶ τέχνης ἢ θέσις καὶ ὁ χώρος, διότι πᾶσα ἡ Ἀκρόπολις ἦτο πλήρης τοιούτων, καὶ αὐτὴ αὐτῆ, ὡς ὁ Ἀριστείδης⁴⁾ λέγει, ἦτο ἀνάθημα ἢ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς.

Καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐρεχθείου, ὃ διὰ νέων τειχισμάτων εἶχε μετα-

1) Τὰς ὕστερον περιπετείας τούτου, οὓ σώζονται σήμερον λίθοι τινές ἐν τῷ χώρῳ αὐτοῦ, περιέγραψεν ὁ Γ. Γ. Παπαδόπουλος ἐν ἰδίᾳ πραγματείᾳ, τὸ ἔτος 1851 ἐκδοθείση ἐν Ἀθήναις.

2) Ἐν πρακτ. σελ. 80 φέρεται ὅτι ἐκ τῶν 20 στηλῶν, ἐν αἷς ἦσαν ἀναγεγραμμένα ταῦτα, μία τούτων τελεία καὶ ἑπτὰ τεμάχια σώζονται παρ' ἡμῖν, δύο ἄλλαι καὶ τέσσαρες ἠκρωτηριασμέναι εἰς τὸ βρετανικὸν μουσεῖον, ἐξ δὲ ἄλλαι καὶ ἑννέα ἄλλα τμήματα δὲν εἶναι γνωστὸν ποῦ σώζονται.

3) Τούτων τινὰ ὀνομάζονται αὐτόθι σελ. 80.

4) Ἐν τῷ Παναθην. σελ. 258. C.

ποιηθῆ εἰς κατοικίαν τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει φρουρούντων Τούρκων, περιηρέθησαν τὰ νέα τείχια, μετεκομίσθησαν τὰ πολλὰ ἐπ' αὐτοῦ χώματα, καὶ οὕτως ἐδείχθη ἡ οἰκονομία τοῦ θαυμασίου τούτου ἱεροῦ, οὗ ἡ σύνθεσις καὶ σήμερον ἔτι εἶναι πρόβλημα τοῖς ἀρχαιο-λόγοις καὶ ἀρχιτέκτοσι.

Ἐν αὐτῷ ἀνασκαπτομένῳ εὑρέθησαν πολλὰ τῶν ἄλλοτε κοσμοῦντων αὐτὸ ἔργων τῆς γλυπτικῆς καὶ ἐπιγραφῆ ἀναφέρουσα τὰ τῆς κατασκευῆς τῆς ζωοφόρου, ἐξ ἧς καὶ τοῦτο τεκμαίρεται, ὅτι τὰ ζώδια ταύτης ἦσαν περιαιρετὰ, προσαρτώμενα διὰ μεταλλίνων γόμφων ἢ ἤλων ἐπὶ λίθου μέλανος, ὅπως ἔτι μᾶλλον καταφαίνεται ἡ λαμπρότης αὐτῶν διὰ τῆς ἀντιθέσεως τῶν χρωμάτων ¹⁾.

Ἐν δὲ τῷ ἄστει ἐκαθάρισε τὸν χῶρον περὶ τοῦ μικροῦ πρὸς δυσμὰς τοῦ πύργου τῶν ἀνέμων σωζομένου τετρακονίου τῆς ἀρχηγείδος Ἀθηνᾶς, τῆς κοινῶς καλουμένης πύλης τῆς ἀγορᾶς.

Ἐπεμελήθη νὰ ἀγορασθῆ ἀπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου ὁ ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου ἀγρὸς, σχηματισθεὶς ἐκ τῶν πολλῶν ἐπ' αὐτοῦ χωμάτων, ὅπως ἐκλείψῃ πᾶν εἰς τὸ μέλλον κώλυμα τῆς τελείας αὐτοῦ ἀνασκαφῆς καὶ τὴν προσοχὴν τῆς ἐξέτεινε μέχρι Βοιωτίας, θέλουσα νὰ συνθέσῃ καὶ ἐκ νέου ἐγείρῃ ἐπὶ τοῦ χώρου αὐτοῦ τέλειον τὸν ἐν Χαιρωνείᾳ λέοντα, οὗ τὰ τεμάχια πάντα σώζονται, διαλυθέντα ἐκ τοῦ μακροῦ χρόνου. Ἐγένοντο μὲν πρὸς τοιοῦτο ἔργον αἱ δέουσαι προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι, κατεμετρήθησαν οἱ λίθοι καὶ ἡ προσαρμογὴ αὐτῶν κατεδείχθη ἐν σχεδίῳ, ἀλλὰ τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν πόρων τῆς ἐταιρίας καὶ ἡ μεγάλη πρὸς τοιοῦτο ἔργον δαπάνη ἔνεκα τῆς ἀπ' Ἀθηνῶν μεγάλης ἀποστάσεως καὶ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως τεχνιτῶν καὶ μηχανῶν καὶ ἄλλων ἀναγκαίων ἐν Χαιρωνείᾳ, ὅπου πάντα ἔδει νὰ μετακομισθῶσιν ἐξ Ἀθηνῶν, ἀνέστειλε καὶ τότε καὶ ὕστερον, ὅτε ἠθέλησεν ἡ αὐτὴ ἐταιρία νὰ ἐκτε-

1) Πρακτ. σ. 84 καὶ ἀρχαιολ. ἐφημ.

λέση τὴν συναρμογὴν καὶ ἀνδρυσιν τοῦ μνημείου τῆς ἀνδρείας τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κατὰ Φιλίππου ἀγωνισαμένων Ἑλλήνων¹⁾.

Ἔνεκα τῶν γενομένων τούτων ἀνασκαφῶν καὶ ἐρευνῶν ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως, τοῦ ἄστεως, τοῦ Πειραιῶς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἠδύνατο ἡ ἐταιρία νὰ ἐκτείνη τὰς ἐργασίας της, ἀνευρέθησαν πολλαὶ ἐπιγραφαί, ἀγγεῖα καὶ ἄλλα ἔργα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ πλαστικῆς, κατατεθέντα πάντα εἰς τὰ ἐν Ἀθήναις μουσεῖα, ὅσων ἦτο δυνατὴ ἡ μετακόμισις. Ἐν αὐτοῖς πολλῆς σπουδαιότητος εἶναι ἐπιγραφή τις τῶν νεωρίων τοῦ Πειραιῶς καὶ ἄλλη τῆς οἰκοδομῆς τῶν μακρῶν τειχῶν, καὶ ἀγαλμά τι ἀρχαῖον, φέρον ἵχνη βαφῆς, πιστοποιοῦντα ὅτι καὶ τῶν ἀγαλμάτων ὁ χρωματισμὸς δὲν ἦτο ἀσυνήθης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις²⁾

Ἀναγγέλλων ὁ κ. Ῥαγκαβῆς τὰ εὐχάριστα ταῦτα ἀποτελέσματα τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐταιρίας, ὁμολογεῖ ὅτι «κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπροόδευσαν πολὺ αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἐργασίαι· τὰ μουσεῖα ἡμῶν καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐπλουτισθησαν μὲ νέους θησαυροὺς πολυτίμους»· προτρέπει εἰς συντόνους καὶ διαρκεῖς ἀγῶνας τὴν τε κυβέρνησιν καὶ τὴν ἐταιρίαν· διότι «ἡ ὕλη δὲν ἐξηνητλήθη ἀκόμη καὶ ὅσον ἀφειδεῖς πόνου καὶ δαπάνης ἀν δειχθῶσιν ἢ τε κυβέρησις καὶ ἡ ἐταιρία, πολλῶν θέλουσιν ἔχει ἀκόμη ἐτῶν ἐργασίαν πρὶν προσφέρωσιν εἰς τὴν κεντηθεῖσαν ἤδη περιέργειαν τῶν πεπαιδευμένων ὅλα τὰ πολύτιμα τῆς ἀρχαιότητος κειμήλια, ὅσα περιέχει ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἔργον τῆς ἐταιρίας ἀργεῖ νὰ ἀποπερατωθῇ, ἀλλὰ καὶ ὁ ζῆλος τῶν μελῶν της ἐπιτείνεται κατ' εὐθὺν λόγον

1) Τέλος ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐταιρίας ἡ συναρμογὴ καὶ ἀνδρυσίς τοῦ μνημείου τούτου πρὸ μικροῦ, καὶ ἤδη γίνονται προπαρασκευαὶ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, ὡς ἐν οἰκείῳ τόπῳ θέλομεν εἰπεῖ.

2) Πρακτ. σ. 90. Περὶ πολλῶν τοιούτων εὐρημάτων γίνεται λόγος καὶ ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι, δι' ἧς ἐγνωστοποιοῦντο πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τὰ τοιαῦτα εὐρήματα τῆς ἐταιρίας.

»τῆς διαρκείας». Τῶν λόγων τούτων εἰς βεβαίωσιν ἔρχονται τὰ μέχρι τῆς σήμερον ἔργα τῆς εταιρίας, ἃ ὁσημέραι ἐπιτείνονται καὶ τὰ ὑπ' αὐτῆς ἀνευρισκόμενα πολλαπλασιάζονται, πληροῦντα ἤδη πλουσιώτατα μουσεῖα διὰ τῆς γενναιότητος τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἐλευθεριότητος τῆς ἡμετέρας Κυβερνήσεως.

Αἱ κατὰ τὸ δ' ἔτος (1840—1841) ἐργασίαι τῆς εταιρίας εἶναι μὲν ποικίλαι, ἀλλ' ἦττον γόνιμοι, ὡς γενόμεναι πρὸς ἐπισκευὴν ἀρχαίων μνημείων καὶ πρὸς παρασκευὴν ἄλλων ἐν τῷ μέλλοντι μειζόνων.

Ἐπεσκευάσθη ἐν πρώτοις ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος τοῦ περιβόλου τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὀλυμπείου, διὰ τῶν ἀπ' αὐτοῦ καταπεσόντων λίθων. Ἐπεχειρήθη εἶτα ἀνασκαφὴ τῆς τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου διὰ τάρφων· ἀλλ' ἀτελῶς ἐκτελεσθεῖσα ἐξηπάτησε δυστυχῶς τοὺς ἐνεργήσαντας αὐτὴν, ὥστε ἐδήλωσαν ὅτι «τάφροι βαθέως ἀνορυχθεῖσαι »πρὸς πολλὰς διευθύνσεις ἀνεκάλυψαν πανταχοῦ καταστροφὴν, πανταχοῦ τὸν γυμνὸν βράχον, μαρτυροῦντα ὅτι ἐξέλιπε μέχρις ἵχνους »τὸ μέγα σχολεῖον, ἐν ᾧ ἐξευγενίζετο ὁ λαὸς, ὁ ἐξευγενίσας τὴν »οἰκουμένην»¹⁾. Ἡ δὴλωσις αὕτη διεψεύσθη εὐτυχῶς ἐκ τῶν ὕστερον ἐν μέρει, διότι ἄνω μὲν τὸ κοῖλον τοῦ θεάτρου, ὅπου φαίνεται ὅτι ἐξωρύχθησαν αἱ τάφροι, εἶναι ἀληθῶς κατεστραμμένον, διότι ἐξηφανίσθησαν τὰ ἐδώλια αὐτοῦ, πολλαὶ ὅμως σειραὶ τῶν κάτω ἐδωλίων, καὶ ἡ ὀρχήστρα πᾶσα καὶ τῆς σκηνῆς μέρος ἀνευρέθησαν σωζόμενα διὰ μεταγενεστέρων τῆς εταιρίας ἀνασκαφῶν, ὡς ὕστερον θέλομεν μάθει.

Μετεκομίσθη ἐκ τῆς μεγαρικῆς Νισαίας ἀγαλμα τῆς Νίκης κολλοσιαῖον καὶ ἐποχῆς καλῆς καὶ τέχνης, ὅπερ μετακομισθὲν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀναστηλωθὲν ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Θησείου²⁾ πρὸ-

1) Πρακτ. σελ. 120.

2) Ἐν πρακτ. σελ. 123.

κειται εἰς θαυμασμὸν τῶν φιλαρχαίων καὶ κόσμον τῆς πλατείας ταύτης.

Ἐπεχειρήθη ἀνασκαφή τις παρὰ τὸν λιμένα Μουνυχίας, ἐν θέσει ὅπου ὑποτίθεται ὅτι ἦτο ὁ τῆς Μουνυχίας Ἀρτέμιδος ναὸς, καὶ ἔνθα εὐρέθησαν κιόνων οὐκ ὀλίγοι σπόνδυλοι καὶ ἄλλα τεμάχια λίθων· ἀλλὰ μὴ εὐτυχήσασα ἡ ἑταιρία νὰ ἀνεύρῃ τὸ τοῦ ναοῦ ἕδαφος καὶ ἄλλα σπουδαιότερα λείψανα τοῦ ναοῦ, ἀπέσχε τῆς περαιτέρω ἐρεύνης.

Μετὰ τοῦτο ἔστρεψε τὴν προσοχὴν της εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Μυκηνῶν, ἀναθέσασα εἰς τὸν ἔφορον Πιττάκη τὴν φροντίδα νὰ ἀνασκάψῃ ἐκεῖ μεταβάς τὸν παρὰ τὴν πύλην τῆς ἀκροπόλεως τάφον ἢ θησαυρὸν, ἄλλον παρὰ τὸν γνωστὸν τοῦ Ἀτρέως κοινῶς λεγόμενον, καὶ νὰ καθαρίσῃ τὴν ῥηθεῖσαν πύλην ἐν ἧ ἡ οἱ λέοντες. Ὁ Πιττάκης μεταβάς καὶ ἰδὼν ἐκ τοῦ πλησίου ὅτι ἡ ἀνασκαφή τοῦ θησαυροῦ ἀπῆτει καὶ δαπάνην μεγάλην καὶ χρόνον μακρὸν, ἀπέσχε μὲν ταύτης, ἐξετέλεσεν ὅμως ἐκ τῶν ἐνόντων τὸν καθαρισμὸν τῆς πύλης ἀπὸ τῶν πρὸ αὐτῆς πολλῶν χωμάτων, καὶ κατέστησεν αὐτῆς πᾶσαν τὴν ἔκτασιν καὶ φύσιν καταφανῆ τοῖς ἐπισκεπτομένοις τὰς Μυκῆνας ¹⁾, καὶ εὐχερῆ τὴν μελέτην καὶ ἐξακρίβωσιν τοῦ παναρχαίου τούτου μνημείου τῆς ἀρχαιοτάτης οἰκοδομίας καὶ γλυπτικῆς. Ἡ τύχη ὅμως, φθονήσασα τὴν δόξαν τοῦ ἀκαμάτου τούτου ἀρχαιοφίλου, ἀπέτρεψεν αὐτὸν νὰ προεκτείνῃ μικρὸν τι ἔσω τῆς πύλης ταύτης τὴν ἀνασκαφὴν, ἔνθα ἤθελεν ἀνεύρει θησαυροὺς, οὓς οὐδεὶς προεμάντευεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα. Ἡ τύχη ἐπεφύλαξε τοῦτο εἰς δόξαν ἀνδρῶς, δυναμένου νὰ δαπανᾷ δαψιλῶς εἰς ἀναζήτησιν πραγμάτων, ὄντων καὶ ἐκτὸς πάσης πιθανῆς ἐπιτυχίας. Ὁ διδάκτωρ Σλειμάνος (Schliemann), ὑπὸ σταθερᾶς καὶ βεβαίας πεποιθήσεως ἀγόμενος, ἐπεχείρησεν ὕστερον ἐν ἀνό-

1) Πρακτ. σελ. 136.

ματι αὐτῆς ταύτης τῆς ἐταιρίας καὶ ἐπιτηρήσει αὐτῆς τὴν γνωστὴν ἀνασκαφὴν τῶν ἔσω τῆς πύλης τῶν λεόντων τάφων, ἐν οἷς ἀνεῦ-
 ρεν ἀγνώστου καὶ ἐποχῆς καὶ τέχνης μνημεῖα, ὧν ἡ ἀπροσδόκητος ἀνακάλυψις ἐξέπληξε πάντα τὸν πεφωτισμένον κόσμον, καὶ τὴν μνήμην τοῦ ἀνευρόντος ἀθάνατον κατέστησεν.

Αἱ τοῦ ε' ἔτους (1841—1842) ἐργασίαι τῆς ἐταιρίας περιωρί-
 σθησαν εἰς συναρμογὴν καὶ τοποθέτησιν τῶν σωζομένων λειψάνων τοῦ Παρθενῶνος εἰς τὴν οἰκίαν ἐκάστου θέσιν, ὡς ἐγένετο πρὸ τού-
 του ἐν τῷ ναῷ τῆς Νίκης καὶ ἐν τῷ Ἐρεχθεῖῳ μετὰ τὴν ἀνασκα-
 φὴν αὐτῶν. Ἡ ἐταιρία ἀναζητήσασα ἐν τῷ μεγάλῳ σωρῷ τῶν μαρ-
 μάρων τῶν περίξ καὶ ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος κειμένων, ἀνεῦρεν ὅσα τούτων ἦσαν τέλεια καὶ ἠδύναντο νὰ συναρμολογηθῶσι καταλλή-
 λως, καὶ ἐκ τούτων ἀνύψωσεν εἰς δύο κίονας 42 σπονδύλους, ἀνετί-
 βασεν εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον κιονόκρανον, καὶ 28 δοκοὺς τοῦ σηκοῦ τοῦ Παρθενῶνος, καθ' ἃ ὁ γραμματεὺς ταύτης ἀναγγέλλει εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως συνελθοῦσαν συνέλευσιν τῶν ἐταίρων τὴν 12 μαΐου 1842¹⁾, λαβῶν ἐντεῦθεν ἀφορμὴν νὰ ἐκθέσῃ διὰ μακρῶν τὴν τοῦ Παρθενῶνος ἱστορίαν καὶ νὰ θρηνήσῃ τὴν ἐξ ἀναφλέξεως πυρί-
 τιδος πρὸ δύο σχεδὸν αἰῶνων καταστροφὴν τοῦ μοναδικοῦ τούτου ἀριστουργήματος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ γλυπτικῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἐκφωνήσῃ δικαίας ἀράς κατὰ τῆς ὕστερον γενομένης ἀδείας Σουλτανικῆ ἱεροσύλου ἀπογυμνώσεως τοῦ ἐκ τῆς πυρίτιδος σω-
 θέντος μέρους ἀπὸ τῶν γλυπτικῶν αὐτοῦ κοσμημάτων ὑπὸ τοῦ ἄγγλου Ἐλγίνου.

Καὶ κατὰ τὸ ς' ἔτος (1842—1843) τῆς ἐταιρίας, τὸ τῆς με-
 ταπολιτεύσεως, καθ' ἣν εἰσῆχθη τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα μετὰ τὴν 3 Σεπτεμβρίου, ἐξήκολούθησεν ἡ ἐταιρία τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Παρ-

1) Πρακτ. σ. 162.

θενῶνος ἐκ τῶν ἔτι σωζομένων αὐτοῦ λειψάνων, ἀνεγείρασα μέχρι τοῦ ἡμίσεος ὕψους των δύο ἄλλους κίονας, καὶ εἰς δύο ἄλλους προσθέσασα σπονδύλους τινάς, καὶ ἀνυψώσασα διὰ τῆς ἐπ' ἀλλήλων ἐπιθέσεως 158 λίθων μέρος τοῦ βορείου τοίχου τοῦ σηκοῦ.

Μεταξὺ δὲ τῶν οὕτω τοποθετηθέντων λίθων ἀνευρέθησαν τρία ἀνάγλυφα τῆς ζωοφόρου τοῦ Παρθενῶνος, ὧν τὰ δύο συνεχόμενα παριστῶσι μέρος τῆς διὰ δίφρων πομπῆς τῶν Παναθηναίων, τὸ δὲ τρίτον ἀνήκει εἰς τὴν πομπὴν τῶν ἐπίππων τῆς βορείου πλευρᾶς.

Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ ἡ ἑταιρία ἡσυχολεῖτο οὕτως εἰς τὴν ἐκ τῶν ἐρείπιων του συμπλήρωσιν ἢ ἀνέγερσιν καταπεσόντων κίωνων καὶ τοίχων τοῦ Παρθενῶνος, κατέπεσεν αὐτομάτως τὸ ἐντὸς τούτου ἐπὶ τῆς ΑΜ γωνίας αὐτοῦ ἐκτισμένον τέμενος (τζαμίον) τῶν ἐν αὐτῷ δεομένων ἄλλοτε δεσποτῶν Τούρκων, αἰσχυρόμενον νὰ μολύνη περαιτέρω διὰ τῆς δυσμόρφου καὶ πενιχρᾶς αὐτοῦ παρουσίας τὸ περικαλλῆς ἱερὸν τῆς ἀρχαίας ἐθνικῆς λατρείας τῶν Ἀθηναίων, ὅπερ, εἰ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ κατέπιπτεν, ἔδει νὰ σώζηται ἰστάμενον, ὅπως δεικνύη τὴν μεγάλην ἀντίθεσιν τῆς ἀπειροκαλίας καὶ εὐτελείας τῶν πρώην τυράννων πρὸς τὴν φιλοκαλίαν καὶ λαμπρότητα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μεγαλειότητος.

Συγχρόνως ἐκαθάρισεν ἡ ἑταιρία ἀπὸ πάσης νέας προσθήκης τὸν πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀκροπόλεως παρακείμενον λόφον, τὸν Ἄρειον Πάγον, οὗ εὔρεν ἄνω τῆς ἐν τῷ λίθῳ λαξευτῆς κλίμακος ἐπίπεδον ἱκανῶς εὐρύχωρον, λαξευτὸν καὶ τοῦτο, ἐφ' οὗ πιθανῶς συνεδρίαζε τὸ τοῦ βράχου τούτου ἐπάνυμνον δικαστήριον. Καὶ παρὰ τὸ ἄντρον τοῦ Πανὸς ἀνασκάψασα εὔρε τὰς βαθμίδας, αἵτινες ἔφερον πλαγίως εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ ἃς ἀρχαῖοι συγγραφεῖς μαρτυροῦσι καὶ σωζόμενον ἀργυροῦν νόμισμα ἀπεικονισμένας φέρει.

Αἱ δὲ τοῦ ζ' ἔτους (1843—44) τῆς ἑταιρίας ἐργασίαι περιορίσθησαν εἰς ἐξακολούθησιν μόνον τῆς ἐπανορθώσεως τοῦ νοτίου τοίχου

τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἀπτέρου Νίκης διὰ συναρμογῆς τῶν ἀνευρεθέντων λειψάνων αὐτοῦ· ὥστε τούτου μόνον ὀλίγα μέρη ὑπελείφθησαν ἀτελῆ ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν ὑπὸ τοῦ ἄγγλου Ἑλγίνου ἀρπαγέντων γλυπτῶν τοῦ ναοῦ ἔργων καὶ ἄλλων τινῶν μὴ ἀνευρεθέντων εἰσέτι τεμαχίων αὐτοῦ. Οὕτω δὲ ἀποτελεσθὲν ἐκ τῶν ἐνόντων τὸ κομψὸν τοῦτο καλλιτέχνημα, καὶ περικλεισθὲν διὰ σιδηρῶν κιγκλίδων, καὶ περιλαβὸν πάντα γλυπτὰ τε καὶ ἄλλα μέρος αὐτοῦ, ἃ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τεθῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν, πρόκειται ἔκτοτε εἰς θέαν καὶ θαυμασμὸν τῶν φιλαρχαίων καὶ εἰς μελέτην τῶν ἐραστῶν τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας.

Μετὰ τοῦτο ἐνόμισε καθῆκόν της ἡ ἐταιρία ν' ἀνακοινώσῃ τὴν γενομένην ἀνόρθωσιν τοῦ πολυτίμου τούτου τῆς τέχνης μνημείου εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου, ὡς καὶ ἡ Κυβέρνησις πρότερον τὴν τοῦ Παρθενῶνος, καὶ νὰ παρακαλέσῃ ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰ δυνατόν, τὰ ἐν τῷ μουσεῖῳ τούτῳ ἀποκείμενα γλυπτὰ αὐτοῦ ἔργα εἴτε αὐτὰ ταῦτα εἴτε γύψινα ἔκτυπα ὁμοιώματα αὐτῶν, ὅπως τεθῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου.

Τοσοῦτον ὀλίγα ἦσαν τὰ ἔργα τῆς ἐταιρίας τὸ ἔτος τοῦτο¹⁾· ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπομένου ἔτους 1844—1845 δὲν ἦσαν πλείονα, διότι, ἐπελθούσης τῆς τοῦ Σεπτεμβρίου μεταπολιτεύσεως καὶ τοῦ ἐνθέρμου αὐτῆς προέδρου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπελθόντος, ὕστερον δὲ πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος αὐτόθι διορισθέντος, τὸ 1848, ἀνετέθη ἡ προεδρία εἰς ἐπιφανῆ μὲν ἄνδρα, τὸν τότε πανίσχυρον προθυπουργὸν ἢ μᾶλλον πανθυπουργὸν Κωλέττην, ὅστις οὔτε καιρὸν ἕνεκα τῆς τότε πολυταράχου ἐσωτερικῆς πολιτικῆς, ἢ μόνη ἡ τούτου διάνοια διεῖπεν, οὔτε τὴν ικανότητα καὶ ἔφεσιν εἶχε νὰ ἐνδιατρίβῃ εἰς τοιαῦτα ἄλλων καὶ προσώπων καὶ χρόνων ἔργα. Μὴ λα-

1) Πρακτ. σελ. 184.

βόντες ὑπ' ὄψιν ταῦτα οἱ τότε διευθύνοντες τὰ τῆς ἐταιρίας, παρέδωκαν δυστυχῶς εἰς τὸν πολιτικὸν τοῦτον τὴν προεδρείαν, ὅπως καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς ἄλλον ὡσαύτως πολιτικὸν, εἰς τὸν ἰατρὸν Γ. Γλαράκην, ἐλπίζοντες ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν ἰσχυρῶν τούτων πολιτικῶν ἠδύναντο μόνον νὰ ἐπιβρώσωσι τὴν ἐταιρίαν, νὰ ἐπαυξήσωσι τὰς εἰσπράξεις καὶ νὰ ἐπεκτείνωσι τὰ ἔργα αὐτῆς. Ἐγένετο ὅμως πᾶν τὸναντίον, διότι καὶ οἱ πόροι τῆς ἐταιρίας ἠλαττώθησαν καὶ αἱ ἐργασίαι αὐτῆς περιεστάλησαν ἀναλόγως τῶν εἰσπράξεων, ὁ μετὰ πολλῆς λύπης ὁμολογεῖ ὁ γραμματεὺς ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ¹⁾, καὶ μετὰ ἔτι πλείονος ἐν τῷ τοῦ ἐπομένου ἔτους²⁾. Εἰ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο δὲν ἐπῆλθεν ὅλως ἐντεῦθεν, νομίζομεν ὅμως ὅτι ἡ ἀνάμιξις πολιτικῶν προσώπων ἰσχυρῶν, διεπόντων τότε τὰ τῆς πολιτικῆς, συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς χαλάρωσιν τῶν τῆς ἐταιρίας διότι οὕτω παρεσύρθη καὶ αὕτη εἰς τὴν σφοδρὰν πάλιν τῶν τότε πολιτικῶν ἐρίδων καὶ ἀντιζηλιῶν, καὶ ἔσχε πάντας τοὺς πολιτικοὺς ἀντιπάλους τοῦ προέδρου καθ' ἑαυτῆς, ἢ τοῦλάχιστον ἀδιαφόρους καὶ ψυχρούς. Ἀποτέλεσμα δὲ τούτου καὶ ἄλλων ἴσως αἰτιῶν ἦτο ἡ κατὰ μικρὸν ἐλάττωσις τῶν πόρων τῆς ἐταιρίας καὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, καὶ τελευταῖον ἡ ἐντελής αὐτῆς ἀδράνεια ἐπὶ τρία ἔτη, ὡς ὕστερον θέλομεν μάθει. Εἰς βεβαίωσιν τοῦ λόγου ἐπέρχεται καὶ

---

1) Πρακτ. σελ. 192 κ. ἔ. Κατ' αὐτὸν οἱ ἑταῖροι ὄντες ἐν ἀρχῇ 24 ἀεγένοντο ὕστερον 402, εἰς οὓς προσετέθησαν καὶ 254 ἀντεπιστέλλοντες, ὀλικὰ δόντες δείγματα τῆς ὑπὲρ τῆς ἐταιρίας συμπαθείας των. Ἐπι δὲ καὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες εὐμενῶς ἐδέχθησαν τίτλον ἐπιτίμων προέδρων», ὡς ὁ τότε βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ ὁ τῆς Πρωσίας καὶ ὁ διάδοχος τῆς Βαυαρίας καὶ ἄλλοι. Βλ. σελ. 160 καὶ 168. Ὅτε ὅμως γράφει καὶ ἐκφωνεῖ ταῦτα, 83 μόνον ὑπελείφθησαν ἑταῖροι, ἀφ' ὧν εἰσπράχθησαν 1051 δραχμαὶ, τὸ δὲ 1848 μόνον 57 ἦσαν οἱ ἐν Ἀθήναις ἑταῖροι. Βλ. Πρακτ. τοῦ ἔτους τούτου σελ. 22.

2) Πρακτ. σελ. 211 κ. ἔ.

τοῦτο ἔτι, ὅτι ἡ μὴ ἀνάμιξις ἰσχυρῶν πολιτικῶν προσώπων εἰς τὰ τῆς ἐταιρίας, ἦν συνετῶς ἀπέφυγον οἱ μετὰ τὴν ἀδράνειαν ταύτης ἀνακαλέσαντες εἰς ἐνεργητικώτερον βίον τὴν ἐταιρίαν, συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐπίδοσιν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν πρόθυμον ἀρωγὴν ὑπὲρ αὐτῆς πάντων τῶν ὕστερον εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας ἀλληλοδιαδόχως κληθέντων πολιτικῶν ἀνδρῶν, διότι ἔβλεπον ὅτι αὕτη διεύθνεται ὑπὸ λογίων ἀνδρῶν, μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐπιστήμης ἀποβλεπόντων, εἰς ὃ καὶ αὐτοὶ καθήκον των ἐνόμιζον νὰ συμπράττωσιν ὅλαις δυνάμεσι.

Αἱ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐργασίαι τῆς ἐταιρίας ἦσαν αὗται· ἀνετέθη εἰς τὸν τότε ἀξιωματικὸν τοῦ γαλλικοῦ στόλου, τὸν δημογεῆ κ. Λεωνίδα Παλάσκαν, ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις καὶ μελέτη τοῦ πύργου τῶν ἀνέμων, χορηγησάσης εἰς αὐτὸν τῆς ἐταιρίας πάντα τὰ πρὸς τοιοῦτο ἔργον ὑλικά μέσα. Ἀμέσως ἐπελήφθη προθύμως ὁ ῥηθεις λόγιος τοῦ ἀνατεθέντος αὐτῷ ἔργου, ἐκτελέσας αὐτὸ μετὰ τῆς δυνατῆς ἀκριβείας. Ὑπέβαλεν ὕστερον εἰς τὴν ἐταιρίαν ἔκθεσιν μακρὰν γαλλιστὶ γεγραμμένην, περιληφθεῖσαν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ ἐπομένου ἔτους 1845—46, σελ. 247—284, ἧς τὰ κεφάλαια εἰσὶ ταῦτα¹⁾· ὅτι τὸ μνημεῖον ἀνήκει εἰς τὰ μέσα τοῦ 6' π. Χ. αἰῶνος, ὅτι δὲν εἶναι ἐστραμμένον ἀκριβῶς κατὰ τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ κόσμου, ὅτι ἐξ αὐτοῦ γίνεται δῆλον ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐν καιρῷ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μνημείου τούτου διήρουν τὴν ἡμέραν εἰς 12 ἴσα μέρη καὶ εἰς ἄλλα τόσα τὴν νύκτα, 2 μέρη ὅμως κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους εἶχον ἀνισομῆκος. Ὅθεν τὰ ἐπὶ τῶν 8 πλευρῶν τοῦ πύργου ὠρολόγια ἦσαν κεχαραγμένα κατ' ἀρχὴν διάφορον ἀπὸ τῆς τῶν νέων ὠρολογίων· ταῦτα δ' εὐρῶν ὁ κ. Παλάσκας, ὑπελόγησε τὸ μῆκος καὶ τὴν θέσιν τῶν ὀκτὼ γνωμόνων, ὧν τέσσαρας ἐτοποθέτη-

1) Πρακτ. σελ. 234.

σε τότε, ἄλλους δὲ ὕστερον, ἵνα δεικνύωσι τὰς ὥρας κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον.

Ἐπεχείρησε περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους ἀνασκαφὴν εἰς τὴν νότιον ἐξωτερικὴν πλευρὰν τοῦ Παρθενῶνος, ὅπου ἤλπιζε νὰ εὔρη τὰς τότε μὴ γνωστάς 19 μετόπιας τῆς πλευρᾶς ταύτης τοῦ ναοῦ, ὧν αἱ γνωσταὶ μετεκομίσθησαν εἰς Λονδῖνον ὑπὸ τοῦ Ἑλγίνου ¹⁾.

Ἐκαθάρισε τὴν ἐξάστυλον βορείαν πρόστασιν τοῦ Ἐρεχθείου, ἣτις καλυπτομένη ὑπὸ θόλου, κτισθέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐχρησίμευεν εἰς ἀπόθεσιν πυρίτιδος, καὶ ἔδειξεν ἐν τῇ σημερινῇ αὐτοῦ καταστάσει, εὐρούσα ἐν τοῖς λίθοις τοῦ θόλου 15 ἐπιγραφάς, 7 νέα τεμάχια τῶν λευκῶν ἀγαλματίων τῆς ζωοφόρου τοῦ Ἐρεχθείου, ἃ ἦσαν προσηλωμένα σιδηροῖς γόμφοις ἐπὶ μέλανος ἐμβαδοῦ τοῦ ἐπιστυλίου, καὶ ἄλλα γλυπτὰ τεμάχια αὐτοῦ τε τοῦ Ἐρεχθείου καὶ ἄλλων ἴσως τῆς Ἀκροπόλεως ναῶν.

Ἡ ἑταιρία, μὴ δυναμένη νὰ πράξῃ πλείοτερα ἐνταῦθα, ἀπετάθη καὶ πάλιν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου διὰ τῶν ἐν Λονδίῳ ἀντεπιστελλόντων μελῶν, παρακαλοῦσα νὰ δοθῶσιν αὐτῇ ἔκτυπα τῶν ἐν ταῖς συλλογαῖς τῆς μεγαλοπόλεως ἐκείνης τηρουμένων ἐλληνικῶν ἀρχαιοτήτων. Ἡ δὲ διεύθυνσις τοῦ μουσείου τούτου, εὐμενῶς δεχθεῖσα τὴν αἴτησιν, διέταξε νὰ κατασκευασθῶσι ἔκτυπα τῶν 4 τμημάτων τῆς ζωοφόρου τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης, τῆς ἐν Λονδίῳ Καρυάτιδος καὶ ἐνὸς σπονδύλου κίονος καὶ κιονοκράνου τοῦ Ἐρεχθείου. Ταῦτα δὲ ἅμα κατασκευασθέντα ἐξ ἀργίλλου, ἐπεμψεν αὐτῇ ἡ διεύθυνσις τοῦ βρεττανικοῦ μουσείου ἰδίᾳ δαπάνῃ εἰς Ἀθήνας ²⁾.

Συγχρόνως τῇ ἀποστολῇ ταύτῃ ἠγγέλθη τῇ ἑταιρίᾳ ὅτι ὁ τότε βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως, αἰτήσῃ τοῦ ἐκεῖ ὁμογενοῦς ἡμῶν στρα-

1) Πρακτ. σελ. 198.

2) Πρακτ. σελ. 204 καὶ 230.

τηγοῦ Δέκκα, διέταξε νὰ πεμφθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα συλλογὴ ἐκτύπων τῶν ἐπισημοτέρων ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων τῶν ἐκεῖ μουσειῶν κατ' ἐκλογὴν.

Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1845—1846 ἠῤῥησεν ἕνεκα τῆς ὀλιγορίας οὐκ ὀλίγων μελῶν αὐτῆς ἔτι μᾶλλον ἢ ἀθυμία τῶν διευθυνόντων τὰ τῆς ἐταιρίας¹). Οὗτοι, εἴτε μὴ θέλοντες, εἴτε μὴ δυνάμενοι, νὰ ἴδωσι τὰ ἀληθῆ τῆς ὀλιγορίας ταύτης αἴτια, ἐνόμισαν ὅτι ἤθελον διεγείρει τὸν ὑπὲρ τῆς ἐταιρίας ὁσημέραι ἐλαττούμενον ζῆλον; ἂν ἀντὶ μιᾶς συγκαλῶσι πλείους κατ' ἔτος γενικὰς συνεδριάσεις τῶν ἐταίρων, καὶ ἂν τὰς μηνιαίας τῆς ἐφορείας συνεδριάσεις καταστήσωσι προσιτὰς εἰς πάντας τοὺς ἐταίρους. Ἐξέδωκαν λοιπὸν ἐγκύκλιον πρὸς τὰ μέλη τῆς ἐταιρίας, δι' ἧς ἀναγγέλλουσι ὅτι θὰ συγκαλῶνται τρεῖς γενικαὶ συνελύσεις τῶν ἐταίρων, ἡ μὲν ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ἐπέτειος καὶ πανηγυρικῆ²), εἰς ἣν θὰ καταλέγωνται αἱ πράξεις τῆς ἐταιρίας καὶ θὰ ἀναγινώσκωνται ἐπιστημονικαὶ πραγματεῖαι, καὶ δύο ἕτεραι ἐν τῷ πανεπιστημίῳ διὰ τὰς ἀρχαιρεσίας, τὸν ἔλεγχον τῶν λογαριασμῶν, καὶ διὰ συζητήσεις³), καὶ ὅτι αἱ μηνιαῖαι συνεδριάσεις τῆς ἐφορείας εἰσὶ προσιταὶ εἰς πάντας τοὺς

1) Πρακτ. σελ. 210 κ. ἑ.

2) Ἡ ἐπέτειος αὕτη ἐν τῇ Ἀκροπόλει κατὰ μᾶλλον μῆνα γενομένη ἐξ ἀρχῆς συνέλευσις εἶχεν ἀληθῶς πανηγυρικὸν χαρακτῆρα, διότι προσεκαλοῦντο καὶ παρευρίσκοντο ἐν αὐτῇ ὁ βασιλεὺς, ἡ βασίλισσα καὶ πάντες οἱ ὑπουργοί, βουλευταὶ καὶ γερουσιασταί, καὶ οἱ ἐν τέλει καὶ τῶν ξένων οἰβουλόμενοι, καὶ πολλοὶ ἰδιῶται, προσφερομένων αὐτοῖς καὶ ἀναψυκτικῶν ποτῶν καὶ γλυκυσμάτων, ἐν ᾧ χρόνῳ τὰ τακτικὰ εἰσοδήματα τῆς ἐταιρίας μόλις ἀνῆλθον εἰς 1005 ὀρχ., ἄλλοτε δὲ καὶ εἰς ἔτι ὀλιγωτέρας. Ἐνώπιον τῆς συνελύσεως ταύτης ἀνεγίνωσκον ὁ πρόεδρος καὶ ὁ γραμματεὺς τὰς ἐκθέσεις των, μεθ' ὃ διελύετο αὕτη, συνερχομένων εἴτα 20 ἕως 25 ἐταίρων ἐν τῷ ἄστει πρὸς ἐκλογὴν τῆς νέας ἐφορείας.

3) Αὐτότι. σελ. 214.

ἑταίρους, οἵτινες δύνανται καὶ διατριβάς ἐπιστημονικάς νὰ ἀναγι-
νώσκωσιν ἐν αὐταῖς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐγκύκλιος αὕτη οὐδὲν ἀποτέλε-
σμα ἐπήνεγκε, διότι δυστυχῶς ἐζήτει τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ
ἔθην ἀδύνατον νὰ ἐπέλθῃ. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τακτικαὶ εἰσπράξεις τοῦ
ἔτους ἦσαν μόνον 485 δραχμαὶ ¹⁾, ἡ ἐφορεία, φοβηθεῖσα μὴ ἐπέλθῃ
ἡ διάλυσις τῆς ἐταιρίας, ἐνόμισεν ὅτι προλαμβάνει τὸν κίνδυνον πα-
ρέχουσα εἰς αὐτὴν μονιμότητα, μεταβάλλουσα εἰς σταθερὰ καὶ βέ-
βαια τὰ ἕκτατα αὐτῆς εἰσοδήματα. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ κατα-
θέτῃ αὐτὰ εἰς τὴν ἐθν. Τράπεζαν, ἵνα ἀπαρτίσῃ κεφάλαιον ἀποφέρον
τόκον, δυνάμενον νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς συντήρησιν τῆς ἐταιρίας καὶ ἐξα-
σφαλίσῃ τὴν διάρκειαν αὐτῆς. Πρὸς εὐρεσιν λοιπὸν τοῦ κεφαλαίου
τούτου προσεκάλεσε δι' ἐγκυκλίου ²⁾ τοὺς τακτικούς καὶ ἀντεπι-
στέλλοντας ἑταίρους νὰ συνεισφέρωσιν ὅ,τι ἕκαστος βούλεται. Ἐπειδὴ
ὅμως ἡ ἐγκύκλιος αὕτη ἐξεδόθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ἀρχαιολογικοῦ
τούτου ἔτους, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φέρῃ ἀμέσως καρπὸς, οὗς νὰ
γνωστοποιήσῃ ἡ τοῦ ἔτους ἐφορεία, κατέθεσεν εἰς τὴν ἐθν. Τράπεζαν
δραχ. 2030, τὸ περίσσευμα τῶν εἰσπράξεων μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν
τῶν δαπανῶν ³⁾.

Ἀρχαιολογικὰς δ' ἐργασίας ἐξετέλεσε τὸ ἔτος τοῦτο τὰς ἐξῆς·
ἐξηκολούθησε καὶ ἀπεπεράτωσε τὴν κάθαρσιν τῆς πρὸς βορρᾶν
προστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου, καὶ ἀνέσκαψε τὴν ἐξωτερικὴν νότιον
πλευρὰν τοῦ Παρθενῶνος εἰς ἰκανὸν βάθος, ἔνθα εὗρεν ἐξ τμήματα
τῆς ζωοφόρου τοῦ ναοῦ τούτου, εἴκοσιν ἐπιγραφὰς καὶ πολλοὺς
σπονδύλους κιώνων· ἐκαθάρισε τὰς βάσεις τῶν βορείων καὶ νοτίων
κιώνων τῆς ἐσωτερικῆς τῶν προπυλαίων στοᾶς, καὶ οὕτως ἠλευθέ-
ρωσεν αὐτὴν ἀπὸ πάσης ξένης καὶ βαρβάρου προσθήκης.

1) Πρακτ., σελ. 218.

2) » σελ. 220.

3) » σελ. 242.

Ἐγένετο πρὸς τούτους ἑναρξίς ἀνασκαφῆς καὶ ἀνακαθάρσεως τῆς πρὸ τῶν προπυλαίων καὶ παρὰ τὴν βᾶσιν τοῦ μνημείου τοῦ Ἀγρίππα εἰσόδου τῆς Ἀκροπόλεως, ἧτις παρήγαγεν εἰς φῶς ἐπιγραφὰς οὐκ ὀλίγας καὶ μίαν τῶν βαθμίδων τῆς ἀναβάσεως εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Πλὴν τούτων ἠγόρασε καὶ τινὰ ἀγγεῖα ἐκ Κορίνθου προερχόμενα, ἀνάγλυφα καὶ ἐπιγραφάς.

Τὰ δὲ τοῦ ἔτους 1846—1847 ἔργα τῆς ἐταιρίας ἦσαν τὰ ἐξῆς. Παραλαβοῦσα ἡ ἐταιρία τὰ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας δωρηθέντα γύψινα ἔκτυπα τῶν ἐν τῷ βρεττανικῷ μουσεῖῳ ὑπαρχόντων ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων τοῦ Παρθενῶνος, ἐν 32 μεγάλοις κιβωτίοις περιεχόμενα, ἐτοποθέτησεν αὐτὰ ἐν ἰδίῳ προσωρινῷ μουσεῖῳ πρὸς θεᾶν καὶ θαυμασμόν τοῦ κοινοῦ, ἅπερ μετὰ θλίψεως βαρεῖας ἐθεᾶτο τοῦτο ἀναλογιζόμενον τὴν τοῦ Ἑλγίνου ἱεράσυλον σύλησιν καὶ ἀπογύμνωσιν τοῦ Παρθενῶνος.

Ἐπεσκεύασε διὰ συναρμογῆς τινων ἐκ τῶν σωζομένων αὐτοῦ λειψάνων πολλὰ μέρη τοῦ Ἐρεχθείου, καὶ τινὰ τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης, φροντίσασα συγχρόνως νὰ καταθέσῃ εἰς τὴν ἔθν. Τράπεζαν ἔτι 3000 δραχ. πρὸς τὰς ἤδη πρότερον κατατεθείσας διὰ τὸν ἀνωτέρω ρηθέντα σκοπὸν, προσελθούσας ἐκ προσφορᾶς τοῦ δουκὸς de Luynes, δι' ὧν ἠγοράσθησαν 5 μετοχαὶ τῆς ἔθν. Τραπεζῆς· τὰς δὲ ὀλίγας τακτικὰς συνδρομὰς ἐδαπάνησεν εἰς τὰς ρηθείσας ἐπισκευὰς τῶν ναῶν. Ὁ δὲ γραμματεὺς, συγκεκριαλιῶν τὰς μέχρι τοῦδε πράξεις τῆς ἐταιρίας, λέγει ¹⁾ ὅτι αὕτη ἠτοίμασεν ἤδη 1) Μουσεῖον κατηρτισμένον, περιλαμβάνον τὰ ἐκ γύψου ἔκτυπα, ὅσα εἶχεν ἀποκτήσει μέχρι τοῦδε, τὰς ἀρχαιότητας ἃς αὕτη ἀνέσκαψε καὶ ἀπέκτησε, συλλογὴν ἀγγείων καὶ νομισματικῶν ἐκμαγείων ἐκ θείου δωρηθέντων ὑπὸ

1) Πρακτ. σελ. 312 καὶ 322.

τοῦ ἄγγλου Τρεβέλουαν, 2) τὸ Ἐρέχθειον ἐπεσκευασμένον, 3) τὸν ναὸν τῆς Νίκης ὡσαύτως, 4) τὸν τοῦ Ἀνδρονίκου Κυρρόηστου πύργον τῶν ἀνέμων ἀνασκαφέντα, καὶ 5) χρηματικόν τι κεφάλαιον (5 μιστοχὰς τῆς ἐθν. Τραπεζῆς) εἰς ἐγγύησιν εὐοδώσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς ἐταιρίας.

Ὡσαύτως ὀλίγα εἰσὶ τὰ ἔργα τῆς ἐταιρίας τὸ ἔτος 1847—48, ὧν τὸ λόγου ἄξιον εἶναι ὅτι εἰσηκούσθη καὶ ἄλλη αὐτῆς αἴτησις παρὰ τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, δωρησαμένης αὐτῇ ἐκ γύψου ἔκτυπα τῶν γλυπτῶν ἔργων τοῦ ἐν Φιγαλείᾳ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος, ἅτινα ἀνευρεθέντα τὸ 1811, κατώρθωσεν αὕτη νὰ ἐξαγοράσῃ παρὰ τῶν ἀνευρόντων αὐτὰ ¹⁾). Τὰ ἔκτυπα ταῦτα παραλαβοῦσα τὸ ἔτος τοῦτο ἡ ἐφορεία κατέθεσεν ἔνθα καὶ τὰ ἐκ τοῦ Παρθενῶνος εἰς λουτρῶνά τινα παρὰ τὸν πύργον τῶν ἀνέμων εἰς αὐτὸν δὲ τὸν πύργον συνήγαγε πολλὰ λίθινα γλυπτὰ ἔργα, ἃ ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ, ἄλλα δὲ τινα ἐτοποθέτησεν ἀλλαχοῦ ἐν δημοσίοις καταστήμασι, διότι οὔτε γραφεῖον οὔτε ἴδιον μουσεῖον εἶχε τότε.

Μετὰ ἐνδεκαετῇ δὲ ζωὴν τῆς ἐταιρίας πεισθεῖσα ἡ διοικοῦσα αὐτὴν ἐφορεία ἐκ πείρας, ὅτι διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν τακτικῶν ἐταίρων οὔτε πολλὰ χρήματα ἠδύνατο νὰ συλλέξῃ, διότι οἱ δόντες ἐπί τινα ἔτη ἔπαυον ἐφεξῆς τὴν συνδρομὴν των, ἄλλοι δὲ νέοι ἀντ' αὐτῶν οὔτε προσήρχοντο καὶ προσερχόμενοι ἔπαυον καὶ αὐτοὶ μετ' οὐ πολὺ, οὔτε ἔργα μεγάλα ἠδύνατο διὰ τῶν ὀλίγων χρηματικῶν μέσων νὰ πράξῃ, βλέπουσα δὲ ἐντεῦθεν τὴν ζωὴν τῆς ἐταιρίας φθίνουσαν, ἐσκέφθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δευτέρου προέδρου, Κωλέττη, καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῆς παιδείας, τοῦ ἱατροῦ

1) Πρακτ. τοῦ 1848 σελ. 14.

Γ. Γλαράκη, ὡς γ' προέδρου, νὰ μεταρρυθμίση τὴν ἐταιρίαν εἰς ἐπιστημονικὴν. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπεπειράθη νὰ συγχωνεύσῃ εἰς μίαν γενικὴν ἐπιστημονικὴν ἐταιρίαν πάσας τὰς τότε ἐν Ἀθήναις ὑπαρχούσας εἰδικὰς, ἀλλ' ἀποτυχοῦσα συνέταξε νέον τελειότερον ὄργανισμὸν, ἐγκριθέντα καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῆ 13 Ἰουνίου 1848, καθ' ὃν ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν ἐργασιῶν, εἰς ἃς περιωρίζετο τέως ἡ ἐταιρία, ἔδει α') νὰ ἀσχολῆται καὶ εἰς ἐπιστημονικὰς ἀρχαιολογικὰς καὶ ἱστορικὰς ἐρεῦνας¹⁾, δι' ἀριθμοῦ τινος ἐταίρων ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλοχού ὑπὸ τῆς ἐταιρίας κατὰ πρῶτον ἐκλεχθησομένων, εἶτα δὲ δι' ἑαυτῶν β') ν' αὐξήθῃ ἡ συνδρομὴ τῶν ἀπὸ τοῦδε ἐγγραφησομένων νέων ἐταίρων²⁾, καὶ γ) πλὴν τῶν κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς ἐταιρίας ἐκδιδομένων πρακτικῶν νὰ ἐκδίδῃ αὕτη κατὰ διετίαν ὑπομνήματα ἀρχαιολογικὰ καὶ ἱστορικὰ, ὧν ἐν ἔδει νὰ ἀναγινώσκηται εἰς τὴν γενικὴν συνεδρίαν τῶν ἐταίρων. Διὰ τούτων ἠλπίζετο, ὡς ὁ γραμματεὺς ἐκφράζεται ἐν τῇ τοῦ ἔτους τούτου λογοδοσίᾳ, ὅτι ἡ ἐταιρία «ὀργανισθεῖσα κανονικώτερον καὶ ἐπιστημονικωτέραν τάσιν λαβοῦσα, »δικαιοῦται ἕως νὰ ἐλπίσῃ, ὅτι καὶ τὴν θέσιν τῆς μεταξὺ τῶν ὁμοίας φύσεως σωμάτων ἀξιώτερον θέλει κατέχει, καὶ δραστηριώτερος θέλει λάβει ἀφορμὰς νέας, καὶ πρὸς τῆ ὑλικῇ θέλει προσφέρει καὶ διανοητικὴν συνεισφορὰν εἰς τὴν ἐπιστήμην». Ἀλλ' αἱ προσδοκίαι αὗται δυστυχῶς οὔτε ἐπραγματοποιήθησαν οὔτε δυνατόν ἦτο νὰ πραγματοποιηθῶσι, διότι ἔλλειπον ἐπαρκῆ ὄργανα πρὸς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, ἀφ' ὧν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ νέον τι ἐπιστημονικὸν ἄξιον λόγου, δυνάμενον νὰ διαπλεύσῃ τὰς δυτικὰς θαλάσσας καὶ νὰ γνωσθῇ εἰς τὴν ἐσπερίαν καὶ βόρειον Εὐρώπην. Οἱ τότε συλλαβόντες τοιαύτας ἐλπίδας ἀπέβλεπον εἰς τοὺς ὀλίγους ἢ ὀλιγίστους τῶν παρ' ἡμῖν τότε λογίων, ἀφ' ὧν ἠλπίζον πολλὰ, ἕως δὲ

1) Πρακτ. σελ. 4 τῆς λογοδ. τοῦ 1849.

2) Αὐτόθι: σελ. 24.

καὶ ἀδύνατα· ἀλλ' ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων προῆλθον ὅσα γνωστὸν ὅτι τότε προῆλθον ὑπὲρ τῆς ἀρχαιολογίας, πλείονα δὲ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προσέλθωσι, διότι εἷς καὶ δύο δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς πολλά. Ἦτο καὶ εἶναι ἔτι ἀνάγκη νὰ πληθυνθῇ ἡ γνώσις παρ' ἡμῖν, νὰ ἀναφανῶσι πολλοὶ εἰδικῶς ἀσχολούμενοι εἰς ἀρχαιολογικὰς καὶ ἱστορικὰς ἐρεῦνας, καὶ μάλιστα νὰ θερμαίνωνται οὗτοι ἐξ ἀληθοῦς ἀγάπης πρὸς τὴν ἐπιστήμην, οὐχὶ ἐξ αἰσθήματος φιλοτιμίας καὶ ἐπιδείξεως μόνον.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τοῖς τότε ἐταίροις καὶ τοῖς συγκροτήσασιν τὸν ἰδίως ἐπιστημονικὸν σύλλογον, ἢ τῶν βουλευομένων μελῶν, ὡς ὠνομάσθη τὸ τμήμα τῆς ἐταιρίας τούτου, ὅπερ ὄφειλε νὰ ἐργάζηται ὑπὲρ τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἱστορίας, περιελάμβανε μόνον ὀλίγους ἀνδρας, οἱ ὀλίγοι οὗτοι ἔπραξαν ὀλίγα μόνον, ἀ οὐδὲ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος εἶδον. Ἐκ τούτου καὶ ὁ σύλλογος οὗτος καὶ ἡ ἐταιρία πᾶσα κατὰ μικρὸν ἔπαυσαν νὰ δεικνύωσι σημεῖα ζωῆς, ὡς ἐν τοῖς ἐφεξῆς γίνεται δῆλον.

Ἐκ τῶν ἐν τέλει τούτου τοῦ ἔτους τῆ 30 Ἰουνίου 1848 συνελθόντων εἰς γενικὴν συνέλευσιν 27 ἐταίρων ἐξελέχθησαν ὑπὸ τούτων 10 μέλη τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου·

Κ. Οἰκονόμος, Ἰ. Ρίζος, Σ. Δ. Βυζάντιος, Κ. Πιπτάκης, Γ. Τυπάλδος, Γ. Γλαράκης, Schaubert, Ἰ. Κοκκῶνης, Κ. Φρεαρίτης, Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆς ὑπὸ τούτων δὲ ἐξελέχθησαν καὶ 50 ἄλλοι ἐκ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ σοφῶν, ὡς ἐταῖροι ἀντεπιστελλόντες, ἀντὶ τῶν 60, οὓς ὠρίζεν ὁ κανονισμός¹⁾. Ἐκ τῶν αὐτῶν δὲ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου μελῶν συνετελέσθη καὶ ἡ διοικοῦσα ἐφορεία, ἣτοι ἐκ τοῦ

Γ. ΓΛΑΡΑΚΗ, ὡς προέδρου ἐπὶ τρία ἔτη, κατὰ τὸν νέον ὄργανον.

Γ. ΤΥΠΑΛΔΟΥ, ἀντιπροέδρου.

Ἀ. ΡΑΓΚΑΒΗ, γραμματέως.

1) Πρακτ. τοῦ 1849 σελ. 8.

Σ. Δ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, αντιγραμματέως.

ΠΙΤΤΑΚΗ

ΚΟΚΚΩΝΗ

ΚΑΡΑΜΑΝΟΥ

Σ. ΣΚΟΥΦΟΥ

μελῶν τῆς ἐφορείας.

Τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ταμίας ἐξελέχθη ὁ Γ. Καραμάνος, ἀντὶ δὲ τούτου καὶ τοῦ Σκούφου προσετέθησαν εἰς τὰ μέλη τῆς ἐφορείας ὁ Σωμάκης καὶ Μάμουκας.

Ἔργα τῆς ἐταιρίας ἐκτελεσθέντα τὸ 1848 ἕως 1849) ἀναφέρει ὁ γραμματεὺς¹⁾ ὅτι ἐκαθάρισεν οὐ μικρὸν μέρος τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀκροπόλεως μεταξὺ Προπυλαίων καὶ Ἐρεχθείου, ἀπεκόμισε λίθους οἱ ἐκάλυπτον ἔτι τὸ δάπεδον τοῦ Παρθενῶνος, κατεσκευάσε ξυλίλους οἰκίσκους ἢ φυλακεῖα καὶ ἔστησεν αὐτοὺς παρὰ τῷ Θησεῖῳ, τῇ στοᾷ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τῷ Πύργῳ τῶν ἀνέμων καὶ ἀλλαχοῦ ὅπου ὑπῆρχον ἀρχαῖα, ἐν οἷς οἰκοῦντες ἀπόμαχοι τοῦ στρατοῦ φυλάττουσιν αὐτὰ ἕκτοτε διὰ παντός. Πλὴν τούτων δὲ ἐπεχείρησεν ἀνασκαφὴν τοῦ θεάτρου, ὃ Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς ἔκτισε περὶ τὰ μέσα τοῦ 6' μ. Χ. αἰῶνος εἰς μνήμην τῆς γυναικὸς τοῦ Ῥηγίλλης· ἀλλ' εἰ καὶ ἐδαπάνησε διςχιλίαις δραχμαῖς, δὲν ἠδυνήθη ἢ ἀποπερατώσῃ τὴν ἀνασκαφὴν τούτου διὰ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἐν διαστήματι πολλῶν αἰῶνων ἐπισωρευθέντων ἐν αὐτῷ χωμάτων. Ἀπεπεράτωσε δὲ τὸ 1856 καὶ 1857 δαπάναις τοῦ δημοσίου ὁ ἐν τοιοῦτοις ἔργοις δραστήριος καὶ φιλότιμος ἐν πᾶσι μακαρίτης Χ. Χριστόπουλος, ὑπουργὸς τῆς παιδείας τότε ὢν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐταιρία ἐξέτεινε τότε τὴν ἀνασκαφὴν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ γραμματεὺς ἠδυνήθη νὰ συντάξῃ καὶ ἀναγνώσῃ ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἡρώδου καὶ βραχεῖαν περιγραφὴν τοῦ τότε ἐκχωσθέντος μέρους τοῦ θεάτρου αὐτοῦ²⁾.

1) Πρακτ. τοῦ 1849 σ. 10. 2) Αὐτόθι ἀπὸ σελ. 12—28.

Ἄλλὰ οὔτε τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς λογοδοσίας αὐτοῦ ἀναφερόμενα ὅτι ἀνεγνώσθησαν ἐν τῷ συλλόγῳ ἐννέα ὑπομνήματα ἐδημοσιεύθησαν ποτε, οὔτε συνεχωρήθη ν' ἀναγνωσθῇ ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει ὑπὸ Πιπτάκη ἴδιον αὐτοῦ ὑπόμνημα, ὡς ὁ ὀργανισμὸς ἀπῆτει.

Ἀπὸ τούτου τοῦ ἔτους καὶ ἐξῆς δὲν σώζονται ἐντυπα πρακτικῆ τῆς ἐφορείας, ἀλλὰ μόνον χειρόγραφα λίαν συνοπτικὰ καὶ τῆς μὲν ἐφορείας ἀπὸ τῆς 2 Ἰουλίου 1849 μέχρι τῆς 3 Μαρτίου 1854, συνοπτικώτατα, γεγραμμένα τῇ χειρὶ πολλῶν μελῶν αὐτῆς, Ῥαγκαβῆ, Πιπτάκη, Μάμουκα, Σκαρλάτου, Εὐστρατιάδου καὶ ἄλλων, τὰ δὲ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου ἀπὸ 5 Ἰουλίου 1848 μέχρι τῆς 17 Ἀπριλίου 1855.

Ἐν αὐτοῖς τοῖς πρακτικοῖς ἄλλα λόγου ἄξια ἔργα δὲν εὕρισκόμεν, εἰμὴ ἐν τοῖς τοῦ ἔτους 1850 Σεπτεμβρίου 16 καὶ Ὀκτωβρίου 6, ὅτι ἐδαπανήθησαν 2,250 δραχμαὶ πρὸς κατασκευὴν ἀναβάθρας τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἐκ τῶν χειρογράφων τούτων πρακτικῶν ἐξάγεται δυστυχῶς ὅτι τῆς ἐταιρίας ἡ ζωὴ ἔληξεν ἤδη, ἢ ὅτι τὸ τέλος αὐτῆς ἦτο ἐγγύς· διότι ἀπὸ τοῦ ἱγ' τούτου (1849—1850) ἔτους παύει αὕτη νὰ δημοσιεύη, ὡς εἴρηται, πρακτικὰ, αἰσθανομένη τὰς δυνάμεις αὐτῆς ἐκλειπούσας ἐκ καχεξίας ὀργανικῆς. Ἡ καχεξία αὕτη ἤρξατο ἐπιτεινομένη ἀφ' ὅτου ἀπεχώρησαν οἱ ζῶν δόντες εἰς τὴν ἐταιρίαν, εἰσῆλθον δὲ εἰς αὐτὴν τελευταῖον καὶ ἑτερογενῆ καὶ ἀντιφρονούντα ἀλλήλοις στοιχεῖα, ἀδύνατα ἐκ τῆς φύσεώς των νὰ ἐργασθῶσι πρὸς τὸν ἐκλήθησαν σκοπὸν. Τὴν καχεξίαν ταύτην, ἀρχομένην πρὸ τριετίας, εἶχον προαισθανθῆ οἱ διευθύνοντες τὴν ἐταιρίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἀνεζήτησαν φάρμακα, ὡς εἶδομεν, πρὸς θεραπείαν αὐτῆς· ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀπεδείχθησαν ἀνεπαρκῆ καὶ ἀνίσχυρα. Ὅπως σώσωσιν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου, ἐνέκριναν, ὡς εἶδομεν, ἐκ συνδρομῶν ἐκτάκτων νὰ ἀποτελέσωσι μόνιμον κεφάλαιον, οὗ ὁ τόκος νὰ συντηρῇ τὴν ἐταιρίαν. Ἀπεπειράθησαν γὰρ δώσωσιν αὐτῇ ἐπιστημονικὸν χαρα-

κτῆρα, καθιστῶντες ἐπιστημονικὸν ἢ ἀρχαιολογικὸν σύλλογον, ἐργαζόμενον δι' ἰσοβίων μελῶν ὑπὲρ τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἱστορίας. Περιέλαβον ἐν αὐτῷ πρῶτον πάντας τοὺς τότε ὁμοφρονοῦντας αὐτοῖς λογάδας τῶν Ἀθηνῶν· ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ὀλίγοι ἦσαν οἱ εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν ἀσχολούμενοι, ἔτι δὲ ὀλιγώτεροι οἱ ἐκτὸς αὐτοῦ μένοντες· συγκατέλεξαν ὡς ἀντεπιστέλλοντα μέλη ὑπὲρ τοὺς 50 σοφοὺς τῆς Εὐρώπης· ἐσύστησαν οὕτως Ἀκαδημίαν ἐπελάθοντο ὅμως ὅτι τῶν τότε ἰθαγενῶν ἀκαδημαϊκῶν τούτων ὀλίγοι ἠδύναντο, λέγομεν δὲ μετὰ λύπης ὅτι καὶ τῶν νῦν λογίων ὀλίγοι δύνανται νὰ παραγάγῃσι νέον τι καὶ σπουδαῖον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, δι' οὗ ἤθελον πείσει τοὺς ἐν Εὐρώπῃ σοφοὺς νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἀληθῶς συνέστη ἐπιστημονικὴ Ἀκαδημία ἐν Ἀθήναις, ἧς ἐκάλεσαν συμπαρέδρους αὐτούς.

Τινὲς ἀληθῶς ἐκ τῶν ἡμετέρων, καταταχθέντες εἰς τὸν σύλλογον τοῦτον τὸν ἐπιστημονικόν, καὶ θέλοντες νὰ ἐκπληρώσωσι τὴν τοῦ ὀργανισμοῦ διάταξιν, ὑπέβαλον διατριβὰς οἱ θαρραλεώτεροι, ἀλλὰ πάλιν ἀπέσυρον αὐτάς, διότι εἶδον ὅτι οἱ συνάδελφοι δὲν ἐπεδοκίμαζον τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν, εἴτε διὰ τὴν ἀτέλειάν των, εἴτε διότι καὶ αὐτοὶ ἔδει νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τούτων καὶ νὰ ὑποβάλωσιν ἰδίᾳ πραγματείας. Ἐντεῦθεν οὐδεμία διατριβὴ τῶν ἡμετέρων εἶδε τὸ φῶς· δύο ἢ τρεῖς ἀλλογενῶν σοφῶν, ὑποβληθεῖσαι κατὰ χρέος εἰς τὸν σύλλογον, ἐτυπώθησαν ὑπὸ τούτων μετ' οὐ πολὺ ἐν περιοδικοῖς τῆς Εὐρώπης, ἀφοῦ ἐπὶ τινα χρόνον μάτην ἐπερίμενον τὴν ἐν Ἑλλάδι δημοσίευσίν των.

Συνήρχοντο μὲν ἄλλως εἰς συνεδριάσεις τακτικῶς καὶ οἱ τὴν ἐφορείαν τῆς ἐταιρίας καὶ οἱ τὸν ἐπιστημονικὸν σύλλογον ἀποτελοῦντες ἑταῖροι, ἀλλὰ συνήρχοντο τελευταῖον ἵνα ἐρίσωσιν, ἵνα ἀντιφιλοτιμῶνται ἐν μικροῖς, ἵνα παραιτῶνται ἀλληλοδιαδόχως, καὶ νὰ ἐκλέγῃσι νέους ἀντὶ τῶν ἀποχωρούντων καὶ παραιτουμένων. Ἐντεῦθεν οὐδὲ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων εἶναι συνεχῆ καὶ ὁμοῖοι·

μορφα, ὡς συντασσόμενα ἐκάστοτε ὑπὸ διαφόρων ἐταίρων ὡς γραμματέων καὶ ἀντιγραμματέων, τινὰ δὲ οὐδὲ ἀναγινώσκονται ἐκ τῆς κακογραφίας καὶ τῶν πολλῶν ἐπιδιορθώσεων καὶ λοιπῶν ἀτελειῶν

Καὶ ὅμως ἠδυνήθη καὶ ἡ ἐταιρία καὶ ὁ σύλλογος νὰ παρατείνωσι τὸν τοιοῦτον βίον τῶν μέχρι τῆς 17 Ἀπριλίου τοῦ 1855, ὅτε λήγουσι τὰ χειρόγραφα πρακτικά τῶν. Ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου παύει πᾶν σημεῖον συμπράξεως καὶ ζωῆς, μάλιστα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προέδρου Γ. Γλαράκη. Φαίνεται ὅτι οἱ συγκροτοῦντες τὰ σωματεῖα ταῦτα κατενόησαν ὅτι τοιαύτη ζωὴ ἦτο ματαία καὶ περιττή· ὅθεν σιωπηλῶς διελύθησαν.

Τὸ σπουδαιότερον δὲ ἔργον, ὃ ἐξετελέσθη ἐν τῷ διαστήματι τῆς πενταετίας ταύτης, ἦτο ἡ, ὡς εἴρηται, δαπάναις τῆς ἐταιρίας γενομένη τὸ 1850 ἐπισκευὴ τῆς ἀναβάθρας τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἡ ὕστερον γενομένη ἀγορὰ οἰκίας καὶ ἀνασκαφὴ ἐν τῷ χώρῳ αὐτῆς, κειμένης κάτωθεν τῆς ΒΔ ἄκρας τῆς Ἀκροπόλεως παρὰ τὴν ἐκκλησίαν Ὑπαπαντῆν, ἧς πλησίον πιθανῶς ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον βουλευτήριον. Τὰ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης προελθόντα εἰς φῶς πολλὰ τῆς τέχνης ἀρχαῖα καὶ ἔτι πλείονες ἐπιγραφαὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐπιμελῶς ἐν τρισὶ τεύχεσι τὸ 1851, 1852 καὶ 1855, δαπάναις τῆς αὐτῆς ἐταιρίας. Ὡσαύτως καὶ ἡ αἰτήσῃ τοῦ ἀοιδίμου φιλέλλητος Εἰρηναίου Θεορσίου γενομένη ὑπὸ τινῶν μελῶν τῆς ἐταιρίας ἔρευνα τοῦ Ἐρεχθείου, ἧς τὰ ἐξαγόμενα ἐγνωστοποιήθησαν ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει τῷ 1853. Καὶ τὰ 4 ταῦτα τεύχη εἶναι πόνος ἴδιος τοῦ Π. Εὐστρατιάδου, ὅστις μόνος νῦν φαίνεται ὅτι εἰργάζετο ὑπὲρ τῆς ἀρχαιολογίας, ἀφοῦ ἤδη πρὸ καιροῦ εἶχε παραιτηθῆ ἀπὸ τὸν σύλλογον ὁ Ῥαγκαβῆς.

Καὶ ἄλλα δὲ τινὰ ἐμελετήθησαν καὶ ἀπεφασίσθησαν νὰ ἐκτελεσθῶσιν, ἀλλ' ἡ ἐπελθοῦσα παράλυσις τῆς ἐταιρίας ἐκώλυσε, φαίνεται, τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν· ὑπελείφθησαν δὲ μόνον χρήματά τινὰ ἐν τῇ ἐθνικῇ Τραπεζῇ κατατεθειμένα καὶ τοῦ τελευταίου προεδρείου ὁ

γραμματεὺς καὶ ταμίας, τηροῦντες διὰ λεπτοῦ τρόπον τινὰ νήμα-
τος ἐν τῇ ζωῇ τὴν ἐταιρίαν, ἦν μετὰ τριετῆ ἀδράνειαν καὶ ἀπρα-
ξίαν ἐκάλεσαν αὐθις εἰς ἐνεργὸν ζῶν ὁ τότε σωζόμενοι ὀλίγοι
ἐταῖροι, οἵτινες, ἐκ τῶν παθημάτων διδαχθέντες, ἀπέφυγον εὐθὺς ἐξ
ἀρχῆς πᾶν ὅ,τι προσκάλεσε τὴν τῆς ἐταιρίας ἀποτυχίαν καὶ παρά-
λυσιν, καὶ οὕτως ἠδυνήθησαν νὰ παρασκευάσωσιν αὐτῇ στάδιον
ἐνεργείας σύμμετρον πρὸς τε τοὺς καιροὺς καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις
τῶν μελλόντων νὰ διατρέξωσιν ἐν αὐτῷ.

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

Ἐν ἀρχῇ τῆς περιόδου ταύτης καλεῖ ὁ μακαρίτης Χ. Χριστό-
πουλος τὸν Ἰούλιον τοῦ 1858 τὴν ἐταιρίαν εἰς ἐνεργὸν αὐθις βίον,
ὑπουργὸς τότε ὢν τῆς παιδείας, εἰς οὗ τὴν δραστηριότητα καὶ
φιλοκαλίαν ὀφείλει ἡ ἀρχαιολογία τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἀνασκα-
φῆς τοῦ Ῥαδείου τοῦ Ἡρώδου, τὴν περαιτέρω κάθαρσιν τῆς Ἀκροπό-
λεως καὶ τὴν ἐν τάξει τοποθέτησιν ἐν αὐτῇ τῶν πολλῶν λειψάνων
διαφόρων μνημείων, τὴν θεμελίωσιν τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχαιολογικοῦ
μουσείου. Πλὴν τούτων δὲ καὶ τὴν φυτείαν τοῦ πρὸς δυσμὰς τῆς
Ἀκροπόλεως καὶ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ σήμερον
ἔτι σωζομένου ἀειθαλοῦς κήπου καὶ τοῦ μείζονος παρὰ τῷ Ἐθνεῖω
ἔτι δὲ τὴν κατασκευὴν τῆς τοῦ Ῥαδείου ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ
νοσοκομείου μέχρι τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς πρὸς δυσμὰς, καὶ τὴν ἐκατέ-
ρωθεν φύτευσιν αὐτῆς δι' ἀειθαλῶν δένδρων, καὶ ἄλλα τινὰ, δι' οὗ ὁ
μακαρίτης κατέλιπεν εὐγνώμονα μνήμην παρὰ τοῖς κατοικοῖς τῶν
Ἀθηῶν.

Ὁ ὑπουργὸς οὗτος, δι' ἐγγράφου του ἀπὸ 14 Ἰουλίου 1858
πρὸς τὸν τότε γενικὸν ἔφορον τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ γραμματέα τῆς
ἐταιρίας Πιττάκην δίδει κῦρος εἰς τὸν πρῶτον ὀργανισμὸν τῆς ἐται-
ρίας τὸν τοῦ 1837, καὶ προσκαλεῖ νὰ συνέλθωσιν εἰς γενικὴν συνέ-

λευσιν τὰ τότε ὑπάρχοντα μέλη τῆς ἐταιρίας, ὅπως ἐκλέξωσι νέαν ἐφορείαν κατὰ τὸν ὀργανισμόν τοῦτον, ἥτις ἔμελλε ν' ἀναλάβῃ τὰς διακοπείσας ἐργασίας τῆς ἐταιρίας. Συνελθόντες λοιπὸν τῇ 20 Ἰουλίου ἐκ τῶν 62 τότε ὑπαρχόντων 27 μόνον ἐταῖροι, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ τὰ πρεσβεία τῆς ἡλικίας ἔχοντος μακαρίτου Γ. Τυπάλδου Κοζάκη, ἐξελέξαντο τὴν νέαν ἐφορείαν, συνισταμένην ἐκ τῶν ἑξῆς·

Ν. ΚΩΣΤΗ, προέδρου,

Δ. ΚΑΛΑΙΦΡΟΝΑ, ἀντιπροέδρου,

Κ. ΠΙΤΤΑΚΗ, γραμματέως,

Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΥ, ταμίου, καὶ μελῶν αὐτῆς

τοῦ ἱατροῦ Πέζερ, τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Στ. Α. Κουμανούδη, Εὐθ. Καστόρχη καὶ Β. Τ. Οἰκονομίδου.

Ἡ ἐφορεία αὕτη, ἐκ τῶν ἐνόντων καταρτισθεῖσα, ἐνόμισεν ἑαυτὴν ὡς διαβατικὴν ἢ μᾶλλον παρασκευαστικὴν ἀσφαλοῦς μέλλοντος τῆς ἐταιρίας, ὡς καὶ ὁ πρόεδρος αὐτῆς ἅμα ἀναλαβὼν τὴν προεδρείαν ἐδήλωσε τοῖς συνελθοῦσι, καὶ ὁ τότε χρέη γραμματέως ἐκτελῶν καθηγητῆς Καστόρχης ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τῆς ἐφορείας ταύτης ἐπανέλαβεν ἐν τῇ γενικῇ συνέλευσει τῇ 24 Μαΐου 1859 ¹⁾.

---

1) Ἐν σελ. 34 τῶν πρακτ. τῆς ἐφορείας ἀναγινώσκομεν τάδε· «Ταῦτά εἰσι, Κύριοι, ὅσα ἡ ὑμετέρα ἐφορεία ἠδυνήθη νὰ πράξῃ ἐν τῷ δεκαμήνῳ διαστήματι τῶν ἐργασιῶν της. Παραδίδουσα δὲ νῦν κατὰ χρέος τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν, αἰσθάνεται ἐνδόμυχον χαρὰν, ὅτι ἐξέπληρωσε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ οὐσιωδέστατον τῶν αὐτῆς καθηκόντων, κατορθώσασα νὰ παραλάβῃ μέλη τῆς ἡμετέρας ἐταιρίας τοὺς πλείστους τῶν παρ' ἡμῖν λογίων, καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν τοὺς θέλοντας τὴν παγίωσιν καὶ πρόοδον αὐτῆς. Οὕτως ἔσται δυνατὸν εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν νὰ συγκροτήσῃ σήμερον τὴν νέαν ἐφορείαν, λαμβάνουσα κατὰ νόμον ἐκ τῶν ἐταίρων τούτων καὶ εἰδήμονας ἄνδρας καὶ καιρὸν ἔχοντας καὶ προθυμίαν νὰ ἐργασθῶσιν, ὅπως ἐκ τῶν πράξεων αὐτῶν ἢ μὲν πατρὶς αἰσθανθῇ τὴν

Καί πρῶτον μὲν ἐφρόντισε νὰ ἐγγράψῃ εἰς τοὺς ἑταίρους τῆς ἐταιρίας πολλοὺς τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις λογίων, ὅσοι ἤθελον νὰ δίδωσι χρηματικὴν συνδρομὴν, ὅπως οἱ μὲν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὦσι συγχρόνως καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς ἐταιρίας ἐκεῖ, ἐκ δὲ τῶν ἐν Ἀθήναις ὅπως συγκροτηθῇ ἡ νέα τῆς ἐταιρίας ἐφορεία ἐκ λογίων, λαμβανομένων τούτων ἐκ μείζονος ἐταίρων κύκλου. Συγχρόνως ἐζητήθη συνδρομὴ ὑπὲρ τῆς ἐταιρίας παρὰ τῶν δήμων τοῦ κράτους, καὶ παρὰ τινῶν τῶν ἔξω πλουσίων ὁμογενῶν, οὓς τιμῆς χάριν ἀντιπροέδρους ὠνόμασε, καὶ ὧν τινες ὑπεσχέθησαν τακτικὴν ἐνιαυσίαν συνδρομὴν οὐ μικράν· καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν ἐταίρων ἠρωτήθησαν τίνες θέλουσι καὶ τοῦ λοιποῦ νὰ μένωσι τοιοῦτοι. Προθύμως δὲ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν καὶ τὴν καθυστεροῦσαν συνδρομὴν των ἔδωκαν καὶ εἰς τὸ μέλλον ὑπεσχέθησαν νὰ δίδωσιν αὐτὴν. Ἐντεῦθεν, αὐξήσαντος οὐκ ὀλίγον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συντελούντων ἐταίρων, ἠὔξησε καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν πρόσσδος τῆς ἐταιρίας.

Ἐχουσα λοιπὸν εἰς τὴν διάθεσίν της αὐτὴ νῦν χρηματικὸν ποσὸν ἱκανὸν ἐκ τακτικῶν συνδρομῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τῷ ἐξωτερικῷ καὶ ἄλλοθεν περὶ τὰς 12,200 δραχμάς, ἐπεχείρησε καὶ ἐξετέλεσε τὸ ἔτος τοῦτο τὰ ἐξῆς ἔργα.

Παρὰ τὴν ἐκκλησίαν Βλασσαροῦ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Θησειοῦ ἀνέσκαψεν εἰς δύο μέτρων βάθος πάντα τὸν χῶρον, ἐν ᾧ ὑπῆρχον τρία κολοσσιαῖα τερατόρμοφα ἀγάλματα, ἀνευροῦσα πολλὰ τεμάχια ἀρχιτεκτονικῆς καὶ πλαστικῆς τέχνης καὶ ἐπιγραφὰς οὐκ ὀλίγας, δημοσιευθεῖσας εἰς τὸ 49 τεῦχος τῆς ἀρχαιολ. ἐφημερίδος. Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἐβεβαιώθη ὅτι ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἴστατο ποτὲ σειρὰ ἀγαλμάτων ἀνεχόντων ἐν εἴδει ἀτλάντων τὴν στέγην στοᾶς

ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως, ἡ δὲ ἐπιστήμη τὴν ἐξ αὐτῆς ὠφέλειαν, καὶ ἡ Εὐρώπη πεισθῆ ὅτι ἀληθῶς ὑπάρχει ἐν Ἀθήναις ἐνεργὸς ἀρχαιολογικὴ ἐταιρία».

τινος, κτισθείσης κατὰ τοὺς ὑστέρους ρωμαϊκοὺς χρόνους, τοὺς τῶν ᾿Αντωνίνων ἢ τοῦ ᾿Αδριανοῦ.

Μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν καὶ περιτείχισιν τοῦ χώρου τούτου ἐπεχείρησε τὴν τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου ἀνασκαφὴν. Ἐρρέθη ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἐταιρεία, ἐνεργήσασα ἄλλοτε ἀνασκαφὴν ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ θεάτρου τούτου, ἀλλ' ἐπιπόλαιον καὶ λίαν ἀτελεῆ, ὡς ὕστερον ἀπεδείχθη, ἐπέστη ἐξ αὐτῆς, ὡς ὁ γραμματεὺς λέγει ¹⁾, ὅτι τὸ ἀρχαῖον θέατρον δὲν ὑπάρχει πλέον. Ἡ νῦν ἐφορεία ὁμως ἐνέκρινε καὶ μετὰ τὰς βεβαιώσεις ταύτας νὰ καθαρῶσιν ἀπὸ τῶν χωμάτων τὸν χώρον τοῦ θεάτρου, ἵνα πεισθῇ «περὶ τῆς νῦν καταστάσεως αὐτοῦ». Ἀρξαμένη λοιπὸν τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ τῶν ἄνωθεν καὶ παρατείνασα αὐτὴν μέχρι τέλους μαΐου, ὅτε ἔληξεν ὁ ἐνιαύσιος αὐτῆς χρόνος, ἐκαθάρισε πᾶν τὸ ἄνω μέρος τοῦ κοίλου, συστήσασα εἰς τὴν διάδοχόν της ν' ἀναλάβῃ καὶ ἀποπερατώσῃ αὐτὴν πρὸς τιμὴν τῆς ἐταιρείας καὶ ἐκπλήρωσιν τοῦ κοινοῦ πόθου τῶν φίλων τοῦ θεάτρου ²⁾. Ἡ διάδοχος ὁμως ἐφορεία δὲν ἠθέλησε νὰ ἀποπερατώσῃ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην, προβλέπουσα τὴν ἀποτυχίαν κατὰ τὰ προρρήθῆντα. Ἀλλ' ὅτε τὸ 1862 ἦλθεν ἐκ Γερμανίας ὁ ἀρχιτέκτων Strack, καὶ ἡ ἑλλ. Κυβέρνησις συνεχώρησεν αὐτῷ νὰ σκάψῃ τάφρον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κοίλου, ὅπερ δὲν εἶχεν ἔτι ἀνασκαφῆ, ἀνευρέθη ἡ σωζομένη ἀνωτάτη σειρὰ τῶν ἐδωλίων. Μετὰ τοῦτο ἀναδεχθεῖσα τὴν ἀνασκαφὴν ἡ ἐταιρεία ἀπεπεράτωσεν αὐτὴν διὰ μεγάλης δαπάνης καὶ μετὰ πολλῶν ἐτῶν ἐργασίαν, ὡς ἐφεξῆς θὰ εἴπωμεν.

Πλὴν τῶν ἀνασκαφῶν τούτων, εἰς ἃς ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τὰς 6000 δραχμὰς, ἐπεχείρησε καὶ ἄλλα μικρὰ ἔργα, δι' ὧν ἐξησφάλισεν ἀρχαῖά τινα. Συνήγαγεν εἰς ἰδίαν βιβλιοθήκην ὅσα βιβλία ἠδυνήθη νὰ εὔρη ὑπάρχοντα· ἐνήργησε καὶ παρεχωρήθη αὐτῇ εὐρύχωρον ἀκροα-

1) Ἐν πρακτ. τοῦ 1844 σελ. 120. Βλ. τὸ χωρίον ἀνωτέρω ἐν σελ. 22.

2) Πρακτ. τοῦ 1858 σελ. 20 καὶ ἐξῆς.

τήριον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐν ᾧ μετέφερε τὰ βιβλία τῆς ἐταιρίας, καὶ ὃ κατέστησε προσωρινὸν τῆς ἐταιρίας μουσεῖον, ἀποθέσασα ἐν αὐτῷ πάντα τὰ ἀρχαῖα, ὅσα ἐκ δωρεῶν καὶ ἄλλως ἠδυνήθη νὰ ἀποκτήσῃ, θέσασα οὕτω τὰς βάσεις ἰδιαιτέρου αὐτῆς μουσείου'). Ἐμερίμνησεν ἡ αὐτὴ ἐφορεία καὶ περὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ πρώτου ὀργανισμοῦ τῆς ἐταιρίας, ὃς προσωρινῶς ἔλαβε νέον κύρος, καὶ οὗαι ἀτέλειαι ἐγνώσθησαν ἐν τῇ πράξει. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀνέθηκεν εἰς τὸν Β. Τ. Οἰκονομίδην καὶ Εὐθ. Καστόρχην νὰ ἀναθεωρήσωσι τοῦτον καὶ συντάξωσι νέον.

Ἐν τέλει τῆς λογοδοσίας ὑποβάλλει ἡ ἐφορεία εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν καὶ τὴν κατάστασιν τῆς περιουσίας τῆς ἐταιρίας, συνισταμένης

- 1) ἐξ οἰκίας ἐν τῇ πόλει Ἀθηνῶν, ἀγορασθείσης, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, ἀντὶ δραχ. 13000,
- 2) ἐξ ἐτέρας οἰκίας ἐν Κηφισίᾳ, δωρηθείσης τῇ ἐταιρίᾳ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἰωνίδου,
- 3) ἐξ ὀκτῶ μετοχῶν τῆς ἐθν. Τραπεζῆς, καὶ
- 4) ἐκ δραχμῶν 3392. 75, περισσεύματος μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐξόδων εἰς μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ τῆς ἐταιρίας εὐρισκομένων.

Μετὰ τὴν λογοδοσίαν ταύτην γενομένης ἐκλογῆς ὑπὸ τῶν συνεληθόντων 66 ἐταίρων, ἐξελέχθη ἡ νέα ἐφορεία,

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ πρόεδρος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου,
 Κ. ΠΙΤΤΑΚΗΣ ἀντιπρόεδρος, γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων,
 Σ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ γραμματεὺς, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου,
 Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ ταμίας, ἐφέτης.

1) Πρακτ. τοῦ 1858 σελ. 27. Εἰς ἴδρυσιν αὐτοῦ ἀφορμὴν ἔδωκεν ὁ ἐκ Θήρας πρῶτος βουλευτὴς Ν. Βαρβαρῆγος, δωρησάμενος τῇ ἐταιρίᾳ δύο κιβώτια ἀρχαίων, ἐν τῇ πατρίδι του Θήρα ὑπ' αὐτοῦ συλλεγέμενα.

Μέλη δὲ

Γ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ διευθυντῆς ἐκπαιδευτηρίου,

ΔΥΣ. ΚΑΥΤΑΝΤΖΟΓΛΟΣ ἀρχιτέκτων,

ΕΥΘ. ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου,

Π. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ καθηγητῆς γυμνασίου.

Τούτων ὁ πρόεδρος καὶ γραμματεὺς, ὁ Δ. Καυταντζόγλος, Καστόρχης καὶ Εὐστρατιάδης διατελοῦσιν ἔκτοτε διαρκῶς μέλη τῆς ἐφορείας. Ἀντὶ τοῦ Πιττάκη ὅμως, ἀποβιώσαντος τὸ 1863, ἐξελέχθη ἀντιπρόεδρος ὁ τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητῆς Σ. Φιντικλῆς, καὶ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς παιδείας ὁ Εὐστρατιάδης γεν. ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, οἵτινες διατελοῦσι τοιοῦτοι μέχρι σήμερον. Ἀντὶ δὲ τοῦ Καραμάνου, παραιτηθέντος ἔνθα γήρως τὸ 1870, ἐξελέχθη ὁ Π. Ἐμ. Γιαννόπουλος, πρῶν ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν, διατελῶν ταμίαις τῆς ἐταιρίας μέχρι σήμερον. Ἀντὶ δὲ τοῦ Παπαδοπούλου ἐξελέχθη τὸ 1862 ὁ Σ. Φιντικλῆς· τούτου δὲ ἀντιπροέδρου γενομένου τὸ 1863, ἔλαβε τὴν θέσιν ὁ Ἰ. Γ. Παπαδάκης, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ὑπερετήσας δραστηρίως μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ τὸ 1877, ὅτε διεδέχθη αὐτὸν ὁ Δ. Κοκκίδης, καθηγητῆς καὶ οὗτος τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ 1863 ἐγένετο νέος ὄργανισμός τῆς ἐταιρίας, καθ' ὃν ἔδει τὰ μέλη τῆς ἐφορείας νὰ ὦσι ἐννέα, καὶ οὐχὶ ὀκτώ, προσετέθη ὁ Ἀθ. Ρουσόπουλος καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, οὗ τὴν θέσιν ἔλαβε τὸ 1866 ὁ Π. Περβάνογλος, ὑφηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἀπελθόντος εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν τὸ 1870, ἐξελέχθη ὁ Ἰω. Πανταζίδης, καὶ ἀντὶ τούτου τὸ 1871 ὁ Σ. Σωτηρόπουλος, πολλάκις ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν, τὸ δὲ 1877 προσετέθησαν δύο νέα μέλη εἰς τὴν ἐφορείαν, ὁ Στ. Ν. Δραγούμης, ἐφέτης, καὶ ὁ Ἰω. Μεσσηνέζης, πρῶν ὑπουργὸς, ἀνθ' οὗ ἐξελέχθη τὸ 1878 ὁ Γερ. Μαυρογιάννης, διευθυντ. τοῦ Πολυτεχνείου¹⁾.

1) Ἴσως ἐρωτήσῃ τις διὰ τί ἐν τοῖς ὀνόμασι τούτοις δὲν ἀπαντῶνται καὶ τινες τῶν παρ' ἡμῖν ὁμολογουμένως ἀρχαιολογικὰς γνώσεις ἐχόντων,

Ἡ κατ' ἐπανάληψιν ἐπὶ εἰκοσαετίαν καὶ πλέον ἐκλογή τῶν αὐτῶν σχεδὸν προσώπων ἐν τῇ ἐφορείᾳ καὶ ἡ προσθήκη εἰς αὐτὴν πρῶτον ἑνός, εἶτα δύο ἔχει τοὺς ἐξῆς λόγους.

Ἡ τοῦ παρελθόντος πεῖρα ἐδίδαξε τοὺς ἐν γενικῇ συνελεύσει συνερχομένους ἑταίρους νὰ μὴ ἀναβιβάζωσι πολιτικὰ πρόσωπα εἰς τὴν προεδρείαν, μηδὲ νὰ εἰσάγωσιν εἰς τὸ συμβούλιον πολλὰ νέα πρόσωπα ἄνευ σπουδαίας ἀνάγκης, διότι ἡ τῶν ἀποκλειστικῶς πολιτικῶν προσώπων ἀναβίβασις εἰς τὴν προεδρείαν οὐδέποτε ὠφέλησε τὴν ἑταιρίαν, τοῦναντίον προεκάλεσεν ἀντίπραξιν κατ' αὐτῶν τῶν ἀντιθέτων τοῦ προέδρου πολιτικῶν, ἐν ᾗ ἡ ἑταιρία ἀνάγκη ἔχει τῆς ὑποστηρίξεως πάντων τῶν πολιτικῶν, ἀλληλοδιαδόχως τούτων ἀναδεχομένων τὴν τῆς πολιτείας διοίκησιν, ἧς τὴν ἐπικουρίαν ἐπεκαλεῖται ἐκάστοτε ἡ ἑταιρία.

καὶ διὰ τοῦτο δυνάμενοι νὰ ᾧσι χρησιμώτεροι ἄλλων ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἑταιρίας; Εἰς τοὺς διοικοῦντας τὰ τῆς ἑταιρίας οὗτοι δὲν μένουσι βεβαίως ἄγνωστοι οὐδὲ ἠδύνατο νὰ ᾧσι, διότι, ὡς ὕστερον θέλομεν μάθει, αὐτοὶ οὗτοι καταβαλόντες πολὺν κόπον νὰ παρασκευάσωσιν ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγους, δὲν ἠδύνατο ν' ἀγνωῶσι τοὺς ἤδη ὑπάρχοντας παρ' ἡμῖν, μηδὲ νὰ παρορῶσιν. Ὁ λόγος δι' ὃν οἱ κατ' ἔτος ἐκλέγοντες τὸ συμβούλιον ἑταῖροι δὲν εἰσάγουσιν εἰς αὐτὸ καὶ τοὺς παρ' ἡμῖν ἀρχαιολογῶντας εἶναι, ὅτι οὗτοι δὲν δύνανται ἢ μᾶλλον δὲν θέλουσι νὰ ἐργασθῶσιν ἀποκλειστικῶς, ὑπὲρ τῆς ἑταιρίας· τινὲς τούτων μάλιστα ἔχουσιν ἐπὶ τινα χρόνον ἰδίας συλλογὰς ἀρχαιοτήτων πρὸς σκοποὺς ἰδίου συμφέροντος καὶ κέρδους. Τὸ συμφέρον δὲ τοῦτο εἶναι ἀσυμβίβαστον μὲ ὑπηρεσίαν ἐκτελουμένην χάριν ἔθνικοῦ συμφέροντος καὶ τιμῆς. Τοῦτου δ' ἕνεκα καὶ ἂν τις τῶν οὕτω τὴν ἀρχαιολογίαν μετερχομένων εἰσῆλθέ ποτε εἰς τὸ συμβούλιον, ἐξεβλήθη μετ' ὀλίγον, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ ἐργασθῆ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἑταιρίας καὶ τοῦ ἔθνους. Αὕτη εἶναι ἡ πικρὰ ἀλήθεια τοῦ λυπηροῦ φαινομένου τούτου, ὅπερ καὶ τὴν ἑταιρίαν ζημιοῖ, στερουμένην τῆς ὑπηρεσίας ἀνδρῶν ἐμπείρων ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, καὶ εἰς αὐτοὺς τούτους οὔτε παρ' ἡμῖν οὔτε παρὰ τοῖς ξένοις τιμὴν παρέχει καὶ δόξαν.

Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐταιρίας ἐκλήθησαν ἐν ἐλλείψει ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγων ἄνδρες τῶν γραμμάτων, καὶ μάλιστα καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἄλλοι εἰδικοί εἰς τὴν ἐκλήθησαν κλάδον, ἐκ τούτου δὲ ἢ ἐπὶ τινὰ ἔτη διοικήσεως τῶν τῆς ἐταιρίας παρέχει ἐμπειρίαν τοῦ εἰς τὸ καλοῦνται ἔργου, ἢ γενικὴ συνέλευσις τῶν ἐταίρων διατηρεῖ εἰς τὴν διοίκησιν τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἀπὸ τοῦ 1860 πρόσωπα, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων προερχομένων ἐξ ἰσχυρῶν λόγων, οὓς τὸ συμφέρον τῆς ἐταιρίας ἐπιβάλλει. Ἐν ἀνάγκῃ δὲ εἰσαγωγῆς καὶ νέων προσώπων ἐχόντων εἰδικὴν τινὰ ικανότητα χρῆσιμον τῇ ἐταιρίᾳ, προστίθενται ταῦτα σύμφωνα τῷ τῆς ἐταιρίας ὀργανισμῷ· οὕτω προσετέθη εἰς τὴν ἐφορείαν ἕνατον μέλος τὸ 1863 καὶ δέκατον καὶ ἐνδέκατον τὸ 1877.

Ἐκ τῆς μονιμότητος δὲ ταύτης προσώπων τινῶν ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐταιρίας προέρχεται, νομίζομεν, ἡ ἄρμονία τοῦ συμβουλίου καὶ ἡ ἐκ τοῦ χρόνου προσκτωμένη ἐμπειρία αὐτοῦ εἰς τὰ τῆς διοικήσεως· διότι τὰ αὐτὰ μέλη διευθύνουσι ἀείποτε τὰς ἀνασκαφάς, ἄλλα ἢ καὶ τὰ αὐτὰ γνωματεύουσι περὶ ἀγορᾶς ἀρχαίων, καὶ ἄλλα ἀποφαίνονται ἢ καὶ ἐκτελοῦσιν ἔργα πρὸς ἃ ἔχουσιν εἰδικότητα ἢ ἐμπειρίαν. Ἐντεῦθεν δῆλον ὅτι πάντα τὰ συγκροτοῦντα τὴν ἐφορείαν μέλη εἰσὶ χρήσιμα πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς ἐταιρίας, ὡς μέλη ὀργανικοῦ σώματος, οὗ τὰ μὲν ἐκτελοῦσι σπουδαιοτέρας λειτουργίας, τὰ δὲ ἥττον σπουδαίας.

Ταῦτα γενικῶς λέγοντες περὶ τῆς χρησιμότητος πάντων τῶν μελῶν τῆς ἐφορείας, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν, ὅτι καὶ τινὰ αὐτῶν ὡς ἐκ τῆς εἰδικότητος, ἣν ἐκτήσαντο ἐν τῇ διοικήσει τῶν τῆς ἐταιρίας καὶ ἐν τῇ ἀφοσιώσει αὐτῶν εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων μνημείων, παρέχουσι σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐταιρίαν ἀξίας τῆς εὐγνωμοσύνης οὐχὶ αὐτῆς μόνης ἀλλὰ καὶ σύμπαντος τοῦ ἔθνους. Ὡς τοιούτους δὲ ἐννοοῦμεν τὸν γεραρὸν τῆς ἐταιρίας πρόεδρον καὶ τὸν ἀκάματον γραμματέα, περὶ ὧν πᾶς πε-

ραιτέρω λόγος εἶναι περιττός ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὡς ἰσχυρῶς ἀποκρούμενος ἐκ τῆς γνωστῆς αὐτῶν μετριοφροσύνης ¹⁾).

Ἡ ἐκ τοιούτων προσώπων καταρτισθεῖσα νέα ἐφορεία, συνισταμένη ἐκ λογίων μὲν ἀνδρῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγων, ἔγνω εὐθύς ἐν ἀρχῇ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ἣν μὴ δυναμένη νὰ θεραπεύσῃ αὐτὴ μηδὲ ἐν βραχεῖ χρόνῳ, διότι οἱ ὀλίγοι τῶν παρ' ἡμῖν ἐχόντων ἀρχαιολογικὰς γνώσεις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προσληφθῶσιν εἰς τὸ συμβούλιον ἕνεκα τῆς ἐπὶ ἰδίᾳ ὠφελείᾳ, ὡς ἤδη εἴρηται, ἐνασκήσεως τῶν γνώσεων αὐτῶν, ἐσκέφθη νὰ ἐνεργήσῃ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι ὑπὲρ παρασκευῆς ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγων. Τοῦτο δὲ μόλις κατωρθώθη μετὰ πολλὰ ἔτη, ἀποσταλέντων τεσσάρων διδασκτῶν τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην πρὸς μελέτην τῆς ἀρχαιολογίας ἰδίως ἐν τοῖς ἐκεῖ πανεπιστη-

1) Συγχωρηθῆτω ὅμως νῦν ν' ἀποδώσωμεν φόρον εὐγνωμοσύνης εἰς πολῦτιμον συνάδελφον πρὸ μικροῦ ἀφ' ἡμῶν εἰς Κύριον προῶρως μεταστάντα, εἰς τὸν μακαρίτην Ι. Γ. Παπαδάκην, οὗ ὁ θάνατος ἄφησε κενὸν ἐν τῷ συμβουλίῳ τῆς ἐταιρίας δυσαναπλήρωτον ἐπὶ μακρὸν ἔως χρόνον· διότι τὴν πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἀγάπην καὶ θρησκευτικὴν λατρείαν τοῦ Παπαδάκη δυνατόν νὰ ἔχη καὶ ἄλλος· ἀμφιβάλλομεν ὅμως ὅτι θὰ εὐρεθῆ ταχέως καὶ εὐκόλως διάδοχος αὐτοῦ ἀνεχόμενος ἐπὶ πολλὰς τῆς ἡμέρας ὥρας νὰ ἐπιτηρῇ καὶ νὰ διευθύνῃ τὰς γινομένας ἀνασκαφὰς, ὅπως γίνονται αὗται καὶ προσηκόντως καὶ ἀσφαλῶς καὶ μετὰ τῆς δυνατῆς φειδοῦς τῶν χρημάτων τῆς ἐταιρίας, ὡς ἐποίησεν ὁ Παπαδάκης, περισυνάγων ὁ αὐτὸς τὰ ἀνευρισκόμενα καὶ σημειῶν αὐτὰ καὶ ἐν τέλει τῆς ἀνασκαφῆς χώρου τινὸς παρασκευάζων σχεδιογράφημα αὐτοῦ πρὸς δημοσίευσιν, δὲ πολλάκις ἀληθῶς προσετίθετο εἰς τὰ δημοσιευόμενα πρακτικὰ τῆς ἐταιρίας, μὴ ὀκνῶν ν' ἀπέλθῃ ὁ αὐτὸς καὶ ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἡ ὑπηρεσία ἀπῆτει, χάριν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν. Τοσαύτη ἀφοσίωσις καὶ ἀκούρατος φιλοπονία ὑπὲρ τῶν ἔργων τῆς ἐταιρίας καθιστᾷ ἀγῆρω τὴν μνήμην τοῦ μακαρίτου καὶ ἀείποτε ποθητὸν τὸν πολῦτιμον συνάδελφον, οὗ τὰς ἀρετὰς προσηκόντως περιέγραψαν ὅ τε πρόεδρος καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς ἐταιρίας ἐν σελ. 5 καὶ 7 τῶν πρακτικῶν τοῦ 1877.

μίοις καὶ μουσείοις τῶν ἔργων τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας. Τούτων τοὺς πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐπανελθόντας μετεχειρίσθη εἰς ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας, ἄλλους περιμενομένους θέλει ὡσαύτως μεταχειρισθῆ, ἕως οὗ πληθυνθῆ κατὰ μικρὸν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ὅτε καιρὸς θὰ ἦναι νὰ μετασχηματισθῆ ἡ ἐταιρεία ἐπὶ τὸ ἐπιστημονικώτερον.

Διὰ τὴν ἔλλειψιν λοιπὸν εἰδικῶν ἀρχαιολόγων δὲν ἠθέλησεν ἡ νέα ἐφορεία νὰ δώσῃ ἀπὸ τοῦδε ἐπιστημονικὴν σημασίαν εἰς τὴν ἐταιρείαν, οὐδὲ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπιστημονικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ σοφοὺς, διότι εἶδεν ὅτι οὐδένα καρπὸν ἐπήνεγκον αἱ γινόμεναι τοιαῦται ἀπόπειραι κατὰ τὴν πρώτην περιόδον· περιωρίσθη λοιπὸν εἰς ἔργα, ἃ αὐτὴ ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἐπιστήμης.

Πρὸς τὴν τακτικὴν ῥύθμισιν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τούτων ἐνόμισεν ἀναγκαῖον πρὸ πάντων νὰ συντάξῃ νέον ὄργανισμὸν τῆς ἐταιρείας σύμφωνον πρὸς τὰς σκέψεις ταύτας, διότι τοῦ ἐν ἰσχύϊ ὑπάρχοντος ἡ ἀτέλεια ἐγνώσθη ἤδη καὶ ὑπὸ τῆς διαβατικῆς τοῦ λήξαντος ἔτους ἐφορείας, ἣτις, ὡς εἶδομεν, ἐπελήφθη τῆς ἀναθεωρήσεως αὐτοῦ. Ἐν πολλαῖς ἐφεξῆς συνεδριάσεσι ἐσυζητήθη καὶ ἐνεκρίθη ὁ νέος ὄργανισμὸς, ὅστις ὑποβλήθεις εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἐπεκυρώθη ὑπὸ ταύτης τὸ 1862. Οὗτος δὲ διέπει τὰ τῆς ἐταιρείας μέχρι σήμερον¹⁾.

1) Βλ. τοῦτον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ 1862 σελ. 20 καὶ τὰς περὶ αὐτοῦ σκέψεις τοῦ συμβουλίου ἐν σελ. 26 τῶν τοῦ 1861 ἔτους, ἔνθα ὁ γραμματεὺς οὕτως ἀποφαίνεται περὶ τε τῆς φύσεως τοῦ νέου τούτου ὄργανισμοῦ καὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν τοῦ 1837 καὶ τὸν τοῦ 1848· Ἡ ἐφορεία ἐν τῇ συντάξει (τοῦ νέου ὄργανισμοῦ) δὲν ἐσκόπευσε τὸ ἀπολύτως τέλειον, ἀλλὰ τὸ πρὸς τὰς περιστάσεις ἡμῶν ἀνάλογον, ἀρκεσθεῖσα νὰ ἄρῃ ἐκ μέσου τινὰς τῶν μᾶλλον ἀκαταλλήλων ἢ λίαν ἀπελῶν ὀρισμῶν τοῦ παλαιότερου ὄργανισμοῦ, καὶ νὰ ἀντικαταστήσῃ αὐτοὺς δι' ἄλλων σιοπιμωτέρων καὶ ἀρμοδιωτέρων πρὸς τὴν παροῦσαν τοῦ ἔθνους κατάστασιν, ἣτις βεβαίως διαφέρει τῶν τοῦ 1837. Ἐλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν τοῦ ἔτους 1848 μεταρρυθμισθέντα ὄργανισμὸν, ὅστις δὲν διετέλεσεν ἐν

Κατ' αὐτὸν ἔργα τῆς ἐταιρίας εἶναι ἡ σύμπραξις αὐτῆς μετὰ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ συντήρησιν τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ

ἰσχύϊ ὧν, εἰ μὴ μόνον μέχρι τοῦ 1854, καὶ τοῦτο μετὰ πολλῆς δυσκολίας καὶ χωρὶς νὰ ἐνεργῶνται τινες τῶν κυριωτέρων ὀρισμῶν του. Ὅθεν ὑπὸ τῆς πείρας σοφισθεῖσα ἡ ἐφορεία ὀλίγα τινὰ ἐκ τοῦ κανονισμοῦ τούτου παρέλαβεν, ὅσα ἦσαν πρακτικώτερα· τὴν ἐπιστημονικωτέραν δὲ κατὰ θεωρίαν διοργάνωσιν ἐδίστασε νὰ παραλάβῃ, ἀφοῦ ἐπέισθη ὅτι συμφέρει νὰ θεωρηθῇ ἄλλως πως ὁ κύριος τῆς ἐταιρίας σκοπός. Τοῦτον ἐθεώρησεν οὐχὶ τόσον καθαρῶς ἐπιστημονικόν, ὃν ἄλλαι ὁμώνυμοι κατὰ τὴν Εὐρώπῃν ἐταιρίαι ἔχουσιν, ὅσον ὕλικόν, ἵνα οὕτως εἴπομεν. Οὗτος δὲ ἵνα ἐπιτευχθῇ, χρεῖα μάλιστα μέσων χρηματικῶν καὶ ἐργασίας καὶ ἐπιμελείας τοῦ διευθύνοντος συμβουλίου τοιαύτης, ἣτις νὰ τελῆται οὐχὶ ἐν τῷ ἡσύχῳ ἀδύτῳ τοῦ σπουδαστηρίου, ἀλλ' ἐν ὑπαίθρῳ, ἐν ὁδοῖς καὶ πλατείαις καὶ ἀγοραῖς πρὸς πορισμὸν κεφαλαίων καὶ περιποίησιν, ἀνάσῳσιν, συντήρησιν, συναγωγὴν καὶ διευθέτησιν τῶν προγονικῶν μνημείων, ὅπερ καὶ πολλὴν τιμὴν εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν περιάπτει καὶ ὠφέλειαν οὐ σμικρὰν ὑπισχνεῖται κατὰ πολλοὺς λόγους, οὐκ ἐλαχίστην δὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλοκαλίας. Εἰ δὲ τις καὶ ἐπιστημονικὴ διαφώτισις τῶν ἀρχαιοτήτων ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐταιρίας σκοπεῖται, τοῦτο, ὡς ἡμεῖς κρίνομεν, κατὰ δεύτερον μόνον λόγον σκοπεῖται, καὶ γενικῶς εἰπεῖν δυσχερέστερον παρ' ἡμῖν κατορθοῦται. Δὲν θέλομεν δὲ βεβαίως κατακριθῆ ὑπὸ τῶν εὐθυδίκων τῆς Εὐρώπῃς σοφῶν, ἂν ὀξείων ἡμῶν εἰς τὰ τοιαῦτα τῆς διανοίας ἔργα γίνηται κατὰ τὸ παρὸν ὀλιγοστός, ἀλλὰ μᾶλλον θέλομεν ἐπαινεθῆ καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτῶν ἀξιωθῆ, ἂν διὰ καταλλήλως ὀργανισμένου ἐνεργείας τρόπου πολλὴν καὶ καλὴν ὕλην τῇ ἐπιστήμῃ παρασκευάζωμεν καὶ ἐλευθέρως αὐτὴν τῇ κοινῇ ἢ χρήσει παραδίδωμεν.»

Ἡ τελευταία αὕτη φράσις ἀναφέρεται εἰς τὸ 13 ἄρθρον τοῦ ὀργανισμοῦ, τὸ διατάσσον· «Τὰ ἀνευρισκόμενα ἢ ἀγοραζόμενα ἢ ὅπωςδῆποτε ἀποκτώμενα ὑπὸ τῆς ἐταιρίας ἀρχαῖα εἶναι κτῆμα τοῦ ἐθνικοῦ τῆς Ἑλλάδος μουσείου· μέχρι δὲ τῆς ἀνεγέρσεως δημοσίας ἐπὶ τούτῳ οἰκοδομῆς θέλουσι διατηρεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἐταιρίας αὐτῆς ἐν χώρῳ τινὶ προσήκοντι καὶ καταγράφεσθαι ὑπὸ τοῦ γραμματέως εἰς καταλόγους. Πάντοτε δὲ θέλουσιν εἶναι προσιτὰ εἰς πάντας τοὺς φι-

ἢ διὰ παντὸς τρόπου περισυναγωγή αὐτῶν εἰς μουσεῖα ἔθνικα. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου εἰργάσθη ἡ ἑταιρία διὰ τοῦ διευθύνοντος τὰς ἐργασίας διοικητικοῦ αὐτῆς συμβουλίου, ὅπως ὠνομάσθη κατὰ τὸν νέον ὄργανισμὸν ἡ τέως ἐφορεία καλουμένη, κατὰ τὰ τελευταῖα εἰκοσιδύο ἔτη μετὰ δραστηριότητος πρωτοφανοῦς παρ' ἡμῖν, ἧς τὰ ἀποτελέσματα ἐστέφθησαν δι' ἐπιτυχίας πανθομολογουμένης.

Διὰ τῆς μακρᾶς ταύτης πείρας διδαχθέντες οἱ νῦν διευθύνοντες τὰ τῆς ἑταιρίας, ἀποφεύγουσι πάντα ὅσα οὐδὲ ὀλιγὸς συνετέλεσαν εἰς εὐδῶσιν τῆς ἑταιρίας, ἀλλὰ τοῦναντίον ἔβλαψαν αὐτὴν ὡς παρακαίρως ἢ προῶρως γενόμενα. Ἐγκαταλιπόντες λοιπὸν τὴν ποίησιν κατῆλθον εἰς τὸν πεζὸν λόγον κατὰ πᾶσαν τὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων. Οἱ ἑταῖροι συγκαλοῦνται νῦν εἰς γενικὰς συνεδριάσεις οὐχὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀλλ' εἰς τὸ πανεπιστήμιον, ἔνθα ὁ πρόεδρος διὰ λόγου ἀπερίττου καὶ μεμετρημένου καὶ παντὸς λεκτικῆς κοσμημάτος γυμνοῦ πειρᾶται ἄπαξ τοῦ ἔτους νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τοὺς ἐταίρους πᾶν ὅ,τι ἐκάστοτε ἀπαιτεῖ τὸ τῆς ἑταιρείας συμφέρον νὰ ἐκτελεσθῇ· ἐκφέρει τὸν προσήκοντα ἔπαινον ὑπὲρ τῶν μεριμνῶντων καὶ ἐργαζομένων χάριν αὐτῆς· μέμφεται πικρῶς τοὺς ἀντιπράττοντας, καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως ἐπικαλεῖται ὅπου τὰ πράγματα ἀπαιτοῦσι.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐγνώρισεν ἤδη τίς ἡ ἀξία τῶν μνη-

νλαρχαίους, οἵτινες δύνανται ἐλευθέρως νὰ ἀντιπγράφωσιν αὐτὰ καὶ ἀπεικονίζωσι καὶ ἐκδίδωσι, πσυμμορφούμενοι πρὸς τὰ ἰδίως περὶ τούτου κανονισθησόμενα· ΟΥΔΕΝ ΔΕ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΟΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΑΤΗΡΕΙ ΕΑΥΤῆ Η ΕΤΑΙΡΙΑ.»

Ἐλευθεριωτέραν ταύτης διάταξιν ὑπὲρ ἐλευθέρως καὶ ἀφιλοκερδοῦς ἀσκήσεως τῆς ἐπιστήμης διστάζομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἀπεδέχθησαν ἐν τῷ ὄργανισμῷ αὐτῶν πολλαὶ ἑταιρίαι.

μείων καὶ καθ' ἑαυτὰ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἔθνος, προτρέπεται νῦν ὑπὸ τοῦ προέδρου εἰς θρησκευτικὴν τήρησιν αὐτῶν, εἰς συνδρομὴν ὑπὲρ τῶν ἔργων τῆς ἐταιρίας, εἰς περιστολὴν τοῦ πρὸς αἴσχος τοῦ ἔθνους ἀναπτυσσομένου ἐμπορίου τῶν ἀρχαίων ἐκ μέρους ἀσεβῶν καὶ ἰδιοτελῶν καπηλῶν, ὧν δυστυχῶς ὁ ἀριθμὸς αὐξάνων ὀσημέραι, οὐ μόνον στερεῖ τῶν κειμηλίων τὴν πατρίδα, παραδίδων αὐτὰ ἐπὶ ἰδίῳ κέρδει τοῖς ξένοις, ἀλλὰ καὶ πρόξενος γίνεται καταστροφῆς καὶ φθορᾶς ἕνεκα τῆς κρύφα καὶ ἐν πολλῇ ταχύτητι ἀναζητήσεως ἐν τῇ γῆ τῶν ἀρχαίων, ὅπως ἐκφύγωσιν οἱ ἐκτελεσταὶ τούτων τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχῶν καὶ τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων.

Αἱ δὲ τοῦ γραμματέως ἐπέτειοι ἐκθέσεις γνωστοποιοῦσιν ἐν γλώσῃ συνοπτικῇ καὶ ἐξηκριβωμένῃ τοῖς τε παροῦσιν ἐταίροις καὶ διὰ τῶν πολλῶν ἀντιτύπων κατ' ἔτος ἐκδιδομένων αὐτοῦ τε καὶ τῶν τοῦ προέδρου λόγων τοῖς ἀποῦσιν ἐταίροις καὶ παντὶ φιλαρχαίῳ τὰς πράξεις τῆς ἐταιρίας, τὰς ἐνεργείας αὐτῆς παρὰ τῇ Κυβερνήσει καὶ ἄλλοις, τοὺς πόθους καὶ τὰς εὐχὰς αὐτῆς, τὰς τῶν φίλων δωρεὰς εἰς βιβλία, χρήματα καὶ ἀρχαῖα, τὴν κατάστασιν τοῦ κεντρικοῦ μουσείου τῆς ἐταιρίας καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἃ κατὰ μικρὸν ἠδυνήθητ' ἐν συστάσει αὕτη. Δὲν παραλείπει δὲ νὰ δηλώσῃ καὶ ἣν γνώμην ἔχει αὐτός τε καὶ ἄλλοι περὶ τῶν ἀνευρισκομένων ὑπὸ τῆς ἐταιρίας ἀρχαίων, περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ὀνομασίας καὶ χρονολογίας αὐτῶν μετὰ βεβαιότητος μὲν ὅταν πείθεται ἐκ τῶν δεδομένων μαρτυριῶν καὶ τεκμηρίων ὅτι ἀποδείκνυται τι προσηκόντως, μετ' ἐνδοιασμοῦ δὲ ὅταν ἀποχρῶντες λόγοι δὲν ὑπάρχουσι πρὸς βεβαίωσιν.

Τὰ ἔργα δὲ εἰς ἃ τὸ νέον τῆς ἐταιρίας συμβούλιον ἐπέστησε τὴν προσοχὴν του εἰσὶ καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὅσα καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην, διαφέροντα μόνον κατὰ τὴν ἑκτασιν, ἐν μέρει δὲ καὶ κατὰ τὸ ποιόν· συνοφίζονται δὲ εἰς ταῦτα·

Εἰς ἀναζήτησιν χρημάτων, εἰς ἀνασκαφὰς ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πρὸς ἀνέυρεσιν ἀρχαίων ἢ καὶ πρὸς καθαρισμόν καὶ συντήρησιν αὐτῶν, εἰς ἀγορὰν ἄλλων εἰς ἰδιώτας ἀνηκόντων, εἰς συναγωγὴν καὶ διαφύλαξιν ἐν συλλογαῖς ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν τοῖς δήμοις, εἰς ἀναστηλώσεις, περιτοιχίσεις καὶ προφυλάξεις αὐτῶν ἀπὸ πάσης βλάβης.

Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν τὰ χρηματικὰ μέσα ἦσαν μικρὰ, τῆς ἐταιρίας αἱ ἐργασίαι περιωρίζοντο ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν ὀλίγοις ὅτε ὁμως ταῦτα ἐπληθύνθησαν καὶ συμπράξει τῆς Κυβερνήσεως προσελήφθησαν ἔφοροι τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχαιοτήτων, τότε ἐξέτεινε τὰς ἐργασίας καὶ τὴν προσοχὴν αὐτῆς καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας.

Ἐργασίαι τινὲς δὲν ἀποπερατοῦνται ἐντὸς βραχέος χρόνου, τὸ μὲν ἕνεκα τοῦ μεγέθους αὐτῶν, τὸ δὲ διότι οἱ παρακείμενοι τόποι ἀνήκουσιν εἰς ἰδιώτας, οἵτινες δὲν ἐπιτρέπουσιν ἐν αὐτοῖς ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας, ἂν προηγουμένως δὲν ἀποζημιωθῶσιν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προσέρχεται εἰς ἐπικουρίαν τῆς ἐταιρίας ἡ Κυβέρνησις, ἐξαγοράζουσα τοὺς τοιοῦτους τόπους καὶ παραχωροῦσα αὐτοὺς εἰς τὴν ἐταιρίαν πρὸς ἀνασκαφὴν. Τοῦτου ἕνεκα ἡ ἐταιρία ὀφείλει χάριτας πολλὰς πρὸς τοὺς διευθύνοντας τὸ τῆς παιδείας Ὑπουργεῖον καὶ πρὸς τὴν Βουλὴν, ὅτι ἐν πάσῃ ἐλευθεριότητι ἐχορήγησαν πάντοτε τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα πρὸς ἀγορὰν οἰκιῶν καὶ τόπων καὶ ἀγρῶν, ὅπου ἔδει νὰ γίνωσιν ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τῆς ἐταιρίας. Πρὸ τινος δὲ χρόνου καὶ τὴν μετοίκισιν τῶν τῆς Ἐλευσίνος καὶ τῶν Δελφῶν κατοίκων ἐγκρίνασα ἡ Κυβέρνησις, ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν ἀρξαμένη, προσεκτέησατο νέους λόγους εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης οὐ μόνον ἐκ μέρους τῆς ἐταιρίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους παντὸς φιλαρχαίου, διότι οὕτως ἐλπίζει ἡ ἐταιρία νὰ ἐπιχειρήσῃ ταχέως ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας εἰς τὰς δύο ταύτας τῆς ἐλληνικῆς θρησκείας κυριωτάτας ἑδρας. Χάριτας πολλὰς ἔτι ὀφείλει ἡ ἐταιρία καὶ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν φιλαρχαίων, διότι τὰ ἐκ τοῦ λαχείου αὐτῶν συνα-

χθέντα χρήματα ἐδωρήσατο τῇ ἑταιρίᾳ, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διότι συνεχώρησε τὴν σύστασιν ἀρχαιολογικοῦ λαχείου, οὗ ἡ πρόσδοσις σημαντικὴ κατ' ἐναυτὸν οὔσα, παρέχει τῇ ἑταιρίᾳ τὰ μέσα πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἐργασιῶν της.

Μετὰ τὰς γενικὰς ταύτας παρατηρήσεις περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἑταιρίας κατὰ τὴν β' περίοδον ἐξετάζομεν ἐφεξῆς πρῶτον τὰς εἰσπράξεις, καὶ εἶτα τὰ ἔργα κατὰ τὸ τελευταῖον εἰκοσιδιετὲς διάστημα τοῦ βίου αὐτῆς.

Πρόσοδοι τῆς ἑταιρίας κατὰ τὴν β' περίοδον.

Αἱ πρόσοδοι τῆς ἑταιρίας ἀπὸ τοῦ 1858—1870 περιωρίζοντο εἰς τὰς τακτικὰς συνδρομὰς τῶν ἐταίρων, τὰς ἐκτάκτους τῶν φιλαρχαίων ξένων καὶ τῶν ὁμογενῶν τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῆς μονίμου τῆς ἑταιρίας περιουσίας, ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο μνεία.

Εἰς ταύτας προετίθεντο καὶ αἱ συνδρομαὶ δῆμων τινῶν καὶ μόνων τοῦ Κράτους οὐχὶ σταθεραὶ, ἀποφέρουσαι ὅμως ἀπὸ τοῦ 1858 οὐ μικρὸν ποσὸν κατὰ τὴν ἐκάστοτε ἐπιμέλειαν τῶν προκαλούντων αὐτὰς Νομαρχῶν καὶ Ἐπαρχῶν. Ἡὔξησαν ὅμως ἐπαισθητῶς αἱ πρόσοδοι τῆς ἑταιρίας ἀπὸ τοῦ 1870 διὰ τὰς ἐπομένους αἰτίας.

Τὸ 1865 συνέστη ἐπιτροπεὶα τις, τῶν φιλαρχαίων κληθεῖσα καὶ ἐκ τῶν διοικητῶν τῆς ἐθνικῆς Τραπεζῆς συνισταμένη καὶ τῶν κ. Π. Καλλιγᾶ καὶ Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ, σκοπὸν ἔχουσα νὰ συλλέγη διὰ συστάσεως λαχείου χρήματα παρ' ὁμογενῶν καὶ ἀλλογενῶν ἀρχαιοφίλων ὑπὲρ τῶν μνημείων τῆς ἐλληνικῆς καλλιτεχνίας. Ἡ ἐπιτροπεὶα αὕτη προσκήρυξε λαχεῖον τὸ 1865 καὶ ἐπὶ τινὰ ἔτη διὰ τῶν μέσων τῆς ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἀπεπειράθη νὰ ἐκποιήσῃ ὅσον πλείστους κλήρους τούτου σκοπὸν ἔχουσα νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ αὐτὴ ἔργα ἀρχαιολογικά, ἀλλὰ *μεγάλα καὶ πολυδάπανα.* Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ ἐξωτερικῷ δὲν εὔρεν ὑποδοχὴν τὸ λαχεῖον, τὰ δὲ ἐξ αὐτοῦ ἐπὶ τινὰ

ἐφεξῆς ἔτη εἰσπραχθέντα δὲν ἦσαν τοσαῦτα, ὅσα ἠλπίζοντο ἐν ἀρχῇ πρὸς ἐπιχείρησιν μεγάλων ἔργων, τὰ δὲ ἔξοδα αὐτοῦ οὐκ ὀλίγα, ταῦτα πάντα ἔπεισαν τοὺς συνιστῶντας τὴν ἐπιτροπείαν ταύτην νὰ ἔλθωσι τὸ 1869 κατὰ πρῶτον εἰς κοινωνίαν πρὸς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐταιρίαν, νὰ παραχωρήσωσιν αὐτῇ ὅσα χρήματα εἰσέπραξαν ἐκ τοῦ λαχείου μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐξόδων αὐτοῦ, παραδόντες αὐτῇ ἀρχαῖά τινα πολλοῦ λόγου ἄξια καὶ 650 ὁμολογίας τοῦ ἐθνικοῦ δανείου τῶν 28,000,000, ὧν ἡ ἄξια ἀνῆρχετο τότε εἰς 180,000 περίπου δραχμὰς, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅπως αὕτη νέμηται τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἑνιαυσίους τόκους, τῆρῃ δὲ ἀκέραιον τὸ κεφάλαιον¹⁾.

Ἐκ τῆς διὰ τοῦ λαχείου τούτου ἐπελθούσης ἐπικουρίας τῇ ἐταιρίᾳ ἐνθαρρυνθὲν τὸ συμβούλιον αὐτῆς διενεόθη, ἀφ' οὗ ἡ τῶν φιλαρχαίων ἐπιτροπὴ δὲν ἤθελε νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ ἐφεξῆς διὰ τῆς ἐθνικῆς Τραπεζῆς τὴν ἐξ αὐτοῦ ὠφέλειαν, νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸ τὴν ἐξακολούθησιν τούτου· ἀλλ' ἐν ἀρχῇ δειλιάσαν ἐκ τῶν πολλῶν δυσκολιῶν ἃς ἡ ἐκτέλεσις τούτου συνεπῆγεν, ἀνέβαλεν ἐπὶ τινα καιρὸν τὴν ἐκτέλεσιν μέχρις οὗ τὸ 1874 εὔρε δραστήριον συνεργὸν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς παιδείας τὸν κ. Ἰω. Βαλασσόπουλον, ὅστις, καὶ ἐν ἄλλοις ἐπίκουρος τῆς ἐταιρίας γενόμενος, συνέπραξε πλείστον ὅσον καὶ ὑπὲρ τῆς εὐδωσσεως τοῦ λαχείου τούτου, ἐν ὅσῳ ἦτο ὑπουργός. Οὕτω λοιπὸν ἀναλαβοῦσα ἡ ἐταιρία τὴν διεύθυνσιν τοῦ λαχείου τούτου δι' εἰδικῆς ἐπιτροπείας, συνισταμένης ἐκ τοῦ προέδρου τῆς ἐταιρίας καὶ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου Π. Γιαννοπούλου, Σ. Σωτηροπούλου καὶ Εὐθ. Καστόρχη, εὔρε δι' αὐτοῦ οὐ μικρὰν ἐτησίαν πρόσοδον, ὡς γίνεταί ἐκ τῶν ἐφεξῆς δῆλον²⁾.

Κατὰ τὸ Β. διάταγμα τῆς 19 νοεμβρίου 1874 ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως νὰ προκηρυχθῇ λαχεῖον ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων

1) Βλ. πρακτικὰ τοῦ 1865 σελ. 7, καὶ τοῦ 1870 σελ. 4.

2) Βλ. πρακτ. τοῦ 1875 σελ. 6 καὶ 12 καὶ τοῦ 1878 σελ. 32.

ένος εκατομμυρίου νέων δραχμῶν, διαιρούμενον εἰς κλήρους, ὧν ἕκαστος ἐκ τριῶν νέων ἢ 3 καὶ $\frac{36}{100}$ παλαιῶν δραχμῶν. Τούτων ἡ ἐκποίησις, ἂν δὲν κατορθωθῇ ἐντὸς ἔτους, νὰ ἀνακηρύσσεται καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις ἔτεσι μέχρι τῆς ἐκποιήσεως πάντων τῶν κλήρων, ὅ γίνεται ἤδη ἔκτοτε.

Καὶ τὸ μὲν 1875 ἐξεποιήθησαν κλήροι	47,807
τὸ 1876 » »	28,448
καὶ τὸ 1877 καὶ 78 » »	30,370
	<hr/>
	106,625

ἄφ' ὧν εἰσπράχθη τριπλάσιον ποσὸν νέων δραχμῶν, οὗ ὅμως τὰ $\frac{2}{5}$ περίπου μένουσιν εἰς ὄφελος τῆς ἐταιρίας, τὰ δὲ λοιπὰ δαπανῶνται εἰς ἀμοιβὴν 200 κατ' ἔτος κερδαινόντων κλήρων, εἰς προμηθείας πωλητῶν, λαμβανόντων τὸ $\frac{1}{10}$ τῆς ἀξίας τῶν πωλουμένων, καὶ εἰς ἄλλα ἔξοδα τυπώσεως κλήρων, γραφείου καὶ λοιπά.

Εἰς τὰς λοιπὰς εἰσπράξεις τῆς ἐταιρίας προσετέθη ἀπὸ τοῦ 1877 καὶ μικρὸν τι ποσὸν ἐκ τῶν εἰσιτηρίων τῶν ἐπισκεπτομένων τὸ Μυκηναῖον μουσεῖον. Ἐπειδὴ ἡ ἐταιρία πρὸς διακόσμησιν τούτου ἔδαπάνησεν οὐκ ὀλίγα, ὅπως ἀξιοπρεπῶς τοποθετήσῃ τὰ ἐκ Μυκηναίων ἀρχαῖα, διέταξε τὸ μουσεῖον τοῦτο νὰ ἀνοίγῃ ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος χάριν τοῦ κοινοῦ, δωρεὰν θεωμένου τὰ ἀρχαῖα, καὶ δις τῆς ἐβδομάδος ἐπὶ πληρωμῇ δραχμῆς κατ' ἄνθρωπον.

Τούτων λοιπὸν πάντων ὑπ' ὄψιν λαμβανομένων ἔχομεν τὰ ἐξῆς ἔσοδα τῆς ἐταιρίας κατ' ἔτος καὶ εἶδη καὶ ἐν συνόλῳ:

Πίναξ εισπράξεων τῆς ἐταιρίας κατὰ τὴν ὅ περιόδον.

ἔτος.	πρακτικὰ σελίδες.	τακτικά συνδρομαί.	ἑκτακτοί.	τόκοι κεφαλαίων.	ἐκ πωλή- σεως ὑλικού καὶ ἄλλων.	ἄλικὸν ποσὸν τῶν εἰσπράξεων.
1858—	32	5,161.32	1,452.36	2,500.		9,113.68
1859						
1860	48	9,535.29	2,832.	752.		13,119.29
1861	28	10,791.25	6,424.66	872.	47.	18,104.91
1862	15	6,521.82	2,480.	935.77	665.45	10,603.04
1863	10	6,925.41	3,808.41	972.	199.50	11,905.32
1864	6	2,320.		484.	429.59	2,933.59
1865	9	5,326.30	1,560.	1,675.75	325.65	8,887.70
1866	10	7,984.24	1,306.	2,534.	218.	12,042.24
1867	8	4,444.95	1,403.	2,467.	62.50	8,377.45
1868	8	8,054.29	720.	2,494.	1,101.00	12,369.29
1869	8	6,188.80	1,830.	2,481.	15.90	10,515.70
1870	13	7,840.	1,000.	16,124.	166.	25,130.
1871	21	3,702.30	3,076.30	2,704.43	18.50	9,501.53
1872	17	5,054.20	3,724.	20,241.40	155.	29,174.60
1873	34	5,642.90	1,614.	21,440.70	111.	28,808.60
1874	36	6,090.42	3,000.	21,751.		30,841.42
1875	57	8,000.50	12,636.	34,512.65	145.	55,294.15
1876	45	4,468.20	962.	27,337.	24.85	32,782.08
1877	39	4,003.60	4,779.35	27,021.33	27.55	35,831.83
1878	49	6,503.60	1,278.80	23,184.17	5,487.50	36,454.07
						384,790.49
	47	Τὰ τοῦ λαχείου καὶ τινὰ ἄλλα.....				493,273.60
						578,063.09
1879—						
1880)						

Εἰς τὸ ἀνωτέρω ποσὸν τῶν εἰσπράξεων δεόν νὰ προστεθῶσι δρ. 2,367.95, εὑρεθεῖσαι ἐν τῷ ταμείῳ τὸ 1858 ἐκ τόκων κλπ. καὶ αἱ ἐξ εἰσπράξεων τοῦ μὴ πραγματοποιηθέντος λαχείου τῆς ἐν Κηφισίᾳ οἰκίας 725.77· ἐτι δὲ εἰσπραχθεῖσαι τὸ 1877 δρ. 304.65 καὶ τὸ 1878 δρ. 1,095.36 ἐξ εἰσιτηρίων εἰς τὸ Μουσεῖον τῶν Μυκηναίων ἀρχαιοτήτων, ἧτοι τὸ ὅλον δρ. 4,493.74.

Αἱ δὲ τῆς ἐταιρίας δαπάναι κατὰ τὰ αὐτὰ ἔτη καὶ κατ' εἶδος εἰσὶν αὗται·

1) Αἱ τοῦ 1879—1880 εἰσπράξεις καὶ δαπάναι τῆς ἐταιρίας θέλουσι σημειωθῆ ἐν τέλει τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἐκθέσεως.

Πίναξ δαπανῶν τῆς ἐταιρίας κατὰ τὴν 6^η περίοδον.

ἔτος.	εἰς ἀνασκαφάς.	ἐπισκευὰς καὶ περιτοχίσεις.	ἀγορὰς ἀρχαίων.	μισθοὺς ὑπαλλήλων.	γραφείου.	μουσείου.	ὄλικόν ποσόν.
1858	6,249.70	434.60		1,667.40	484.65		8,836.35
1859	4,950.35	581.	2,663.17	820.	1,105.24		10,119.76
1860	11,470.84	125.40	3,393.50	910.	2,309.05		19,564.19
1861	3,649.76	2,104.90	2,371.	725.	1,824.85		10,675.51
1862	12,863.75	1,029.10	1,583.08	1,313.	469.93	268.65	17,527.51
1863	1,156.85	35.	1,414.36	666.	321.50	81.90	4,216.31
1864	4,963.35	1,162.35	2,633.55	938.	178.10	90.96	6,966.31
1865	6,066.70	2,306.50		992.	448.05	2,213.13	12,026.38
1866	4,521.35		5,732.15	879.	279.40	555.13	8,967.03
1867			8,515.55	972.	603.11	206.93	10,297.59
1868	1,425.35		4,807.25	729.50	463.18	543.30	7,968.58
1869	7,596.90		12,065.	968.	2,315.88	340.60	23,286.38
1870	11,363.30	544.	6,824.80	680.	382.42	1,115.30	20,906.02
1871	6,751.43	202.	5,202.	840.	647.62	749.85	14,392.90
1872	25,083.87	1,280.	6,106.70	840.	654.12	262.25	34,226.94
1873	18,828.27		2,284.35	924.	951.	334.25	23,321.87
1874	42,304.80	1,766.70	3,950.50	1,598.	1,289.60		50,909.60
1875	53,311.	124.65	15,563.95	1,164.	1,058.35	603.63	71,825.58
1876	54,986.	175.40	13,723.81	2,520.	926.80	26,167.1	98,499.02
1877	24,329.88	9,295.35	2,627.70	5,474.40	953.35	4,251.20	46,931.88
1878 ¹⁾							499,562.71

Ἐν τισὶν ἀριθμοῖς τῶν κατ' εἶδη εἰσπράξεων καὶ δαπανῶν ἴσως νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀκρίβεια, διότι ποσὰ τινὰ τούτων εἰς τοὺς κατ' ἐνιαυτὸν δημοσιευομένους λογαριασμοὺς τῆς ἐταιρίας ἐνίοτε ὑπάγονται εἰς ἄλλα εἶδη παρὰ τὰ ἀνωτέρω. Εἰς τὰς εἰσπράξεις καὶ δαπάνας δὲν περιελήφθησαν ὅσα ἡ ἐταιρία προκαταβάλλει εἰς λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἶτα λαμβάνει αὐτὰ παρ' αὐτῆς, ὡς οὐδὲ τὰ διὰ τὰς ἐφορείας τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τὴν ἐκδοσὶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος ἀναγκαῖα ποσὰ, ὡς διδόμενα καὶ ταῦτα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ ὠρισμένην δαπάνην, ἐκτελουμένη ὑπὸ τῆς ἐταιρίας. Διὰ τῶν πινάκων τούτων φαίνεται ἀπλῶς πόσα ἡ ἐται-

1) Βλ. σημ. 57 σελίδος.

ρία κατὰ προσέγγισιν εἰσέπραξε καὶ πόσα ἐδαπάνησεν ἐν τῷ δια-
στῆματι τούτῳ τῆς ζωῆς αὐτῆς. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ δαπανηθὲν
ποσὸν οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ἐν τοῖς
μουσείοις συνειλεγμένων ἀρχαίων, διότι τὰ πλεῖστα τούτων προῆλ-
θον ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἄλλα ἐκ δωρεῶν, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν
ἀγορασθέντων ἢ νῦν πραγματικὴ ἀξία εἶναι πολὺ μείζων τοῦ δο-
θέντος χρηματικοῦ ποσοῦ. Διὸ δυνάμεθα θαρρᾶλέως νὰ εἴπωμεν ὅτι
τὰ ἐν ταῖς συλλογαῖς τῆς ἐταιρίας ὑπάρχοντα ἀρχαῖα, ἂν ᾗτο δυ-
νατὸν νὰ ἐκτιμηθῶσι κατὰ τὰς σημερινὰς τιμὰς τῶν ἀρχαίων, ὑπερ-
βαίνουσι πλεῖστον τὸ ὑπὲρ αὐτῶν δαπανηθὲν χρηματικὸν ποσόν.

Ἔργα τῆς ἐταιρίας κατὰ τὴν β' περίοδον.

Ταῦτα ἦσαν πολλὰ καὶ διάφορα, ὑπαγόμενα εἰς τὰς ἐξῆς κατηγορίας:

- 1) Εἰς ἀνασκαφὰς ἐντὸς τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς
καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις·
- 2) ἀπόκτησιν ἀρχαίων παντὸς εἶδους δι' ἀγορῶν καὶ δωρεῶν·
- 3) ἐπισκευὰς καὶ περιτοχίσεις ἀρχαίων μνημείων·
- 4) πλουτισμὸν τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις μουσείων διὰ
τῶν ἐξ ἀνασκαφῆς εὐρημάτων δι' ἀγορῶν καὶ δωρεῶν·
- 5) σύνταξιν καταλόγων τῶν ἐν ταῖς συλλογαῖς ἀρχαίων καὶ ταῖς
βιβλιοθήκαις καὶ
- 6) Εἰς ἐνεργείας αὐτῆς
  - α') ὑπὲρ ἐκδόσεως τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος καὶ δημοσιεύ-
σεων δι' ἄλλων περιοδικῶν·
  - β') ὑπὲρ συστάσεως ἐφορειῶν τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχαίων·
  - γ') ὑπὲρ μετοικίσεως Ἑλευσινίων καὶ Δελφῶν·
  - δ') ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀρχαίου βαλανείου καὶ
  - ε') ὑπὲρ τῆς σύμφωνα τῷ ἀρχαιολογικῷ νόμῳ ἀνασκαφῆς τῆς
Ὀλυμπίας ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως.

Περὶ ἀνασκαφῶν.

α) Ἔργα τῆς ἐταιρίας ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ συμβούλιον τῆς ἐταιρίας ἐσκέφθη εὐθὺς μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν του νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν διακοπεῖσαν ἀνασκαφὴν τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, οὐχὶ ἐπ' ἐλπίδι ἀνευρέσεως τοῦ θεάτρου τούτου, διότι μετὰ τὰ ἀνωτέρω ρηθέντα τοιαύτη ἐλπίς ἦτο δυστυχῶς ματαία, ἀλλ' ὅπως ἐλευθερώσῃ τὸν σεμνὸν τοῦτον χώρον ἀπὸ τῶν πολλῶν ἐπ' αὐτοῦ χωμάτων. Διὰ τοιοῦτου ἔργου θὰ ἐπετυγχάνετο βεβαίως τὸ ποθοῦμενον, ἀλλὰ μετὰ δαπάνην πολλῶν χρημάτων· διότι, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐφεξῆς, δεκάδες πολλαὶ χιλιάδων ἐδαπανήθησαν εἰς τοῦτο ὕστερον, ἐπὶ πολλὰ ἔτη διαρκεσάσης τῆς ἀνασκαφῆς καὶ ἐκχωματώσεως αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκα τὸ συμβούλιον προετίμησε ἄλλην ἀνασκαφὴν, ἐξ ἧς μετὰ πολλῆς πιθανότητος ἤλπιζε ν' ἀνεύρῃ πολλὰ ἀρχαῖα καὶ νὰ προσελκύσῃ οὕτω τοῦ κοινοῦ τὴν προσοχὴν καὶ πρόθυμον παρ' αὐτοῦ νὰ εὕρῃ συνδρομὴν ὑπὲρ τῆς ἀναβιωσάσης ἤδη ἐταιρίας.

Ἡ Κυβέρνησις εἶχεν ἤδη ἀγοράσει χάριν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν παρ' ἰδιωτῶν οἰκίας τινὰς, κειμένας μικρόν τι πρὸς δυσμὰς τοῦ τετρακιοσίου τῆς ἀρχηγέτιδος Ἀθηνᾶς, τῆς κοινῶς λεγομένης *πύλης τῆς ἀγορᾶς*, αἵτινες ἦσαν ὀκοδομημέναι ἐπὶ ἀρχαίων τοίχων ἐκ λευκοῦ καὶ πωρίνου λίθου· πλησίον δ' αὐτῶν ἦτο καὶ τις κατερειπωμένη ἐκκλησία, *Πυργιώτισσα καλουμένη*, ὀκοδομημένη καὶ αὕτη ἐπὶ χώρου καλυπτομένου ὑπὸ τυμπάνων κιόνων λευκοῦ λίθου. Ταῦτα πάντα προσεδήλουν βεβαίαν τὴν ἀνεύρεσιν ἀρχαίου μνημείου, καὶ τινες ἐπιγραφαὶ ἐν τοῖς τοίχοις ἐπέτεινον ἔτι μᾶλλον τὴν ἐλπίδα ταύτην. Ἐπειδὴ τὰ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἐκτίθενται διὰ μακρῶν ἐν τοῖς τοῦ 1860 πρακτικοῖς τῆς ἐταιρίας¹⁾ ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ἀρκούμεθα νὰ δηλώσωμεν τὸ ἐξαχθὲν πόρισμα ταύτης.

1) Βλ. τοῦ ἔτους 1860 σελ. 8.

Ἐνευρέθη ἐνταῦθα μετὰ τὴν κατεδάφισιν τῶν νεωτέρων οἰκοδομῶν καὶ τὴν μετακόμισιν τῶν πολλῶν χωμάτων οἰκοδομή τις ἀρχαία πολύθυρος, ἐκτεινομένη ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν εἰς μῆκος 114 μέτρων καὶ πρὸς δυσμὰς τὰς εἰσόδους τῶν θυρῶν ἔχουσα καὶ διηρημένη εἰς πολλοὺς θαλάμους. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς μακρᾶς ταύτης οἰκοδομῆς πρὸ τῆς 10^{ης} θύρας ἀνευρέθησαν τὸ 1862¹⁾ λίθοι 26 ὀγκώδεις, φέροντες μεγάλοις γράμμασι τὴν ἐπιγραφὴν «Βασιλεὺς Ἀττάλος, βασιλέως Ἀττάλου καὶ βασιλισσῆς Ἀπολλωνίδος». Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, συμπληρουμένη διὰ τῶν ἀπολεσθεισῶν λέξεων τὴν στοὰν ἀνέσθηκε, καὶ συνδυαζομένη μὲ τὴν ὑπὸ Ἀθηναίου²⁾ ἀναφερομένην παρὰ τῷ Κεραμεικῷ στοᾶν Ἀττάλου, παρέχει πολλὴν τὴν πιθανότητα ὅτι τὸ πολύθυρον τοῦτο οἰκοδόμημα, παρὰ τὸ Κεραμεικὸν κείμενον, εἶναι ἡ ἀνατεθεισα σοὰ ὑπὸ Ἀττάλου τοῦ β³⁾, βασιλέως τῆς Περγάμου, ὅστις, κατὰ τὰ μέσα τοῦ β' π. Χ. αἰῶνος ἀκμάσας, καὶ ἐνάμιλλος τοῦ πατρός του Ἀττάλου τοῦ α' ἀναδειχθεὶς, ἦτο φίλος τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων καὶ εὐεργέτης τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες εὐγνωμονοῦντες ὠνόμασαν μίαν τῶν φυλῶν Ἀτταλίδαι.

Οὕτως ἀπεδείχθησαν ἄκυροι πᾶσαι αἱ ἄλλαι ὀνομασίαι⁴⁾, ὅσαι

Τοῦ ἔτους 1861 σελ. 14.

1862 » 7.

1869 » 7.

1871 » 11.

1874 » 18.

1876 » 22.

1) Πρακτ. τοῦ ἔτους τούτου » 7.

2) Ἐν βλ. 5 σελ. 262.

3) Ταύτην περιέγραψε καὶ ἀπεικόνισε κατὰ τὰ σωζόμενα λείψανα ὁ Γερμανὸς ἀρχιτέκτων κ. Adler ἐν ἰδίᾳ πραγματείᾳ τὸ 1875, προσθεὶς ἐν σχεδίῳ καὶ ἀνόρθωσιν αὐτῆς τελείαν.

4) Βλ. ταύτας ἐν τοῖς πρακτ. τοῦ 1860 σελ. 8 καὶ 9.

ἀπεδίδοντο πρότερον εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως ἄνευ λόγου ἰσχυροῦ, ἱστορικὴν ὑπόστασιν ἐχούσης μόνης τῆς ὀνομασίας Πυργιωτίσης, ὡς ἐπεκαλεῖτο ἡ ἐκκλησία ἢ ἔν τινι τῶν ἐνταῦθα τριῶν πύργων, τῶν ὑψομένων ἐπὶ τοῦ ὄχυρωματικοῦ τείχους τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς πιθανωτέρας εἰκασίας ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Βαλεριανοῦ (253—259 μ. Χ.) ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σκυθῶν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ζωσίμου¹). Ἐκ τῶν γενομένων δὲ μέχρι τοῦδε ἀνασκαφῶν τῆς ἐταιρίας ἀπεδείχθη ὅτι ὁ περίβολος τοῦ τείχους τούτου ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς ΔΒ ἄκρας τῆς Ἀκροπόλεως, κατήρχετο πρὸς βορρᾶν διὰ τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ τῆς θέσεως ὅπου ἐγένοντο τὸ 1851 αἱ παρὰ τὸ λεγόμενον βουλευτήριον ἀνασκαφαί, προβαῖνον δὲ ἐφεξῆς διὰ τῆς Πυργιωτίσης ταύτης μέχρι τῆς νῦν Ἀδριανείου ὁδοῦ, ἔστρεφε πρὸς ἀνατολὰς ταύτης καὶ ἐν τῇ θέσει, ὅπου ἡ ἐκκλησία ἀγίου Δημητρίου Κατηφόρη, ἔνθα ὕστερον ἐξετέλεσεν ἀνασκαφὰς ἡ ἐταιρία, ἀνῆρχετο πρὸς τὴν ΑΒ πλευρὰν τῆς Ἀκροπόλεως, περιλαμβάνον οὕτω τὸ πλεῖστον τῆς βορείου πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως μέχρι τῆς νῦν Ἀδριανείου ὁδοῦ²). Τὸ τεῖχος τοῦτο ἐν βίᾳ καὶ ἐν χαλεποῖς καιροῖς κτισθὲν συνηρμολογήθη ἐκ λίθων ληφθέντων ἐξ ἀπάντων τῶν παρακειμένων ἀρχαίων μνημείων, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν γενομένων ἤδη ἀνασκαφῶν εἰς τρία τούτου μέρη, παρὰ τὸ βουλευτήριον, εἰς τὴν Πυργιωτίσαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν Κατηφόρη· τὰ δὲ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων εἰς φῶς προελθόντα πολλὰ καὶ διάφορα ἀρ-

1) Ἐν βιβλ. α', 29: «Παρελθὼν Οὐαλεριανὸς κοινῇ γνώμῃ πρὸς τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν, σπουδὴν ἐποιεῖτο τὰ πράγματα εὖ διαθεῖναι. Σκυθῶν ἀναστάντων καὶ Μαρκομαννῶν ἐξ ἐφόδου τὰ πρόσκαιρα τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ χωρὶα λεηλατούντων. . . . ταραχαῖς ἡ Ἑλλὰς ἐξητάζετο πᾶσα· καὶ Ἀθηναῖοι μὲν τοῦ τείχους ἐπεμελοῦντο μηδεμιᾶς, ἐξότε Σύλλας τοῦτο διέφθειρεν, ἀξιοθέντος φροντίδος.»

2) Βλ. πρακτ. τοῦ 1861 σελ. 18.

χαία, ἔργα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ γλυπτικῆς, ἐνεπίγραφα καὶ μῆ, καὶ ἄλλα πολλὰ ἃ ἐχρησίμευσαν τοῖς οἰκοδόμοις ὡς λίθοι κοινοί, μαρτυροῦσιν ὅτι ταῦτα ἐλήφθησαν ἐκ παρακειμένων ἀρχαίων κτιρίων, καὶ ὅτι ἐνετοιχίσθησαν μετὰ τινος εὐρυθμίας καὶ εὐλαβείας καὶ προσοχῆς¹⁾, οὐχὶ δὲ βαρβάρως καὶ ἀπηνῶς, ὕπερ μαρτυρεῖ τὴν ἐξ ἀνάγκης χρῆσιν αὐτῶν ἐν τῷ τείχει κατὰ τοὺς ἐσχάτους χρόνους τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας.

Ἡ ἄλλην ἀνασκαφὴν ἐνήργησεν ἡ ἑταιρία τὸ 1861, παραταθεῖσαν καὶ τὰ ἐπόμενα δύο ἔτη²⁾, μικρὸν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ πύργου τῶν ἀνέμων, ἔνθα συνήθως ἐτίθετο τὸ πρυτανεῖον, ἐν τῷ χώρῳ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Δημητρίου Κατηγόρη. Ἐνταῦθα ἡ Κυβέρνησις εἶχεν ἀγοράσει οἰκίαν τινὰς χάριν παρακειμένου ἀρχαίου τοίχου, ἔμφασιν παρέχοντος διὰ τὴν κανονικότητα καὶ εὐρυθμίαν του ἀρχαίας οἰκοδομῆς, ὅπως κατόπιν ἐπιχειρήσῃ ἀνασκαφὴν. Ταύτην ἐπιχειρήσασα νῦν ἡ ἑταιρία, ἀνεῦρεν ὅτι ὁ τοῖχος οὗτος ἦτο συνέχεια τοῦ ἀνωτέρω ὀνομασθέντος ὀχυρωματικοῦ τείχους τῶν τοῦ Βαλεριανοῦ χρόνων, καὶ ὅτι συνέκειτο ὅλος σχεδὸν ἐκ βάθρων ἀγαλμάτων, ἐνεπιγράφων λίθων καὶ ἄλλων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν. Προσχωρήσασα δὲ καὶ περαιτέρω ἡ ἀνασκαφὴ κατὰ μῆκος καὶ βάθος ἤγαγεν εἰς φῶς μέγα πλῆθος ἐπιγραφῶν ἐφηδικῶν ἐπὶ στηλῶν, προτομῶν 34 κοσμητῶν ἐν εἴδει Ἑρμῶν τῆς τετραγώνου ἐργασίας, καὶ ἄλλα πολλὰ ἔργα τῆς γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς, ἃ ἐχρησίμευσαν ἐν τῇ ἐγέρσει τοῦ τείχους τούτου ὡς ἀπλή οἰκοδομήσιμος ὕλη, ἀλλὰ μετὰ τινος εὐλαβείας τεθειμένα.

Πολλὰ τῶν ἔργων τούτων ἀνήκουσιν εἰς τοὺς μακεδονικοὺς χρόνους, πλεῖστα δὲ εἰς τοὺς ῥωμαϊκοὺς καὶ μάλιστα τοὺς μετὰ Χριστὸν, ὅτε φαίνεται ὅτι ἔζησαν οἱ προτομαῖς τιμηθέντες κοσμητῶρες ὑπὸ τῶν εὐγνωμονούντων ἐφήβων. Τὰ εὐρήματα ταῦτα ἐπλούτι-

1) Βλ. πρακτ. σελ. 20.

2) Πρακτ. τοῦ 1861 σελ. 18 καὶ τοῦ 1863 σελ. 7.

σαν δαψιλῶς τὸ τῆς εταιρίας μουσεῖον καὶ ἀντήμειψαν αὐτὴν γενναίως διὰ τὰς πολλὰς αὐτῆς ἐνταῦθά τε καὶ ἐν τῇ Ἀττάλου στοᾶ δαπάνας. Πολλὰ δὲ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ τότε ἐκδιδομένῳ Φιλίστορι τὸ 1861 καὶ 1862 ὑπὸ τοῦ κ. Κουμανούδη καὶ ἄλλων ἀλλαχοῦ, ἀφ' ὧν ἐγνώσθησαν ἱκανῶς τὰ τῶν ἐφ' ἑβῶν ἐπιτηδεύματα ἐν ταῖς χρόνοις τούτοις. Ὑπολείπονται ὅμως ἀνέκδοτοι καὶ ἄλλαι οὐχὶ ὀλίγαι, ἀναμένουσαι ἔτι τοὺς ἐκδότας αὐτῶν.

Παρὰ τὰ σημαντικὰ ταῦτα εὐρήματα οὐδὲν ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς εἰς φῶς, δυνάμενον νὰ ὀρίσῃ τοπογραφικὴν τινα θέσιν ἐνταῦθα εἴτε τοῦ πρυτανείου, εἴτε ἄλλου τινὸς ἀρχαίου μνημείου· διότι ὁ ἀνασκαφεὶς χώρος ἦτο μικρὸς, ἅτε περικλειόμενος ἐξ ἰδιωτικῶν οἰκιῶν καὶ ὁδῶν, εἰς ἃς δὲν ἠδύνατο ἡ εταιρία νὰ ἐκτείνῃ τὰς ἐργασίας της. Οὐχ ἦττον ὅμως ἐφρόντισεν αὐτὴ νὰ περιτοχίσῃ τὸν χώρον, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἐν αὐτῷ πολλὰ τῶν ἐνταῦθα εὐρεθέντων.

Διακόψασα ἡ ἀρχαιολογικὴ εταιρία τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, δι' οὗς λόγους εἶπομεν ἀνωτέρω¹⁾, ἀνέλαβε ταύτην διὰ τὴν ἐπομένην αἰτίαν. Ἐλθὼν ἐκ Γερμανίας ὁ ἀρχιτέκτων Strack κατὰ μάρτιον τοῦ 1862 ἀνέσκαψεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κοίλου ἄνωθεν τάφρον, ἣτις μετ' οὐ πολὺ ἀνέδειξε τὸ ἀνώτερον σωζόμενον ἀρχαῖον ἐδῶλιον, δι' οὗ ἐγνώσθη ὅτι δὲν ἦσαν ἀκριβῆ ὅσα ἄλλοτε ἐβρέθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν περὶ τῆς τελείας τοῦ θεάτρου τούτου καταστροφῆς ἐν τοῖς χρόνοις τῆς βαρβαρότητος. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν εὐτυχῆ ταύτην ἀπόπειραν ἀνέλαβεν ἡ εταιρία ἰδίᾳ δαπάνῃ τὸ ἔργον καὶ ἐπὶ πολλὰ ἐφεξῆς ἔτη²⁾ ἐξηκολούθησε τὴν ἀνασκαφὴν ἐκ διαλειμμάτων μέχρι σήμερον, πολλὰς μυριάδας δραχμῶν δαπανή-

1) Καὶ δι' οὗς ἄλλους λέγει ὁ γραμματεὺς ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ 1862 σελ. 10.

2) Ἴδε λογοδοσίας τοῦ 1862 σελ. 10. 1863 σελ. 2. 1864 σελ. 4. καὶ ἐξῆς.

σασα εἰς τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον, δι' οὗ οὐ μόνον τὸ θέατρον ἀνευρέθη εἰς ἣν ἦτο κατάστασιν ὅτε κατεχώσθη, ἀλλὰ καὶ μέγα πλῆθος ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων ἔργων τῆς τέχνης, περὶ ὧν ἀκριβῆ λόγον δίδει ἡ τότε ἀρξαμένη ἐκδίδεσθαι ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 1862 ἀρχαιολογικῆ ἐφημερίδος ἐν τῇ β' αὐτῆς περιόδῳ, δημοσιεύσασα ἐν πανομοιότητοις τὰς ἐν αὐτῷ ἀνευρεθείσας ἐπιγραφὰς καὶ ἄλλα πολλὰ ἔργα τῆς τέχνης καὶ σχεδιογράφημα αὐτοῦ τοῦ θεάτρου. Μετὰ δὲ τὴν παῦσιν τῆς ἐφημερίδος ταύτης τὸ 1864 ποιεῖται λόγον ὁ γραμματεὺς τῆς ἐταιρίας περὶ τῆς προόδου τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τῶν ἐκάστοτε εὕρισκομένων ἔργων τῆς τέχνης ἐν ταῖς λογοδοσίαις τῶν ἐτῶν 1864, 1866, 1867, 1868, 1878 καὶ 1879¹⁾, διότι κατὰ πάντα τὰ ἔτη ταῦτα ἐγίνοντο ἐργασίαι ἐν τῷ πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀνατολὰς περιβόλῳ αὐτοῦ καὶ πανταχοῦ ἤρχοντο εἰς φῶς ἔργα τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν ὕστερον χρόνων προσοχῆς καὶ μελέτης ἀξία. Ἐν τούτοις διακρίνονται τὰ πρὸς νότον τῆς σκηνῆς καὶ παρὰ τὴν ὁδὸν Ὠιδείου ἀνευρεθέντα ἐσχάτως πολλὰ ὑδραγωγεῖα, ὧν ἄλλα ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως, ἄλλα δὲ ἀπὸ τῆς ΑΜ κάτωθεν τῆς σκηνῆς διωχέτευον ὕδωρ διὰ σωλῆνων ἐξ ὀπτῆς γῆς διαφόρως κατεσκευασμένων, μεθ' ὧν ἴσως εὕρισκετο εἰς κοινωनीαν τὸ πρὸ ἔτους ἀνασκαφῆν ἐπὶ τῆς ῥηθείσης ὁδοῦ ἐξάπλευρον ὑπόγειον οἰκοδόμημα, ἐκ λίθων καὶ κεράμων ὀπτῶν τεχνιέντως ὠκοδομημένον, ὅπερ ἔχον παρ' ἐκάστη πλευρᾷ κόγχην (niche) καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δαπέδου ἐξάγωνον μικρὰν δεξαμενὴν, ὑπόνοιαν παρέχει δεξαμενῆς ἢ μᾶλλον βαλανείου τῶν ὕστερον ῥωμαϊκῶν χρόνων²⁾.

1) Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ λογοδοσίᾳ προστίθεται καὶ σχεδιογράφημα τοῦ ὅλου θεάτρου, ὁποῖον τοῦτο νῦν φαίνεται μετὰ τὴν ἐντελῆ ἀνασκαφὴν αὐτοῦ.

2) Περιγράφεται τοῦτο ἐν σελ. 11 τῶν τοῦ 1879 πρακτικῶν.

Ἄλλη μεγάλη ἀνασκαφή, ἣν ἐπεχείρησεν ἡ ἑταιρία ἀπὸ τοῦ φεβρουαρίου 1870, ἐξακολουθεῖ δὲ ἐκ διαλειμμάτων μέχρι σήμερον, εἶναι ἡ τῆς ἀρχαίας νεκροπόλεως τῶν Ἀθηναίων παρὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα ἐν τῷ τριγώνῳ τῷ σχηματιζομένῳ διὰ τῶν εἰς τὴν πόλιν δύο Πειραικῶν ὁδῶν, ἐν τῷ λεγομένῳ ἔξω Κεραμειῶ, ἔνθα πρὸ μικροῦ οἱ καλλιεργοῦντες τὸ μέρος τοῦτο ἀνεκάλυψαν ἀρχαῖα, καὶ ἡ Κυβέρνησις ἐπιχειρήσασα ἀνασκαφὴν, ἀνευρέ τινα μνήματα κατὰ χώραν ἰδρυμένα καὶ ἐν γραμμῇ ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Ἀναλαβοῦσα μετὰ τοῦτο ἡ ἑταιρία τὸ ἔργον καὶ ἔκτοτε ἐπὶ πολλὰ ἔτη παρατείνασα τὴν ἀνασκαφὴν ἐπὶ πάντων τῶν ἀγρῶν, οὓς ἐξηγόραζεν ἡ Κυβέρνησις, ἤγαγεν εἰς φῶς ἀρχαῖον τῆς πόλεως νεκροταφεῖον ἢ πολυάνδριον, ὃ κατεκάλυπτον χώματα, ἐπισωρευθέντα ἐνταῦθα, ἄδηλον πῶς καὶ διὰ τί, ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς λήξεως τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας· διότι κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφὰς οὐδὲν ἔχνος χριστιανικοῦ τάφου εὐρέθη ἐντὸς τῶν χωμάτων, ἀλλὰ μόνον ἑλληνικοί, ὧν οἱ ἀρχαιότεροι, καθ' ὅς φέρουσιν ἐπιγραφὰς, ἀνέρχονται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δ' π. Χ. αἰῶνος¹⁾, οἱ δὲ νεώτεροι κατέρχονται μέχρι τοῦ γ' μ. Χ. Τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο, μοναδικὸν ἐν Ἑλλάδι ὃν ἐν ἡ καταστάσει σώζεται, εἶναι σπουδαιότατον μνημεῖον τῆς ἀρχαιότητος οὐ μόνον διὰ τὰ πολλὰ ἐν αὐτῷ ἔργα τῆς γλυπτικῆς, ὧν τινα ἀρίστης τέχνης, ἀλλὰ καὶ διότι παρέχει ἔννοιαν ἀρχαίου νεκροταφείου παρὰ τὴν πόλιν, ἐμφαινόντος τὸν τρόπον, καθ' ὃν οἱ ἀρχαῖοι ἤγειρον εὐτελεῖς καὶ πολυτελεῖς τάφους ἀναμιξ, ἐν οἷς ἔθαπτον μεγάλους καὶ μικροὺς, ἀστοὺς καὶ ξένους, πλουσίους καὶ πένητας. Ἐξ αὐτοῦ μαθάνομεν πῶς ἐκόσμουσαν τοὺς τάφους αὐτῶν καὶ κατὰ τίνα διάθεσιν καὶ πῶς κατέθετον τοὺς νεκροὺς, καὶ ἄλλα τινὰ, ἃ τέως ἄγνωστα ὄντα, προεκάλεσαν ἀτόπους δοξασίας παρὰ τοῖς ἀρχαιολόγοις²⁾.

1) Πρακτ. 1870 σ. 10, ἔνθα καὶ ἰχνογράφημα τῆς νεκροπόλεως ταύτης.

2) Περιγραφὴ τῶν ἀνασκαφέντων τάφων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς εὐρεθέντων

Ἡ ἄλλην ἐξ Ἰσου σπουδαίαν ἀνασκαφὴν ἐξετέλεσεν ἡ ἐταιρία τὸ 1872 βορειανατολικῶς τῆς ἀγ. Τριάδος καὶ τῆς ἤδη ἀνασκαφείσης νεκροπόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν μικρὰν ἀπ' αὐτῆς, ἔνθα ὑψοῦτο εἰς λοφίσκον ἡ στακτοθήκη τῶν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐνταῦθα ὑπαρχόντων πολλῶν σαπωνοποιείων, καὶ ἔνθα ἐν ἀγορασθέντι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀγρῶ εἶχε γείνει τὸ 1866 ὑπὸ ταύτης ἀποπειρατήριός τις σκαφή, δι' ἧς ἀνεφάνη πυλὶς τις τοῦ ἀρχαίου τῆς πόλεως περιβόλου, ἣτις ὁμῶς πάλιν κατεχώσθη. Ἐκ τούτου εἶκασάν τινες, ὅτι ἐνταῦθά που ἔκειτο τὸ Δίπυλον, ἔνθα καὶ σημεῖά τινα ἐφαίνοντο τοῦ ὑπὸ γῆν διήκοντος περιβόλου τῆς πόλεως.

Ἐπ' ἐλπίδι λοιπὸν ἀνευρέσεως τοῦ Διπύλου καὶ τοῦ δι' αὐτοῦ καθορισμοῦ πολλῶν τέως ἀορίστων τοπογραφικῶν θέσεων τοῦ μέρους τούτου τῆς πόλεως, ἐπεχείρησεν ἡ ἐταιρία ἀνασκαφὴν ἐνταῦθα, ἀνευροῦσα μέρος τοῦ τῆς πόλεως τείχους καὶ παρ' αὐτῷ ἐπὶ ἰδίας βάσεως στερεῶς ἐρειδομένην στήλην λίθου ὑμηττείου, φέρουσαν δις τὴν ἐπιγραφὴν ὄρος Κεραμεικοῦ, ἅπαξ ἐπὶ τῆς πλατείας πλευρᾶς τῆς πρὸς Β καὶ Α βλεπούσης καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ἐτέρας τῆς Ν καὶ Δ. Ἐπεκτείνασα δὲ ἐν τοῖς ἐπομένοις ἔτεσι¹⁾ τὴν ἀνασκαφὴν ἐφ' ἱκανοῦ ἐδάφους ἀνεῦρε πολλὰ καὶ διάφορα τεῖχη καὶ μεταξὺ αὐτῶν πύλην, ὧν ἴσως τινὰ ἐκ τῶν ἐν βίᾳ ἐπὶ Θεμιστοκλέους καὶ ὕστερον μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ ἦτταν τῶν Ἑλλήνων κτισθέντων πρὸς ὀχύρωσιν τῆς πόλεως· πλησίον δ' αὐτῶν καὶ τάφους διαφόρων ἐποχῶν εἰς ἱκανὸν βάθος, ἐξ ὧν δῆλον ὅτι ὁ χώρος οὗτος ἦτο ἔκπαλαι πρὸς ταφὴν νεκρῶν ὀρισμένος²⁾. Πλὴν τούτων δὲ ἀνευ-

κτερισμάτων καὶ αἱ ἐπὶ τῶν τάφων ὑπάρχουσαι ἐπιγραφαὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐταιρίας τοῦ 1870, 1871 καὶ τῶν ἐφεξῆς ἐτῶν, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν καὶ ἐν τῷ Bulletin de l'École française d'Athènes καὶ ἐν τῇ Παλιγγενεσίᾳ τοῦ 1870 κ. ἐ.

1) Πρακτ. 1873 σ. 15. καὶ 1874 σ. 9.

2) Πρακτ. 1874 σ. 18.

ρέθησαν παρὰ τὸν ἀρχαῖον τῆς πόλεως περίβολον καὶ θεμέλια ἰδιω-
τικῶν οἰκοδομῶν τῶν ῥωμαϊκῶν ἴσως χρόνων, ὧν τὰ μὲν ἐδάφη εἰ-
σὶν ἐστρωμένα μετὰ ψηφοθετήματα κοινῆς ἐργασίας, οἱ δὲ τοῖχοι ἔχουσι
τὰ θυραῖα ἀνοίγματα μετὰ χαλκᾶ κοιλώματα καὶ ἔσω κονιάματα, ἐφ'
οὔ σώζονται κοσμήματα ἀνθεμοσιδῆ¹).

Ἐν ταῖς παρὰ τὸ Δίπυλον ἀνασκαφαῖς ταύταις ἀνευρέθησαν πλὴν
τῶν ῥηθέντων καὶ ἔργα οὐκ ὀλίγα τῆς πλαστικῆς καὶ τῆς ἀρχιτε-
κτονικῆς καὶ ἐπιγραφαῖ, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τοῖς πρακτι-
κοῖς καὶ ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ 1872 ἐκδιδομένῳ περιοδικῷ Ἐθναίῳ, ὃ
ἀνεπλήρωσεν ἐν μέρει τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος, ἧς
ἀπὸ τοῦ 1863 μέχρι τοῦ 1874 μόλις κατωρθώθη νὰ ἐκδοθῶσι
πέντε μόνον τεύχη, ἔκτοτε παυσάσης ὅλως τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς²).

Ἄλλὰ πασῶν τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ἀνασκαφῶν σπουδαιο-
τέρα εἶναι διὰ τὴν πολλὴν δαπάνην καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς εἰς φῶς προσελ-
θόντα παντὸς εἶδους ἀρχαῖα ἢ γενομένη ἐπὶ τρία συνεχῆ ἔτη ἀπὸ
τοῦ 1876 μέχρι 1878 πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀκροπόλεως μεταξὺ
τῶν δύο θεάτρων, τοῦ Διονυσιακοῦ καὶ τοῦ τοῦ Ἡρώδου, ἐν τῷ λεγο-
μένῳ Σερπεντζέ, ἔνθα ἀνεκαλύφθη τὸ ἐνταῦθα μέχρι τοῦδε ὑπὸ τὰ
χώματα κεκαλυμμένον ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τὸ Ἀσκληπείον,
καὶ ἔχρη στοᾶς τινοῦ ἀρχαίας πρὸς μεσημβρίαν αὐτοῦ ἀμέσως
κειμένης.

Ἄφ' ὅτου ἡ Κυβέρνησις ἀπὸ τοῦ 1835 καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐται-
ρεία ἀπὸ τοῦ 1837 ἤρχισαν ν' ἀνασκάπτωσι καὶ καθαρίζωσι τὰ
τῆς Ἀκροπόλεως μνημεῖα καὶ τὸ ἔδαφος αὐτῆς, πάντα τὰ περιττά
χώματα καὶ τοὺς λίθους ἔρριπτον κάτω τῆς Ἀκροπόλεως εἴτε πρὸς

1) Τοῦτων ἰχνογράφημα προσετέθη ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ 1876.

2) Ἐν τῷ ΙΔ' τεύχει αὐτῆς ἀπὸ σελ. 381 καὶ ἐξῆς γίνεται λόγος ἐν τίσιν
περιοδικοῖς ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦ 1870 ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐν Ἑλλάδι
καὶ ἀλλαχοῦ.

βορρᾶν εἴτε πρὸς μεσημβρίαν, ἐξ ὧν ἀπετελέσθησαν ἑκατέωθεν ὀγκωδέστατοι σωροὶ χωμάτων. Ἀποφασίσασα ἡ ἐταιρία νὰ καθάρισῃ τὸν χώρον τοῦτον, ὤφειλε πρῶτον νὰ μετακομίσῃ ἀλλαχοῦ τὰ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως χώματα, καὶ εἶτα νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀνασκαφὴν. Τὰ χώματα δὲ ταῦτα, ὡς καὶ τὰ ἐξ ἄλλων ἀνασκαφῶν, μὴ δυναμένη νὰ μεταφέρῃ μακρὰν τῆς πόλεως διὰ τὸ μέγεθος τῆς δαπάνης, ἔκρινε συμφερότερον ν' ἀγοράσῃ παρ' ἰδιωτῶν ἀγροὺς πλησίον κειμένους καὶ ἐπ' αὐτῶν νὰ σωρεύσῃ αὐτὰ, καλύπτουσα οὕτως ἄλλας γαίας, εἰς ὧν τὰ σπλάγχνα δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσι ἀρχαῖα ὡς πλησίον τῆς πόλεως κειμένων. Τοῦτο γινώσκουσα ἀπεπειράθη κατ' ἀρχὰς νὰ ἐρευνήσῃ διὰ τάφρων τοὺς ἀγορασθέντας ἀγροὺς, ἀλλὰ μετὰ μικρὰν σκαφὴν ἀνεῦρε τοίχους οἰκιῶν βυζαντινῶν ἴσως καὶ ῥωμαϊκῶν, οὓς ἂν ἤθελε νὰ σώσῃ καὶ ἀκριβέστερον ἀνερευνήσῃ, ὤφειλε ν' ἀγοράσῃ ἄλλους ἀγροὺς, καὶ εἰς τούτους νὰ ἐπιχειρήσῃ τὰ αὐτὰ· τοῦτο δὲ ἐνδεχόμενον νὰ μὴ εἶχέ ποτε πέρας· ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ πράξῃ ὅ,τι καὶ οἱ τὴν Ἀκρόπολιν πρότερον καθάρισαντες, νὰ ρίψῃ τὰ χώματα ἐπὶ τῶν ἀγορασθέντων ἀγρῶν· καὶ ἄλλοτε ἐν χρόνοις εὐτυχεστέροις νὰ μετακομίσῃ αὐτὰ εἰς ἀπωτέρω τόπους μὴ καλύπτοντας ἀρχαῖα. Ταῦτα λέγομεν, ὅπως δείξωμεν τὴν ἀναπόφευκτον σήμερον ἀνάγκην τῆς τοιαύτης πράξεως, δι' ἣν ξένοι τινὲς κατέκριναν τὴν ἐταιρίαν ὡς ἀπερισκέπτως πράττουσαν, ἅτε δὴ διὰ ἀνασκαφῆς ἀρχαίων καλύπτουσαν ἄλλα ἀρχαῖα.

Ἀρξαμένης λοιπὸν τῆς ἐπὶ τοῦ Σερπεντζῆ ἀνασκαφῆς διὰ τῆς μετακομίσεως τῶν ἐπ' αὐτοῦ πολλῶν χωμάτων εἰς ἀγροὺς παρακειμένους πλησίον τῆς πλατείας τοῦ Ὁρδείου καὶ ἀπέναντι τούτου, ἀνεκαλύφθησαν κατὰ μικρὸν πλεῖστα ἔργα τῆς γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἐπιγραφαί, ὧν τὰ πλείονα ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἐνταῦθα ἄλλοτε ἰδρυμένον ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, οὗ ἐβεβαιώθη διὰ τούτων ἡ ἐνταῦθα θέσις. Ἀνευρέθησαν δὲ μεταξὺ τούτων καὶ τινα, ἃ ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως εἶχον ἄλλοτε καταπέσει, οὐχὶ ὅμως καὶ

μέλη τοῦ Παρθενῶνος, ἃ ἐλπὶς ἦτο ὅτι θὰ εὐρίσκοντο ἐνταῦθα κερ-
 χωσμένα, ὡς καταπεσόντα τὸ 1687 ἐκ τῆς τότε γενομένης κατα-
 στροφῆς τοῦ ναοῦ τούτου διὰ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς ἐν αὐτῷ πυριταπο-
 θήκης ἐκ τῆς ὑπὸ Μοροζίνου πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως. Ἡ ἐλπὶς
 αὕτη ἐματαιώθη οὐχὶ διὰ τὸ ἀπίθانون τῆς καταπτώσεως, ἀλλὰ
 διὰ τὴν ἀνεύρεσιν ὑπὸ τὸ ἀνασκαπτόμενον χῶμα καμίνων ἀσβέ-
 στου, αἵτινες εἶχον χωνεύσει ἐπὶ τῶν Τούρκων τὰ ἐκ τῆς Ἀκροπό-
 λεως καταπεσόντα καὶ ὅσα ἄλλα ἐνταῦθα μάρμαρα ἦσαν πρόχειρα,
 ὅπως δι' αὐτῶν παρασκευάσωσιν εὐκολώτερον καλὴν ἀσβεστον,
 χρήσιμον αὐτοῖς εἰς κατασκευὴν ὀχυρωμάτων καὶ οἰκιῶν ἐντὸς τῆς
 Ἀκροπόλεως καὶ τῶν περὶ αὐτῆς. Ἀλλ' οὐχὶ αἱ ἀνευρεθεῖσαι κά-
 μιναι μόναι εἶχον καταφάγει πολλὰ τῶν ἐνταῦθα ἀρχαίων· καὶ ἡ
 ἀντιπάθεια τῶν πρώτων χριστιανῶν κατὰ παντὸς ὁμοιώματος ἀν-
 θρώπου, ὡς τρέφοντος τὴν εἰδωλολατρείαν, ἐπήνεγκον μεγίστην
 φθορὰν εἰς τὰ ἀναθήματα τοῦ ὧδε Ἀσκληπιείου, οὐ ὅσα γλυπτὰ
 διεσώθησαν εὐρέθησαν τεθραυσμένα καὶ ἀπεξεσμένοι πᾶσαι αἱ ἀν-
 θρώπινοι μορφαὶ αἱ ἐπὶ ἀναγλύφων ἀναθημάτων, ἅτινα μετὰ τὴν
 καταστροφὴν ταύτην ἐχρησίμευσαν εἰς οἰκοδομὴν τῶν ἀλλεπαλλή-
 λως ἐν τῷ χώρῳ τοῦ ἱεροῦ ἐγερθεῖσῶν τριῶν χριστιανικῶν ἐκκλη-
 σιῶν, ὧν ἡ κατωτέρω κειμένη ἦτο μείζων, ἡ ἐπ' αὐτῆς ὕστερον
 κτισθεῖσα μικροτέρα, καὶ ἡ τρίτη ἡ νεωτάτη ἔτι μικροτέρα· τοῦτο
 δ' ἐγνώσθη ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ βήματος μιᾶς ἐκάστης καὶ τῶν θεμε-
 λίων τοίχων αὐτῶν. Τὸ μὲ τὴν πρόδον τοῦ χρόνου ἐλασσούμενον
 μέγεθος τῶν ἐκκλησιῶν τούτων ἐμφαίνει, νομίζομεν, καὶ τὸν ἐλασ-
 σούμενον πληθυσμὸν τῆς ὧδε ἐκκλησιαζομένης χριστιανικῆς κοινό-
 τητος. Ἔστω δὲ καὶ τοῦτο εἰς ἀπόδειξιν, ἐν παρόδῳ εἰπεῖν, ὅτι οἱ
 ἐν Ἀθήναις χριστιανοὶ ἐν τοῖς πρώτοις αἰῶσιν ἦσαν πολλοὶ πλείο-
 νες ἢ ὕστερον, διὸ καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαιότερων ἐκκλησιῶν, ὅπου
 τοιαῦτα σώζονται (ἐν τῷ νησιδίῳ τοῦ Βίλισσοῦ, ἀνωτέρω αὐτοῦ
 παρὰ τὸ στάδιον, ἐν Πατησίοις ἢ τοῦ ἁγίου Λουκᾶ, ἢ τοῦ Δαφνίου

μονή και ἄλλαι) δεικνύουσι τὸ μέγεθος τῶν τότε ἐκκλησιῶν, ἔτι δὲ καὶ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἀνά τὴν πόλιν καὶ τὰ περίξ αὐτῆς ἀρχαίων ἐκκλησιῶν¹⁾).

Ἀποπερατωθεῖσης κατὰ τὸ δυνατόν τῆς μεγάλης διὰ τὴν δαπάνην 50,000 δραχμῶν καὶ πλουσιωτάτης διὰ τὰ πολλὰ ἐν αὐτῇ εὐρήματα ἀνασκαφῆς ταύτης, ἐπεχείρησε τὸ ἐπόμενον ἔτος 1878 ἡ ἔταιρία νὰ καθαρῖση τὸν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἀσκληπείου καὶ μεταξὺ τῶν σκητῶν τοῦ Ὠδείου Ἡρώδου καὶ τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου χῶρον μέχρι τῆς ὁδοῦ, οὗ ὀπισθεν τοῖχος ἐνεῖχε πολλὰς ἐφεξῆς ἀψίδας, ἀφ' ὧν εἰκάζοντες ἐδίδον εἰς τὸν χῶρον τοῦτον οἱ ἀρχαιολογοῦντες διαφόρους ὀνομασίας, αἵτινες ὅμως οὐδεμίαν ἱστορικὴν ὑπόστασιν εἶχον ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς αὐτοῦ ἐδείχθη.

Ἡ ἔταιρία, τὸ μὲν ἵνα δυνηθῆ νὰ ὀρίσῃ τὸ ἀληθὲς ὄνομα τοῦ χώρου τούτου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ οἰκοδομήματος τὴν φύσιν, τὸ δὲ ὅπως καθαρῖση τὸν μεταξὺ τῶν δύο τούτων θεάτρων χῶρον, ἐπεχείρησε τὴν ἀνακάθαρσιν αὐτοῦ, μεθ' ἣν ἀπεδείχθη ὅτι αἱ πολλαὶ ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου τούτου τοίχου, τοῦ ἀνέχοντος τὸν τοῦ Ἀσκληπείου ὑπερ-κείμενον χῶρον, ἀψίδες, 42 τὸν ἀριθμὸν, ἐκτεινόμεναι ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς παρόδου τοῦ Ὠδείου Ἡρώδου μέχρι τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, μένοντος ὅμως πλησίον τούτου κενοῦ τινος ἐκ 10 μέτρων, κατέχουσιν εὐθεῖαν γραμμὴν 163 μέτρων· καὶ

---

1) Τὰ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης καὶ τὰ πολλὰ ἐξ αὐτῆς εὐρήματα, οἷον ἐρείπια στοῶν, ἱερῶν, ἔργων διαφόρων τῆς πλαστικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς, ἐπιγραφῶν, νομισμάτων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν βυζαντινῶν, καὶ τινὰ τῆς χριστιανικῆς τέχνης, περιγράφονται διὰ μακρῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ 1877 ἀπὸ σελ. 14 καὶ τοῦ 1878 ἀπὸ σελ. 6, ἐν οἷς καὶ σχέδια τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐρειπίων. Πολλὰ δὲ τῶν ἐνταῦθα εὑρεθειῶν ἐπιγραφῶν ἐξεδόθησαν ἐν τῇ περιοδικῇ Ἀθηναίῳ τῶν ἐτῶν τούτων καὶ τινες ἐν τῇ ἐφημερίδι: Ὠρα.

κάτω μὲν ἔχουσι κρηπίδωμα ἐκ πλακῶν ὀρθίων Ὑμητίου λίθου, ἐπ' αὐτῶν δὲ διάζωμα ὁποῖον καὶ ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Ὠδείου ἢ πρὸ αὐτοῦ ἄνω δὲ ὑφῶνται αἱ ἀψίδες, ὧν τὸ κοίλωμα εἶναι ἐκτισμένον μὲ λίθους πωρίνους πειραϊκοὺς, ἐξ ὧν καὶ αἱ ἀψίδες· ἔμπροσθεν δὲ καὶ ἀπέναντι τῶν ἀψίδων ἐπὶ παντὸς τοῦ μήκους αὐτῶν ἀνεφάνησαν τετραγῶνοι βάσεις διπλῆς σειρᾶς κίωνων, οἵτινες φαίνονται ὅτι ἀνεῖχον τὴν στέγην στοᾶς τινος, ἐχούσης βάθος πλέον τῶν 16 μ. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τοῖς πολλοῖς ἐνταῦθα εὐρεθεῖσι λειψάνοις ἀρχιτεκτονικῆς ἐργασίας καὶ ἐπιγραφαῖς οὐδὲν ὑπάρχει ἀναφερόμενον εἰς τὸ ὄνομα τῆς οἰκοδομῆς καὶ τὸν κτίτορα αὐτῆς, εὐρισκόμεθα καὶ μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην εἰς ἣν καὶ πρότερον ἄγνοιαν τούτων. Ὁ τρόπος ὁμῶς τῆς οἰκοδομίας καὶ ἡ τοῦ ὑλικοῦ ὁμοιότης πρὸς τὰ τοῦ Ὠδείου τοῦ Ἡρώδου, καὶ ὅτι ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ ὀπισθίου τούτου τοῖχου εἰσέρχεται εἰς τὴν τῆς ἀνατολικῆς παρόδου τοῦ Ὠδείου, πιθανοποιοῦσιν ὅτι καὶ ἡ ἐνταῦθα στοὰ ἦτο μέρος τῆς τοῦ Ὠδείου τοῦ Ἡρώδου, ἴσως δὲ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τούτου κτισθεῖσα συγχρόνως τῷ Ὠδείῳ, ἢ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ. Τούτου δὲ δεκτοῦ γενομένου, ζητητέα ἀλλαχοῦ, ἴσως ἀμέσως ὀπισθεν τῆς σκηνῆς τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, ὅπου καὶ ἀληθῶς θεμέλιοι τοῖχοι σώζονται, ἢ τοῦ Εὐμένους στοᾶ, ἣν φέρει ὁ Βιτρούβιος (5, 9, 1) ὡς παρὰ τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ ὑπάρχουσιν¹).

Παρατηρήθη δὲ μετὰ τὴν ἀποκόμισιν τῶν ἐπὶ τοῦ χώρου τούτου χωμάτων καὶ τὸν καθαρισμόν αὐτοῦ, ὅτι ὁ τῶν ἀψίδων τοῖχος εἶχεν ἔμπροσθεν τετραγώνους παχεῖς τοίχους ὡσεὶ ἀντηρίδας ὑποστηρίζουσας αὐτὸν, αἵτινες ἦσαν ἐκτισμέναι μὲ τινα εὐρυθμίαν καὶ κανονικότητα ἐκ λευκῶν λίθων καὶ πωρίνων καὶ ἐδωλιῶν τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, καὶ πλακῶν ἐχουσῶν ἐπιγραφας, καὶ ὅτι τὰ ἐφθαρμένα μέρη τοῦ τοῖχου αὐτοῦ ἦσαν ἐπεσκευασμένα ὕστερον. Ταῦτα δὲ ἐξελήφθησαν ὡς σημεῖα, ὅτι ὁ τοῖχος οὗτος μετεσκευάσθη εἰς

1) Βλ. πρακτ. τοῦ 1879 σελ. 8.

όχυρωματικὸν τῆς Ἀκροπόλεως καθ' ὅς ἴσως χρόνους ἐκτίσθησαν καὶ οἱ τῆς Πυργιωτίσσης τοῖχοι, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, πρὸς οὓς αἱ ἀντηρίδες αὗται πολλὴν ἔχουσιν ὁμοιότητα κατὰ τε τὴν οἰκοδομίαν καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ ὕλικου¹⁾.

Τελευταία τῶν ὑπὸ τῆς ἐταιρίας ἐκτελεσθεισῶν ἀνασκαφῶν εἶναι ἡ γενομένη τὸ θέρος τοῦτο ἐπὶ τινὰς μῆνας ἐκχωμάτωσις ἀγρῶν τινῶν, κειμένων ἀμέσως πρὸς ἀνατολὰς τοῦ παρὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα ἀρχαίου νεκροταφείου, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἐκτείνεται καὶ ὑπὸ αὐτοῦς τὸ αὐτὸ νεκροταφεῖον. Εἰ καὶ τὸ ἐπ' αὐτῶν ἐπισωρευθὲν ἐκ τῶν χρόνων χῶμα ἦτο πολὺ, περὶ τὰ δέκα ἐνιαχοῦ μέτρα ὑψούμενον ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἐπιφανείας τῆς γῆς, δὲν ἐδίστασεν ὅμως τὸ συμβούλιον νὰ ἀποκομίσῃ τὰ χῶματα, δαπανῆσαν περὶ τὰς διςμυρίας δραχμάς· μεθ' ἃ εὔρεν ὑπὸ τὴν γῆν οὐχὶ τάφους, διότι, ὡς φαίνεται, τὸ νεκροταφεῖον δὲν ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ τοῦ χώρου τούτου, ἀλλὰ μέρος τοῦ ἀρχαίου τῆς πόλεως τείχους, τοῦ διερχομένου διὰ τῆς δυτικῆς ταύτης πλευρᾶς τῆς πόλεως.

Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἀντήμειψε δαφιλῶς τὴν ἐταιρίαν διὰ τὰς γενομένας ὑπ' αὐτῆς δαπάνας, διότι, πανταχοῦ κατεστραμμένου μέχρι τῶν θεμελίων ὄντος τοῦ περιβόλου τῆς ἀρχαίας πόλεως, τὸ ἀνακαλυφθὲν τοῦτο μέρος αὐτοῦ, ὡς ἐκ τύχης διασωθὲν, παρέχει ἡμῖν μετὰ τοῦ πρὸ ἐτῶν ἀνακαλυφθέντος μέρους διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Διπύλου, ὅπερ εἶναι συνέχεια τούτου, ἔννοιαν τῶν ὀχυρωμάτων τῆς τῶν Ἀθηναίων πόλεως. Τὸ πρὸ μικροῦ ἀνευρεθὲν τούτων μέρος εἶναι διπλοῦν τεῖχος, ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν, ὧν μετὰξὺ ὑπάρχει διάστημα ὀκτῶ περίπου μέτρων πρὸς κοινωμίαν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τὸ μὲν ἐξωτερικόν φαίνεται νεωτέρας κατασκευῆς

1) Τὰ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἐκτίθενται διὰ πολλῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ 1878 ἀπὸ σελ. 12, ἐν οἷς προστίθεται καὶ σχέδιον τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου καὶ τῶν λειψάνων τῆς στοᾶς.

ἐκ πειραϊκοῦ λίθου καὶ εἶναι ταπεινότερον τοῦ ἐσωτερικοῦ, σχημα-
 τίζον ὀρθὴν γωνίαν κάτωθεν τοῦ ὀπισθεν αὐτοῦ ὑψωμένου λόφου, ἧς
 αἱ δύο εὐθεῖαι πλευραὶ διευθύνονται ἢ μὲν πρὸς βορρᾶν, ἢ δὲ πρὸς
 δυσμᾶς. Παρὰ τὴν γωνίαν ἐπὶ τοῦ πρὸς δυσμᾶς τείχους διατηρεῖται
 ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτοῦ θέσει ἐπιμήκης λίθος τριγωνικὸς ἄνω, κάτω
 δ' ἐπίπεδος, ἐπικαλύπτων τὸ τεῖχος, σχῆμα ἔχων ὅμοιον τοῦ νῦν
 ἐπὶ περιτοιχισμάτων κατασκευαζομένου τριγωνικοῦ ἐπιστάγματος,
 ἐξ οὗ δῆλον ὅτι ἅπαν τὸ τεῖχος τοῦτο εἶχε ἐπικαλύμματα τοιαῦτα.
 Ἡ πρὸς βορρᾶν προέκτασις τοῦ αὐτοῦ τείχους μόνον ἐν μέρει σώ-
 ζεται παρὰ τὴν γωνίαν, τὸ δ' ἀπωτέρω ταύτης μέρος εὐρέθη πρὸς
 τὰ ἔξω καταπεπτωκὸς, σωζομένων χαμαὶ τῶν λίθων αὐτοῦ ἐν ἧ
 καὶ πρότερον εὐρίσκοντο σειρᾶ καὶ τάξει, ὡς ἂν εἰ κατέπεσεν ὑπὸ
 πολιορκητικῶν μηχανῶν καταναγκασθέν.

Τὸ ἐσώτερον ὅμως τεῖχος διευθύνεται παραλλήλως τοῦ ἐξωτερι-
 κοῦ καὶ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν ἀνυψού-
 μενον ἐπὶ τοῦ λόφου, ὑφ' ὃν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ βράχου λαξευτὴ κλί-
 μαξ μεταξὺ τῶν δύο τειχῶν πρὸς ἀνάβασιν ἀνθρώπων. Ἐν ἄνω
 τοῦ λόφου ἔστρεφε καὶ τοῦτο πρὸς δυσμᾶς σχηματίζον γωνίαν, ὡς
 τὸ ἐξωτερικόν, δὲν φαίνεται, διότι δὲν σώζεται ἢ ἐπέκτασις αὐτοῦ,
 τοῦ βουνοῦ γυμνοῦ ὄντος. Τὸ τεῖχος τοῦτο φαίνεται ἀρχαιότερον, καὶ
 οἱ μὲν κάτω λίθοι αὐτοῦ εἶναι πολυγωνικοὶ, καλῶς συνηρμοσμένοι,
 καὶ ἐκ λίθου ἐρυθροειδοῦς ἐγχωρίου ἐκ τῶν πλησίον βουνῶν κοπτο-
 μένου· τούτων ἄνω εἰσὶ λίθοι ὀρθογώνιοι πειραϊκοῦ πώρου, καὶ ἔτι
 ἀνωτέρω ὑψοῦνται ἄλλοι, ληφθέντες ἐκ τῶν παρακειμένων τάφων
 καὶ ἄλλων μνημείων, ὡς ἐν τάχει καὶ πολλῇ ἀνάγκῃ ἐπιτεθέντες
 πρὸς ἐπισκευὴν καὶ ἀνύψωσιν αὐτοῦ. Ἐδηλον πόσον ὑψοῦτο ἐξ ἀρ-
 χῆς, διότι αἱ ἄνω σειραὶ τῶν λίθων δὲν σώζονται, ἀλλὰ καὶ τὸ
 ὑπάρχον μέρος εἶναι πλέον τῶν 5 μέτρων ὑψηλόν. Οὕτω τὰ ἐναῦθα
 ἐπισωρευθέντα χῶματα ἐν χρόνοις λίαν ἀρχαίοις, ἀδηλον πότε καὶ
 πρὸς τίνα σκοπὸν, συνετέλεσαν γὰρ σώσῃ καὶ τὸ νεκροταφεῖον καὶ

τὸ μέρος τοῦτο τοῦ τείχους τῆς πόλεως, ἀ ἀμφότερα εἰσὶ πολύτιμα μνημεῖα τῆς πόλεως Ἀθηνῶν.

Ἀμέσως ὑπὸ τὸ τεῖχος τοῦτο πρὸς δυσμὰς εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους κρήνη ξηρὰ πάλαι ποτὲ ῥέοντος ὕδατος, ἀπωτέρω αὐτῆς φρέαρ, ἔχον καὶ νῦν πόσιμον ὕδωρ γλυκὺ, λείψανα τοίχων ἰδιωτικῶν οἰκοδομῶν καὶ ἐδάφη ψηφιδωτὰ μετρίας ἐργασίας, ἐξ ὧν δῆλον ὅτι τὸ ἐκτὸς τοῦ ἐνταῦθα τείχους μέρος τῆς πόλεως κατῳκεῖτο ἐν τοῖς ὕστερον ῥωμαϊκοῖς χρόνοις, ὅπως καὶ ὁ μικρὸν ἀπωτέρω πρὸς τὰ ΒΑ τοῦ Διπύλου χῶρος, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, διότι ὅμοια ψηφοθετήματα καὶ τοιχία ἰδιωτικῶν οἰκιῶν εὐρέθησαν καὶ ἐκεῖ.

β') Ἔργα τῆς ἐταιρίας ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

Ἄπασαι αἱ ἐργασίαι αὗται ἐγένοντο κατὰ τὰ εἰρημένα ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὰ περίξ αὐτῶν, ὅπου τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου ἠδύναντο νὰ ἐπιτηρῶσιν αὐτάς. Εἰς τὰς ἐπαρχίας ὅμως ἐν ἀρχῇ τῆς περιόδου ταύτης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπεκτείνη τὰς ἐνεργείας τῆς ἡ ἐταιρία, διότι οἱ πλείονες τῶν τοῦ συμβουλίου καθηγηταὶ ὄντες, οἱ δὲ λοιποὶ ὑπάλληλοι, δὲν ἠδύναντο ν' ἀπέρχωνται ἐκεῖ καὶ νὰ ἐπιχειρῶσιν ἀνασκαφάς. Καὶ ὅμως, ὁσάκις ἐπαρουσιάσθη ἀνάγκη, καὶ σύμβουλοι ἀπῆλθον εἰς τὰς ἐπαρχίας πρὸς ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας, καὶ ἀνασκαφαὶ ἐγένοντο ἐπιμελείᾳ εἴτε τούτων εἴτε ἄλλων ἐταίρων. Τῶν κατ' ἐπαρχίας ἀρχαιοτήτων τακτικωτέρως ἐπιτήρησις καὶ ἔρευνα ἄρχαιολογικαὶ ἐγένοντο ἀφ' ὅτου ἡ ἐταιρία παρέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς τὸν δραστήριον καὶ ἱκανὸν Π. Σταματάκη, καὶ ἡ Κυβέρνησις κατέστησεν αὐτὸν ἐφορον τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχαιοτήτων. Διὰ τούτου καὶ ἄλλων ἐφεξῆς ὀνομαζομένων ἐξετέλεσεν ἡ ἐταιρία κατὰ τὴν β' ταύτην περιόδον τὰ ἐξῆς ἔργα.

Τὸ 1861 ἐξηρεύνησε περὶ τοὺς 70 τάφους ἐν Πειραιεῖ ἐπιμελείᾳ

τοῦ ἐταίρου Π. Περβάνογλου, ἐν οἷς εὐρέθησαν ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι καὶ ἀγγεῖα πήλινα καὶ ἀλαβάστρινα καὶ ἄλλα, περὶ ὧν γίνε-
ται λόγος ἐν τῷ τότε ἐκδιδομένῳ περιοδικῷ, τῷ Φιλίστορι ¹⁾).

Ἄλλη ἀνασκαφὴ ἐγένετο τὸ 1862 πλησίον τῆς παλαιᾶς Τεγέας παρὰ τὸν ἅγιον Σώστην, ἐπιστατοῦντος τοῦ γυμνασιάρχου Τριπό-
λεως Π. Κουπιτόρη, ἐξ ἧς εὐρέθησαν περὶ τὰ 1400 διάφορα ἀρ-
χαῖα, ἧτοι εἰδώλια καὶ ἀγγεῖα πήλινα καὶ χαλκᾶ τινὰ ²⁾).

Τὸ 1863 ἐξητάσθησαν ἐπὶ δύο ἐβδομάδας διάφοροι τάφοι παρὰ
τὸ Φάληρον, ἐν οἷς εὐρέθησαν 179 ἀγγεῖα πήλινα διαφόρων καὶ πε-
ριέργων σχημάτων, καὶ δύο εὐμεγέθεις πίθοι μὲ γεγραμμένας πε-
ρικεφαλαίας ³⁾).

Ἐτι πλείονες ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι ὑπὸ τῆς ἐταιρίας ἐγένοντο
ἐν πολλαῖς τοῦ κράτους ἐπαρχίαις ἐπιστάσια τῶν ἐφόρων Π. Στα-
ματάκη καὶ Α. Δημητριάδου καὶ τῶν ἐταίρων Φιντικλέους καὶ Πα-
παδάκη. Ἐν Πλαταιαῖς καὶ Θήβαις τὸ 1869 ⁴⁾, τὸ δὲ 1876 ⁵⁾ ἐν
Τανάγρα, Θήβαις, Θίσβη, Ἀλαῖς τῆς Λοκρίδος, Δένδρα, ἐν Λεβα-
δεῖα, ἐν Μεσογαίῳ τῆς Ἀττικῆς, ἐν Σπάρτῃ, ἐν Κορώνῃ, ἐν νέᾳ
Κορίνθῳ. Ἐκ τούτων δὲ προήλθον εἰς φῶς πολλὰ λόγου ἄξια πῆ-
λινα ἀγγεῖα, ἐπιτύμβιοι στήλαι ἔχουσαι ἐπιγραφὰς ἢ ἀνάγλυφα,
ἔργα τῆς γλυπτικῆς διάφορα καὶ πλεῖστοι βιοιωτικαὶ ἐπιγραφαὶ καὶ
ἄλλαι πολύτιμοι διὰ τὰς ἐλληνικὰς διαλέκτους. Τούτων τὰ μὲν
εὐκόμιστα μετακομισθέντα κατετέθησαν εἰς τὰ ἐν Ἀθήναις, ἄλλα
δὲ εἰς τοπικὰ τῆς ἐταιρίας μουσεῖα, ἐν Σπάρτῃ, Χαίρωνείᾳ, Τανά-

1) Ἐν ια' τεύχει καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ 1861 σελ. 21.

2) Πρακτ. τοῦ 1862 σελ. 6.

3) Πρακτ. 1863 σελ. 8.

4) Πρακτ. τοῦ 1869 σελ. 7.

5) Πρακτ. τοῦ 1876 » 30.

» 1877 » 10 καὶ 40.

» 1878 » 22 καὶ 28.

γραφ, Αὐλίδι, Θεσπιαῖς καὶ Θήβαις, περὶ ὧν ἐφεξῆς ἔσται λόγος· τῶν δὲ ἐπιγραφῶν αἱ πλεῖσται ἐξεδόθησαν ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηναίῳ τοῦ ἔτους τούτου καὶ τῶν ἐπομένων.

Εἰς τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἔργα ἀνήκουσι καὶ τὰ ἐν Μυκῆναις καὶ Σπάτα τῆς Ἀττικῆς καὶ τὰ ἐν Ναυπλίᾳ εὐρήματα, ἃ ἀπροςδοκῆτως εἰς φῶς ἐλθόντα, διαφωτίζουν τὴν προϊστορικὴν τῆς τέχνης ἐποχὴν.

Ὁ παρ' ἡμῖν ἐνθουσιώδης θαυμαστῆς τῆς ἡρωϊκῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιότητος, ὁ διδάκτωρ Ἐρρίκος Σλείμανος, χορηγήσας τὸ 1876 εἰς τὴν ἑταιρίαν πᾶσαν τὴν δαπάνην, δι' ἧς κατηδάφισεν αὐτὴ τὸν πρὸς νότον τῶν προφυλαίων τῆς Ἀκροπόλεως ἐνετικὸν ἢ μᾶλλον τουρκικὸν πύργον¹⁾, τὸν καλύπτοντα τὴν μεσημβρινὴν πτέρυγα τῶν προφυλαίων, ἀνεκοίνωσε τὸ 1877 εἰς τὴν ἑταιρίαν ὅτι πρόθυμος εἶναι νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκαφὰς ἐν Μυκῆναις, παραχωρῶν εἰς τὴν ἑταιρίαν πᾶν ὅ,τι εὖρη, αὐτὸς θέλων μόνον νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα τῆς πρώτης δημοσιεύσεως καὶ ἀπεικονίσεως τῶν εὐρεθησομένων. Σύμφωνα τούτοις ὁ κ. Σλείμανος, ἐπιστατοῦντος τοῦ ἐφόρου Σταματάκη, ἤρξατο τοῦ ἔργου κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1877 καὶ, ἐξακολουθῶν μέχρι Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀνεῦρε διὰ δαπάνης 35,000 δραχμῶν περίπου ἐντὸς τῆς τῶν λεόντων πύλης πέντε παναρχαίους τάφους καὶ ἐν αὐτοῖς ἔργα τέχνης πρωτοφανοῦς ἐκ χρυσοῦ τὰ πολλὰ, ἐπιβεβαιοῦντα τὴν τοῦ Ὀμήρου ὀνομασίαν πολυχρύσου Μυκῆνης, ἄλλα ἐξ ἀργύρου, χαλκοῦ, ὀστῶν, πηλοῦ, ὑέλου καὶ κρυστάλλου καὶ τινα ἐκ ξύλου, πάντα ὑπὲρ τὰ τριςχίλια ὄντα.

1) Τὰ τῆς κατεδαφίσεως καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς προελθόντα ἀρχαῖα καὶ τὰ τῆς χρονολογίας καὶ φύσεως τοῦ πύργου τούτου περιγράφονται διὰ μακρῶν ἐν Ἀθηναίου τόμῳ 6, σελ. 287 καὶ ἐξῆς ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Λ. Καυταντσόγλου, μέλους τοῦ συμβουλίου τῆς ἑταιρίας. Πρβ. καὶ πρακτ. τοῦ 1876 σελ. 23.

Ταῦτα πάντα, κομισθέντα ὕστερον μετὰ καὶ ἄλλων ἢ ἡ ἑταιρία ἀνεῦρεν ἐξακολουθήσασα αὐτόθι τὴν ἀνασκαφὴν διὰ τοῦ Π. Σταματάκη¹⁾, κατέθεσεν ἀξιοπρεπῶς ἐντὸς θηκῶν εἰς ἰδιαιτέραν αἴθουσαν ἐν τῷ παρὰ τὴν ὁδὸν Πατησίων νέῳ Πολυτεχνεῖῳ πρὸς θεάν καὶ θαυμασμόν τοῦ κοινοῦ. Ὁ δὲ διδάκτωρ Σλείμανος, περιγράψας τὰ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης καὶ ἀπεικονίσας τὰ κυριώτερα τῶν ἀνευρεθέντων, ἐγνωστοποίησεν εἰς τὸν πεφωτισμένον κόσμον αὐτὰ δι' ἰδίας συγγραφῆς, ἐκδοθείσης εἰς τρεῖς γλώσσας, ἀγγλικὴν, γερμανικὴν καὶ γαλλικὴν, περιποιήσας εἰς ἑαυτὸν δόξαν ἄφθιτον καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τιμὴν διὰ τὴν μοναδικὴν ταύτην ἀνακάλυψιν, ἥτις ἐπιχέει φῶς εἰς τὴν σκοτεινὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν καὶ τὴν Ἑλλάδα καθιστᾷ ἐπίζηλον παρὰ τοῖς ξένοις διὰ τὴν κατοχὴν τοιοῦτου θησαυροῦ²⁾).

Καθ' ὃν χρόνον ἀνεῦρεν ὁ διδάκτωρ Σλείμανος τοὺς ἐν Μυκῆναις τάφους, ἀνεκαλύφθη τυχαίως ἐν τῷ χωρίῳ Σπάτα τῆς Ἀττικῆς παρὰ τὴν ΒΑ πλευρὰν τοῦ Ἰμπητοῦ ἀρχαῖος τάφος ἐντὸς λόφου λελαξευμένος. Τοῦτον καὶ ἄλλον ὕστερον παρ' αὐτῷ ἀνευρεθέντα ἀνασκάψασα ἡ ἑταιρία τὸ θέρος τοῦ 1877 διὰ τοῦ Π. Σταματάκη, ἀνεῦρεν ἐν αὐτῷ περὶ τὰ δισχίλια ἀρχαῖα, ὁμοιότητα ἔχοντα πρὸς τὰ ἐκ Μυκηνῶν, ἐκ χρυσοῦ μὲν ὀλίγα, πλείονα δὲ ἐξ ὕλου καὶ ἐλέφαντος, ὀλίγα ἐκ χαλκοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πηλοῦ· ἔτι δὲ ἄνθρακας καὶ ὀστᾶ ἀνθρώπων, οὐδὲν δὲ ἐν αὐτοῖς γράμμα ἢ ἐπιγραφὴν οὐδὲ νόμισμα οὔτε σίδηρον. Πάντα τὰ εὐρήματα ταῦτα μετακομισθέντα εἰς Ἀθήνας καὶ κατατεθέντα εἰς τὴν αὐτὴν αἴθουσαν, ἐν ἧ καὶ τὰ ἐκ Μυκηνῶν, πρόκεινται εἰς τὴν μελέτην τοῦ κοινοῦ³⁾).

1) Βλ. πρακτικὰ τοῦ 1878 σελ. 24.

2) Τὰ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ἐκτίθενται διὰ βραχέων καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ 1877 ἐν σελ. 12.

3) Ἰχνογράφημα τῶν τάφων Σπάτα καὶ ἀπεικονίσματα τῶν κυριωτέ-

Τῆς αὐτῆς φύσεως τῶν ἐν Σπάτα τάφων εἰσὶ καὶ τὰ ὑπὸ τὸ Παλαμῆδιον τῆς Ναυπλίας ὑπάρχοντα καὶ γνωστὰ ἀπὸ τῶν Στράβωνος χρόνων σπήλαια, ὧν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τοὺς ἐν Σπάτα τάφους παρατηρήσας πρῶτος ὁ καθηγητῆς Εὐθ. Καστόρχης, ὅτε κατὰ αὐγουστον τοῦ 1878 ἐπεσκέψατο αὐτὰ, ἐβεβαίωσε τὴν συγγένειαν τούτων διὰ σκαφῆς καὶ ἐρεύνης τῶν ἐντὸς αὐτῶν χωμάτων καὶ δι' ἀνακαλύψεως νέων τέως ἀγνώστων τάφων, ἐν οἷς εὗρεθῆσαν εἰδῶλια, ἀγγεῖα πηλῖνα, ὅσα ἀνθρώπων καὶ ἄλλα τινα, πάντα προσόμοια τῶν ἐν Σπάτα καὶ Μυκῆναις ἀνευρεθέντων. Πάντα ταῦτα μετακομισθέντα εἰς Ἀθήνας κατετέθησαν καὶ αὐτὰ μετὰ τῶν ἐκ Μυκῆνης καὶ Σπάτα¹⁾, ὧν ἡ σύγκρισις καὶ παραβολὴ πρὸς ταῦτα βεβαιοῖ τὴν ὁμοιότητα²⁾.

ρων ἐν αὐτοῖς εὐρημάτων εἰς ἕξ πίνακας ἐξεδόθησαν ἐν τῷ 6^ῳ τόμῳ τοῦ Ἀθηναίου μετὰ ἱστορικῆς εἰσαγωγῆς περὶ τῆς ἐρέσεως τῶν τάφων τούτων.

1) Τὰ τῆς ἐρέσεως καὶ ἀνασκαφῆς τούτων ἐκτίθενται ἐν τῷ ζ' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ Ἀθηναίου μετὰ ἰχνογραφήματος τάφων καὶ ἀπεικονίσεως τῶν περιεργότερων ἐν αὐτοῖς εὐρημάτων. Πρβ. καὶ πρακτ. 1878 σελ. 16.

2) Συγγενῆς τούτων εἶναι καὶ ἄλλος πρὸ μικροῦ ἐξετασθεὶς πανάρχαιος τάφος· πρὸ τινων ἐτών ἐγνώσθη ὅτι πλησίον τῶν Ἀθηῶν παρὰ τὰς Ἀχαρνὰς ὑπάρχει ὑπόγειος κωνοειδῆς τάφος, οὗ ἡ κορυφὴ καταπεσοῦσα δπέδειξε τὴν ὑπαρξιν καὶ ὁμοιότητα αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν Μυκῆναις καὶ Ἡραίῳ σωζομένους ἀρχαίους τάφους, τοὺς κοινῶς θησαυροὺς καλουμένους. Τούτων γνωσῶν γενομένων εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἑταιρίας, ἐνέκρινε τοῦτο τὸν τελευταῖον μάρτιον νὰ ἀνασκάψῃ αὐτόν. Ἄλλ' ἕνεκα τῶν ἐορτῶν τοῦ Πάσχα καὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ ἐφόρου Σταματάκη δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιχειρήσῃ εὐθὺς τὴν ἀνασκαφὴν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τοῦτο ἐξητήσατο παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἡ ἐνταῦθα γερμανικὴ Σχολὴ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὴ τὴν ἀνασκαφὴν, εὐχαρίστως ἡ ἑταιρεία ἀπέστη, ὅπως ἐν ἀδελφικῇ ἀμίλλῃ διεξάγωνται αἱ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἐργασίαι ὑπὸ πάντων τῶν φίλων τῆς ἀρχαιότητος. Ὀδηγοῦντος λοιπὸν τοῦ ἐφόρου Σταματάκη ἐξητάσθη ὁ τάφος οὗτος ὑπὸ μελῶν τινων τῆς γερμανικῆς Σχολῆς τὸν ἀπρίλιον, μάϊον

γ') Ἐνέργειαι τῆς ἐταιρίας ὑπὲρ σωτηρίας ἀρχαίων μνημείων.

Μετὰ τὰ περὶ ἀνασκαφῶν ἐπάγομεν καὶ τὰς ἐξῆς ἐνεργείας τοῦ συμβουλίου, δι' ὧν δηλοῦται, νομίζομεν, ἡ τῶν διευθυνόντων τὰ τῆς ἐταιρίας ταύτης πρόνοια ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων. Εἰς ταύτας καταλέγεται ἡ τοῦ ἀρχαίου βαλανείου ἀνεύρεσις καὶ ἀνασκαφή παρὰ τὸν Ἰλισσὸν πρὸς δυσμὰς τοῦ παναθηναϊκοῦ σταδίου, ὅπου ἐγείρεται νῦν τὸ τῶν Ὀλυμπίων μέγαρον δαπάναις τοῦ ἀοιδίμου Ε. Ζάππα. Ἡ ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐπιτροπὴ, ἐξορύττουσα ἐνταῦθα τὸ 1873 τὰ θεμέλια τοῦ ῥηθέντος μεγάρου, ἀνεῦρε τοίχους ἀρχαίας οἰκοδομῆς. Ἐξετάσεως δὲ ἀκριβεστέρας γενομένης διὰ παρατάσεως τῆς ἀνασκαφῆς καὶ ἐκτὸς τῶν θεμελίων τοῦ μεγάρου, ἀνευρέθησαν ἱκανὰ λείψανα ἀρχαίου βαλανείου τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, συμφωνοῦντα οὐκ ὀλίγον διὰ τὴν θέσιν καὶ τὴν φύσιν τῆς οἰκοδομῆς πρὸς

καὶ ἰούνιον. Τὰ πολλὰ ἐν αὐτῷ εὑρεθέντα ἐκ χαλκοῦ, ἀργύρου, χρυσοῦ, ἐλέφαντος, λίθου, ὑέλου, ὀπτῆς γῆς κλπ. μετακομισθέντα κατετέθησαν ἐν οἰκίῳ χώρῳ ἐντὸς τοῦ Μυκηναίου μουσείου, τοῦ ἐν τῷ νέῳ Πολυτεχνείῳ, πρὸς θέαν καὶ μελέτην τοῦ κοινοῦ. Πάντα δὲ ταῦτα, ἡ τοῦλάχιστον τὰ πλεῖστα, προσομοιάζουσι τοῖς ἐν Μυκῆναις καὶ Σπάτα εὑρεθεῖσι καὶ φαίνονται συγχρόνου ἐποχῆς καὶ τέχνης, ἥττον ὅμως πολύτιμα τῶν ἐκ Μυκηναίων. Ἄλλα καὶ ἐν αὐτοῖς οὔτε σίδηρος, οὔτε νόμισμα, οὔτε ἐπιγραφή τις ἀνευρέθη.

Οὕτως εἰς τοὺς ἤδη γνωστοὺς παναρχαίους κωνοειδεῖς τάφους προστίθεται καὶ ὁ παρὰ τὰς Ἀχαρνὰς οὗτος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πολλὰ εὐρήματα προϊστορικῆς τέχνης εἰς τὰ ἐκ Μυκηναίων, Σπάτα καὶ Ναυπλίου, ἅτινα διαφωτίζουσι τὴν κατάστασιν τῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι ἐν παναρχαίοις χρόνοις καὶ τὴν συγγένειαν αὐτῆς πρὸς τὴν τῶν γειτόνων Ἀσιανῶν ἔθνῶν δεικνύουσιν. Ἡ τοῦ τάφου περιγραφή καὶ ἀπεικόνισις, ὡς καὶ τῶν ἐν αὐτῷ εὑρεθέντων, καὶ τῆς θέσεως ἐν ἧ ἕκαστον τούτων εὑρέθη, καὶ ὅ,τι ἄλλο συντελεῖ πρὸς ἀκριβῆ γνῶσιν αὐτῶν, θέλει ἐκτελεσθῆ ἐν καιρῷ ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς γερμανικῆς Σχολῆς, ἅτινα ἐπεμελήθησαν τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης. Βλ. καὶ Ἀθηναίου τόμ. η' σελ. 152 κ. ε.

τὰ ὑπὸ Λουκιανοῦ φερόμενα περὶ βαλανείου Ἰππίου τινός. Ἐντεῦθεν παρεμβάσα κατὰ χρέος ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία ἀπήτησε νὰ ἐμποδισθῇ ἡ τοῦ μεγάρου τῶν Ὀλυμπίων οἰκοδομή, ὅπως σωθῇ τὸ βαλανεῖον, κτιζομένου ἐν ἄλλῃ τῆς πύλεως θέσει τοῦ μεγάρου. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν εἰσηκούσθη, διαταχθείσης ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναστολῆς τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μεγάρου· μετὰ πολλὰς ὁμως συζητήσεις καὶ ἀναβολὰς ἀπεφασίσθη τελευταῖον νὰ κτισθῇ τὸ μέγαρον περαιτέρω τοῦ βαλανείου, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀπεδείχθη ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπόφασις ἔβλαψε καὶ τὸ μέγαρον καὶ τὸ βαλανεῖον· διότι ἡ τῆς τῶν Ὀλυμπίων ἐπιτροπείας ἐπιμονὴ νὰ κτίσῃ τὸ μέγαρον ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ καὶ τοῦ βαλανείου τὰ λείψανα ἔφθειρε διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπισωρεύσεως τοῦ τῆς οἰκοδομῆς ὑλικοῦ, καὶ τὸ μέγαρον ἔκτισεν ἐν χώρῳ στενῷ, ὥστε πᾶσα ἐν τῷ μέλλοντι ἐπέκτασις αὐτοῦ καθίσταται ἀδύνατος χώρου μὴ ὑπάρχοντος¹⁾.

Καὶ ἄλλη τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας ἐνέργεια ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων ἢ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς τηρήσεως τοῦ περὶ ἀρχαιοτήτων νόμου παρὰ τῇ Κυβερνήσει δὲν ἐπήνεγκεν ἀποτέλεσμα.

Ἡ γερμανικὴ Κυβέρνησις ἠτήσατο τὸ 1873 παρὰ τῆς ἡμετέρας νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκαφὰς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἰδίαις δαπάναις, ἀλλ' ἐπὶ ῥητοῖς προνομίαις. Ἡ Κυβέρνησις ἔκρινε καλὸν ν' ἀκούσῃ καὶ τὴν γνώμην τοῦ συμβουλίου τῆς ἀρχ. ἐταιρείας, εἰς ὃ ὑπέβαλε τοὺς ἄρους τούτους, πρὶν ἀποδεχθῇ τὴν αἴτησιν. Τὸ συμβούλιον ὑπέδειξεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι κατὰ τὸν περὶ ἀρχαιοτήτων νόμον δύναται ἡ γερμανικὴ Κυβέρνησις καὶ πᾶς ἄλλος ν' ἀνασκάψῃ ἐν Ἑλλάδι πρὸς ζήτησιν ἀρχαιοτήτων ἄνευ ἰδιαιτέρας περὶ τούτου συμβάσεως, ὅπως πρότερον πολλάκις ἐπετράπησαν ἀνασκαφαὶ εἰς Γάλλους κατὰ τὰς

1) Τὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐκτίθενται διὰ πολλῶν ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ ταμίου τῆς ἐταιρείας ἐν τοῖς πρακτ. τοῦ 1873 ἐν ἀρχῇ καὶ 1874, ἐν σ. 33 καὶ 37.

διατάξεις τοῦ νόμου εἰς διαφόρους τῆς Ἑλλάδος χώρας. Ὑπέδειξε μάλιστα εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι ὅροι τινὲς τῆς ὑποβαλλομένης συνθήκης δυνατὸν νὰ παρέξωσιν αὐτῇ πράγματα, ἂν καὶ ἄλλη τις Κυβέρνησις αἰτήσῃ ἐπ' ἴσοις ὅροις νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀνασκαφάς, καὶ ὅτι ἡ ἐταιρία αὐτῇ κατὰ τὸν ὀργανισμόν της οὐδὲν προνόμιον ἔχει ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀνευρισκομένων ἀρχαίων, ἀ ἐκτίθενται ἀμέσως εἰς τὴν μελέτην παντὸς καὶ Ἑλλήνος καὶ ξένου εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνακάλυψίν των¹⁾. Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ὑπέβαλε τὸ συμβούλιον διὰ μακροῦ ὑπομνήματος, ὃ ὕστερον καὶ διὰ τοῦ τύπου ἐδημοσιεύθη. Καὶ ἡ μὲν τοῦ 1873 Κυβέρνησις, πρωθυπουργοῦντος τοῦ μακαρίτου Ἐπ. Δεληγεώργη, φαίνεται ὅτι ἀπέσχε νὰ κυρώσῃ ἰδιαιτέραν περὶ τούτου συνθήκην, ἡ διάδοχος ὁμως ταύτης τοῦ 1874, συγκαλέσασα τὴν βουλὴν, ἥς τὸ νόμιμον κύρος ἠμφισβητήθη ὕστερον, ὑπέβαλεν εἰς αὐτὴν τὴν συνθήκην καὶ προεκάλεσε τὴν κύρωσιν αὐτῆς. Κατὰ ταύτην ἀρξάμεναι αἱ ἀνασκαφαὶ προβαίνουνσι μέχρι τοῦδε δραστηρίως, εἰς φῶς προάγουσαι πλείστα τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας καὶ θρησκείας μνημεῖα, ἀ ἡ γερμανικὴ Κυβέρνησις γνωστοποιεῖ κατ' ἔτος διὰ τοῦ τύπου πρὸς δόξαν ἑαυτῆς καὶ ὠφέλειαν τῆς ἐπιστήμης. Εὐτυχῶς δὲ οὐδὲν δυσάρεστον προῆλθε μέχρι τοῦδε, ὅπερ ἠδύνατο νὰ δικαιώσῃ τοὺς ἄλλως ἐλλόγους φόβους τοῦ συμβουλίου τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας²⁾.

Διακαῆς τῆς ἐταιρίας πόθος εἶναι ὁ ὑπὲρ ἀνασκαφῆς ἐν Ἐλευσίνι καὶ Δελφοῖς, ὅστις διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐπιχειρήσεως μένει μὲν εἰςέτι ἀνεκτέλεστος, ἐγένοντο ὁμως ὑπὲρ αὐτοῦ αἱ ἐξῆς ἐνέργειαι.

1) Βλ. ἀνωτέρω σελ. 49, σημ. 1).

2) Περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης βλ. πρακτικῶν τοῦ 1874 σελ. 34 καὶ τοῦ 1876 σελ. 33 καὶ Ἐφημερίδος ἀριθ. 429 τοῦ 1874, δεκεμβρίου 3, ἔνθα τὸ ὑπόμνημα τοῦ συμβουλίου τῆς ἐταιρίας καὶ ἡ συνθήκη αὐτή.

Ἐν Ἐλευσῖνι συνεχωρήθη πρὸ ἐτῶν τῷ Γάλλῳ Λένορμαν ἀνασκαφὴ ἐν τοῖς προπυλαίοις τοῦ ἱεροῦ μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Κυβερνήσεως ἐξαγορὰν τῶν ἐπ' αὐτῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν, ἣν ἐκτελέσας ὁ κ. Λένορμαν ἐδημοσίευσεν τὰ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἐν ἰδίῳ πονήματι, ἐν ᾧ γίνεται λόγος καὶ περὶ τῶν παρὰ τὴν ἱεράν ὁδὸν μνημείων καὶ ἄλλων. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης, ἥς τινα τῶν εὐρημάτων σώζονται ἔκτοτε ἐν ἰδιαίτερά συλλογῇ ἐν Ἐλευσῖνι, ἐπέσθη τὸ συμβούλιον ὅτι συμφέροι ἡ ἀνασκαφὴ οὐ μόνον τῆς Ἐλευσίνος, ἀλλὰ καὶ τῶν Δελφῶν καὶ πάσης ἄλλης πόλεως καὶ χώρας νὰ ἐκτελεῖται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῆς ἐλληνικῆς ἢ ὑπὸ τῆς ἐταιρίας. Ἐκτοτε λοιπὸν ἡ Κυβέρνησις αἰτήσῃ τῆς ἐταιρίας ἐξαγοράζει τὰς ἐν Ἐλευσῖνι οἰκίας τῶν ἰδιωτῶν, δίδουσα αὐτοῖς χῶρον νὰ μετοικῶσι παρὰ τὴν παραλίαν, καὶ τὸ τίμημα τῶν παλαιῶν οἰκιῶν ἵνα κτίζωσι νέας. Ἡ μετοίκησις ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους προβαίνει καλῶς, ὥστε ἐλπίς εἶναι ταχέως νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐταιρία καὶ ἐν Ἐλευσῖνι ἀνασκαφάς.

Καὶ εἰς Δελφοὺς εὐθὺς μετὰ τὸν συμβάντα τελευταῖον σεισμὸν τοῦ 1870, ὅστις κατέστρεψε πάσας τὰς ἐκεῖ οἰκίας, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν τὸ συμβούλιον καὶ εἰς διαπραγματεύσεις ἤλθε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τοὺς κατοίκους τῶν Δελφῶν περὶ μετοικεσίας αὐτῶν εἰς ἄλλο μέρος· ὠρίσθη ὁ τῆς ἀποζημιώσεως τρόπος καὶ τὰ χρήματα ἀνεδέχθη ἡ ἐταιρία νὰ προκαταβάλῃ· ὥστε τὰ πάντα ἐφαίνοντο ὅτι ἔτεινον εἰς εὐάρεστον τέλος. Ἀλλ' ὅτε ἤλθεν ὁ καιρὸς τῆς ἐκτελέσεως, οἱ Δελφοὶ πρότειναν νέους ὅρους, οὓς δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῇ ἡ ἐταιρία· καὶ οὕτως ἔμεινεν ἡ ὑπόθεσις ἐν ἀπραξίᾳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη¹⁾. Τὸ παρελθὸν ἔτος, συγκατατεθέντος τοῦ ἐπισημοτέρου κατοίκου τῶν Δελφῶν νὰ παραχωρήσῃ τὴν οἰκίαν του, κειμένην ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἱεροῦ, ἐξετελέσθη ἡ ἐξαγορὰ αὐτῆς παρὰ

1) Βλ. πρακτικῶν τοῦ 1873 σελ. 32 καὶ τοῦ 1874 σελ. 33.

τῆς ἐταιρίας· καὶ οὕτως ἐγένετο ἀρχὴ καὶ ἐν Δελφοῖς ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν, διότι καὶ ἄλλοι Δελφοὶ περὶ τοὺς 50 ἐδήλωσαν δι' ἀναφορᾶς των εἰς τὸ συμβούλιον ὅτι ἐπὶ δικαίᾳ ἐκτιμήσει παραχωροῦσι τὰς οἰκίας των εἰς τὴν ἐταιρίαν πρὸς ἀνασκαφὴν, μετοικίζοντες αὐτοὶ ἀλλαχοῦ. Ἐντεῦθεν ἐλπίς εἶναι νὰ ἐκτελεσθῶσι κατὰ μίκρον καὶ ἐν Δελφοῖς οἱ πόθοι τῆς ἐταιρίας, ὡς καὶ ἐν Ἐλευσίνι, γινομένης ἤδη ἀρχῆς ἀπὸ τῆς ῥηθείσης ἀγορᾶς καὶ τῆς ἐκκαθάρσεως τῆς Κασταλίας πηγῆς, ἧτις ἀπὸ τοῦ τελευταίου σεισμοῦ εἶχε καλυφθῆ ὑπὸ ὀγκωδεστάτων πετρῶν καὶ χωμάτων οὕτως, ὥστε τὰ ὕδατα αὐτῆς εὗρον ἄλλην διέξοδον καὶ ἡ πηγὴ ἦτο ἀφανής.

Ἐπιμελεῖα λοιπὸν τῶν εἰς Δελφοὺς ἀπελθόντων πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ῥηθείσης ἀγορᾶς Στ. Δραγούμη καὶ Καστόρχη, μελῶν τοῦ συμβουλίου, διεῖρήθησαν διὰ πυρίτιδος οἱ καλύπτοντες τὴν πηγὴν λίθοι, μετεκαμίσθησαν ἀλλαχοῦ αὐτοὶ τε καὶ τὰ πολλὰ ἐπ' αὐτῆς χώματα, καὶ οὕτω καθαρισθείσης τῆς πηγῆς ἤρχισαν πάλιν τὰ διαυγῆ αὐτῆς νάματα νὰ ἐκρῶσιν ἐλευθέρως ἀπὸ τῶν ἀρχαίων αὐτῆς κρουσῶν¹).

Καὶ εἰς τὸ παρά τὴν Ἐπίδαυρον ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὅπου σώζεται τέλειον σχεδὸν τὸ θέατρον καὶ μέγα πλῆθος ἐρειπίων ἀρχαίων οἰκοδομῶν, ἀπεφάσισε πρὸ πολλοῦ ἡ ἐταιρία νὰ ἐκτελέσῃ ἀνασκαφάς, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς καθάρσεως τοῦ θεάτρου, οὗ τὸ κοῖλον καλύπτεται ὑπὸ θάμνων καὶ δένδρων· δὲν ἐξετέλεσεν ὅμως τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ἀσχολουμένη εἰς ἄλλα μᾶλλον κατεπείγοντα. Ἐσχάτως οἱ πλησίον τοῦ ἱεροῦ οἰκοῦντες κάτοικοι τοῦ Διγουρίου, ἰδιοκτῆται τῶν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγρῶν, συνελθόντες ἐπιμελεῖα τοῦ καλοῦ δημάρχου Δήσσης (Διγουρίου) καὶ τοῦ ἀρχαιοφίλου Ἰωάννου

1) Τὰ τῆς ἐργασίας ταύτης βλ. ἐν Ἀθηναίου τόμῳ ζ', σελ. 202 κ. ἐ., ἔνθα καὶ τινες ἐπιγραφαὶ ἐκ Δελφῶν.

Καὶ πρὸ τούτου ἡ ἐταιρία τὸ 1861 ἐμερίμνησεν ὑπὲρ τῆς πηγῆς ταύτης κατὰ τὰ ἐν σελ. 21 τῶν τοῦ ἔτους τούτου πρακτικῶν.

Κονδάκη συνέταξαν συμβόλαιον, δι' οὗ συγχωροῦσιν εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐταιρίαν νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκαφὰς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν των, παραιτούμενοι καὶ τῶν δικαιωμάτων ἃ παρέχει αὐτοῖς ὁ τῶν ἀρχαιοτήτων νόμος, ἀρκούμενοι μόνον εἰς δικαίαν ἀποζημίωσιν διὰ τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ἐλαιόδενδρά των. Τὸ συμβούλιον τῆς ἐταιρίας εὐχαρίστως ἀποδεχθὲν τὴν πρότασιν, μελετᾷ νὰ ἐνεργήσῃ προσεχῶς καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ ἀνασκαφὰς, ἀφ' ὧν ἐλπίζει οὐκ ὀλίγα νὰ ἔλθωσιν εἰς φῶς ἀρχαῖα.

Συντήρησις ἀρχαίων μνημείων.

Ἐπειδὴ τῶν ἔργων τῆς ἐταιρίας ἦτο κατὰ τὸν πρῶτον ὄργανισμὸν αὐτῆς καὶ ἡ τῶν ἀρχαίων μνημείων ἐκ νέου ἀνόρθωσις, ἐπεχείρησεν αὕτη καὶ ἀνθρώπων ἐν μέρει κίονας τινὰς τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἐπεσκεύασεν ἄλλα τινὰ μνημεῖα. Ἄλλ' ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπεδείχθη τοιαύτη ἐπιχείρησις ἐν τοῖς νῦν καιροῖς ἀδύνατος, ἵνα μὴ τι ἄλλο εἴπωμεν. Ἐντεῦθεν ἐξηλείφθη ἐν τῷ νέῳ ὄργανισμῷ τῆς ἐταιρίας ἡ τοιαύτη διάταξις, ἀρκεσθείσης αὐτῆς εἰς ἐπισκευὰς μόνον καὶ περιτοιχίσεις τῶν ἀρχαίων μνημείων πρὸς συντήρησιν αὐτῶν. Εἰς τοιαῦτα δὲ ἔργα ἐπέστησε τὸ συμβούλιον τὴν προσοχὴν κατὰ πᾶσαν τὴν δευτέραν περίοδον.

Διὸ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς περιόδου ταύτης ἦν χῶρον ἀνέσκαπτε χάριν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν, μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐξετέλει ἐν τοῖς ἐν αὐτῷ σωζομένοις μνημείοις οἷας ἐπισκευὰς πρὸς συντήρησιν αὐτῶν ἔκρινεν ἀναγκαίας, καὶ εὐθὺς περιετοιχίζεν αὐτὸν, ὅπως προφυλάξῃ τὰ ἐν αὐτῷ ἀρχαῖα ἀπὸ πάσης βεβηλώσεως καὶ βλάβης. Τοῦτο ἐποίησε τὸ 1858 ἐν τῷ χώρῳ τῶν Γιγάντων πλησίον τοῦ Θεσείου καὶ ὅπου ἀλλαχοῦ ἐξέτεινε τὰς ἐργασίας της τότε¹⁾. Τὸ αὐτὸ ἐποίησε τῷ 1862 καὶ ἐν τῇ Ἀττάλου στοᾷ, ἐν τῷ λε-

1) Βλ. σελ. 22 τῶν πρακτ. τοῦ 1859.

γομένῳ βουλευτηρίῳ, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κατηφόρῃ¹), ἐν τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ καὶ ἐν τῷ παρὰ τὸ Δίπυλον πολυανδρίῳ τῆς ἀρχαίας πόλεως. Τὸ δὲ 1861 ἔτος, χορηγήσαντος τὴν δαπάνην τοῦ ἐν Λονδίῳ φιλογενοῦς Φραγκοπούλου, ἀνεβίβασε καὶ ἔθεσεν εἰς τὸν οἰκίῳ τὸπον τὰ πρὸ πολλῶν ἐτῶν καταπεσόντα καὶ ἔτι σωζόμενα μέλη τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ Θεσίου, ἀνευ προσθηκῶν ὅμως νέων καὶ βλάβης τῆς εὐρυθμίας τοῦ μνημείου τούτου. Οὕτω δὲ ἠλαττώθησαν τὰ χάσματα τὰ διακόπτοντα τὴν συνέχειαν τῶν καλῶν ἀρχιτεκτονικῶν γραμμῶν τοῦ ναοῦ τούτου²).

Ἀπὸ δὲ τοῦ 1862 ἤρξατο νὰ ἰδρῦνται εἰς ἰδίας βάσεις καὶ νὰ συγκολλῶνται τὰ τεμάχια ἀρχαίων ἔργων. Οὕτως ἀνεστηλώθησαν ἐπὶ τῶν ἰδίων βάσεων αἱ ἐν εἴδει Ἑρμῶν πολλαὶ προτομαὶ κοσμητῶν, ἀνευρεθεῖσαι ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ταῖς παρὰ τὸν ἅγιον Δημήτριον Κατηφόρην.

Ἐπι δὲ καὶ τεμάχια τῶν αὐτῶν ἐπιγραφῶν συναρμοσθέντα ἐνεκλείσθησαν ἐντὸς ξυλίνων περιθωρίων, καὶ θραύσματα τῶν αὐτῶν ἀγγείων συνεκολλήθησαν, ὥστε ἀπετελέσθη ὅλον τι. Τοιαῦτα δὲ ἔργα ἐκτελοῦνται ἔκτοτε τακτικῶς, ὅπως ἐμφαίνεται ἐν τοῖς κατ' ἐνιαυτὸν πρακτικοῖς τῆς ἐταιρίας³), καθισταμένου οὕτω τοῦ ἡμετέρου μουσείου ὁσημέραι πλουσιωτέρου καὶ εὐπροσώπου ἕνεκα ἐπιτηδείως γινομένων συγκολλήσεων ἄλλων τε καὶ μάλιστα ἀγγείων, ὧν ὀλίγα τέλεια ὅλως καὶ ἀβλαβῆ δύνανται νὰ ἐπιδειξῶσιν ἀρχαῖα καὶ πλούσια ἐν Εὐρώπῃ μουσεῖα.

Καὶ περὶ συντηρήσεως τοῦ ἐν Βάσαις τῆς Φιγαλείας ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐγένετο φροντίς⁴), καὶ εἰς τὸν ἐν Σουνίῳ ναὸν τῆς Ἀθη-

1) Βλ. σελ. 16 τῶν πρακτ. τοῦ 1860.

2) Βλ. σελ. 41 τῶν πρακτ. τοῦ 1862.

3) Βλ. σελ. 12 τῶν πρακτ. τοῦ 1862. 8 τοῦ 1863. 5 τοῦ 1864. 5 τοῦ 1865. 7 τοῦ 1866. 6 τοῦ 1867. 6 τοῦ 1868. 10 τοῦ 1869. 12 τοῦ 1870. 15 τοῦ 1871. 14 τοῦ 1872. 26 τοῦ 1873 καὶ ἐξῆς.

4) Βλ. σελ. 44 τῶν πρακτ. τοῦ 1872.

νάς ἐγένοντο αἱ νῦν δυναταὶ ἐπισκευαί, ὅπως μὴ καταπέσωσι τὰ ὄρθια ἰστάμενα τούτου μέρη, ἀπελθόντων ἐκεῖσε καὶ μελῶν τινων τοῦ συμβουλίου πρὸς ἀκριβεστέραν τοῦ μνημείου ἐξέτασιν¹⁾.

Ἐτι δὲ καὶ τοῦ ἀρχαίου τείχους τῆς Ἀκροπόλεως ἐγένοντο ἐπισκευαὶ πρότερον μὲν ὑπὸ τὴν πινακοθήκην, τελευταῖον δὲ ὑπὸ τὸ βάθρον τοῦ Ἀγρίππα κάτωθεν τῶν προφυλαίων, ἀνακαινισθέντος ἐξωθεν τοῦ τείχους κατὰ τὸν ἀρχαῖον ῥυθμὸν ἐπιστασία τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Λυσάνδρου Καυταντσόγλου· εἰς ἣν ἐπισκευὴν ἐδᾶπανήθησαν πλέον τῶν ἑξακισχιλίων δραχμῶν²⁾.

Ἄλλη τοῦ ἔτους τούτου σπουδαία ἐργασία εἶναι ἡ τοῦ ἐν Χαιρωνείᾳ λέοντος συναρμογὴ καὶ ἀνίδρυσις. Εἶδομεν ἀνωτέρω³⁾ ὅτι ἡ ἐταιρία εὐθὺς μετὰ τὴν σύστασιν αὐτῆς ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῆς εἰς τὸ ἱστορικὸν τοῦτο μνημεῖον, θέλουσα νὰ ἐκπληρώσῃ ἐθνικὸν πόθον, ἐπιβαλλόμενον αὐτῇ καὶ παρὰ παντὸς ξένου περιηγητοῦ, διότι ἡ συναρμογὴ καὶ ἀνίδρυσις τοῦ λέοντος, οὐ σώζονται ἐπὶ τῆς γῆς εὐτυχῶς τὰ ἀπαρτιζόντα αὐτὸν τεμάχια, ἐφαίνετο αὐτοῖς ἔργον καὶ εὐκόλον καὶ ὀλιγοδάπανον.

Τὸ συμβούλιον τῆς ἐταιρίας, ὅπως ἐκπληρώσῃ τὸν κοινὸν τοῦτον πόθον, ἀπέστειλε τὸν τελευταῖον Ἰούλιον μέλη τινὰ τοῦ συμβουλίου καὶ δύο τῶν ἐν Ἀθήναις ἐμπειροτέρων γλυπτῶν, οἵτινες τὰ πάντα ἀκριβῶς ἐξετάσαντες, ἀπεφάνθησαν ὅτι τὸ ἔργον εἶναι κατορθωτὸν διὰ δαπάνης ἀνωτέρας τῶν διςμυρίων δραχμῶν, καὶ ὅτι πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἀπαιτεῖται πρῶτον νὰ ἐξορυχθῇ ὁ περίξ τοῦ λέοντος χῶρος καὶ νὰ κατασκευασθῶσιν ἐκ γύψου πάντα τὰ σωζόμενα μέλη τοῦ λέοντος, ὅπως εὐκολώτερον συγκολληθῶσι ταῦ-

1) Βλ. σελ. 24 τῶν πρακτ. τοῦ 1874 καὶ τὴν περὶ τῆς νῦν καταστάσεως τοῦ ναοῦ τούτου μελέτην μου ἐν τῷ Ἀττικῷ ἡμερολογίῳ Εἰρηναίου Ἀσωπίου τοῦ 1878 ἀπὸ σελ. 60.

2) Βλ. σελ. 26 τῶν πρακτ. τοῦ 1878 καὶ σελ. 19 τῶν τοῦ 1879.

3) Βλ. ἀνωτέρω ἐν σελ. 20.

τα καὶ ἀποδειχθῆ ὀπόσον μέρος αὐτοῦ ἐκ τῆς κατάπτωσως καὶ διαλύσεως ἐφθάρη ἀποκοπὴν, ἵνα κατασκευασθῆ τοῦτο νέον ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου, ἐξ οὗ εἶναι καὶ τὰ σωζόμενα μέρη, ὅστις λίθος εὐτυχῶς εὐρίσκεται παρὰ τὴν Χαϊρώνειαν.

Τούτων ἐγκριθέντων ἐστάλη ὁ ἔφορος Π. Σταματάκης, ὅστις ἐκτελεῖ ἤδη τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ περὶ τὸν λέοντα χώρου, ἀνευρῶν ὑπὸ τὴν γῆν εἰς βάθος μέτρου γαλλικοῦ τὴν βάσιν, ἐφ' ἧς ἴστατο ὁ λέων, ἐπιμήκη οὔσαν, ἧς αἱ μὲν δύο ἐπιμήκεις πλευραὶ εἰσι 4,30 μ., αἱ ἄλλαι δὲ δύο βραχύτεραι 3,60. Ὅπισθεν τῆς ἐτέρας τούτων κεῖνται πλησίον τὰ ἐννέα τοῦ λέοντος σωζόμενα τεμάχια καὶ τινὰ ἄλλα μικρά· ἐκατέρωθεν δὲ τῆς βάσεως ἐκτείνονται τοῖχοι, ὧν ὁ πρὸς Α. αὐτῆς ἔχει μῆκος μ. 10,40, ὁ δὲ πρὸς Δ. 9,80, οἷτινες στρεφόμενοι πρὸς Μ. εἰς μῆκος ἰκανὸν ἐνοῦνται διὰ τρίτου καθέτου ἐπ' αὐτῶν, ὥστε διὰ τῶν τεσσάρων τούτων ταίχων σχηματίζεται τετράπλευρος περίβολος, περιέχων ἐν μέσῳ τῆς βορείου πλευρᾶς τὴν βάσιν, ἐφ' ἧς ὑψοῦτο ὁ λέων, ἀποβλέπων πρὸς τὴν παρακειμένην δημοσίαν ὁδὸν καὶ τὴν πρὸ αὐτοῦ ἐκτεινομένην πεδιάδα τοῦ Κηφισσοῦ, ἐφ' ἧς ἐγένετο ἡ τῶν Ἑλλήνων πρὸς Φίλιππον μάχη τὸ 338 π. Χ., ἣτις ἀποτέλεσμα ἔσχεν εὐθὺς μὲν τὴν κατάλυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐλληνίδων πόλεων, εἶτα δὲ τὴν δουλείαν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος¹).

Ἀγοραὶ ἀρχαίων.

Καὶ πρότερον μὲν ἡ ἐταιρία ἐνέκρινε, καθ' ὅσον τὰ χρηματικὰ αὐτῆς μέσα συνεχώρουν, νὰ δαπανᾷ ποσὸν τι πρὸς ἀγορὰν ἀρχαίων, καὶ ἀληθῶς ἠγόρασε τινα τὸ 1846, ἀλλ' ὀλίγα²), κατὰ τὴν πρώτην

1) Τὴν ἱστορίαν τοῦ μνημεῖου τούτου, τὴν ἀνακάλυψιν καὶ συμβολικὴν ἔννοιαν καὶ ἄλλα τινὰ βλέπε ἐν διατριβῇ μου, δημοσιευθεῖση ἐν Ἀθηναίου τόμῳ Η'.

2) Βλ. σελ. 14 τῶν τοῦ 1860 πρακτικῶν.

αυτῆς περίοδον ἕνεκα ἐλλείψεως χρημάτων. Ἐπιμελέστερον ὅμως εἰργάσθη εἰς τοῦτο κατὰ τὴν β' περίοδον, ὅτε εἶδεν ὅτι τὸ τῶν ἀρχαίων ἐμπόριον ἤρξαντο δυστυχῶς νὰ μετέρχονται παρ' ἡμῶν πολλοὶ καὶ τινες ἐκ τῶν λογίων καὶ τῶν ὑψηλῆν θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ κατεχόντων, οἵτινες χάριν κέρδους γίνονται αἵτιοι νὰ στερηῆται ἡ πατρίς τῶν πολυτιμοτέρων αὐτῆς κοσμημάτων¹). Ὅθεν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς περιόδου ταύτης ἐδήλωσεν ὅτι ἀγοράζει παρ' ἰδιωτῶν ὅσα πρὸς πώλησιν ἀρχαῖα ἔχουσιν οὗτοι. Καὶ ἀληθῶς ἀπὸ τοῦ 1860 ἤρχισε νὰ ἀγοράζη ἐκ τῶν προσφερομένων αὐτῇ ὅσα ἔκρινεν ἀξία νὰ κατέχωσι θέσιν εἰς τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον. Ἐξακολουθήσασα δὲ τὴν ἀγορὰν καὶ ἐφεξῆς κατ' ἔτος, ὅπως τὰ πρακτικὰ μαρτυροῦσιν²), ἐκτίσατο οὐκ ὀλίγα ἀρχαῖα, ἥτοι ἐπιγραφὰς, ἀγγεῖα παντὸς εἶδους, ἀνάγλυφα ἐπιτύμβια καὶ ἀναθηματικά, ἀγάλματα, εἰδώλια πῆλινα, χαλκοῦ σκεύη οἰκιακὰ καὶ ἄλλα τοῦ οἰκιακοῦ βίου διάφορα καὶ πολλὰ, δι' ὧν ἐπλούτισεν οὐκ ὀλίγον τὸ μουσεῖον αὐτῆς³).

Ἀπέσχε δὲ μόνον τῆς ἀγορᾶς νομισμάτων καὶ δακτυλιολίθων, διότι ὑπὲρ ἀποκτήσεως τῶν τοῦ εἶδους τούτου ἀρχαίων ἰδιαίταται ἀπαιτοῦνται γνώσεις· διὸ ἔκρινεν ἡ ἐταιρία ὅτι δύναται τὴν περὶ τούτων μέριμναν νὰ ἀφήσῃ εἰς τὸ νομισματικὸν τοῦ κράτους μουσεῖον. Ὅσα δὲ ἔχει νομίσματα καὶ δακτυλιολίθους ἐν τῷ ἰδίῳ μουσεῖῳ ἡ ἐταιρία, καὶ ταῦτα δὲν εἶναι ὀλίγα, προέρχονται ἐκ δωρεῶν τὰ πλεῖστα ἢ ἐξ ἀνασκαφῶν.

1) Βλ. λόγον προέδρου ἐν σελ. 4 τῶν τοῦ 1860 πρακτικῶν.

2) Βλ. σελ. 14 τῶν πρακτ. τοῦ 1860. 9 τοῦ 1869. 11 τοῦ 1870. 27 τοῦ 1873. 25 τοῦ 1874. 24 τοῦ 1876. 36 τοῦ 1877. 26 τοῦ 1878.

3) Ἀναγραφή πάντων τούτων γίνεται ἀκριβῆς ἐν τοῖς κατ' ἑναιαυτὸν ἐκδομένοις πρακτικαῖς τῆς ἐταιρίας καὶ ἐν τοῖς χειρογράφοις καταλόγοις τοῦ μουσεῖου αὐτῆς.

Δωρεαὶ ἀρχαίων εἰς τὴν ἐταιρίαν.

Κατορθώσασα ἡ ἐταιρία νὰ ἔχῃ ἰδιαίτερον μουσεῖον, ἐν ᾧ συνήγαγεν ὅσα ἠδυνήθη νὰ ἀποκτήσῃ ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ζωῆς της¹⁾, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ 1858 καὶ ἐξῆς, καὶ ἐκτείνας τὸν κύκλον τῶν ἐταίρων αὐτῆς ἐπὶ πολὺ, διήγειρε ποικιλοτρόπως τὴν φιλοτιμίαν τούτων καὶ ἄλλων φιλαρχαίων, βλεπόντων ὅτι τὰ τῆς ἐταιρίας ἀποκτήματα ἐξ ἀνασκαφῶν καὶ ἀγορᾶς καὶ φυλάσσονται ἐπιμελῶς καὶ εἰς τὴν θέαν καὶ μελέτην παντὸς φιλαρχαίου εἰσὶν ἐκτεθειμένα καὶ προσιτὰ ἐν ὥραις τακτικαῖς τῆς ἡμέρας καὶ ἐβδομάδος, πολλοὶ τούτων εἴτε αὐθόρμητοι εἴτε προσκαλούμενοι ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου προσέφερον δωρεὰν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς ἐταιρίας πάντα ὅσα εἶχον ἢ τινα αὐτῶν. Οὕτως ἐπλουτίζετο τὸ μουσεῖον ἐκ τοιούτων δωρεῶν, νομισμάτων πρὸ πάντων, ἐπιγραφῶν, ἀναγλύφων καὶ ἄλλων τῆς γλυπτικῆς ἔργων ἐν λίθῳ, χαλκῷ, πηλῷ, ἐλέφαντι, ξύλῳ καὶ ἐν ἄλλῃ ὕλῃ, ἀγγείων καὶ σκευῶν διαφόρων τῆς οἰκιακῆς χρήσεως καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Τῶν τοιούτων εὐεργετῶν τὰ ὀνόματα γνωστοποιεῖ ἡ ἐταιρία διὰ μηνιαίων δηλώσεων ἐν ταῖς ἐφημερίσι καὶ διὰ τῶν ἐκδιδομένων κατ' ἐνιαυτὸν πρακτικῶν αὐτῆς.

Ἀρχαιολογικαὶ συλλογαὶ τῆς ἐταιρίας.

Καὶ ὁ τοῦ 1837 καὶ ὁ τοῦ 1863 ὀργανισμὸς τῆς ἐταιρίας συγχωροῦσιν αὐτῇ νὰ ἔχῃ ἰδίαν συλλογὰς, ἐν αἷς νὰ καταθέτῃ ὅσα ἐξ ἀνασκαφῶν, δωρεῶν καὶ ἀγορᾶς ἀποκτᾷ ἀρχαῖα, ἃ ὅμως εἰσὶ τοῦ δημοσίου κτήμα, καὶ ποτε θέλουσι κατατεθῆ εἰς τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον μὲ ἐπιγραφὴν τοῦ ὀνόματος τῆς ἐταιρίας. Καὶ ὅσα μὲν ἐν τῇ

---

1) Τὰς τοιαύτας πρώτας κτήσεις αὐτῶν φέρει ὁ γραμματεὺς ἐν σελ. 14 τῶν τοῦ 1860 πρακτικῶν, τὰς δὲ ἐφεξῆς βλέπε ἐν σελ. 14 τοῦ 1861 καὶ τῶν ἐπομένων καὶ ἰδίως ἐν σελ. 36 τοῦ 1877 καὶ 28 τοῦ 1878.

α' περιόδῳ ἀπέκτα, κατετίθεντο τὰ μὲν εἰς τὰς δημοσίας τῶν Ἀθη-
νῶν συλλογὰς, τὰ δὲ ἐτηροῦντο ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ γραμματέως
ἢ ἐν τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ. Ὅτε ὁμῶς ἤρξατο πάλιν ἐργαζομένη
ἡ ἐταιρία τὸ 1858, ἐφρόντισεν αὕτη καὶ εὔρεν ἐν τῷ πανεπιστη-
μίῳ εὐρύχωρον ἀκροατήριον, ἐν ᾧ κατέθεσεν ὅσα τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐξ
ἀνασκαφῶν καὶ δωρεῶν καὶ ἀγορῶν εἶχεν ἀποκτήσει· καὶ οὕτως
ιδρύθη ἰδιαίτερον τῆς ἐταιρίας μουσεῖον, εἰς ὃ κατετέθησαν ὀλί-
γα τινα ἀγγεῖα καὶ ἄλλα ἀρχαῖα, ἃ ἐτηροῦντο ἐν τῇ δημοσίᾳ βι-
βλιοθήκῃ καὶ ἀλλαχοῦ ¹⁾). Εἰς τοῦτο δὲ, ἀνοικτὸν μένον πρὸς χρῆσιν
τοῦ κοινοῦ ἡμέρας καὶ ὥρας ῥητὰς τῆς ἐβδομάδος ²⁾, κατετίθεντο
ἐφεξῆς ὅσα ὅπωςδὴποτε συνῆγεν ἡ ἐταιρία. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα τα-
χέως ἐπληθύνθησαν καὶ ὁ χῶρος ἦτο στενός, ἐδέησε τὸ 1866 νὰ
ἀναζητηθῇ ἄλλος εὐρύτερος χῶρος, καὶ τοιοῦτος εὔρεθη ἐν τῷ Βαρ-
βακείῳ Λυκείῳ, οὗ πᾶσα ἡ βόρειος πτέρυξ τοῦ πρώτου πατώματος
παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰς μουσεῖον τῆς ἐταιρίας, εἰς ὃ
εὐθὺς τότε μετεκομίσθησαν ἐκ τοῦ πανεπιστημίου καὶ ἄλλοθεν ὅσα
ἡ ἐταιρία εἶχε συλλέξει ἀρχαῖα, καὶ ἐτοποθετήθησαν εὐπρεπέστε-
ρον ³⁾). Εἰς τοῦτο τοποθετεῖ καὶ ὅσα ἔκτοτε προσκτᾶται αὕτη, ὡς εἰς
ἰδιαίτερον αὐτῆς μουσεῖον. Πάντα δὲ τὰ ἐν αὐτῷ εἰσαγόμενα κα-
ταγράφονται ἐν καταλόγοις ⁴⁾, δηλουμένου καὶ τοῦ τρόπου τῆς
προσκτήσεως αὐτῶν ⁵⁾). Ἐπληθύνθησαν δὲ τὰ ἐν αὐτῷ ταχέως το-
σοῦτον, ὥστε ἅμα ἀποπερατωθείσης μιᾶς πτέρυγος τοῦ παρὰ τὴν

1) Βλ. ἀνωτέρω σελ. 44 καὶ σελ. 14 τῶν τοῦ 1860 πρακτ.

2) Βλ. σελ. 12 τῶν τοῦ 1862 πρακτ. καὶ σελ. 8 τῶν τοῦ 1863.

3) Βλ. σελ. 7 τῶν τοῦ 1866 πρακτ.

4) Ἡ σύνταξις τοῦ λεπτομεροῦς τούτου καταλόγου προέβη ἤδη μέρι
τοῦ ἀριθ. 9,739, περιλαμβάνοντος παντὸς εἴδους ἀρχαῖα, ἃ ὀνομάζονται
ἐν σημ. 23 τῶν πρακτ. τοῦ 1878.

5) Πλὴν τοῦ μουσείου τούτου ἔχει ἡ ἐταιρία καὶ ἀλλαχοῦ τῆς πόλεως
συλλογὰς ἰδίας, περὶ ὧν βλ. σελ. 23 τῶν τοῦ 1878 πρακτικῶν.

ὄδον Πατησίων κτισθέντος τῇ γενναιοδωρίᾳ τῶν ἀοιδίμων Μπεναρδάκη καὶ Τσοτίτσα μέρους τοῦ μουσείου τούτου ¹⁾), μετεκομίσθησαν εἰς αὐτὸ πάντα τὰ τῆς ἐταιρίας ἀξιολογώτερα λίθινα ἔργα τῆς γλυπτικῆς, ὅπως ὑπολειφθῆ χῶρος διὰ τὰ λοιπὰ ἀρχαῖα τὰ καθ' ἐκάστην προσκτώμενα. Εἰσὶ δὲ ταῦτα τσοσαῦτα, ὥστε δικαίως δύναται νὰ καυχηθῆ ἡ ἐταιρία ὅτι ἐν διαστήματι εἴκοσι δύο ἐτῶν ἐσχημάτισε μουσεῖον, ὃ κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἐν αὐτῷ ἀρχαίων ὀλλῶν ὑπολείπεται τῆς Εὐρώπης μουσείων.

Ἐπι δὲ καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐπεμελήθη ἡ ἐταιρία νὰ συστήσῃ ἰδίας συλλογὰς ἐκ τῶν ἐκεῖ ἀνευρισκομένων ἢ ὅπωςδῆποτε ἄλλως ὑπ' αὐτῆς ἀποκτωμένων ἀρχαίων, ἀφ' οὗ χρόνου, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1876, ἔσχεν ἐν τούτῳ συμπράττοντας δύο ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐφόρους τῶν ἀρχαιοτήτων, τὸν Π. Σταματάκη καὶ τὸν Α. Δημητριάδην ²⁾. Διὰ τούτων λοιπὸν συνεστήθησαν ἀρχαιολογικαὶ συλλογαὶ ἐν Μυκόνῳ ἐκ τῶν ἐν Δήλῳ ἀνευρισκομένων ἀρχαίων, ἐν Θήβαις, ἐν Θεσπιαῖς, Χαιρωνείᾳ, Τανάγρα, Νεμέᾳ, Ἄργει, Ἐλευσίνι, Δελφοῖς καὶ Σπάρτῃ.

Βιβλιοθήκη τῆς ἐταιρίας.

Καὶ βιβλία ἀρχαιολογικὰ καὶ ἄλλα ἤρχισε νὰ συλλέγῃ ἡ ἐταιρία εἰς ἰδίαν βιβλιοθήκην τὸ πρῶτον μὲν ἀπὸ δωρεῶν, τελευταῖον δὲ καὶ ἐξ ἀγορῶν. Καὶ κατὰ μὲν τὴν α' περίοδον τὰ ἐκάστοτε προσκτώμενα βιβλία εἶχεν ὁ γραμματεὺς ἐν τῷ ἰδίῳ γραφείῳ. Ἀφ' οὗ ὅμως ἡ ἐταιρία ἐν τῇ β' περιόδῳ συνέστησεν ἰδίαν συλλογὴν ἀρχαίων, συνήγαγεν ἐν αὐτῇ καὶ ὅσα βιβλία τότε ἠδυνήθη νὰ ἀνεύ-

1) Βλ. σελ. 6 τῶν τοῦ 1867 πρακτ. καὶ 26 τῶν τοῦ 1874 καὶ 6 τῶν τοῦ 1876.

2) Βλ. σελ. 29 τῶν τοῦ 1876 πρακτ.

ρη¹⁾, κατέγραψεν αὐτὰ εἰς κατάλογον, καὶ ἔκτοτε πλουτίζει τὴν βιβλιοθήκην ταύτην διὰ νέων δωρεῶν καὶ δι' ἀγορῶν. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν ἠδυνήθη μέχρι τοῦδε διὰ λόγους οἰκονομικοὺς ἢ μᾶλλον δι' εὐκολίαν τοῦ γραμματέως καὶ προέδρου καὶ ταμίου, ἐργαζομένων συνήθως ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ, νὰ ἔχη ἰδιαιτέρον γραφεῖον, ἐν ᾧ νὰ συνεδριάξῃ καὶ νὰ ἐργάζεται τὸ συμβούλιον καὶ οἱ ὑπάλληλοι, ἢ τῆς βιβλιοθήκης ἐπίδοσις προβαίνει βραδέως, μὴ δυνατῆς οὔσης τῆς χρήσεως αὐτῆς τοῖς ἡμετέροις ἀρχαιολόγοις, ἀρκουμένοις κατ' ἀνάγκην εἰς ἃ παρέχει αὐτοῖς βιβλία ἢ ἰδιαιτέρα ἐκάστου βιβλιοθήκης καὶ ἢ τοῦ δημοσίου καὶ πάνεπιστημίου καὶ ἢ τῆς βουλῆς, αἵτινες καὶ πλουσιώτεραί εἰσιν ἐν ἀρχαιολογικοῖς συγγράμμασι, καὶ ὁσημέραι νέα προσκτῶνται βιβλία. Ὅταν ποτὲ ὁμως καὶ ἡ ἐταιρία ἀναλάβῃ ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα καὶ σπουδαιότερον ἀρχίσῃ νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης διὰ τῶν αὐτῆς ἐταίρων, τότε καὶ ἡ βιβλιοθήκη θέλει πλουτισθῆ ἐξ ἀνάγκης, ὅπως παρέχῃ τὴν δυνατὴν ἐπικουρίαν τοῖς παρ' ἡμῖν ἀρχαιολογοῦσιν, ὧν ὁ ἀριθμὸς εὐχόμεθα ν' αὐξάνῃ μὲ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου.

Ἀρχαιολογικὴ ἐφημερίς.

Ἡ ἔκδοσις ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος ἤρξατο, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, εὐθύς μὲ τὴν σύστασιν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, ἀναδεχθέντων τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς μελῶν τινῶν τοῦ τότε συμβουλίου, ἰδίως δὲ τοῦ γραμματέως Ραγκαβῆ καὶ τοῦ γενικοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων, τοῦ μακαρίτου Πιττάκη. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἔτη, συνεργαζομένων τούτων, ἐξεδίδετο αὕτη καὶ ἐπιμελῶς καὶ τακτικῶς ἀφ' ὅτου ὁμως ὁ κ. Ραγκαβῆς ἤρχισε ν' ἀσχολῆται εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ ἔκδοσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὑστερον ἐκδοθεισῶν Antiquités Helléniques, ὧν ὁ α' τόμος ἐξεδόθη τὸ 1842, ὁ β' τὸ 1855, ὑπελεί-

1) Βλ. σελ. 23 τῶν τοῦ 1859 καὶ σελ. 16 τοῦ 1860 πρακτικῶν.

φθη ἀπὸ τοῦ 1839 μόνος ἐκδότης τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ἐκδιδομένης ἐξ ἀρχῆς δαπάναις τῆς Κυβερνήσεως, ὁ μακαρίτης Πιπτάκης, ὅστις ἐξέδιδεν αὐτὴν ὅπως ἠδύνατο καὶ ὅταν εἶχεν ὕλην μέχρι τοῦ 1860, ὅτε διακόπτων τὴν ἐκδοσιν ἐξομολογεῖται ἐν τέλει τοῦ τελευταίου τεύχους ὡδε·

«Μέχρι τοῦδε ἐδημοσίευσα οἰκεία βουλῇ προῖκα καὶ ἀμισθεὶ »4,158 ἐπιγραφάς. Ἐπραξα τοῦτο κινούμενος μόνον ὑπὸ τοῦ πρὸς »τὸν ἔρωτα τῶν προγονικῶν μου λειψάνων πόνου, ὃς καὶ ἐν καιρῷ »πολέμου μοὶ ἦν ἀδιάσπαστος σύντροφος. Νῦν δὲ ἀναγκάζομαι νὰ »διακόψω τὴν σειρὰν ταύτην διὰ λόγους, οὓς ἄλλοτε θέλω ἐξιστο- »ρῆσει. Ὡς ἄνθρωπος πιθανὸν νὰ ὑπέπεσα εἰς λάθη, ἀλλ' οὐδεὶς »ἀναμάρτητος. Ὁ σκοπός μου ἦν τὸ κοινὸν καλὸν καὶ ἡ εἰς τὰ »πέρατα τῆς οἰκουμένης διάδοσις παντὸς ἐλληνικοῦ γράμματος χά- »ριν τῆς ἐλληνικῆς εὐκλείας».

Ταῦτα μετὰ θερμότητος καρδίας ἔγραψε μικρὸν πρὸ τοῦ θανά- του αὐτοῦ ὁ ἀληθῶς ἐργασθεὶς κατὰ πάντα τὸν βίον του μετὰ θρη- σκευτικῆς εὐλαβείας ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς πατρίδος αἰ- διμος ἀνὴρ. Ἀναγνωρίζοντες τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τούτων μὲ ὄν περιορισμὸν ἀνωτέρω (ἐν σελίδι 11η) ἐδηλώσαμεν, ὁμολο- γοῦμεν ὅτι ἐν τῇ αὐταπαρνήσει ταύτῃ ἔσχεν εὐτυχῶς ὁ Πιπτάκης καὶ ἄλλους πολὺ ἀξιοτέρους αὐτοῦ διαδόχους, οἵτινες καὶ ἐδημο- σίευσαν καὶ δημοσιεύοντες διατελοῦσι μέχρι σήμερον τὰ τῆς ἐται- ρίας εὐρήματα μετὰ τῆς αὐτῆς μὲν ἀφιλοκερδείας, μετὰ πλείονος ὅμως καὶ ἀκριθείας καὶ τελειότητος.

Ἀφῆθη λοιπὸν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸν ἀκάματον Πιπτάκην ἡ σύνταξις καὶ ἐκδοσις τῆς ἐφημερίδος. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἐξεδόθη- σαν ἐν Ἀθήναις πλὴν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ διτόμου πονήματος τοῦ κ. Ῥαγκαβῆ καὶ τεύχη τινὰ ἰδιαιτέρως, περιέχοντα τὰς ἀπὸ τοῦ 1851—1860 ἀνευρεθείσας ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς πόλεως καὶ Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν ἐπιγραφάς ὑπὸ μελῶν τῆς ἐταιρίας, οἷον τὰ

4 ἀνωτέρω ἐν σελ. 39 ὀνομασθέντα τεύχη, ἃ ἐξεπόνθησεν ὁ Π. Βύ-
στρατιάδης, καὶ τὸ ἐν ἔτει 1860 ἐκδοθὲν δαπάναις τῆς ἑταιρίας ὑπὸ
Στ. Α. Κουμανοῦδη ἐκπονηθὲν α' τεῦχος, τὸ περιέχον ἑλλ. ἐπιγρα-
φὰς κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνεκδότους. Ὁ αὐτὸς ἐξέδωκε τὸ 1874
Ἐπικτικῆς ἐπιγραφὰς ἐπιτυμβίους ὑπὲρ τὰς 4,000 ἐν ὀγκῶδει τό-
μῳ δαπάναις τοῦ τυπογράφου Κ. Ἀντωνιάδου.

Ἐφ' οὗ ὅμως χρόνου κατέπαυσεν ἡ ἔκδοσις τῆς ἀρχαιολογικῆς
ἐφημερίδος ἐγένετο ἐπαισθητὴ ἡ ἔλλειψις ταύτης· ὅθεν αἰτήσῃ τοῦ
τῆς ἑταιρίας συμβουλίου ἐχορήγησε καὶ πάλιν ἡ Κυβέρνησις τὴν
ἀπαιτουμένην δαπάνην πρὸς ἔκδοσιν αὐτῆς, ὄρισασα καὶ ἀμοιβὴν
χρηματικὴν τοῖς συντάκταις καὶ ἐκδόταις αὐτῆς. Καὶ ἀληθῶς ἐξε-
δόθη αὕτη τὸ 1862 ἐν νέᾳ περιόδῳ ἀκριβέστερον καὶ τακτικώτε-
ρον ἐπὶ ὅλον τὸ ἔτος καὶ εἰς 12 τεύχη. Ἀλλὰ πάλιν ἐλλείψει οὔτε
χρημάτων οὔτε ὕλης, διότι τοιαύτην παρέχουσιν ἄφθονον αἱ ἀνα-
σκαφαὶ καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς ἑταιρίας ἐργασίαι, ἀλλ' ἐλλείψει συγγρα-
φῶν, συνεργεῖα πάλιν τοῦ συμβουλίου καὶ συνδρομῆ τῆς Κυβερνή-
σεως ἐξεδόθησαν ἀπὸ τοῦ 1869 μέχρι τοῦ 1874 πέντε νέα ταύτης
τεύχη, μεθ' ἃ ἔπαυσεν ὅλως ἡ ἔκδοσις αὐτῆς μέχρι σήμερον, εἰ
καὶ ἔκτοτε κατ' ἔτος τὸ συμβούλιον ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ ζῆτει
καὶ εὔχεται τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς. Αἰτία τούτου εἶ-
ναι, ὡς εἶπομεν, οὐχὶ ἔλλειψις χρημάτων, διότι τοιαῦτα παρέ-
χει ἡ Κυβέρνησις, ἀλλ' ἡ ἔλλειψις ἀρχαιολόγων καὶ τεχνιτῶν, δυ-
ναμένων νὰ συντηρήσωσι τακτικῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς ἀρχαιολογικὴν
ἐφημερίδα κατὰ τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης. Ἐχομεν
ἀληθῶς τινὰς ἀσχολουμένους εἰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας, ἀλλ' οὐ-
τοί εἰσιν ὀλίγοι, καὶ οἱ πλείονες ἀναγκάζονται νὰ ἐνδιατρίβωσι καὶ
εἰς ἄλλα ἔργα τῆς πολιτείας, ἃ ἐπιβάλλει αὐτῇ τούτοις καὶ ἐξ ὧν
πορίζονται τὰ τοῦ βίου. Ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγους, εἰς τὴν
ἀρχαιολογίαν μόνην ἀσχολουμένους, δὲν ἠτύχησεν ἔτι ἡ πατρίς
ἡμῶν ν' ἀποκτήσῃ πολλοὺς, διότι ἡ ἐπιστήμη αὕτη δὲν δύναται νὰ

ἀμείψῃ παρ' ἡμῖν δεδόντως τοὺς ἐργάτας αὐτῆς· τούτου ἕνεκα οἱ νέοι τρέπονται εἰς ἄλλας ἐπιστήμας, ἀφ' ὧν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀφρονώτερα τὰ μέσα τῆς ζωῆς. Πλούσιοι δὲ λόγιοι, ἐξ ἀγάπης μόνον ἀσχολούμενοι εἰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας καὶ μελέτας καὶ συγγραφάς, ὀλίγιστοι ἀνεφάνησαν παρ' ἡμῖν, διότι καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἀληθής καὶ ἀφιλοκερδῆς ἀσκησις τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἔτι παρ' ἡμῖν σπάνιον κτῆμα. Διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ τὸ συμβούλιον τῆς ἐταιρίας συγκροτεῖται νῦν ἐν μέρει ἐξ ἀνδρῶν φίλων καὶ ἐραστῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἐργαζομένων ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς προπαρασκευαστικὰ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης τῆς ἀρχαιολογικῆς ἔργα, οὐδόλως ἀμελούντων ὅμως νὰ ἀναδείξωσιν ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγους παρ' ἡμῖν, διότι κάλλιστα γινώσκουσι καὶ ἑαυτοὺς καὶ τῶν ἀνδρῶν ἡ ἀρχαιολογία δεῖται. *)

*) Ἐπειδὴ ἕνεκα τῶν εἰρημένων λόγων εἶναι ἀδύνατος, τό γε νῦν ἔχον, ἡ τακτικὴ ἔκδοσις ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος, ἔκριναν ἀναγκαῖον δύο τῶν τοῦ συμβουλίου μελῶν καὶ καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου, ὁ Κουμανούδης καὶ Καστόρχης, νὰ ἔλθωσιν ἄλλως εἰς ἐπικουρίαν τῆς ἐπιστήμης· καὶ δὴ συμφωνήσαντες μετ' ἄλλων λογίων ἐπεχείρησαν καὶ ἐκδίδουσιν ἀπὸ τοῦ 1872 τὸ περιοδικὸν Ἀθηναίων, ἐν ᾧ τυποῦνται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐπιγραφαὶ μικροὶς γράμμασιν, ἀνευρισκόμεναι ἔκτοτε ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς ἐταιρίας καὶ ὅσαι ἄλλως ἀποκτῶνται ὑπὸ ταύτης· ἐνίοτε δὲ καὶ ἀρχαιολογικαὶ διατριβαὶ μετὰ εἰκόνων καὶ εἰδήσεις ὁσάκις τοιαῦται ὑπάρχουσιν. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε τὸ Ἀθηναίων, ὅπως οὐδὲ ὁ Φιλιππῶν πρότερον καὶ ὁ Ἑρανιστῆς πρὸ τούτου, οὐδὲ ἄλλο οἰονδήποτε ἀκριβῶς ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν εἶναι δυνατὸν νὰ συντηρηθῇ ὑπὸ συνδρομητῶν, διότι οὐδὲ παρ' ἡμῖν οὔτοι, οὔτε οἱ ἀναγνώσται τοιούτων περιοδικῶν εἰσι πολλοὶ, διενεμήθησαν οἱ ἀναλαβόντες τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ νὰ ζητήσωσι παρὰ τοῦ Πανεπιστημίου βοήθειαν πρὸς συντήρησιν τοῦ περιοδικοῦ, ἢ λαβόντες ἤρξαντο τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ τούτου ὁποῖα ἔσται ἡ τύχη ὕστερον, ἀδηλον· διότι πλὴν τῆς δαπάνης ἀπαιτεῖται καὶ προθυμία πρὸς συγγραφὴν ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν, ὅσας δεόν νὰ ἐκδίδῃ τοιοῦτο περιοδικόν· ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ αὕτη εἶναι ἀνάλογος παρ' ἡμῖν

Ευεργέται τῆς εταιρίας.

Ἐν τῇ γενικῇ ταύτῃ ιστορικῇ ἐκθέσει δίκαιον εἶναι νὰ γένη τελευταῖον μνεῖα καὶ τῶν ευεργετῶν τῆς εταιρίας. Ἐν τοῖς ἀνωτέρω δημοσιευθεῖσι πίναξι τῶν εἰσπράξεων φαίνεται ὅτι μέγα ποσὸν αὐτῶν προῆλθεν ἐξ ἐκτάκτων εἰσφορῶν, ἅς φιλόρχαιοι φιλέλληνες σοφοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ὁμογενεῖς προσήνεγκον. Πάντων τούτων τὰ ὀνόματα ἀπεφάσισεν ἡ εταιρία τὸ 1848 τῇ 14 Ἰανουαρίου νὰ ἀναγράψῃ ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης, ἰδρυθησομένης παρὰ τὴν εἰς Ἀκρόπολιν εἰσοδον· ἀλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν ἐξετελέσθη· οὐχ ἤτον ὅμως ἐγνωστοποιοῦντο ἀείποτε τακτικῶς διὰ τοῦ τύπου τὰ ὀνόματα αὐτῶν· ἐκάστοτε μὲν διὰ τῶν ἐφημερίδων, καὶ ἐν τέλει παντὸς ἔτους ἐν τοῖς δημοσιευομένοις πρακτικοῖς τῆς εταιρίας.

Ἡ ἐπομένη ἀναγραφή τῶν ευεργετῶν τούτων ἐγένετο σύμφωνα πρὸς τὰ ἐκδοθέντα πρακτικά. Δυνατὸν νὰ παρελείφθησαν καὶ τινὰ ἐξ ἀγνοίας· τὰ παραλειφθέντα θέλομεν γνωστοποιήσει, εὐκαιρίας τυχόντες, ἵνα μὴ μένωσιν ἄγνωστοι εἰς τὸ Ἑλληνικὸν οἱ αὐτὸ ευεργετοῦντες. Ἐν τῷ ἐπομένῳ πίνακι σημειοῦμεν τὰ ὀνόματα καὶ τὸ χρηματικὸν ποσὸν, ὃ ἕκαστος ἐχορήγησεν εἰς τὴν εταιρίαν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ιδρύσεως αὐτῆς μέχρι σήμερον.

πρὸς τὴν τῆς ἀναγνώσεως ἐπιστημονικῶν διατριβῶν. Μὴ νομίση δέ τις ὅτι διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἐδραιωθῇ ἐπιστημονικὸν περιοδικόν, διότι δὲν ἀμείβονται νῦν καλῶς οἱ γράφοντες. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές· οἱ μὲν θέλοντες νὰ ἐργάζωνται (καὶ οὗτοι δυστυχῶς εἶναι εὐάριθμοι) ἔπραξαν καὶ πράττουσι τοῦτο ἀείποτε δωρεάν, οἱ δὲ μὴ θέλοντες, ἢ ἄλλως κωλυόμενοι νὰ ἐργασθῶσι, καὶ ὅταν δοθῇ αὐτοῖς ἀμοιβὴ ὀπίσῃ αὐτοὶ ἠθέλησαν, εἰργάσθησαν μικρόν τι, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀπαυδήσαντες ὤθησαν ἔπαυσαν.

Δέον λοιπὸν νὰ πληθυνθῇ παρ' ἡμῖν ἡ γνῶσις, ν' ἀναφανῶσι προηγουμένως εἰδικοὶ ἐν ἐκάστη ἐπιστήμῃ ἄνδρες, ὑπὲρ ταύτης μόνον ἐξ ἀγάπης ἐργαζόμενοι. Τότε ἔσται δυνατὸν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἐφημερίδα καὶ ἐπιστημονικὰ λόγου ἄξια περιοδικὰ νὰ ἔχωμεν.

	Ἀναγραφὴ τῶν ἐξ ἀρχῆς προσενεγκόντων χρηματικὴν συνδρομὴν		
	ἀνωτέραν τῆς ἐνιαυσίου τακτικῆς καὶ ἄλλως		
	συνδραμόντων ὑπὲρ τῆς ἐταιρίας.		
1838	Ὁ κ. Lapierre, ἀξιωματικὸς τοῦ		
σελ. 32	πρακτ. γαλλικοῦ στόλου.....δρχ.	33, 48	
	Lord Aberdeen	»	100
1839	Baron Stürmer, πρέσβυς Αὐστρίας		
σελ. 60	ἐν Κωνσταντινουπόλει.....	»	150
	Baron Roussin, πρέσβυς Γαλλίας		
	ἐν Κωνσταντινουπόλει.....	»	100
	Baron de Barant, πρέσβυς Γαλ-		
	λίας ἐν Πετρούπολει.....	»	100
	Baron Prokesch d' Osten, πρέ-		
	σβυς Αὐστρίας ἐν Ἀθήναις.....	»	100
	de Lagrené, πρέσβυς Γαλλίας ἐν		
	Ἀθήναις	»	100
	Travers, γεν. πρόξενος τῆς Ὀλ-		
	λανδίας ἐν Ἑλλάδι.....	»	50
	Devoize, πρόξεν. Γαλλίας ἐν Σύρῳ	»	100
	Coudriafsky, πλοίαρχος αὐστρ.	»	50
	Π. Πάλλης, πρόξενος Ἑλλάδος ἐν		
	Λονδίνῳ.....	»	115
1840	Dawson Damer, συνταγματάρχ.	»	281, 20
σελ. 92	Le comte de Sartiges.....	»	100
	St. Marc-Girardin	»	100
	A. Falk, πρέσβυς τῆς Ὀλλανδίας		
	ἐν Βρυξέλλαις.....	»	100
	Ἡ κ. Vallians	»	150

1841	Ὁ κόμης Πορταλῆς	δρχ.	70
σελ. 142	Nicolson Haw, πλοίαρχος	»	57, 80
	Cremier, δικηγόρος ἐν Παρισίοις	»	55, 14
	le Marki Talery	»	150
	Ἄγγ. Μουστοξύδης, πρόξεν. Ῥωσ-		
	σίας ἐν Θεσσαλονίκη	»	100
1842	Ὁ βασιλεὺς τῆς Ὀλλανδίας	»	454
σελ. 162	St. Kanning	»	300
	de Lagrené αἰθίς	»	100
	Τζιτζινίας, πρόξενος Ἑλλάδος ἐν		
	Μασσαλία	»	130
	Hill Handley, ἄγγλος	»	50
	Edouard Wattmann	»	56, 24
	Kirpatrik	»	44
	Gibbs	»	44, 40
	G. Leiburn	»	30
	François Quill. Irs	»	24
	Edouard Everet	»	60
1843	Εἰςπράχθησαν ἐκ δωρεῶν φιλελ-		
σελ. 166	λῆνων, μὴ ὀνομαζομένων ἐν τοῖς		
	πρακτικοῖς	»	1090
1844	Οἱ κκ. Leake καὶ Bracebridge		
σελ. 184	διὰ Finlay	»	1000
	Οἱ ἐν Λονδίῳ Ἕλληνας διὰ τοῦ		
	κ. Ἰωνίδου	»	1000
	Ὁ κ. Ἰωνίδης	»	500
	Ὁ αὐτὸς αἰθίς	»	500
1845	Ὁ κ. Μανάκης ἐκ συνδρομῶν τῶν		
σελ. 194	ἐν Σερβίᾳ Ἑλλήνων	»	800

	Ὁ κ. Strong ἐκ συνδρομῶν ἄγγλωνδρχ.	364
	Ὁ κ. Meiclam ἄγγλος διὰ τοῦ Finlay	» 50
	Ὁ κόμης Ῥωσσέτος	» 41, 12
	Ὁ κ. Laborde	» 20
	Ὁ κ. Δ. Μαῦρος	» 50
1846	Ὁ δούξ Montpensier	» 558
σελ. 238	Ὁ κ. Μανάκης ἐκ Κωνσταντινου- πόλεως	» 483
	Ὁ κ. Στουρνάρης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	» 1000
	Ὁ κ. Μαντζουράνης ἐν Βιέννῃ ..	» 558
	Ὁ κ. Woolsey ἐξ Ἀμερικῆς...	» 27, 90
1847	Ὁ κ. Κ. Μουρούζης	» 150
σελ. 320	Ὁ κ. Δ. Μαῦρος αὔθις	» 157
	Ὁ κ. Σκουμπουρδῆς	» 220
	Ὁ κ. Δέκκας καὶ ἄλλοι ἐν Νεα- πόλει	» 420
1848	Ὁ δούξ de Luynes	» 3348
σελ. 26 πρακτ.	Ὁ κ. Π. Μουρούζης καὶ ἄλλοι ἐν τοῦ ἔτους τούτου Ἰασίῳ	» 1697, 80
	Ὁ κ. Στρέγκ ἐξ Ἀγγλίας	» 433
	Οἱ κκ. Leake καὶ Bracebridge διὰ Finlay	» 415
	Ὁ κ. Konstantonowitz Germa- ni ἐν Βιέννῃ	» 500
	Ὁ κ. Chadia ἐν Βιέννῃ	» 250
	Ὁ κ. Prockesh d'Osten	» 100
1849	Ὁ κ. Finlay ἐκ συνδρομῶν ἐξ σελ. 32 πρακτ. Ἀγγλίας	» 150

ἐφορείας καὶ	Ὁ κ. Conyngham.....	δρχ. 100
συλλόγου πρακτ.	Ἀνώνυμός τις (πατριάρχης Κω-	
1849, φεβρ. 14	στάντιος).....	» 1310
	Ὁ κ. Ἰωνίδης.....	» 300
1851	Ὁ κ. Ἰωάννης Χ. Πέτρου, γερου-	
χειρογρ. πρακτ.	ρουσιαστής.....	» 1150
18 μαρτίου	Ὁ κ. Νικ. Ἀθ. Μακρῆς ἐκ Δημη-	
1851	τσάνης.....	» 2500
ἀπρ. 5 ἔξ 6 ἰουλ.	Ὁ Ἐπίσκοπος Εὐδοξιάδος.....	» 1000
1849 ἰανουαρ. 14	Ὁ κ. Κ. Ἰωνίδης δωρεῖται τὴν ἐν	
πρακτ. συλλόγου	Κηρισσία οἰκίαν τοῦ ἀξίας...	» 4500

Ἐπειδὴ τῶν ἐφεξῆς ἐτῶν μέχρι τοῦ 1858 δὲν ἐξεδόθησαν πρακτικὰ τῆς ἐταιρίας, ἀγνοοῦμεν τίνες ἔδωκαν συνδρομὴν ἀνωτέραν τῆς τακτικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1859 ὅμως, ὅτε ἤρξατο πάλιν ἡ ἐταιρία νὰ ἐργάζεται, ἐδημοσιεύοντο τακτικῶς τὰ πρακτικὰ καὶ ἐν τέλει αὐτῶν κατάλογος πάντων τῶν συνδρομητῶν αὐτῆς καὶ δήλωσις τοῦ ποσοῦ τῆς συνδρομῆς ἐκάστου. Ἐκ τούτων σημειοῦμεν ἐνταῦθα τοὺς προσενεγκόντας ποσὸν ἀνώτερον τῶν 100 δραχμῶν. Εἰσὶ δὲ οὗτοι κατ' ἔτος οἱ ἐξῆς·

1859	Ὁ βαρὼν Σ. Σίνας ἄπαξ	1000,
σελ. 12 καὶ 32	κατ' ἔτος ἀνά.....	» 200
	Ὁ κ. Debruck, ὑπουργὸς ἐν Αὐ-	
	στρία.....	» 250
1860	Ἀνώνυμός τις ἐν Βουκουρεστίῳ	» 1000
σελ. 7	καὶ κατ' ἔτος.....	» 600
	Δημ. Μπεναρδάκης ἄπαξ.....	» 4000
	κατ' ἔτος.....	» 1000
	Ἀνδρέας Συγγρός ἐν Κωνστ/λει.	» 1232

	Σ. Ν. Φραγκόπουλος ἐν Μεγκεσρία δρχ. 600	
	Ὁ ἐν Πετροπόλει πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Κοντογιαννάκης κατ'	
	ἔτος . . . . . »	558
	Κωνστ. Γ. Σουτζος ἐν Βουκουρε- στίῳ ἐπὶ τρία ἔτη . . . . . »	6000
	Ἡ ἐν Κωνσ/λει ἀρχαιολογικὴ ἐπι- τροπὴ διὰ τοῦ προέδρου κ. Ἰακ. Ῥάλλη . . . . . »	1785
1865	Γ. Ἀλ. Μαυροκορδάτος ἐν Βιέννῃ »	600
σελ. 4	Ἰλαρίων Ροῦ ἐν Μασσαλίᾳ . . . . »	500
	καὶ τὰ ἐφεξῆς ἔτη ὡσαύτως.	
	Δ. Δημητρακόπουλος ἐν Κωνστ/λει »	448
	Ἰωάννης Ῥώμας ἐν Βασσαραβία 10 μετοχὰς τῆς ἔθν. Τραπεζῆς, ἵνα λαμβάνῃ τὸν τόκον αὐτῶν.	
1866	Κύριλλος, πατριάρχης Ἱεροσολύ- μων ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀνά . . . . . »	100
σελ. 5	Δῆμος Ἑρμουπολιτῶν κατ' ἔτος. »	200
	Οἱ ἐν Γαλαζίῳ ἀδελφοὶ Νεγροπόν- ται καὶ Ε. Χ. Θεολόγου . . . . . »	1309
	Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν κατ' ἔτος »	1000
1867	Μητροφάνης Μαζουρίνης ἐν Παρι- σίοις . . . . . »	890
σελ. 4	Σοφοκλῆς Κωνσταντινίδης ἐν Ἀλε- ξανδρείᾳ . . . . . »	250
	Θεοδ. Βλαστός, Α. Κ. Ἀγέλαστος καὶ Κ. Μενέλαος ἐν Καλκούττα ἀνά . . . . . »	114

1868	Οἱ ἐν Λονδίνῳ ὁμογενεῖς διὰ τοῦ	
σελ. 5.	ἐν Πειραιεῖ κ. Α. Ῥάλλη	δρχ. 1271, 60
	Οἱ ἐν Λονδίνῳ ἀδελφοὶ Ῥάλλη	» 282
	» » » Σκυλίτζης καὶ Σ.	» 282
	» » » Α. Ἀγέλαστος	» 226, 40
	» » » Μ. Σπάρταλης	» 197, 40
	Ὁ ἐν Μόσχᾳ Βασ. Μποστταντζό- γλος	» 112
1869	Ὁ ἐν Πειραιεῖ Α. Ῥάλλης συνδρο- μὰς τῶν φίλων τοῦ ὁμογενῶν ἐν Λονδίνῳ	» 2146
σελ. 6	Ἰω. Ἀθ. Κουμανούδης ἐν Βελι- γραδίῳ	» 1345
1870	Ἰω. Π. Χαδόπουλος ἐν Ἀθήναις	» 1000
σελ. 7	Πέτρος Ῥώμας ἐν Βιέννῃ	» 202, 60
	Γ. Συμβουλίδης ἐν Πετρούπολει	» 200
	Μ. Σπάρταλης	» 200
	Οἱ ἐν Καλκούτᾳ ὁμογενεῖς	» 1163
	Ἰάκωβος Ῥάλλης ἐν Μεδιολάνοις	» 100
1871	Γ. Ἀλ. Μαυροκορδάτος	» 672
σελ. 7	Ἰερμ. Γ. Βουτσινᾶς ἐν Ὀδησσῷ	» 500
	Θ. Δούμπας	» 404, 30
	Ἰω. Γκιῶν	» 100
1872	Ἰερώνυμος Βαλλιέρης ἐν Μασσαλίᾳ	» 1164, 80
σελ. 4	Ἀνδρέας Βαλιᾶνος	» 784
	Ἰωάννης Ἀντωνιάδης ἐν Ἀλεξαν- δρείᾳ	» 500
	Ἰω. Βουτσινᾶς	» 200
	Δημ. Βασιλείου ἐν Μασσαλίᾳ	» 128

11

1873	Εὐαγγελινὸς Κωνσταντινίδης ἐν	
σελ. 15	Γαλαζίῳ	δρχ. 227
	Ἰωάννης Γεωργιάδης ἐν Ἑρωμουνίᾳ »	136
	Ὁ ἐπίσκοπος Δρυϊνουπόλεως Ματ-	
	θαῖος	» 119
	Ἐρ. Σλείμανος	» 115
1874	Θεοδ. Βλαστὸς καὶ Λ. Ἀργέντης	
σελ. 8	ἐν Καλκούττα ἀνά	» 145
	Ἄντ. Ῥικάκης	» 112
	Οἱ ἀδελ. Νεγροπόνται ἐν Γαλαζίῳ »	200
	Ἑλλ. Σύλλογος Ἑρμῆς ἐν Μασ-	
	φαλίᾳ	» 114
1875—76	Ἐρ. Σλείμανος	» 9015
σελ. 11	Χρηστάκης Ζωγράφος ἐν Κωνστ/λει »	2300
	Γεώργιος Ἀφεντούλης ἐν Τεργέστη »	300
	Λουκάς Μαυρογορδάτος ἐν Ἀγγλίᾳ »	280
	Παρασκευὴ Γοργόλη	» 224
	Ὁ πρέσβυς τῆς βορείου Ἀμερικῆς	
	κ. Ῥήδ	» 200
	Ἀδελφοὶ Ἐμμανουήλ	» 160
	Οὐίλ. Στούαρτ πρέσβυς τῆς Ἀγ-	
	γλίας	» 100
1877	Καρ. Μάκγρεγορ ἄγγλος	» 294
σελ.	Ἀδελφοὶ Νεγροπόνται ἐν Γαλαζίῳ »	200
	Ὁ δῆμος Ἀργείων	» 200
	» » Ἡλιδος	» 100
	» » Μυρτουντίων	» 100
	» » Δύμης	» 100
1878	Εὐάγ. Ἀχιλλόπουλος ἐν Καίρῳ. »	2000

Η κροστρία

18

σελ. 5	Στεφ. Ζαφειρόπουλος ἐν Μασσαλίᾳδρχ. 1120
	Α. Ἡφαιστίδης ἐν Κωνστ/λει δις
	ἀνά..... » 1000
	John Phené ἐν Λονδίῳ..... » 228
	Οὐίλ. Στούαρτ πρέσβυς τῆς Ἀγ- γλίας ἐν Ἀθήναις..... » 200
	N. A. Πετραλιᾶς ἐν Πάτραις... » 119, 30
1879	Archibald H. Sayce ἐν Ὁξωνίᾳ » 150
σελ. 5.	Γ. Τζαννέτος ἐν Πειραιεῖ..... » 128.

Εἰς τοὺς εὐεργέτας τῆς ἐταιρίας καταλεκτέοι καὶ πάντες ὅσοι ὀπωρδῆποτε εἰργάσθησαν ὑπὲρ αὐτῆς, ὡς οἱ συνελθόντες εἰς συγκρότησιν τῆς τῶν φιλαρχαίων ἐπιτροπείας, Γ. Σταῦρος, Μ. Ρενιέρης, Γ. Βασιλείου καὶ Εὐθ. Κεχαγιᾶς, οἱ διοικηταὶ τῆς ἐθν. Τραπεζῆς, καὶ οἱ συναδελφοὶ αὐτῶν Π. Καλλιγᾶς καὶ Α. Ρ. Ραγκαβῆς, οἱ δωρησάμενοι τῇ ἐταιρίᾳ τὰ ἐκ τοῦ λαχείου τῶν φιλαρχαίων συναχθέντα χρήματα¹⁾.

Οἱ ἀπὸ τοῦ 1837 Ὑπουργοὶ τῆς παιδείας, οἱ ὡς πρόεδροι διευθύναντες καλῶς τὰ τῆς ἐταιρίας, καὶ ὁ τοῦ 1858 Ὑπουργός, ὁ μακαρίτης Χ. Χριστόπουλος, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα λόγιοι Ὑπουργοὶ τῆς παιδείας καὶ Πρωθυπουργοὶ, ὅσοι καὶ δημοσίους χρήμασι καὶ διὰ τῆς προστασίας των πολλαχῶς συνέπραξαν ὑπὲρ τῆς εὐοδώσεως τῶν τῆς ἐταιρίας, σπανίως ἢ μᾶλλον οὐδέποτε ἀπορρίψαντες τὰς πρὸς αὐτοὺς γενομένας αἰτήσεις αὐτῆς, ἀς καὶ ἡ βουλή κατόπιν προθυμότερα ἐνέκρινε.

Περιουσία τῆς ἐταιρίας.

Τὸ μὲν ἐκ δωρεῶν τὸ δὲ ἐκ περισσευμάτων τῶν ἐνιαυσίων ἀπολογισμῶν ἔχει ἡ ἐταιρία ἐν μέρει εἰς τὴν διάθεσίν της τὰ ἐξῆς χρή-

1) Βλ. ἀνωτέρω σελ. 54.

ματα καὶ κτήματα, μὴ περιλαμβανομένων τῶν ἐν ταῖς συλλογαῖς ἀρχαίων καὶ βιβλίων αὐτῆς, καθ' ἣν σημείωσιν ἔδωκεν ἡμῖν ὁ ταμίας τῆς ἐταιρίας τῇ 10 Νοεμβρίου 1879.

Οἰκίαν, ἀγορασθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐταιρίας, ἀξίας δρχ.	11,000
12 μετοχὰς τῆς ἐθνικῆς Τραπεζῆς	» » 39,600
Ἔντοκον κατάθεσιν εἰς τὴν ἐθνικὴν Τράπεζαν	» 10,061
᾽Οφειλόμενα ὑπὸ ἰδιωτῶν.....	» 2,500
86 ὁμολογίας τοῦ ἐθνικοῦ δανείου τῶν 4,000,000	
ὧν ἐκάστη τιμᾶται δρχ. 280.....	» 24,080
506 ὁμολογίας τοῦ δανείου τῶν 28,000,000	
πρὸς δρχ. 280	» 141,680
20 ὡσαύτως τῶν 6,000,000 πρὸς 100.....	» 2,000
100 ὡσαύτως τῶν 6,000,000.....	» 40,531, 95
᾽Οφειλόμενα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.....	» 61,708, 6
Προκαταβολὰς εἰς τὸν ἔφορον Σταματάκην.....	» 1,600
Ἐπάρχοντα ἐν τῷ ταμείῳ χρήματα τῇ 10 Νοεμβρίου 1879.....	» 1,158, 36
	<hr/>
	» 335,889, 37
Ἀφαιρουμένων τῶν εἰς τὴν βιομηχανικὴν Τράπεζαν ὀφειλομένων ὑπὸ τῆς ἐταιρίας.....	» 4,529, 20
	<hr/>
	ὑπολείπονται » 331,360

Π Ρ Ο Σ Θ Η Κ Η.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐν σελ. 57 καὶ 58 προσόδους καὶ δαπάνας τῆς ἐταιρίας κατὰ τὴν β' περίοδον προσθέτομεν ἐνταῦθα τὰς ἐκεῖ παραλειφθείσας τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τῆς 10 Νοεμβρίου 1879, καθ' ἣν σημείωσιν ἐλάβομεν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ παρὰ τοῦ ταμίου τῆς ἐταιρίας.

Εισπράξεις.

τακτικά	δραχ.	3,148.65
εισιτήρια μουσείου	»	1004.64
τόκοι κεφαλαίων	»	22,275.13
ἐκ πωλήσεως ὑλικουῦ	»	52.—

ὄλικὸν ποσὸν δραχ. 26,480.42

Δαπάναι.

εἰς ἀνασκαφὰς	δραχ.	24,397.55
» ἐπισκευὰς ἀρχαίων	»	871.53
» ἀγορὰς ἀρχαίων	»	4,245.05
» μισθοὺς ὑπαλλήλων καὶ φυλάκων	»	6,242.20
» ἔξοδα γραφείου	»	1,442.45
» » μουσείου	»	2,990.65

ὄλικὸν ποσὸν δραχ. 40,189.33

Τὸ ποσὸν τῶν εισπράξεων τοῦ ἔτους 1879, προστιθέμενον εἰς τὸ τῶν προτέρων ἐτῶν τῆς 6' περιόδου, τὸ ἀνωτέρω (σελ. 57) σημειωθὲν, ἦτοι εἰς τὰς 578,063, 9+26,480.42, παρέχει ὄλικὸν ἄθροισμα δραχ. 604,543.51, τὸ δὲ τῶν δαπανῶν τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὰς τῶν προτέρων ἐτῶν (σελ. 58), ἦτοι εἰς 499,562.71+40,189.33, παρέχει ὄλικὸν ἄθροισμα δραχ. 539,752.04¹⁾.

1) Τὰ ποσὰ ταῦτα ἐμφαίνουσι κατὰ προσέγγισιν τὴν ἀλήθειαν, καθ' ἃ καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν (ἐν σελ. 58), διότι ἐλήφθησαν παρ' ἡμῶν ἐκ τῶν δημοσιευθέντων πρακτικῶν, οὐχὶ δὲ ἀμέσως ἐκ τῶν λογιστικῶν βιβλίων τῆς ἐταιρίας. Τὸ ἔργον θὰ ἦτο ἀκριβέστερον, ἂν ἐγίνετο ὑπὸ τοῦ ταμίου. Ἡμεῖς ἀπεπειράθημεν νὰ δείξωμεν ἐκ τῶν πρακτικῶν ὅποσα περίπου εἰσὶ κατ' εἶδος καὶ ὅλον τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τῆς ἐταιρίας· νομίζομεν δὲ ὅτι δὲν ἀπέχομεν πολὺ τῆς ἀληθείας.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ Β'.

Εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὀνομασθέντας εὐεργέτας τῆς ἐταιρίας προσθετοὶ καὶ οἱ ἐπόμενοι·

1861	Μιχ. Β. Κούμπας	δρχ.	130
σ. 29	Λάσκαρις Λασκαρίδης	»	115
	Baron von Malzen	»	100
	Σοφ. Κωνσταντινίδης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	»	280
	Εὐγ. Λάγκου, ἀρχιμανδρίτης »	»	100
	Γ. Κ. Σπανόπουλος	»	140
	Διονύσιος, ἐπίσκοπος Ἡλιουπόλεως	»	112
	Ι. Α. Κουμανούδης ἐν Βελιγραδίῳ	»	175
	Γ. Ἀφεντούλης ἐν Τεργέστη	»	115
	Οἱ ἐν Καλκούττη ὁμογενεῖς	»	622, 90
1862	Γρ. Γαρουφαλίδης ἐν Κωνσταντινουπόλει »		115
σ. 16	Μ. Γκιουμουῦς Γκιερδάνης »	»	265
	Οἱ ἐν Καλκούττη ὁμογενεῖς	»	622, 90
1863	Ἰω. Παραμυθιώτης	»	100
σ. 17	Οἱ ἐν Καλκούττη ὁμογενεῖς	»	813, 80

Τὸ αὐτὸ ἔτος συνέδραμον ἐκτάκτως ὑπὲρ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου οἱ ἑξῆς·

Ὁ βασιλεὺς Ὅθων 1000, ἡ βασίλισσα Ἀμαλία 500. Φίλιππος Ἰωάννου, Εὐθ. Καστόρχης, Λ. Καυταντσόγλος ἀνά 120. Charas de la Lorencie 100. Ι. Γ. Παπαδάκης 150. Π. Εὐστρατιάδης, Ι. Α. Κουμανούδης, Ἀνδρόνικος Πάϊκος, Γρηγ. Νοταρᾶς, Ἰω. Περβάνογλος, Γ. Π. Σκουζές, Κύριλλος Δέγλερης, Ἀν. Μοναρχίδης, Σοφ. Οἰκονόμος, Γ. Κ. Τυπάλδος, Θεόδωρος Νέγρης ἀνά

50. Δαυίδ, ἐπίσκοπος Φωκίδος, Ἀλέξ. Σκαρλάτος, Ν. Ζενευράκης, Δ. Χρηστίδης ἀνά 30. Στ. Κρίνος, Δ. Γ. Φιλάρετος, Ματθαῖος Λιανостаφίδας, Β. Τ. Οικονομίδης, Χρῆστος Ζῶτος, Ἀνδρέας Σαράντης ἀνά 25. Ἐκ δὲ Σύρου, ἐπιμελεία Ν. Πετροῦ ἤλθον δρχ. 370 καὶ ἐκ Λιβερπόλεως 322.

1868	Πανεπιστήμιον	δρχ. 3000
σ. 13	Ἰάκ. Ῥάλλης, ἐν Μεδιολάνοις	» 200
1869	Ἰω. Δ. Ψυχάρης ἐν Κωνσταντινουπόλει	» 112, 50
σ. 16	Ἀλ. Παπαδάκης ἐν Πετρούπολει	» 115
	Δ. Χ. Λαζάρου ἐν Σέρραϊς	» 100
1870,	Αὐγουστος Ἀγέλαστος ἐν Λονδίῳ	» 114
σ. 18}		
1871	Θ. Δούμπας ἐν Βιέννῃ	» 404, 30
σ. 26	Οἱ ἐν Καλκούττῃ ὁμογενεῖς	» 1096, 40
1872	Μ. Ξανθὸς ἐν Βουκουρεστίῳ	» 200
σ. 20	Οἱ ἐν Καλκούττῃ ὁμογενεῖς	» 1097, 60
1873	Οἱ κρίναντες τὸ Δημ. Οἰκονόμου διαγωνί-	
σ. 42	σμα Θ. Ἀφεντούλης, Εὐθ. Καστόρχης, Σ. Α. Κουμανούδης καὶ Ἰ. Περβάνογλος	» 215
	Ἰάκ. Ῥάλλης ἐν Μεδιολάνοις	» 100
	Δ. Βεργωτῆς ἐν Μασσαλίᾳ	» 115
	Οἱ ἐν Καλκούττῃ	» 1040, 40
	Λέων Χρυσοβελόνης	» 150
1874	Κύριλλος Χαιρωνίδης, ἀρχιεπίσκοπος Πα-	
σ. 57	τρῶν, ἐκληροδότησε τῇ ἐταιρίᾳ	» 3000
	Οἱ ἐν Λονδίῳ ὁμογενεῖς	» 1392
	Οἱ ἐν Καλκούττῃ »	» 1015

1875	Ἀδελφοὶ Νεγροπόνται.....	δρχ. 200
σ. 48	Οἱ ἐν Καλκούττη.....	» 1160
1876	Οἱ ἐν Μαγγεστρία.....	» 528
σ. 50		
1877	Δοσίθεος, ἐπίσκοπος Θηβῶν.....	» 112
σ. 42	Γ. Ἀλ. Μαυροκορδάτος ἐν Βιέννη.....	» 150
1878	Α. Ἡφαιστιδῆς.....	» 1000
σ. 44		

Ἐκ δὲ τῶν δήμων τοῦ Κράτους ἔδωκαν συνδρομὰς μέχρι τοῦδε οἱ ἑξῆς·

1861	Ὁ δῆμος Ἐπιδαυρίων δρχ. 50. Νυμφασίας 36. Γυθείου
σ. 29	καὶ Δαφνησίου ἀνά 30. Ἐλους καὶ Δρυοπίδος ἀνά 25.
1062	Ὁ τῶν Ἑρμουπολιτῶν 200. Ἐπιδαυρίων καὶ Αἰγίου
σ. 16	ἀνά 50. Πυλίας, Αἰγείρας, Καλαβρύτων ἀνά 30. Ἀστακοῦ, Δρυοπίδος ἐν Κύθνῳ ἀνά 25.
1863	Αἱ ἐν Εὐβοίᾳ ἱεραὶ μοναὶ Μακρυμάλλης, Βάθειας, Γα-
σ. 17	λατάκη, Σαγματᾶ ἀνά 50.
	Ὁ δῆμος Πειραιέων 100. Χαλκιδέων 130. Αἰγιαντίων
	100. Κορονηλέων 80. Ἰστιαιέων 75. Καρύστου 30.
	Νυμφασίας καὶ Κερπενητῶν ἀνά 25. Γλώσσης καὶ
	Νέων Ψαρῶν ἀνά 20.
1864	Ὁ δῆμος Χαλκιδέων 50. Κορονηλέων 60. Ἐπιδαυ-
σ. 10	ρίων 50.
	Αἱ ἱεραὶ μοναὶ Εὐβοίας, Γαλατάκη 100. Γέροντος 50.
	Ἡ ἐν Μυκόνῳ Τουρλιανῆς, ἡ ἐν Ἀνδρῶ Παναχράντου
	καὶ Ζωοδόχου Πηγῆς ἀνά 20.
1865	Δῆμος Ἀλαγωνίας 50. Ἐράνης 36. Θουρίας καὶ Καλα-

- σ. 15 μῶν ἀνὰ 30. Αὐλῶνος 25. Ἀλιφεύρας, Βῶλακος, Κυ-
παρισσίας, Τριπύλης ἀνὰ 20. Ὁ τῶν Πειραιέων 100.
Αἱ ἐν Ἀνδρῶν ἱεραὶ μοναὶ Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ Πανα-
χράντου ἀνὰ 20.
- 1868 Ὁ Ἐρμουπολιτῶν 200. Ὁ αὐτὸς τὸ 1870, 1871,
σ. 13. 1875 καὶ 1878 ἀνὰ 400· τὸ 1872, 1873, 1874
καὶ 1876 ἀνὰ 200. Ὁ τῶν Πειραιέων τὸ 1869
καὶ ἐφεξῆς ἀνὰ 50· τὸ 1878 δρ. 100.
- 1877 Ὁ Δύμης, Μυρτουντιῶν καὶ Ἥλιδος ἀνὰ 100. Ἀργείων
σ. 53 200. Φαρῶν 60. Ὀλυμπίων 50. Κλειτορίας 30.
- 1878 Ὁ Λαμιέων καὶ Μεσολογγίου ἀνὰ 100. Ἐλευσινίων,
σ. 42 Ἀραχώβης, Χαιρωνείας, Ἀγρινίου, Σαλαμινίων ἀνὰ 50.
Ληξουρίου 200. Ὀρχομενοῦ 25. Ἐν Πελοποννήσῳ ὁ
Νεμέας, Πελλήνης, Περαιχώρας, Τρικκάλων, Ἐράνης καὶ
Πλαταμῶδους ἐν Μεσσηνίᾳ ἀνὰ 100. Τριταίων ἐν
Ἀχαΐᾳ 80. Εὐρυστίνης ἐν Κορινθίᾳ 75. Κολωνίδων
ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Φαρῶν ἐν Ἀχαΐᾳ ἀνὰ 60. Λαπαθῶν
ἐν Ἀρκαδίᾳ 40.
- Ἱεραὶ μοναὶ ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι· Μυρτιᾶς ἐν Τριχωνίᾳ 50.
Ἀσωμάτων ἐν Ἀττικῇ καὶ Παντοκράτορος ἐν Τριχωνίᾳ ἀνὰ 30.
Προδρόμου ἐν Παρνασσίδι, Ὁσίου Σεραφείμ ἐν Πέτρᾳ, Μεταμορ-
φώσεως ἐν Ἐπισκοπῇ Θηβῶν καὶ Γενεσίου Θεοτόκου ἀνὰ 25.
Ἐν Πελοποννήσῳ· Μεγάλου Σπηλαίου καὶ Ταξιαρχῶν ἀνὰ 50.
Ἀγίας Λαύρας καὶ ἁγίων Θεοδώρων ἐν Καλαβρύτοις ἀνὰ 30.
Πεπελενίτσης ἐν Αἰγίῳ 20.

Εἰς τοὺς εὐεργέτας τῆς ἐταιρίας δεόν νὰ καταταχθῶσι καὶ ὅσοι
τῶν ἐταίρων κατέβαλον εἴτε ἐξ ἀρχῆς τακτικῶς τὴν ἐνιαύσιον συν-

δρομήν των ἢ πλεον τῶν δέκα ἐτῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς, οὐχὶ μικρὸς ὢν, γινώσκεται ἐκ τῶν κατ' ἔτος ἐκδιδομένων πρακτικῶν καὶ ἐκ τῶν λογιστικῶν βιβλίων τῆς ἐταιρίας. Εὐκταῖον ἄλλος τις μεθ' ἡμᾶς νὰ ἐξακριβώσῃ οὐ μόνον τὰ τῶν εὐεργετῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ λογιστικά ἐν γένει τῆς ἐταιρίας. Ἡμέτερον ἔργον ἦτο νὰ δώσωμεν γενικὴν τινα ἔννοιαν τῶν τῆς ἐταιρίας καθόσον ὁ μεμετρημένος χρόνος τῆς ἐργασίας ταύτης καὶ αἱ ἐκ καθήκοντος ἄλλαι ἐργασίαι ἡμῶν συνεχώρουν τοῦτο.

Ἐπιλογος.

Τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα τὰ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῆς ἐταιρίας διαπραχθέντα, ἀνάλογα ἴσως πρὸς τὰ εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς χρηματικὰ μέσα καὶ τὰς γνώσεις τῶν διευθυνάντων αὐτήν. Ἄν ἠδύνατο νὰ δημοσιεύῃ ὡς δεῖ τὰ ἀνευρισκόμενα ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης, ὅπως ποιοῦσιν ἄλλοι εὐποροὶ λαοί, θὰ ἐγένετο μᾶλλον καταφανὴς ἢ ἀξία τοῖς μὴ ἐξ αὐτοψίας γινώσκουσιν αὐτά.

Ἄλλὰ δυστυχῶς παρ' ἡμῖν ὑπάρχει σπάνις καὶ ἀρχαιολόγων καὶ τεχνιτῶν. Τοῦτο καλῶς γινώσκουσα ἡ ἐταιρία ἐνέγραψεν εἰς τὸν ὀργανισμὸν αὐτῆς τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἄρθρον, καθ' ὃ οὐδὲν προτεραιότητος δικαίωμα τηρεῖ ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀνευρισκομένων ἀρχαίων, ὅπως ταχύτερον γινωστοποιῇ ὁ βουλόμενος τὰ νεωστὶ ἀνευρισκόμενα εἰς τὸν σοφὸν κόσμον. Διὰ τὴν ἔλλειψιν λοιπὸν παρ' ἡμῖν τῶν τοιούτων μέσων δὲν καταλέγονται ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσι καὶ πολλὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα τῆς ἐταιρίας. Αὕτη ἠρκέσθη ν' ἀσχοληθῇ εἰς ἀνεύρεσιν καὶ συναγωγὴν ὕλης πρὸς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, ἐργασθεῖσα μετὰ ζήλου καὶ φιλοπονίας μοναδικῆς κατὰ τῶν κατ' αὐτῆς ἐκάστοτε ἀντιτασσομένων πολλῶν προσκομμάτων ἕνεκα τῆς ἰδιοτελείας τινῶν καὶ τῆς ἀβελτηρίας ἄλλων. Ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης ἀξία ὄντως εἶναι καθ' ἡμᾶς ἡ πρόθυμος καὶ ἀφιλοκερδῆς ἐνέργεια τῶν τοῦ συμβουλίου μελῶν καὶ μάλιστα ἐκείνων, οἵτινες

αὐθορμήτως ἢ προσκλήσει τοῦ συμβουλίου ἀνάλαβον τὴν ἀντιγραφὴν καὶ δημοσίευσιν ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων ἔργων τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, ἐργασθέντες ἀείποτε δωρεάν. Πλὴν τούτου καὶ πᾶσα ἄλλη ἐργασία τῆς ἐταιρίας, ἐκτελουμένη ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου, ἐξετελέσθη καὶ αὕτη δωρεάν, ὡς ἐμφαίνει ὁ ἀνωτέρω πίναξ τῶν κατ' εἶδη δαπανῶν τῆς ἐταιρίας καὶ τὰ βιβλία αὐτῆς, ἐν οἷς οὐδεμία σημειοῦται ἀμοιβὴ δοθεῖσα τοῖς μέλεσι τοῦ συμβουλίου διὰ ἐκτελεσθείσας ὑπ' αὐτῶν ἐργασίας. Εἰς τὰ τοῦ γραφείου ἔξοδα περιλαμβάνονται μόνον τὰ διὰ τὸ ὑλικὸν ἔξοδα καὶ οἱ μισθοὶ τοῦ κλητῆρος, ἀπὸ τινος δὲ καὶ οἱ τοῦ παραληφθέντος ἐσχάτως βοηθοῦ τοῦ γραφείου ἕνεκα τοῦ πλήθους τῆς ἀλληλογραφίας, εἰς ἣν δὲν ἐπῆρκει πλέον ὁ γραμματεὺς μόνος. Ὡστε ἡ ἐταιρία, πλὴν τοῦ βοηθοῦ τοῦ γραφείου καὶ τινων ἀπομάχων, χρησιμευόντων ὡς φυλάκων τῶν ἀρχαιοτήτων, οὐδένα ἄλλον μισθόνει ἐπιχορήγησιν μόνον δίδει εἰς τὸν ἔφορον Σταματάκην, ὅταν οὗτος περιδεύῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας χάριν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν, μισθὸν δὲ λαμβάνει οὗτος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ κατ' ἐπαρχίας ἔφοροι, παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τὸν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ κράτους σημειούμενον.

Ταῦτά εἰσι γνωστὰ τοῖς ἐταίροις καὶ ἐκεῖνοις, ὅσοι ἐνδιαφέρονται νὰ ἀναγινώσκωσι τακτικῶς τὰ πρακτικὰ τῆς ἐταιρίας. Τὸ κοινὸν ὁμῶς ἀγνοοῦν πλεῖστα τούτων, βλέπον δὲ ὅτι ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, ἢ μᾶλλον τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας ἕνεκα καιρικῶν λόγων δὲν καταβάλλεται ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπιμέλεια, ὅσην αὐτὸ ἀπαιτεῖ καὶ ὅση, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, κατεβάλλετο ἐν καιρῷ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἐλληνικῆς βασιλείας ἐπὶ Ῥοσσίου καὶ Ῥαγκαβῆ, τοῦ μὲν ὄντος γενικοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων κατὰ τὰ ἀνωτέρω (ἐν σελ. 17) ῥηθέντα, τοῦ δὲ γενικοῦ γραμματέως ἐπὶ τῆς ὑπουργείας Ῥίζου βλέπον δὲ ἐνεργοῦσαν πανταχοῦ τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐταιρίαν, δυσφορεῖ καὶ κατ' αὐτῆς οὐχὶ σπανίως καὶ δυσμενῶς ἐκφράζεται, ὅταν βλέπῃ ἢ μανθάνῃ ἐξ ἐγγχωρίων ἢ ἀλλοδαπῶν ἐφη-

μερίδων, ὅτι πολλάκις ἐκφέρονται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀρχαιοότητες, ὅτι ἐνιαχοῦ τοῦ κράτους ἢ καταστρέφονται ὑπὸ ἀμαθῶν χωρικῶν ἀρχαῖα κτίρια, ἢ κρύφα ἐξορύσσονται τάφοι καὶ ἄλλα μνημεῖα καὶ διαρπάζονται τὰ ἐν αὐτοῖς. Αἱ μορφαὶ αὐταὶ εἰσιν ἀτυχῶς δίκαιαι, διότι τὰ προκαλοῦντα αὐτὰς γίνονται πράγματι, ἐνιαχοῦ καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀρχῶν αὐτῶν, εἴτε μὴ δυναμένων εἴτε καὶ μὴ θελουσῶν διὰ κομματικούς λόγους νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτά· ἀλλ' ἀδίκως ἀπευθύνονται αὐταὶ κατὰ τῆς ἐταιρίας. Αὕτη θλίβεται πλέον παντὸς ἄλλου ἀκούουσα καὶ ἀναγινώσκουσα αὐτά· καὶ ὅταν μὲν δύναται, εὐθὺς σπεύδει πρὸς περιστολὴν αὐτῶν ἢ καταγγέλλει εἰς τὴν διοικητικὴν ἀρχήν, ἐπικαλουμένη ἐνίοτε καὶ τὴν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου προστασίαν καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ ὑπερτάτου ἄρχοντος. Ἀλλὰ πανταχοῦ οὔτε νὰ ἐπιτηρήσῃ δύναται οὔτε νὰ σπεύσῃ πρὸς περιστολὴν τοῦ κακοῦ. Ὅπως πράξῃ τοῦτο, ἔδει νὰ ἔχῃ πανταχοῦ ἀντιπροσώπους, πανταχοῦ δύναμιν ἐκτελεστικὴν, φύλακας εἰς πάντα τὰ τελωνεῖα τοῦ κράτους, φρουροὺς πολλοὺς καὶ ἀγρύπνους εἰς ἀπάσας τὰς χώρας τῆς Ἑλλάδος, ὅπου σώζονται ἢ ἀνευρίσκονται ἀρχαῖα, καὶ ἄλλα πολλά. Ἀλλὰ, καὶ ἂν εἶχε τούτων τινὰ, πάλιν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὸ αὐτῆς καθήκον· διότι ἀνεφάνησαν κατὰ κακὴν μοῖραν παρ' ἡμῖν ἀρχαιοκάπηλοι πολλοί, οἵτινες ἀσυστόλως καὶ ἀνέδην μετέρχονται τὸ ἐμπόριον τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, εὐρίσκοντες καὶ τρόπον νὰ ἐξάγωσιν αὐτὰς οὕτως, ὥστε νὰ ἐκφεύγωσι τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχῶν καὶ τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων. Ἐνίοτε δὲ πωλοῦσιν αὐτὰς ἐνταῦθα εἰς ξένους, ἔχοντας τὸ προνόμιον τοῦ ἐξάγειν πᾶν ὅ,τι θέλουσιν ἀκωλύτως.

Οἱ ἀρχαιοκάπηλοι οὗτοι, περιερχόμενοι ἢ αὐτοὶ ἢ ἀντιπρόσωποί των τὰς ἐπαρχίας σκανδαλίζουσι τοὺς κατοίκους διὰ χρημάτων, ἵνα δίδωσιν αὐτοῖς κατὰ προτίμησιν ὅ,τι ἀρχαῖον ἔχουσι καὶ νὰ ἀναζητῶσιν ἄλλα ὑπὸ τὴν γῆν. Οὕτω δὲ δελεάζουσιν οὐ μόνον

κοινούς και ἀμαθείς πολίτας, ἀλλὰ και ἰσχυροὺς προσεταιρίζονται εἰς τὸ ἐπονείδιστον τοῦτο ἐμπόριον. Οἱ ἰσχυροὶ δὲ οὗτοι, κομματάρχει ἐνίοτε τυγχάνοντες ἐν ταῖς ἐπαρχίαις και πολιτικὰς σχέσεις ἔχοντες πρὸς τὰς ἀρχάς, ἐξουδετερόνουσι παντελῶς τὰς κατ' αὐτῶν ἐνεργείας τῆς ἐταιρίας, και εἰς τὰς αἰτήσεις αὐτῆς ἐκδιδομένας ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς διαταγὰς οὐδεμίαν ἀκρόασιν δίδουσιν. Οὕτω δυστυχῶς καταπατεῖται ὁ ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων σοφώτατος νόμος και αἱ ἐνεργεῖαι τῆς ἐταιρίας μένουσιν ἀτελεσφόρητοι.

Οὐ μόνον κατὰ τοιούτων ἰσχυρῶν προσκομμάτων ἔχει νὰ ἀντιπαλαίη καθ' ἐκάστην ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρία, ἀλλὰ και κατὰ τῆς ἀμαθείας και ἀπειροκαλίας ἄλλων οὐκ ὀλίγων, ἐνίοτε δὲ και ἀρχῶν. Θέλει δημοτικὴ τις ἀρχὴ ἢ διοικητικὴ νὰ ἐγείρη νέον τι κτίριον δημοτικῆς ἢ δημοσίας ἀνάγκης ἢ ἄλλο τι ἔργον; ἂν ὑπάρχη πλησίον αὐτοῦ ἀρχαῖον τεῖχος ἢ ἄλλο μνημεῖον, μετατρέπεται τοῦτο εἰς λατομεῖον, και πρὶν ἢ ἔλθῃ τὸ γινόμενον εἰς γνῶσιν τῆς ἐταιρίας καταστρέφεται οὕτω τὸ ἀρχαῖον κτίριον χάριν τοῦ νέου· αἱ δ' ἐνεργεῖαι τῆς ἐταιρίας ἢ ἔρχονται κατόπιν ἢ ὀλιγορῶνται. Ἐνίοτε εἰσάγονται και εἰς δίκην, πρὸς τὸ θεαθῆναι ὅμως, οἱ ἐκτελεσταὶ τοιούτων ἀνοσιῶν ἔργων τεχνῖται ἢ ἄλλοι ὄντες. Τοιαύτας ὑπέστησαν καταστροφὰς πολλαὶ ἀρχαῖαι πόλεις, κατοικοῦμεναι και νῦν ἢ ἔχουσαι πλησίον των νέας. Δὲν ἀπαιτοῦμεν νὰ μένωσιν ἀκατοίκητοι αἱ ἀρχαῖαι πόλεις, οὐδὲ ἀποδίδομεν ἀρχαιολογικὴν σημασίαν εἰς πάντα λίθον και πάντα τόπον, οὐδὲ θέλομεν χάριν τῆς ἀρχαιότητος νὰ πάσχη ἡ νέα γενεὰ και νὰ μένη ἄστεγος, νομίζομεν ὅμως ὅτι αἱ ἀρχαὶ ὤφειλον νὰ διατηρῶσιν ἄθικτα τὰ ἀρχαῖα κτίρια, τοῦλάχιστον νὰ σέβωνται πάντα λίθον ἔχοντα ἀρχαιολογικὴν ἢ ἱστορικὴν ἀξίαν, νὰ περισυνάγωσιν αὐτοὺς εἰς συλλογὰς, και νὰ νομίζωσι ταύτας ὡς τὸ κάλλιστον κόσμημα τῆς πόλεως και τοῦ χωρίου των. Ἄν τοιαύτην μέριμναν ἐλάμβανεν ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων πόλεων ἡ Κυβέρνησις, και ὑπεδείκνυεν εἰς τὰς ἐπαρ-

χίας εἰς παραδειγματισμὸν τὴν πρωτεύουσαν, βεβαίως θὰ ἐσώζοντο πολλὰ ἀρχαῖα οἰκοδομήματα. Ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδὲ αὐτὴ ἢ ἐκ σοφῶν Γερμανῶν συνισταμένη Ἀντιβασιλεία τοῦ μακαρίτου Ὀθωνος, μεταβιάσασα τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους ἀπὸ Ναυπλίας εἰς Ἀθήνας ἐν τέλει τοῦ 1834, ἐμερίμνησεν ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῶν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ ἠθέλησεν ἐκ τῶν εἰς χεῖρας τῆς τότε χρημάτων τοῦ δανείου τῶν 60,000,000 φράγκων νὰ δώσῃ τοῖς Ἀθηναίοις 3,200,000 γρόσια ἢ 800,000 δραχμὰς, ἵν' ἀγοράσῃ ὅλον τὸ τμῆμα τῆς ἀρχαίας πόλεως ἀπὸ τοῦ Θεσείου μέχρι τῆς πύλης τοῦ Ἀδριανοῦ, τὸ πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀκροπόλεως μέχρι τῆς Ἀδριανείου ὁδοῦ ἐκτεινόμενον, ὕπερ ἐπιτροπεῖα ἐξ ἰθαγενῶν, συσταθεῖσα τότε ὑπὸ τοῦ κοινῆς τῆς πόλεως, ἐξέτιμησε καὶ παρεῖχεν ἀντὶ τοσοῦτου εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὸν τε χῶρον καὶ τὰς ἐν αὐτῷ τότε σωζομένας οἰκοδομὰς πάσας κατὰ τὸ βιβλίον τῆς ἐκτιμήσεως αὐτῶν, ὕπερ εὐρίσκειται εἰς χεῖρας τοῦ γράφοντος ταῦτα, λαβόντος αὐτὸ πρὸ ἐτῶν παρά τινος τῆς τότε ἐπιτροπεῖας μέλους, τοῦ Συμεῶνος Γαλάκη. Ἄν ἡ Ἀντιβασιλεία ἔδιδε τότε τὸ ποσὸν τοῦτο, θὰ ἦτο ἤδη πᾶσα ἡ ἀρχαία αὕτη πόλις ἐλευθέρη καὶ ἀνεσκαμμένη· τούτου ὅμως μὴ γενομένου, ἀπαιτοῦνται νῦν ἑκατομμύρια πολλὰ πρὸς ἀγορὰν τοῦ αὐτοῦ μέρους τῆς πόλεως διὰ τὴν σημερινὴν ὑπερτίμησιν τῆς γῆς καὶ τὰς ἐπ' αὐτῆς νέας οἰκοδομὰς, ὧν χάριν οὐχὶ σπανίως καταστρέφονται ἢ κατακαλύπτονται ἀρχαῖαι οἰκοδομαί. Τὸ δὲ κακὸν τέλος δὲν ἔχει, διότι καὶ νῦν, ὅτε γράφονται ταῦτα, ἐγείρονται οἰκοδομαὶ καὶ ὅπου τὸ σχέδιον τῆς πόλεως ἀπαγορεύει τοῦτο! Ἀλλὰ τὰ μέλη τῆς Ἀντιβασιλείας ἐκείνης, πλὴν τοῦ σοφοῦ Maurer, ὅστις ἐδωρήσατο ἡμῖν ἐλευθεριωτάτην νομοθεσίαν καὶ τὸν ἄριστον ὑπὲρ ἀρχαιοτήτων νόμον, βουλευόμενα κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῶν φίλων αὐτοῖς ξένων, ἐμερίμων περὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, περὶ τῆς ἐπιρροῆς ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς δυνάμεως· ὅθεν δὲν εἶχον καιρὸν ν' ἀπαγορεύσωσιν, ἀπόλυτον μάλιστα ἐξουσίαν ἔχοντα, νὰ κτίζωνται

νέαι οικόδομαὶ ἐπὶ τοῦ χώρου ἀρχαίων κτιρίων· ἡ δὲ μετ' αὐτὴν Κυβέρνησις οὐδὲ σχέδιον τῆς πόλεως ἐν καὶ ὀριστικὸν εἶχεν ἐγκρίνει μέχρι τοῦ 1862, ὅτε ἐπῆλθεν ἡ γνωστὴ ἀνατροπὴ· διὸ ἐκτιζε πᾶς τις συνήθως ὅπου καὶ ὅπως ἤθελεν.

Τὸ παράδειγμα τῆς πρωτεύουσης μετεδόθη δυστυχῶς καὶ εἰς τὰς τῶν ἐπαρχιῶν πόλεις, ἐν αἷς ἐπαναλαμβάνονται τὰ αὐτὰ εἶτε χάριν ἰδιωτικῶν συμφερόντων, εἶτε ἐξ ὀλιγωρίας τῶν ἀρχαίων μνημείων παρ' ἀμαθῶν μηχανικῶν καὶ ἀρχόντων.

Κατὰ τοιούτων μεγάλων καὶ ἀνυπερβλήτων ἐνίοτε προσκομμάτων ἔχει ν' ἀντιπαλαίη καθ' ἑκάστην ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρία, εἰς τὴν διάθεσίν της ἔχουσα οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐννέα ἐν ἀρχῇ, τελευταῖον δὲ ἕνδεκα τοῦ συμβουλίου μέλη, ὧν τὰ πλεῖστα καθηγηταὶ καὶ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι ὄντες δὲν δύνανται νὰ σπεύδωσι πάντοτε ὅπου εἶναι ἀνάγκη, ἐνιαύσιον πρόσοδον 25—30,000 δραχμὰς καὶ ὀλίγους ἀπομάχους φύλακας τῶν ἀρχαίων μνημείων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἓνα ἢ δύο ἐφόρους τῶν κατ' ἐπαρχίας ἀρχαιοτήτων, οἵτινες ὅπου προφθάσωσι σπεύδουσιν εἰς σωτηρίαν αὐτῶν.

Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ προσέλθωσιν ἐπίκουροι τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας καὶ αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ πᾶσαι, κατανοοῦσαι ὅποῖον ὄνειδος προσάπτεται αὐταῖς, ἀδιαφοροῦσαι περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἐν τῷ δήμῳ των ἀρχαιοτήτων· ἀνάγκη πᾶσα καὶ διοικητικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ, εἰς ἃς εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ τήρησις καὶ ἐκτέλεσις τοῦ περὶ ἀρχαιοτήτων νόμου, νὰ μεριμνῶσι περὶ τῶν τιμαλφεστέρων τῆς Ἑλλάδος κοσμημάτων, ὧν ἡ μὲν σωτηρία τιμὴν, ἡ δὲ ἀπώλεια αἴσχος παρέχει αὐταῖς καὶ πᾶσιν ἡμῖν· ἀνάγκη πάντες ἐν γένει νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸ κύρος καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τοῦ μακαρίτου Ι. Ῥίζου, οὗς ἐν κεφαλίδι τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἀνετυπώσαμεν· ἕκαστος δὲ νὰ ἐκτελῇ τὸ ἐπιβαλλόμενον αὐτῷ μέρος ἐνεργείας πρὸς συντήρησιν τῶν ἀρχαιοτήτων, νομίζων ὅτι ἐνεργεῖ ὑπὲρ τῶν ἰδίων

συμφερόντων, και να μη ἀναμένη τὰ πάντα παρὰ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας και τῆς Κυβερνήσεως ¹⁾).

Ὁμολογουμένως ἡ Κυβέρνησις ἀπὸ τινων μάλιστα ἐτῶν ἔρχεται ἐπίκουρος τῆς ἐταιρίας εἰς ἀγορὰς, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, οἰκοπέδων και οἰκιῶν, ἐν οἷς δέον να γίνωσιν ἀνασκαφαί, και εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐκ τῶν ἐνότων ἐνεργεῖ. Ἄλλ' ἀπόλυτος ἀνάγκη να μὴ χαρίζηται αὐτῇ εἰς φίλους προκειμένου περὶ ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων, να ἐκτελέσῃ τὰς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ νόμου διατάξεις, να συστήσῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας μονίμους ἐφορείας τῶν ἀρχαιοτήτων, να συμπληρώσῃ πρὸ πάντων τὸ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας ἀρχαιολογικὸν τμημα, ὅπως ἦτο ἐπὶ Ῥοσσίου τὸ 1834, ἔχον και ὑπαλλήλους ἀρκετοὺς και πεπαιδευμένους· διότι εἷς μόνος τμηματάρχης δὲν

1) Καθ' ὃν χρόνον γράφομεν ταῦτα, ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ τῶν Ἀθηνῶν Ἐφημερίδι τῆς 24 Ὀκτωβρίου, ὅτι «ἐν τῇ νήσῳ Κέα πέντε λεπτὰ μακρὰν τῆς πόλεως σώζεται μονόλιθος κολοσσαῖος λέων ἐπὶ κατωφεροῦς ἀγροῦ, καταπεσὼν ἐκεῖ ἐξ ὑψηλοτέρας θέσεως, κίνδυνος δ' ἐπικεῖται μὴ και πάλιν μετακυλισθῆ και καταπέσῃ εἰς τὴν κάτω βαθεῖαν φάραγγα.» Ὁ ταῦτα ἀναγγέλλων κ. Μηλιαράκης προσθέτει, ὅτι μικρὰ δαπάνη ἀρκεῖ πρὸς κατασκευὴν τοίχου, ὑπερασπίζοντος κάτωθεν τὴν βάσιν τοῦ λέοντος, ἵνα μὴ καταπέσῃ· και ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ ἀνεκα ἐλλείψεως προνοίας κατέβρευσε τὸ 1848 σῶον και ἀκέραιον τέως ὑπάρχον ἀρχαῖον ἑλληνικὸν οἰκοδόμημα τετραγώνου πύργου. Ἄλλος δὲ ὅμοιος πύργος σώζεται ἐν δήμῳ Γαυρίου τῆς νήσου Ἄνδρου, κινδυνεύων να καταπέσῃ, διότι ἡ πρὸς βορρᾶν πλευρὰ διερράγη και μόνον λίθοι συγκρατοῦσιν αὐτόν.»

Εἶναι δυνατὸν να πιστεύσῃ τις, ὅτι ὁ δῆμος Κεῖων εἶναι τοσοῦτον ἄπορος, ὥστε να μὴ δύναται να καταβάλῃ μικρὰν δαπάνην πρὸς σωτηρίαν τοῦ μνημείου; Ὁ ἐπιθεωρῶν τοὺς προϋπολογισμοὺς τοῦ δήμου τούτου ἔπαρχος ἢ νομάρχης δὲν ἠδύνατο ἄρα γε να οἰκονομήσῃ ἄλλοθεν 100 ἕως 200 δραχμὰς πρὸς τοιοῦτον ἔργον; Ἄλλὰ ταῦτά εἰσι τὰ ἐλάχιστα, ὧν πάσχουσιν αἱ ἀρχαιοότητες ἐξ ὀλιγωρίας ἀρχῶν και ἀδιαφορίας δημάρχων τινῶν!

προφθάνει νὰ σπεύδῃ ὅπου εἶναι ἀνάγκη, οὐδὲ τακτικῶς νὰ περιέρχεται τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰς ἀρχαιότητας νὰ προφυλάττῃ ἀπὸ πάσης βεβηλώσεως καὶ βλάβης ¹⁾. Δέον νὰ ἔχῃ βοηθοὺς, ἀλλὰ διδάκτορας τῆς φιλολογίας τοῦλάχιστον, ἐν ἑλλείψει ἀρχαιολόγων, οἵτινες νὰ διατρέχωσι τακτικῶς τὰς ἐπαρχίας, νὰ γνωρίζωσιν ἐξ αὐτοψίας τὰς ἀρχαιότητας καὶ νὰ μελετῶσιν αὐτάς. Οὕτως ἔσται δυνατὸν ν' ἀποκτήσωμεν κατὰ μικρὸν ἐμπειροτάτους ἀρχαιολόγους καὶ δραστηριώτατα ὄργανα εἰς ἐπικουρίαν τῆς ἀρχαιολογίας. Τὸ παράδειγμα τοῦ Π. Σταματάκη, πρὸ ἐτῶν ἀπλοῦ ἀντιγραφῆως ὄντος ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ τμήματι τοῦ τῆς Παιδείας Ὑπουργείου, ἐπὶ πολλὰ δὲ ἔτη ἐκτελοῦντος ἔργα ἐφόρου ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, παρέχει ἡμῖν τρανὴν ἀπόδειξιν ὅτι καὶ ἄλλοι νέοι εὐπαίδευτοι, μάλιστα διδάκτορες, ἂν παρελαμβάνοντο εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ῥηθέντος τμήματος καὶ ὠδηγοῦντο πῶς νὰ ἐργάζωνται, πιστεύομεν ὅτι ταχέως θὰ εἴχομεν πολλὰ κατάλληλα καὶ ἱκανὰ ὄργανα πρὸς ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας καὶ ἐρεύνας.

Ἄν ἐκτελεσθῶσι ταῦτα καὶ ὅσα ἄλλα ἢ μέχρι τοῦδε πείρα ὑπέδειξε καὶ ἡ τιμὴ τῆς πατρίδος καὶ τῶν κυβερνώντων ἐπιβάλλει, τότε ἔσται δυνατόν νὰ περιορισθῶσι τὰ αἴτια τῶν κατὰ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐταιρίας δικαίων μομφῶν, ἢ μᾶλλον αἰ προκαλοῦσαι αὐτάς καταχρήσεις. Ἡ παράτασις τῆς μέχρι τοῦδε ἑλλιποῦς μερίμνης τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τοιούτων ἔργων δὲν δύναται ἢ νὰ προκαλῆ τοιαύτας μομφὰς καὶ νὰ τρέφῃ τὴν ἐπονείδιστον ταύτην καχεξίαν, εἰς ἣν, πικρὸν εἰπεῖν ἄλλ' ἀληθές, ἐνέχονται δυστυχῶς καὶ τινες τῶν εἰκῆ καὶ ἀσυστόλως ἀναβαινόντων νῦν ἐπὶ τὴν ὑπουργικὴν ἑδραν τοῦ Ἰακωβάκη Ρίζου, τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη καὶ τοῦ

1) Νῦν ἑλλείπει τοιαύτης ἐπιτηρήσεως καταστρέφονται ἐνιαχοῦ καὶ ἐκεῖνα τὰ ἔργα, ἃ ἡ ἐταιρεία ἐξετέλεσε πρὸς διαφύλαξιν ἀρχαίων μνημείων.

Σπυρίδωνος Βαλέττα καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων λογίων λειτουργῶν τῆς παιδείας, οἵτινες καὶ ἐγίνωσκον, καὶ ἤθελον, καὶ τιμὴν των ἐνόμιζον νὰ πράττωσιν ὑπὲρ τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους καὶ ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων ὅ,τι ἡ δόξα τῆς πατρίδος καὶ τὸ καθῆκον ἐπέβαλλον αὐτοῖς.

Νῦν ὅμως τοσοῦτον ἀσήμαντον κατέστη τὸ τῆς παιδείας καὶ ἐκκλησίας Ὑπουργεῖον τοῦτο, παραδιδόμενον ἀπὸ τινος χρόνου ἐκ περιφρονήσεως εἰς τυχαίους βουλευτάς, ἐν ᾧ χρόνῳ τὸ Πανεπιστήμιον τεσσαρακοστὸν τρίτον ἤδη ἔτος διαδίδει εἰς τὸ ἔθνος τὴν γνῶσιν τῶν ἐπιστημῶν, ὥστε διανοοῦνται νὰ προσαρτήσωσιν αὐτὸ εἰς ἄλλα Ὑπουργεῖα ὡς μικροῦ λόγου ἄξιον!

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

α) Ὁ τοῦ 1857, ἐγκριθεὶς τῇ 18 Ἰανουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ἄρθ. 1. Συνιστᾶται ἑταιρία ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν ΕΤΑΙΡΙΑ ΑΡΧΑΙΟ-ΔΟΓΙΚΗ, καὶ ἔχουσα τὴν ἔδραν τῆς εἰς Ἀθήνας.

Ἄρθ. 2. Σκοπὸς τῆς ἑταιρίας ταύτης εἶναι νὰ συνδράμῃ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν, ἀνέγερσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιοτήτων.

Ἄρθ. 3. Μέλος τῆς ἑταιρίας γίνεται ὁ βουλόμενος, εἴτε ἐν Ἑλλάδι, εἴτε ἐν ἀλλοδαπῇ κατοικῶν.

Ἄρθ. 4. Ἐκαστον μέλος χρεωστὲι νὰ πληρώνῃ ἔτησίαν τινὰ συνεισφοράν, τῆς ὁποίας ὁ μὲν κατώτατος ὅρος προσδιορίζεται εἰς 15 δραχμάς, ὁ δὲ ἀνώτατος ἀνατίθεται εἰς τὰς προαιρέσεις. Ἐκτὸς τούτου δύναται ἕκαστον μέλος νὰ κάμῃ ὅποιαςδὴποτε ἄλλας συνδρομὰς προαιρεῖται, εἴτε εἰς χρήματα, εἴτε εἰς ἀρχαιολογικὰ βιβλία καὶ λοιπὰ ἀντικείμενα.

Ἡ ἑταιρία ὀνομάζει πρὸς τιμὴν καὶ μέλη ἀντεπιστέλλοντα ὄσους ἐκ τῶν ξένων διὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς τῶν γνώσεις διακρινομένων ἤθελεν ἐγκρίνει, καὶ οἱ τοιοῦτοι εἶναι ἀπηλλαγμένοι πάσης ὑποχρέωσης.

Εἰς τὰ μέλη δίδονται διπλώματα ὑπογεγραμμένα ἀπὸ τὴν ἐφορείαν καὶ τὰ ὀνόματά τῶν καταγράφονται εἰς τὸ βιβλίον τῆς ἑταιρίας.

Κατὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ διπλώματος δύναται ἕκαστος νὰ δώσῃ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἑταιρίας ὅ,τι προαιρεῖται.

Ἄρθ. 5. Τὰ ἐν Ἀθήναις παρόντα μέλη τῆς ἑταιρίας θέλουσιν συνέρχεσθαι ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Παρθενῶνος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, διὰ νὰ ἐκλέγουν ἕνα πρόεδρον, ἕνα ἀντιπρόεδρον, ἕνα γραμματέα, ἕνα ταμίαν, καὶ τέσσαρα μέλη τῆς ἐφορείας, καὶ διὰ νὰ λαμβάνουν λόγον παρὰ τῶν διαχειρισθέντων τὰ τῆς ἑταιρίας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Ἄρθ. 6. Ὁ πρόεδρος ἢ ἐν ἑλλείψει αὐτοῦ ὁ ἀντιπρόεδρος μετὰ τοῦ γραμματέως, τοῦ ταμίου καὶ τῶν τεσσάρων μελῶν θέλουσιν ἀποτελεῖ τὴν ἐφορείαν τῆς ἑταιρίας. Ἔργα δὲ αὐτῆς θέλουσιν εἶσθαι·

Α') Νὰ συνυπακούηται μετὰ τοῦ ἐφόρου τοῦ κεντρικοῦ μουσείου περὶ τῶν ἀνασκαφῶν, ἀνεγέρσεων ἢ συμπληρώσεων τῶν ἀρχαιοτήτων· διότι

οὐδεμία αὐτῶν θέλει ἐνεργεῖσθαι χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως καὶ συμ-
πράξεως τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου, τὸν ὁποῖον ἡ ἐφορεία δύναται, ὡς ἴσως
τὸ κρίνει εὐλογον, νὰ προσκαλῆ, ὥστε ν' ἀναλαμβάνη καὶ τὴν ἐκτέλεσιν
μιας ἢ ἄλλης ἐργασίας, χορηγοῦσα εἰς αὐτὸν καὶ τὰ χρηματικὰ πρὸς
τοῦτο μέσα, καὶ λαμβάνουσα ἔπειτα παρ' αὐτοῦ λογαριασμὸν αὐτῶν, διὰ
νὰ τὸν καθυποβάλλῃ ἐν καιρῷ εἰς τὴν ἐταιρίαν.

Β') Ἀποφασίσασα ἀρχαιολογικὴν τινα ἐργασίαν, νὰ δίδῃ τὴν ἀδειαν
τῆς δι' αὐτὴν δαπάνης, κατὰ προϋπολογισμὸν ἐγκρινόμενον ἀπὸ τὴν
ἐφορείαν.

Γ') Νὰ ἐξετάζῃ ἐπιστημονικῶς τὰς ἀνευρισκομένας ἀρχαιοφύλακας, καὶ
συνοπακούηται περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου μετὰ τῆς ὑπὸ τῆς Κυβερ-
νήσεως συστάσης ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν ἐναπόκειται ἡ δημο-
σίευσις αὐτῶν.

Ἄρθ. 7. Ὁ πρόεδρος ἢ κατὰ τὸ ἄρθ. 6 ὁ ἀντιπρόεδρος μετὰ τοῦ γραμ-
ματέως καὶ τοῦ ταμίου ἀποτελοῦν τὴν ἐπὶ τοῦ ταμείου ἐπιτροπὴν. Δο-
θείσης ἐπομένως τῆς ἀδείας δαπάνης τινὸς ἀπὸ τὴν ἐφορείαν, ἐκτελοῦν
καὶ οἱ τρεῖς τὰς εἰδικὰς πληρωμὰς, ἔχοντες ἕκαστος ἀνὰ μίαν κλεῖδα τοῦ
ταμείου, εἰς τὴν ὁποίαν κατατίθενται τὰ ἀποδεικτικὰ ἀντὶ μετρητῶν. Ὁ
ταμίας κρατεῖ τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

Ἄρθ. 8. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους θέλει ἐκδίδεσθαι σύνοψις τῶν
πρακτικῶν τῆς ἐφορείας καὶ διανέμεσθαι εἰς τὰ μέλη δωρεάν.

Ἄρθ. 9. Τὰ ἀνευρισκόμενα εἶναι κτῆμα τοῦ δημοσίου μουσείου, ἀλλὰ
εἰς τοὺς καταλόγους αὐτοῦ θέλουν καταγράφεσθαι ὡς ἀνευρεθέντα ΔΑ-
ΠΑΝΗ τῆς ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

Ἄρθ. 10. Ἡ ἐταιρία θέλει λογίζεσθαι ὡς ὑπάρχουσα ἅμα λάβῃ τὴν
ἐγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως.

6) Ὁ τοῦ 1862, τροποποιηθεὶς καὶ ἐγκριθεὶς τὴν
29 μαΐου 1876 διὰ Β. διατάγματος.

Ἡ ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικὴ ἐταιρία, ἡ συστάσα τῷ 1837 ἔτει, συνελ-
θοῦσα εἰς γενικὴν συνέλευσιν, μεταρρυθμίζει τὸν ὀργανισμὸν αὐτῆς κατὰ
τὸν ἐπόμενον τρόπον.

Ἄρθ. 1. Ἡ ἐταιρία, διατελοῦσα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Α. Μ. τοῦ
Βασιλέως, σκοπὸν ἔχει νὰ συντελῆ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν, συλλογὴν, συντη-

ρησιν, ἐπισκευὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ ἰδίως τῶν ἑλληνικῶν· ἔτι δὲ καὶ εἰς δημοσίευσιν ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων·

Ἄρθ. 2. Οἱ συνιστῶντες τὴν ἑταιρίαν διαστέλλονται εἰς ἑταίρους τακτικούς, ἀντεπιστέλλοντας καὶ ἐπιτιμίους.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ἐπιτιμιῶν εἶναι ἀόριστος.

Οἱ τακτικοὶ ἀναδέχονται νὰ συντελῶσιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἑταιρίας δι' ἐτησίας χρηματικῆς συνεισφορᾶς, ἧς ὁ ἐλάχιστος ὅρος εἶναι δραχμαὶ 15· διὰ δὲ τὸ δίπλωμα προσφέρει ἕκαστος εἰς τὴν ἑταιρίαν ἐφάπαξ ὅ,τι προαιρεῖται.

Ἀντεπιστέλλοντες γίνονται οἱ ἐκτὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ζῶντες ἄλλογενεῖς, συντελοῦντες μόνον ἐπιστημονικῶς, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὀρίζεται εἰς 60.

Ἐπιτίμιοι δὲ οἱ διὰ τὴν κοινωνικὴν αὐτῶν θέσιν δυνάμενοι νὰ προστατεύωσι καὶ προάγωσι τὴν ἑταιρίαν.

Ἄρθ. 3. Ἡ ἑταιρία ὀνομάζει καὶ ἐπιτιμίους προέδρους μέχρι πέντε, ὡσαύτως καὶ ἀντιπροέδρους μέχρι πέντε, ἐκλεγομένους ὑπὸ τοῦ συμβουλίου.

Ἄρθ. 4. Οὐ μόνον χρηματικὰς προσφορὰς δέχεται εὐγνωμόνως ἡ ἑταιρία, ἀλλὰ καὶ ἄλλας συνισταμένας εἰς κινήτὰ καὶ ἀκίνητα παντὸς εἴδους.

Ἄρθ. 5. Πᾶσα χρηματικὴ δόσις λόγῳ κεφαλαίου γινομένη εἰς τὴν ἑταιρίαν ἐναποτίθεται οὐχὶ εἰς τὸ ταμεῖον αὐτῆς, ἀλλ' εἰς τὴν ἐθνικὴν Τράπεζαν ἐπὶ τόκῳ, μέχρι οὗ συμπληρῶται ἡ ποσότης μιᾶς μετοχῆς ἑκάστοτε.

Ἄρθ. 6. Ὁ ἐπὶ ἕν ὀλόκληρον ἔτος μὴ ἀποτίσας τὴν συνδρομὴν του προσκαλεῖται δις κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ γραμματέως κατὰ διάλειψιν τριῶν μηνῶν, καὶ ἂν ἀδιαφορήσῃ μέχρι συμπληρώσεως διετίας, λογίζεται παρητημένος, καὶ σημειοῦται ὡς τοιοῦτος ἐν τῷ μητρώῳ ἄνευ ἄλλης γνωστοποιήσεως, ὃ δὲ γραμματεὺς εἰς τὴν προσεχῆ τοῦ συμβουλίου συνεδρίασιν διαδηλοῖ ἀπλῶς τὴν γενομένην σημείωσιν. Ἐξαιροῦνται οἱ ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν τακτικῶς πληρώσαντες τὴν συνδρομὴν των, ὡς καὶ οἱ ἄπαξ προσνεγκόντες ὑπὲρ τὰς χιλιάς δραχμὰς, θεωρούμενοι ὡς διηνεκεῖς ἑταῖροι.

Ἄρθ. 7. Ἡ διεύθυνσις τῶν ἔργασιῶν τῆς ἑταιρίας ἀνατίθεται εἰς συμβούλιον ἑνδεκαμελές, συνιστάμενον ἐξ ἑνὸς προέδρου, ἑνὸς ἀντιπροέδρου,

ένος γραμματέως, ένος ταμίου καὶ ἑπτὰ συμβούλων, ἐκλεγομένων ἐν γενικῇ τῶν ἐταίρων συνελεύσει κατ' ἔτος κατὰ τὸ ἀρθ. 40.

Ἄρθ. 8. Τὸ συμβούλιον βουλευέται καὶ ἐνεργεῖ ὅσα συντείνουσι πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐταιρίας, παραδέχεται νέους ἐταίρους κατὰ τὰ ἀρθ. 2 καὶ 3, φροντίζει περὶ πόρων χρηματικῶν καὶ τῆς σκοπίμου αὐτῶν χρήσεως, καὶ ὀρίζει πᾶσαν δαπάνην.

Ἐτι δὲ συνεννοεῖται μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας Ἐκπαιδευσεως, περὶ ἀνασκαφῶν ἢ ἐπισκευῶν ἀρχαιοτήτων, προτείνει εἰς αὐτὸ γνώμην περὶ παντὸς ὅτι συντελεῖ πρὸς ρύθμισιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων, ἐπιχειρεῖ ἀνασκαφάς, ἀγοράζει παντὸς εἶδους ἀρχαία εἰς πλουτισμὸν τοῦ μουσείου τῆς ἐταιρίας, χορηγεῖ χρηματικὸν ποσὸν εἰς ὃν τινα ἐγκρίνη χάριν ἀρχαιολογικῶν ἔρευνῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἢ τὴν ἀλλοδαπήν.

Φροντίζει περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν ἀρχαιοτήτων ἐξετάσεως, τὴν ὅποιαν ἀναθέτει εἰς ἀρμόδια πρόσωπα· ἔτι δὲ φροντίζει περὶ δημοσιεύσεως ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, καὶ ἐξηγήσεων παντὸς εἶδους μνημείων καὶ καθόλου ἀρχαιολογικῶν διατριβῶν κατὰ τὰ ἰδίως περὶ τούτου ὀριζόμενα.

Συνέρχεται κατὰ πρόκλησιν τοῦ προέδρου δις τοῦ μηνός, καὶ ὁσάκις παρὰ δύο συμβούλων ζητηθῆ τοῦτο. Σκέπτεται δὲ καὶ ἀποφασίζει κατὰ πλειοψηφίαν περὶ τῶν ἀνωτέρω, τὴν ἐνέργειαν τοῦ κανονισμοῦ ἀποβλεπόντων, καὶ ὑπογράφει τὰ πρακτικά.

Ἄρθ. 9. Ὁ μὲν πρόεδρος συγκαλεῖ τοὺς συμβούλους εἰς συνεδριάσεις ὡς καὶ τοὺς ἐταίρους εἰς γενικὰς συνελεύσεις, διευθύνει τὰς συζητήσεις, ὑπογράφει τὰ πρακτικά τῶν συνεδριάσεων καὶ συνελεύσεων, καὶ πάντα τὰ ἔγγραφα τῆς ἐταιρίας.

Ὁ δὲ ἀντιπρόεδρος ἀναπληροῖ τὸν πρόεδρον κωλυόμενον.

Ὁ γραμματεὺς συντάσσει τὰ πρακτικά, κρατεῖ τὴν ἀλληλογραφίαν τῆς ἐταιρίας, καὶ συνυπογράφει πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ προέδρου ὑπογραφόμενα ἔγγραφα, συντάσσει τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐνιαυσίων ἔργων τῆς ἐταιρίας, τὴν ὅποιαν, ἀφοῦ ἐγκριθῆ πρῶτον ὑπὸ τοῦ συμβουλίου, ἀπαγγέλλει εἰς τὴν α' τῶν δύο ἐνιαυσίων συνελεύσεων. Προσέτι ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ μουσείου τῆς ἐταιρίας, μέχρις οὗ ἡ ἀΐξις τοῦ μουσείου ἀπαιτήσῃ τὴν διαίρεσιν τῶν ἐν αὐτῷ ἀρχαίων εἰς πλειοτέρας μοῖ-

ρας, ὅτε τὸ συμβούλιον δύναται νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν διαφόρων μοιρῶν εἰς διάφορα μέλη.

Ὁ ταμίαις κρατεῖ τοὺς λογαριασμοὺς, φροντίζει περὶ πάσης εἰς πράξεως καὶ ἐγκαίρου εἰς τὴν ἐθνικὴν Τράπεζαν καταθέσεως τῶν ὑπὸ τοῦ συμβουλίου εἰς τοῦτο ὀριζομένων ποσῶν, πληρώνει ἐπὶ ἐντάλματι ὑπογεγραμμένῳ ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως πᾶσαν ποσότητα, ὑπογράφει τὰ τῆς παραλαβῆς χρημάτων διπλότυπα, καὶ εἰς τὴν α' γενικὴν συνέλευσιν τῆς ἐταιρίας ἐκθέτει τὸν ἀπολογισμὸν τῶν εἰσπράξεων καὶ τῶν δαπανῶν, καὶ παραδίδει εἰς τοὺς ἐλεγκτὰς μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων βιβλίων καὶ ἐγγράφων.

Ἄρθ. 10. Οἱ ἐν Ἀθήναις ἐκάστοτε παρόντες ἑταῖροι, προσκαλούμενοι πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος διὰ τῶν ἐφημερίδων, καὶ εἰς ἕκαστος δι' ἰδιαιτέρου προσκλητηρίου, συνέρχονται εἰς γενικὴν συνέλευσιν δις τοῦ ἔτους, καὶ πρῶτον μὲν περὶ τὰ τέλη τοῦ Δεκεμβρίου ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἵνα λαμβάνωσι λόγον παρὰ τῶν διαχειρισθέντων τὰ τῆς ἐταιρίας κατὰ τὸ παρελθὸν ἀρχαιολογικὸν ἔτος, ἀκούοντες τὰς πρὸς τοῦτο ἐκθέσεις τοῦ προέδρου, τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ ταμίου, ἐκλέγωσι δὲ τριμελῆ πρὸς ἐξέλεγχιν τῶν λογαριασμῶν τῆς ἐταιρίας ἐπιτροπὴν.

Δεύτερον δὲ μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας, πάλιν ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἵνα ἀκούωσι τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς τὴν ἐκθεσιν καὶ ἐκλέγωσιν ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις διαμενοντων ἑταίρων τὸ νέον συμβούλιον, ἐν ᾧ θέλουσι μένει πάντως τρεῖς ἐκ τῶν συνιστάντων τὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους συμβούλιον.

Ἀμφότεραι αὗται αἱ συνελεύσεις λογίζονται πλήρεις, ὅσοι καὶ ἂν συνέλθωσιν ἐκ τῶν ἑταίρων, προσηκόντως προσκληθέντων.

Ἡ δὲ ἐκλογὴ τῶν συμβούλων γίνεται διὰ δύο ψηφοφοριῶν, ψηφοφορουμένων πρῶτον τοῦ προέδρου, ἀντιπροέδρου, γραμματέως καὶ ταμίου, δεύτερον δὲ τῶν λοιπῶν τοῦ συμβουλίου μελῶν.

Ἀποφασίζει δὲ ἡ σχετικὴ πλειονοψηφία.

Ἐκτὸς τῶν βηθειῶν συνελεύσεων συγκαλοῦνται προσέτι οἱ ἑταῖροι καὶ ἐκτάκτως εἰς ἀκρόασιν ἀρχαιολογικῶν διατριβῶν, ἢ ὁσάκις ἄλλη τις χρεία τῆς ἐταιρίας καλέσῃ τοῦτο.

Ἄρθ. 11. Τὸ γραφεῖον τῆς ἐταιρίας διευθύνεται ὑπὸ τοῦ γραμματέως, διὰ δὲ τὰς γραφικὰς ἐργασίας προσλαμβάνεται ἐπὶ μισθῷ εἰς ἣ ἐν ἀνάγκῃ δύο βοηθοὶ, ὑποχρεούμενοι νὰ τελῶσι καὶ ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς ἐται-

ρίας ἔργα τινα, ὀριζόμενα ὑπὸ τοῦ συμβουλίου· διὰ δὲ τὰς λοιπὰς ὑπερσεσίας λαμβάνεται εἰς κλητῆρ, ἔμμισθος καὶ οὗτος.

Ἄρθ. 12. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους θέλουσι ἐκδίδεσθαι αἱ ἐκθέσεις, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τῷ 10 ἄρθρῳ μετὰ καταλόγου τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἐταίρων καὶ διανέμεσθαι εἰς πάντας τοὺς ἐταίρους δωρεάν.

Ἄρθ. 13. Τὰ ἀνευρισκόμενα ἢ ἀγοραζόμενα ἢ ὅπωςδῆποτε ἀποκτώμενα ὑπὸ τῆς ἐταιρίας ἀρχαῖα εἶναι κτῆμα τοῦ ἐθνικοῦ τῆς Ἑλλάδος μουσείου· μέχρι δὲ τῆς ἀνεγέρσεως δημοσίας ἐπὶ τούτῳ οἰκοδομῆς θέλουσι διατηρεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἐταιρίας αὐτῆς ἐν χώρῳ τινὶ προσήκοντι καὶ καταγράφεσθαι ὑπὸ τοῦ γραμματέως εἰς καταλόγους. Πάντοτε δὲ θέλουσιν εἶναι προσιτὰ εἰς πάντας τοὺς φιλαρχαίους, ὅτινες δύνανται ἐλευθέρως νὰ ἀντιγράψωσιν αὐτὰ καὶ ἀπεικονίζωσι καὶ ἐκδίδωσι, συμμορφούμενοι πρὸς τὰ ἰδίως περὶ τούτου κανονισθησόμενα· οὐδὲν δὲ προτεραιότητος δικαίωμα διατηρεῖ ἑαυτῇ ἡ ἐταιρία.

Ἄρθ. 14. Πρὸς καλὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀρχαιολογικῶν ἔργων, εἴτε ὑλικῶν εἴτε ἐπιστημονικῶν, τὸ συμβούλιον διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα, α'. τὸ τῶν ἐπιγραφῶν, β'. τὸ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, καὶ γ'. τὸ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Ἄρθ. 15. Ἡ Ἑταιρία ἔχει σφραγίδα μετ' ἐμβλήματος τοῦ Διονυσιακοῦ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν θεάτρου καὶ ἐπιγραφῆς αἱ ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῇ ἐταιρίᾳ φωλξ».

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ.

- Σελ. 26 στίχ. 24 γράφει πρωθυπουργὸν ἀντὶ πρωθυπουργόν.
- » 39 » 13 κατασκευὴν ἀντὶ ἐπισκευήν.
- » 45 » 2 πρόσθετος ὅτι τῷ 1871 ἐπανελήφθη ἡ ἐπὶ τοῦ χώρου τῶν Γιγάντων ἀνασκαφή, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἀπεπερατώθη. Σχέδιον τοῦ χώρου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ, γενόμενον ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Α. Καυταντσόγλου, ἐτυπώθη ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ 1871 σελ. 11.
- » 58 » 21 γρ. 14,820,01 ἀντὶ 26,167,01, δι' ὃ ἐλαττοῦται καὶ τὸ ὀλικὸν ποσὸν τῶν δαπανῶν κατὰ 11,347.
- » 59 » » τῇ βιβλιοθήκῃ ἀντὶ ταῖς βιβλιοθήκαις
- » 70 » 16 » τινὲς ἀντὶ πᾶσαι αἱ
- » 77 » 3 » τοῦ ἔτους 1876 ἀντὶ τούτου
- » 95 » 13 πρόσθετος μετὰ τὸ πάλιν «διακοπείσαι»
- » 97 » 8 γρ. ἐξετελέσθη ἐν μέρει ἀντὶ τοῦ δὲν ἐξετελέσθη, διότι ἐνεγράφησαν ἐπὶ τινος στήλης ὀνόματά τινα μόνον εὐεργετῶν.
- » 101 » 20 Ὁ βαρὼν Σ. Σίνας πλὴν τῶν 1,000 δρ. ἔπεμψεν ὑστερον ἄπαξ 600 καὶ εἶτα μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ τῷ 1875 ἐξηκολούθει ἀποστέλλων πρῶτον ἀνὰ 200 καὶ τελευταῖον ἀνὰ 100 δραχ. κατ' ἔτος.
Ὁ αὐτόθι ἀναφερόμενος ἀνώνυμος εἶναι ὁ Ἄνας. Ἀρσάκης, ὅστις πλὴν τῶν 1,000 ἀπέστειλεν ἐπὶ τινα ἔτη ἀνὰ 600 δραχ. κατ' ἔτος.
- » 102 » 5 Ὁ Κ. Γ. Σουτζὸς ἀπέστειλε δύο ἐφεξῆς ἔτη ἀνὰ 2,000 δραχ.
- » » » 17 γρ. 400 ἀντὶ 400. Πλὴν τούτων ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Κύριλλος μέχρι τοῦ 1874 ἀπέστειλε τακτικῶς κατ' ἔτος πρῶτον ἀνὰ 200, εἶτα ἀνὰ 100 δραχ.
- » » Ὁ Ἰακρίων Roux ἐξηκολούθει ἀποστέλλων καὶ ἐφεξῆς πρῶτον 200, εἶτα 100 δρ. ἐπὶ τρία ἔτη.
- » 103 » 14 » Λαδόπουλος ἀντὶ Δαδόπουλος.
- » 104 » 14 » ἐν Μαγγεστρία ἀντὶ Μασσαλία.

ΠΙΝΑΞ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

- Πρόλογος..... σελ. ε'.
- Εἰσαγωγή. Περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν Μουστοξύδου καὶ ἄλλων πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, Αἰγιναία ἔφημερίς, μουσεῖον ἐν Αἰγίνῃ. Σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐταιρίας. Ἰδρυσις καὶ ὄργανισμὸς αὐτῆς· ἐκλεχθέντα μέλη τοῦ πρώτου διοικητικοῦ αὐτῆς συμβουλίου. Α' περίοδος αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1837—1855· Β' περίοδος ἀπὸ τοῦ 1858—1879 καὶ χαρακτηρισμὸς αὐτῶν..... σ. 4—9.
-
- Α' ΠΕΡΙΟΔΟΣ.** Προεδρεία Ρίζου. Ι. Ρίζος, Ῥαγκαβῆς, Πιττάκης. Πρόσοδοι καὶ δαπάναι τῆς ἐταιρίας κατὰ τὴν α'. περίοδον. Ἔργα αὐτῆς κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον. Λ. Ῥόσσιος. Ἀνασκαφὴ πύργου ἀνέμων, μνημεῖον Θρασύλλου, Παρθενῶνος, Ἐρεχθείου, τετρακονίου ἀρχηγέτιδος Ἀθηνᾶς· ἀπόπειρα πρὸς ἀνδρῶσιν τοῦ ἐν Χαιρωνείᾳ λέοντος· ἀποτελέσματα τῶν ἐργασιῶν τούτων. Ἀπόπειρα ἀνασκαφῆς τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου. Ἀνασκαφὴ ἐν Πειραιεὶ ναοῦ Ἀρτέμιδος καὶ ἐν Μυκῆναις πύλης λεόντων. Ἐπισκευὴ Παρθενῶνος καὶ ναοῦ ἀπτεροῦ Νίκης..... σ. 10—25.
- Προεδρεία Κωλέττου. Μεταπολίτευσις Σεπτεμβρίου. Ἐλάττωσις τῶν προσόδων καὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐταιρίας. Λ. Παλάσκας ἀποδεικνύει ὅτι ὁ τῶν ἀνέμων πύργος ἦτο καὶ ὠρολόγιον. Ἀνασκαφὴ ἐν Παρθενῶνι καὶ Ἐρεχθείῳ. Ἐξ Ἀγγλίας πέμπονται γύψινα ἔκτυπα τῶν τῆς Νίκης ἀναγλύφων καὶ ἄλλα ἐκ Νεαπόλεως. Ἀθυμία τῶν διευθυνόντων τὰ τῆς ἐταιρίας διὰ τὴν ἐλάττωσιν τῶν προσόδων· ἀπόπειραι πρὸς θεραπείαν ἀποτυχοῦσαι. Ζητεῖται ἔκτακτος συνδρομὴ πρὸς σχηματισμὸν μονίμου κεφαλαίου ὑπὲρ συντηρήσεως τῆς ἐταιρίας. Ἐξακολούθησις τῆς περὶ τὸ Ἐρέχθειον καὶ τὸν Παρθενῶνα ἀνασκαφῆς καὶ πρὸ τῶν Προπυλαίων. Ἐξ Ἀγγλίας ἀποστέλλονται γύψινα ἔκτυπα τῶν τοῦ Παρθενῶνος ἀγαλμάτων καὶ ἕτερα τοῦ ἐν Φιγαλείᾳ ναοῦ. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῆς ἐταιρίας πραχθέντων. σ. 26—33.
- Προεδρεία Γλαράκη. Νέος ὄργανισμὸς τῆς ἐταιρίας καὶ σύστασις ἐπι-

στημονικοῦ συλλόγου, μέλη τούτου ἰσόβια, τακτικὰ καὶ ἀντεπιστέλλοντα. Κἀθαρσις τοῦ τῆς Ἀκροπόλεως ἐδάφους· ἀνασκαφὴ τελεία τοῦ Ὁδείου Ἡρώδου. Ἐπίτασις τῆς καχεξίας, ἀποτυχία τοῦ ἐπιστημονικοῦ συλλόγου, ἔλλειψις δημοσιεύσεως πρακτικῶν ἀπὸ τοῦ 1850 κ. ἔ. κατασκευὴ ἀναβάθρας πρὸ τῶν Προφυλαίων. Ἀπὸ τοῦ 1850 καὶ ἐξῆς ἀνασκαφὴ οἰκίας παρὰ τὴν Ὑπαπαντὴν καὶ ἔρευναί ἐν τῷ Ἐρεχθεΐῳ. Κατάπαυσις τῶν ἔργων τῆς ἐταιρίας ἀπὸ τοῦ 1855—58. σ. 33—40.

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ. Προεδρεία Ν. Κωστῆ· ἀνάκλησις τῆς ἐταιρίας εἰς ἐνεργὸν ζωὴν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Χριστοπούλου, μέλη νέας ἐφορείας διαβατικῆς καὶ παρασκευαστικῆς ἀσφαλεστέρου μέλλοντος τῆς ἐταιρίας. Ἐγγραφή πολλῶν ἐταίρων ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ χώρῳ τῶν Γιγάντων παρὰ τὸ Θησεῖον καὶ ἐν τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ καὶ ἐπισκευαὶ ἀρχαίων. Σύστασις ἰδίας βιβλιοθήκης καὶ μουσείου τῆς ἐταιρίας· κατάστασις τῆς περιουσίας αὐτῆς... σ. 40—44.

Προεδρεία Φιλίππου Ἰωάννου. Ἐκλογὴ νέας ἐφορείας· μέλη αὐτῆς μέχρι τέλους τοῦ 1879· ἀποκλεισμός τῶν ἐμπορευομένων ἀρχαία ἀπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς ἐταιρίας. Λόγοι μονιμότητος τῶν τῆς ἐφορείας μελῶν. Χρησιμότης πάντων τούτων καὶ μάλιστα τοῦ προέδρου, τοῦ γραμματέως καὶ Παπαδάκη. Μέριμνα πρὸς παρασκευὴν νέων ἀρχαιολόγων· νέος ὀργανισμός τῆς ἐταιρίας καὶ διαφοραὶ τούτου ἀπὸ τῶν προτέρων. Διάφορον φρόνημα καὶ ἐνέργειαι τῆς νέας ἐφορείας, ἥτις διοικητικὸν συμβούλιον καλεῖται ὑπὸ τοῦ νέου ὀργανισμοῦ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τῆς α'. περιόδου. Ἔργα τῆς ἐταιρίας ἐν γένει κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Πρόσοδοι αὐτῆς κατὰ τὴν β' περίοδον· αὔξησις αὐτῶν ἀπὸ τοῦ 1870 ἕνεκα τοῦ λαχείου τῆς ἐπιτροπείας τῶν Φιλαρχαίων καὶ τοῦ τῆς ἐταιρίας. Πίναξ τῶν προσόδων τῆς περιόδου ταύτης· ἕτερος τῶν δαπανῶν αὐτῆς..... σ. 45—58.

Ἀναγραφὴ τῶν ἔργων τῆς ἐταιρίας κατὰ τὴν β'. περίοδον. Ἀνασκαφαὶ ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν. 1) ἀνακάλυψις τῆς τοῦ Ἀττάλου στοᾶς· 2) ἀνακάλυψις ὀχυρωματικοῦ τείχους Βαλεριανοῦ. Ἀνασκαφὴ τελεία τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου. 3) Ἀνακάλυψις ἀρχαίου νεκροταφείου, 4) Διπύλου, 5) Ἀσκληπιείου ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν. 6) ἀνώνυμου στοᾶς παρ' αὐτῷ, 7) μέρους τοῦ τείχους τῆς πόλεως παρὰ τὸ Δίπυλον. Ἔργα τῆς

- ἑταιρίας ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν ἀνασκαφῆ τάφων ἐν Πειραιεὶ καὶ Φαλή-
 ρῳ. Ἀνασκαφαὶ ἐν Τεγείᾳ, Πλαταιαῖς, Θήβαις, Τανάγρα, Θίσβῃ,
 Ἄλαις Λοκρίδος, Δένδρα, Λεβαδεΐα, Σπάρτη, Κορώνη καὶ Κορίνθῳ.
 Ἀνακάλυψις παναρχαίων τάφων 1) ἐν Μυκίταις, 2) ἐν Σπάτα, 3) ἐν
 Ναυπλίᾳ καὶ 4) ἐν Ἀχαρναῖς. Ἐνέργειαι τῆς ἑταιρίας πρὸς σωτηρίαν
 ἀνακαλυφθέντος ἀρχαίου βαλανείου ἐν Ἀθήναις καὶ διὰ τὰς ἐν Ὀλυμ-
 πιά ἀνασκαφὰς ὑπὸ τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως. Ἀνασκαφαὶ παρα-
 σκευαζόμεναι ἐν Ἐλευσίνῃ καὶ Δελφοῖς καὶ ἐν ἱερῷ Ἀσκληπιοῦ παρὰ
 τὴν Ἐπίδαυρον. Ἀνίδρυσις τοῦ ἐν Χαιρωνείᾳ λείοντος.... σ. 59—87.
- Ἄγοραὶ ἀρχαίων. Δωρεαὶ ἀρχαίων. Ἀρχαιολογικαὶ συλλογαὶ ἑταιρίας ἐν
 Ἀθήναις. Ἀρχαιολογικαὶ συλλογαὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Βιβλιοθήκη ἑ-
 ταιρίας. Ἀρχαιολογικὴ ἑφημερίς καὶ ἄλλαι δημοσιεύσεις. Ἐυεργέται
 τῆς ἑταιρίας τῆς α'. καὶ β'. περιόδου. Περιουσία τῆς ἑταιρίας. Προς-
 θήκη α' περὶ ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἑταιρίας τοῦ 1879 καὶ β' εὐεργετῶν
 τῆς ἑταιρίας..... σ. 88—112
- Ἐπίλογος περὶ τῶν παρεμβαλλομένων εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς ἑταιρίας πολ-
 λῶν προσκομμάτων. Ὄργανισμὸς τῆς ἑταιρίας τοῦ 1837. Νέος ὄρ-
 γανισμὸς αὐτῆς τοῦ 1862, τροποποιηθεὶς τὸ 1876. Διορθώσεις καὶ
 προσθήκαι. Πίναξ κεφαλαιώδης τῶν περιεχομένων.... σ. 113—128.

Ἐξετυπώθη τῇ 30 Νοεμβρίου 1879.

0010046086

Αρχαιολογικὴ Ἐταιρεία